Henry
MILLER

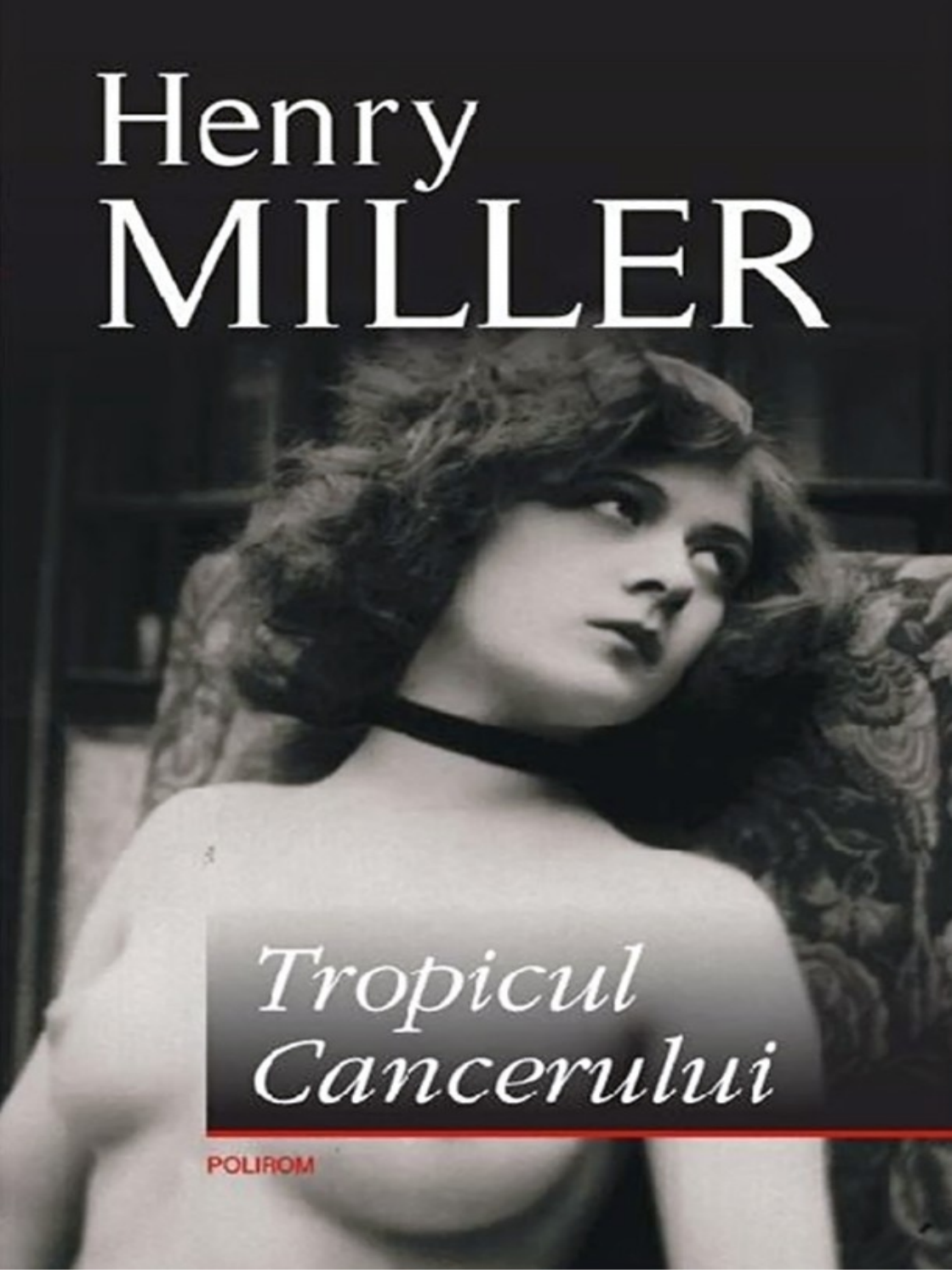

Tropicul Cancerului

POLIROM

Henry Miller

TROPICUL CANCERULUI

Traducere din limba engleză de

Antoaneta Ralian

POLIROM

Editura Polirom
- 2011 -

Tropicul Cancerului

Locuiesc la Villa Borghese. Nicăieri nu e nici un fir de praf, nici un scaun mişcat de la locul lui. Suntem singuri aici şi suntem morţi.

Aseară, Boris a descoperit că are păduchi. A trebuit să-l bărbieresc la subţiori şi chiar şi atunci mâncărimea nu i-a dat pace. Cum poate cineva să facă păduchi într-un peisaj atât de frumos? Dar ce contează? Poate că nu ne-am fi apropiat niciodată atât de mult unul de altul, Boris şi cu mine, dacă n-ar fi fost păduchii.

Boris tocmai mi-a prezentat pe scurt ideile lui. Prezice starea vremii. Vremea va fi în continuare nefavorabilă, spune el. Or să mai fie calamităţi, moarte, disperare. Nicăieri nu e nici cea mai vagă urmă de schimbare. Cancerul timpului ne mănâncă... Eroii noştri s-au sinucis sau se sinucid acum. Deci eroul nu este timpul, ci atemporalitatea. Trebuie să ţinem pasul spre puşcăria morţii. Nu există scăpare. Vremea n-o să se schimbe.

E toamna celui de-al doilea an pe care-l petrec la Paris. Am fost trimis aici pentru un motiv pe care n-am fost încă în stare să-l dibui.

N-am bani deloc, nici resurse sau speranţe. Sunt cel mai fericit om de pe pământ. Acum un an, acum şase luni de zile, credeam că sunt artist. Nu mă mai gândesc deloc la treaba asta: pur şi simplu *exist* şi nimic mai mult. Tot ce a fost literatură s-a dezlipit de mine. Nu mai sunt cărţi care trebuie scrise, slavă Domnului!

Atunci, asta ce e? Nu e carte. E calomnie, defăimare, ponegrire. Nu e carte în sensul obişnuit al cuvântului. Nu, e o insultă prelungită, un scuipat în obrazul artei, un şut în fundul lui Dumnezeu, al omului, al destinului, al timpului, al iubirii, al frumuseţii... a ce vrei tu. O să cânt pentru tine, probabil puţin cam fals, dar o să cânt. O să cânt, în vreme ce tu orăcăi, o să dansez peste leşul tău murdar.

Ca să cânţi, trebuie mai întâi să deschizi gura. Trebuie să ai doi plămâni şi ceva cunoştinţe de muzică. Nu e nevoie să ai acordeon sau chitară. Esenţialul e să *vrei* să cânţi. Deci ăsta e un cântec. Aşadar, cânt.

Pentru tine cânt acum, Tania. Tare-aş vrea să cânt mai bine, mai melodios, dar, dac-ar fi fost aşa, probabil că n-ai fi consimţit niciodată să mă asculţi. I-ai auzit pe ceilalţi cântând şi te-au lăsat rece. Au cântat prea frumos sau nu destul de frumos.

E trecut de 20 octombrie. Eu, unul, nu mai ţin socoteala timpului. Vrei să spui... visul meu de anul trecut, de pe 14 octombrie? Sunt şi pauze, dar acestea sunt între vise şi nimeni nu mai ştie nimic de ele. Lumea din jurul meu dispare, lăsând ici şi colo urme de timp. Lumea e un cancer care se mănâncă pe el însuşi... Cred că, atunci când marea tăcere va învălui totul peste tot, muzica va ieşi în sfârşit triumfătoare. Când totul se va retrage din nou în pântecele timpului, haosul va fi iar stăpân şi haosul e răbojul pe care se scrie realitatea. Tu, Tania, eşti haosul meu. Iată de ce cânt eu. Nu sunt nici măcar eu, este lumea muribundă care face timpul să năpârlească. Trăiesc încă, lovindu-te cu picioarele în pântece, o realitate despre care trebuie să se scrie.

Moţăi. Fiziologia iubirii. Balena cu penisul lung de şase picioare, în repaos. Liliacul – *penis libre.* Animale cu un os în penis, aşadar, un os în...

— Din fericire, zice Gourmont, la om a dispărut structura osoasă.

Din fericire? Da, din fericire. Gândeşte-te la bieţii oameni care ar purta un os în penis. Cangurul are un penis dublu: unul pentru zilele de lucru şi unul pentru zilele de sărbătoare.

Moţăi. O scrisoare de la o femeie care mă întreba dacă am găsit titlul pentru carte. Titlul? Cu siguranţă: „Încântătoarele lesbiene”.

Viaţa ta anecdotică! O expresie de-a lui Borowski. Miercurea mănânc de prânz la Borowski. Nevastă-sa, o vacă stearpă, face pe gazda. Acuma învaţă engleza. Cuvântul ei preferat e „împuţit”, îţi poţi da seama imediat ce nesuferiţi sunt soţii Borowski. Da’ stai un pic...

Borowski poartă costume din catifea reiată şi cântă la acordeon. O combinaţie trăsnet, în special când te gândeşti că nu-i un artist prost. Face pe polonezul, dar nu e, bineînţeles. E evreu Borowski şi taică-său a fost colecţionar de timbre. De fapt, aproape tot Montparnasse-ul e plin de evrei sau pe jumătate evrei, ceea ce e mai rău. Carl şi Paula, Cronstadt şi Boris, Tania

şi Sylvester, Moldorf şi Luciile. Toţi, în afară de Fillmore. S-a dovedit că Henry Jordan Oswald e şi el evreu. Louis Nicols e evreu. Chiar şi Van Norden şi Cherie sunt evrei. Frances Blake e evreu sau evreică. Titus e evreu. Prin urmare, sunt copleşit de evrei. Scriu asta pentru prietenul meu Carl, al cărui tată e evreu. E important să înţelegi toate lucrurile astea.

Dintre toţi evreii, cea mai fermecătoare e Tania. De dragul ei m-aş face şi eu evreu. Şi de ce nu? Deja vorbesc ca un evreu.

Şi sunt urât ca un evreu. Şi, la urma urmelor, cine-i urăşte mai mult pe evrei decât evreul însuşi. Ceasul înserării. Indigo, apă de sticlă, copaci strălucind umed, gata să se topească. Balustrada dispare în canal la Jaures. Tractorul cu şenile, lung şi lăcuit pe dinafară, apare şi dispare ca un cabotier. Nu e Parisul, nu e Coney Island. E un amestec crepuscular al tuturor oraşelor din Europa şi America Centrală. Depoul de vagoane de dedesubt, şinele negre şi năpădite de pânze de păianjen nu sunt aranjate în ordine de un inginer, ci au o înfăţişare cataclismică aidoma acelor fisuri dezolante din gheaţa de la poli, pe care aparatul de fotografiat le redă în diverse intensităţi de negru.

Mâncarea e unul dintre lucrurile care îmi fac o imensă plăcere. Şi în această frumoasă Villa Borghese nu e nici urmă de mâncare. E de-a dreptul înfiorător, uneori. De nu ştiu câte ori i-am spus lui Boris să comande pâine pentru micul dejun, dar el uită întotdeauna. Ia micul dejun în oraş, aşa se pare. Iar când vine înapoi, se scobeşte în dinţi şi o fărâmă de ou îi atârnă în barbişon. Mănâncă la restaurant din consideraţie pentru mine. Zice că nu suportă să se îndoape, în vreme ce eu mă uit la el. Îmi place Van Norden, dar nu-i împărtăşesc părerea despre el însuşi. Nu sunt de acord, de exemplu, că e filozof şi gânditor. E obsedat de femei, atâta tot. Şi n-o să fie niciodată scriitor. Nici Sylvester n-o să fie, deşi numele lui îţi ia ochii în 50.000 de luminiţe roşii. Singurii scriitori din preajmă cărora le port oarecare respect acum sunt Carl şi Boris. Sunt posedaţi amândoi. Ard pe dinăuntru, cu o flacără albă. Sunt nebuni şi surzi. Sunt martirii care suferă.

Pe de altă parte, Moldorf, care suferă şi el în felul lui, nu e nebun. Moldorf e beat de cuvinte. N-are vene sau sânge, inimă sau rinichi. E doar un cufăr portabil, plin de nenumărate sertare, şi în sertare sunt etichete scrise cu cerneală albă, cu cerneală maro, cu cerneală roşie, cu cerneală albastră, stacojie, galbenă

ca şofranul, mov, de culoarea piersicii, a peruzelelor, a onixului, a vinului de Anjou, a coclelii, a brânzei de Gorgonzola...

Mi-am mutat maşina de scris în cealaltă cameră, unde pot să mă văd în oglindă când scriu.

Tania e ca Irene. Aşteaptă scrisori grase. Dar mai e o Tania, o Tania ca o sămânţă uriaşă, care împrăştie polen peste tot... sau, hai sa zicem, un pic din Tolstoi, o scenă din iesle în care fetusul e scos la iveală. Tania e şi ea fierbinţeală... *les voies urinaires.* Cafe de la Liberte, Place des Vosges, cravate în culori vii pe Boulevard Montparnasse, băi întunecoase, Porto Sec, ţigări Abdullah, adagio-ul din sonata „Patetica", amplificatori auriculari, şedinţe de spiritism anecdotice, sâni bruni-roşcaţi, jartiere grele, cât e ceasul, fazani aurii umpluţi cu castane, degete de tafta, amurguri aburinde transformându-se în acromegalii, cancer şi delirium, văluri calde, aşchii de la vătrai, covoare de sânge şi coapse moi.

— Îl iubesc! spune Tania ca s-o audă toată lumea. Stai jos aici! O, Boris... *Rusia...* ce-o să mă fac? Simt că plesnesc! mai zice ea, în vreme ce Boris se opăreşte cu whisky.

Noaptea, când văd barbişonul lui Boris pe pernă, simt că înnebunesc. O, Tania, unde-i acuma pizda ta caldă, unde sunt jartierele alea groase şi grele, unde sunt pulpele alea moi şi pline? În penisul meu e un os lung de 6 inci. O să scormonesc în fiecare cută din adâncul tău ce colcăie de sămânţă, Tania. O să te trimit acasă la Sylvester al tău cu durere în burtă şi cu pântecele întors pe dos. Sylvester al tău! Da, el ştie să aprindă un foc, dar eu ştiu să aprind măruntaie de femeie, împlânt în tine săgeţi de foc, Tania, şi-ţi aduc ovarele la incandescenţă. Sylvester al tău e un pic gelos acuma? Simte ceva, nu-i aşa? Simte urmele membrului meu mare şi tare. Am lărgit malurile şi am netezit cutele. După mine poţi să-ţi iei armăsari, tauri, berbeci, răţoi şi câini St. Bernard şi să te culci cu ei. Poţi să-ţi bagi în rect broaşte râioase, lilieci şi şopârle. Poţi să te caci cu arpegii, dacă-ţi place, sau să-ţi întinzi peste buric corzile de la ţiteră. Te fut, Tania, ca să rămâi bine futută. Şi dacă te temi să te fuţi în public, o s-o fac în particular. O să-ţi smulg câţiva peri şi o să i-i lipesc lui Boris pe bărbie. O să-ţi muşc clitorisul şi o să scuip piese de 2 franci...

Cer indigo de pe care au dispărut norii lânoşi, copaci sfrijiţi, întinşi la infinit, ramurile lor negre gesticulând ca un

somnambul. Copaci sumbri, spectrali, cu triunghiuri palide precum scrumul de havană. O tăcere supremă şi întru totul europeană. Obloane trase, magazine închise. Ici şi colo câte o lumină roşie care marchează o întâlnire amoroasă. Faţadele, aproape respingătoare, imaculate, pătate doar de umbrele copacilor. Trecând pe lângă Orangerie, îmi vine în minte alt Paris, Parisul lui Maugham, al lui Gauguin, Parisul lui George Moore. Mă gândesc la spaniolul ăla nemaipomenit, care atunci uimea lumea întreagă cu salturile lui acrobatice de la un stil la altul. Mă gândesc la Spengler şi la declaraţiile lui îngrozitoare şi mă întreb dacă stilul, marele stil, mai stă în picioare. Spun că-mi umblau prin minte gândurile astea, dar nu-i adevărat. Abia mai târziu le-am dat voie să-mi umble nestingherite prin minte, după ce am traversat Sena, după ce am lăsat în urmă carnavalul de lumini. Pentru moment nu pot să mă gândesc la nimic în afară de faptul că sunt o fiinţă înzestrată cu simţire şi înjunghiată de miracolul acestor ape, care reflectă o lume uitată. De-a lungul malurilor, copacii se apleacă greoi peste oglinda înceţoşată. Când vântul o să înceapă şi-o să-i umple de murmur foşnitor, copacii or să verse câteva lacrimi şi-or să se-nfioare în vreme ce apa se învolburează. Simt că mă sufoc. Şi nu e nimeni căruia să-i pot comunica fie şi o frântură din sentimentele mele...

Necazul cu Irene e că are o valiză în loc de sex. Şi vrea scrisori groase ca să le bage în valiză. Imense, *avec des choses innomés.* Ei, dar Ilona, să vezi ce are ea între picioare! Ştiu, fiindcă ne-a trimis câteva fire de păr de acolo, de jos. Ilona, un cur dezlănţuit care adulmecă plăcerea din aer. Pe fiecare deal înalt făcea pe curva... şi uneori în cabine telefonice şi în closete.

A cumpărat un pat pentru regele Carol şi un lighenaş pentru bărbierit cu iniţialele lui pe el. Stătea lungită pe Tottenham Court Road, cu rochia suflecată şi se masturba cu degetul.

Folosea lumânări şi clanţe de uşi. [Nu găseai în toată ţara un penis destul de mare pentru ea. Nici unul. Bărbaţii intrau în ea şi se încovrigau. Avea nevoie de penisuri cu prelungitor, rachete care să explodeze singure, ulei fierbinte făcut din ceară şi creozot. Dac-ai lăsa-o, ţi-ar tăia membrul şi l-ar ţine în ea o veşnicie. Ilona, un organ ca al ei apare o dată la un mileniu! Ilona asta era şi o mare mincinoasă, n-a cumpărat niciodată un pat pentru regele ei Carol. L-a încoronat cu o sticlă goală de

whisky şi limba ei era plină de păduchi şi de făgăduinţe. Bietul Carol, nu-i rămânea decât să se încovrige în ea şi să moară. Ea respira adânc şi el cădea afară... ca o scoică moartă, perişori enorme, grase, *avec des choses inouïes.* O valiză fără curele. O gaură fără cheie. Avea gură de nemţoaică, urechi de franţuzoaică, cur de rusoaică. Pizda era de talie internaţională. Când flutura steagul se înroşea toată până la gât. Intrai pe Boulevard Jules-Ferry şi ieşeai pe la Porte de la Villette. Îţi aruncai momiţele în căruţe... căruţe roşii cu două roţi, bineînţeles. La confluenţa dintre Ourcq şi Marna, unde apa curge prin stăvilare şi apoi stă liniştită sub poduri de parcă ar fi de sticlă. Ilona zace acum acolo şi canalul e plin de sticlă şi de cioburi. Mimozele plâng şi pe geamuri apare câte o dâră umedă şi înceţoşată. Ilona, un organ ca al ei apare o dată la un mileniu! Toată e numai sex şi un cur de sticlă în care poţi citi istoria evului.

Ce vezi prima dată la Moldorf e caricatura unui om. Ochi tiroidieni. Buze de cauciuc Michelin. Glas ca supa de mazăre. Sub vestă are o pară mică. Oricum te uiţi la el, panorama e întotdeauna aceeaşi: tabachera cu tutun de prizat, mânerul de fildeş, piesa de şah, evantaiul, motivul tâmplei. A fermentat aşa de mult că acum e amorf. Drojdia lipsită de vitamine. Vază fără planta artificială de cauciuc.

Femeile au fost procreate de două ori, în secolul al IX-lea şi din nou în Renaştere, în timpul marilor împrăştieri, el a fost purtat sub burţi galbene şi albe. Cu mult înainte de Exod, un tătar a scuipat în sângele lui.

Dilema lui e dilema piticului. Cu ochiul lui pineal îşi vede silueta proiectată pe un ecran incomensurabil. Glasul lui, sincronizat cu umbra unei gămălii de ac, îl intoxică. Aude un răcnet acolo unde alţii aud doar un chiţăit.

Iată şi mintea lui. E un amfiteatru în care un actor dă o reprezentaţie politică. Moldorf, multiform şi fără să dea greş, trece prin roluri: clovn, jongler, contorsionist, preot, desfrânat, saltimbanc. Amfiteatrul e prea mic. El îi pune dinamită. Publicul e drogat. El îl opreşte. Încerc fără succes să mă apropii de Moldorf. E ca şi cum aş încerca să mă apropii de Dumnezeu, căci Moldorf e într-adevăr Dumnezeu. N-a fost niciodată altceva. Eu nu fac decât să pun cuvinte pe hârtie. Nimic mai mult.

Am avut unele păreri despre el, de care m-am scuturat. Si am avut alte păreri, pe care le revizuiesc acum. L-am imobilizat numai ca să-mi dau seama că ţineam în mână o libelulă, nu un gândac care umblă prin bălegar. M-a jignit cu grosolănia lui şi pe urmă m-a copleşit cu delicateţea. A fost volubil până aproape de sufocare, apoi liniştit ca apa Iordanului.

Când îl văd că vine tropăind să mă întâmpine, cu lăbuţele întinse şi cu ochii umezi, simt ca am în faţă... Nu, nu aşa trebuie privite lucrurile!

„Comme un œuf dansant sur un jet d'eau."

Are doar un baston, nici prea bun, nici prea rău. În buzunar, bileţele cu prescripţii pentru *Weltschnerz.* Acum s-a vindecat, iar nemţoaica aia micuţă care l-a spălat pe picioare îşi frânge inima. Parcă ar fi dl Non-entitate, care-şi plimbă peste tot dicţionarul lui de limbă gujarati. *„Inevitabil pentru toată lumea*" însemnând, fără doar şi poate, *indispensabil.* Pentru Borowski toate astea ar fi de neînţeles. Borowski are câte un baston pentru fiecare zi din săptămână şi unul pentru Paşte.

Avem atât de multe puncte în comun, încât e ca şi cum m-aş privi într-o oglindă spartă.

Mă uit prin manuscrise, pagini mâzgălite cu corecturi. Pagini de *literatură.* Asta mă sperie un pic. Aduce aşa de mult cu Moldorf. Numai că eu nu sunt evreu şi cei ca mine au alt fel de a suferi. Suferă fără nevroze şi, aşa cum spune Sylvester, cel care n-a avut niciodată o nevroză nu ştie ce înseamnă suferinţa.

Îmi aduc aminte clar cât îmi plăcea să sufăr. Era ca şi cum ai fi luat un pui de animal cu tine în pat. Din când în când îţi înfige ghearele... şi atunci te sperii de-a binelea. În mod normal nu ţi-e frică... oricând poţi să-i dai drumul să plece sau să-i tai capul.

Sunt oameni care nu pot rezista dorinţei de a ajunge într-o cuşcă cu animale sălbatice şi de a fi mutilaţi. Intră în cuşcă chiar fără revolver sau bici. Frica îi face neînfricaţi. Pentru evreu lumea e o cuşcă plină cu animale sălbatice. Uşa se încuie şi el e acolo fără bici sau revolver. Curajul lui e aşa de mare că nici nu-i miroase murdăria din colţ. Spectatorii aplaudă, dar el nu aude. Drama, gândeşte el, se desfăşoară în cuşcă. Cuşca, gândeşte el, e lumea. Stând acolo singur şi fără ajutor, cu uşa încuiată, îşi dă seama că leii nu înţeleg ce vorbeşte el. Nici un leu măcar n-a

auzit vreodată de Spinoza. Spinoza? Nici măcar nu pot să-l înşface cu dinţii.

— Dă-ne carne! răcnesc ei în vreme ce el stă acolo împietrit, cu ideile parcă înţepenite şi cu *Weltanschauung-ul* lui, ce pare un trapez la care nu poate ajunge.

O singură lovitură dată cu laba de vreun leu şi toată cosmogonia lui se sfărâmă în bucăţele.

Leii sunt şi ei dezamăgiţi. Se aşteptau la sânge, oase, cartilaje, tendoane. Mestecă ei, mestecă întruna, dar vorbele sunt *chicle*[1] şi chicle nu se digeră. *Ghide* este o bază peste care presari zahăr, pepsină, cimbru, lemn dulce. *Chicle,* când e strâns de *chicleros,* e minunat. Chicleros au venit pe creasta unui continent scufundat. Au adus cu ei o limbă algebrică, în desertul Arizona i-au întâlnit pe mongolii nordului, lucioşi ca vinetele. La puţin timp după ce pământul şi-a luat înclinarea giroscopică... când curentul Golfului se despărţea de curentul japonez. În inima pământului au găsit tufuri vulcanice. Au brodat chiar măruntaiele pământului cu limba lor algebrică. Şi-au mâncat unul altuia măruntaiele şi pădurea i-a înconjurat cuprinzându-i pe ei, oasele şi craniile lor, tufurile lor vulcanice de dantelă. Limba lor s-a pierdut. Ici şi colo mai găseşti urmele unei menajerii, o placă cerebrală acoperită cu cifre.

Ce-au a face cu tine toate astea, Moldorf? Cuvântul care-ţi stă pe buze e anarhie. Spune-l, Moldorf, îl aştept. Nimeni nu ştie ce râuri curg prin sudoarea noastră când ne strângem mâinile, în vreme ce tu-ţi articulezi cuvintele cu buzele puţin depărtate şi saliva clipocindu-ţi în gură, eu am făcut un salt şi am ajuns la jumătatea drumului spre Asia. Dacă ar fi să-ţi iau bastonul, aşa cum este, nici prea bun, nici prea rău, şi să ţi fac cu el o găurică între coaste, aş putea strânge destul material ca să umplu British Museum. Stăm cinci minute şi devorăm secole. Tu eşti ciurul prin care se strecoară anarhia mea şi apoi se transformă în cuvinte. În spatele cuvântului e haos. Fiecare cuvânt e o fâşie, o bară, dar nu sunt şi n-or să fie niciodată destule pentru a face o reţea.

În absenţa mea s-au pus perdele la ferestre. Parcă sunt feţe de masă tiroleze muiate în lysol. Camera străluceşte. Stau pe pat cuprins de uimire, gândindu-mă la om înainte de naştere. Deodată încep să bată clopotele, o muzică ciudată, nepământeană, de parcă m-am trezit transportat în stepele din

Asia centrală. Unele scot un sunet prelung, persistent, altele erup ca într-o beţie plină de sentimentalism. Şi acum e din nou linişte, numai ultima notă mai zgâlţâie tăcerea nopţii... doar sunetul slab şi înalt al unui gong ce se stinge ca o flacără.

Am făcut o înţelegere tacită cu mine însumi să nu schimb un rând din ce scriu. Nu mă interesează să-mi aduc la perfecţiune nici gândurile, nici faptele. Alături de perfecţiunea lui Turgheniev, eu pun perfecţiunea lui Dostoievski. (Există ceva mai perfect decât „Soţul etern”?) Aici, deci, în unul şi acelaşi mediu, avem două feluri de perfecţiune. Dar în scrisorile lui Van Gogh este o perfecţiune care trece cu mult peste fiecare dintre astea două. Este triumful individului asupra artei.

Un singur lucru prezintă acum un interes vital pentru mine, anume înregistrarea a tot ce se omite în cărţi. După cum văd, nimeni nu foloseşte acele elemente din aer care dau direcţii şi motivaţii vieţii noastre. Se pare că numai ucigaşii extrag din viaţă într-o măsură satisfăcătoare ceea ce pun în ea. Epoca cere violenţă, dar noi n-avem decât explozii nereuşite. Revoluţiile sunt înăbuşite în germene, căci altfel reuşesc prea repede. Pasiunea se stinge repede. Oamenii recurg la idei, comme d’habitude. Nimic din ce se propune nu poate dura mai mult de 24 de ore. Trăim un milion de vieţi în cursul unei generaţii. Din studiul entomologiei, al vieţii de pe fundul mării sau al activităţii celulare obţinem mai mult.

Telefonul întrerupe acest gând, pe care n-aş fi fost în stare să-l termin. Vine cineva să închirieze apartamentul...

Pare că s-a terminat viaţa mea la Villa Borghese. Bine, o să-mi iau paginile astea şi o să merg în altă parte. Lucrurile or să se întâmple în altă parte. Totdeauna se întâmplă. Se pare că oriunde merg e o dramă şi oamenii sunt ca păduchii... îţi intră sub piele şi se cuibăresc acolo. Te scarpini şi iar te scarpini până-ţi dă sângele, dar nu poţi să te despăduchezi întruna. Oriunde merg, văd că oamenii îşi bat joc de viaţa lor. Fiecare e cu tragedia lui. Acuma mi-a intrat în sânge... nenorocirea, plictisul, durerea, sinucidere. Atmosfera e saturată de dezastru, frustrare, inutilitate. Dă-i şi scarpină-te... până nu mai e nici un pic de piele. Totuşi, pe mine toate astea mă fac să fiu bine dispus, în loc să fiu descurajat sau deprimat, sunt încântat la culme. Vreau tot mai multe dezastre, calamităţi mai mari, eşecuri mai spectaculoase. Vreau o harababură de nedescris în

toată lumea, vreau ca toţi oamenii să moară de atâta scărpinat. Cu atâta furie şi repeziciune sunt obligat să trăiesc acum, că nu mai am timp să înregistrez nici măcar însemnările astea fragmentare. După telefonul de care v-am spus mai înainte, a sosit un domn cu nevasta. Eu m-am dus sus ca să stau întins cât va dura tranzacţia. Am stat acolo întrebându-mă care o să fie următoarea mişcare pe care am s-o fac. Bineînţeles că n-am să mă duc înapoi în patul homosexualului ca să mă zvârcolesc toată noaptea, măcinând firimituri de pâine cu degetele de la picioare. Nenorocitul dracului! Dacă există pe lume ceva mai rău decât să fii homosexual este să fii zgârcit. Un pederast timid şi tremurând ca varga, care trăia permanent cu teama că o să dea faliment într-o bună zi... pe 18 martie, poate, sau pe 25 mai, precis. Cafea fără lapte sau zahăr. Pâine fără unt. Carne fără os sau carne deloc. Fără asta, fără cealaltă! Zgârcitul ăla împuţit! Deschid sertarul de la birou într-o zi şi găsesc bani ascunşi într-o şosetă. Peste 2000 de franci... şi cecuri pe care nici măcar nu le încasase. Nici de asta nu mi-ar fi păsat prea mult dacă n-aş fi găsit întotdeauna zaţ de cafea în basca mea şi gunoi pe podea, ca să nu mai vorbesc de borcănelele goale de demachiant, prosoapele soioase şi chiuveta totdeauna înfundată... Nenorocitul mirosea urât... în afară de cazul când îşi dădea din gros cu colonie. Avea murdărie în ureche, avea murdărie în ochi, avea murdărie pe cur. Încheieturile îi erau deosebit de flexibile şi suferea de astm. Avea păduchi, era meschin şi morbid. Aş fi putut să-i iert totul dacă mi-ar fi oferit o masă ca lumea! Dar un om care are 2000 de franci ascunşi într-o şosetă murdară şi refuză să pună o cămaşă curată sau să întindă puţin unt pe pâine, un asemenea om nu e doar homosexual, nici măcar doar zgârcit... e un imbecil!

Dar treaba asta cu homosexualul n-are nici o importanţă. Stau cu urechile ciulite s-aud ce se întâmplă jos. Un domn Wren şi nevastă-sa au venit să vadă apartamentul. Vorbesc despre închirierea lui. *Vorbesc* numai, slavă Domnului! Dna Wren are un râs dezlănţuit... complicaţii la orizont. Acum vorbeşte *domnul* Wren. Are un glas răguşit, temător, care parcă te zgârie pe creier, ca un cuţit greu şi bont care-şi croieşte drum prin carne, oase şi cartilaje.

Boris mă cheamă jos să mă prezinte, îşi freacă mâinile ca un cămătar. Vorbesc despre o povestire scrisă de *domnul* Wren, o povestire despre un cal şchiop.

— Eu credeam că domnul Wren e pictor.

— Bineînţeles, spune Boris cu un licăr de lumină în ochi, dar iarna scrie. Şi scrie bine... deosebit de bine.

Încerc să-l fac pe dl Wren să vorbească, să spună ceva, orice, să vorbească despre calul şchiop, dacă e nevoie. Dar dl Wren aproape că nu e în stare să vorbească articulat. Când încearcă să vorbească despre lunile alea îngrozitoare pe care le petrece cu creionul în mână devine ininteligibil. Trec luni şi luni până pune el un cuvânt pe hârtie. (Şi sunt numai trei luni de iarnă!) Oare la ce s-o gândi în toate aceste luni şi luni de iarnă? Aşa să m-ajute Dumnezeu, dar eu nu-l văd pe tipul ăsta scriitor. Totuşi d-na Wren spune că povestea începe *să curgă pur şi simplu* când bărbatu-său se-apucă de ea.

Discuţia deviază. E greu să-l urmăreşti pe dl Wren, fiindcă nu spune nimic. *Gândeşte pe măsură ce înaintează,* aşa zice dna Wren. Doamna Wren îl prezintă pe dl Wren în lumina cea mai plăcută. Gândeşte pe măsură ce înaintează, foarte încântător, cât se poate de încântător, după cum ar spune Borowski, dar într-adevăr foarte dureros, în special când gânditorul nu e altceva decât un cal şchiop.

Boris îmi dă bani ca să cumpăr ceva de băut. Mergând după băutură, sunt deja ameţit. Ştiu cum o să-ncep să fiu când o să mă întorc acasă. Merg pe stradă în jos şi deodată îşi dă drumul marele discurs din mine care gâlgâie ca râsul dezlănţuit al dnei Wren. Mi se pare că ne-a cam luat-o un pic înainte doamna. Ascultă minunat când e cherchelită. Ies din magazinul de vinuri şi aud apa curgând la pisoar. Totul e dezlănţuit şi senzaţional. Vreau ca dna Wren să asculte...

Boris îşi freacă din nou mâinile. Dl Wren încă se bâlbâie şi bolboroseşte. Ţin o sticlă între picioare şi împing tirbuşonul. Dna Wren stă cu gura întredeschisă, parcă în aşteptare. Vinul mi se împrăştie pe jos printre picioare, soarele îşi împrăştie razele prin fereastră şi în venele mele colcăie şi se împrăştie o mie de lucruri trăsnite, care încep să ţâşnească afară din mine acum, claie peste grămadă le spun tot ce-mi vine în minte, tot ce a stat închis în mine, lucruri pe care râsul dezlănţuit al d-nei Wren le-a eliberat întrucâtva. Cu sticla aia între picioare şi cu soarele

împrăştiindu-şi razele prin fereastră, trăiesc din nou splendoarea acelor zile mizerabile când am sosit pentru prima dată la Paris. Eram un amărât care, neştiind pe unde s-o apuce, bântuia pe străzi aidoma unei stafii la un banchet. Totul îmi revine năvalnic în minte: toaletele care nu funcţionau, prinţul care mi-a lustruit pantofii, Cinema Splendide, unde am dormit pe paltonul şefului, gratiile de la fereastră, senzaţia de sufocare, gândacii graşi, chefurile şi chiolhanurile care se făceau din când în când, Rose Cannaque şi Naples dându-şi duhul la lumina soarelui. Băteam străzile pe nemâncate şi din când în când făceam vizite la persoane ciudate... Madame Delorme, de exemplu. Cum am ajuns la Madame Delorme, nu mai ştiu. Dar am ajuns acolo, am intrat cumva, trecând de majordom, trecând de camerista cu şorţuleţul ei alb, am intrat în palat cu pantalonii mei de catifea reiată şi haina mea de vânător... şi n-aveam nici un nasture la prohab. Chiar şi acum simt din nou ambianţa nemaipomenită a acelei camere unde Madame Delorme stătea pe tron cu ţinuta ei bărbătească, cu peştişorii aurii în vasele rotunde de sticlă, cu hărţile lumii antice şi cărţile frumos legate, îi simt din nou mâna grea sprijinindu-se pe umăr şi-o simt pe ea, speriindu-mă un pic cu aerul ei greu de lesbiană. Mai bine era acolo jos, în scursoarea groasă din Gare St. Lazare, cu curvele care stau în uşă, cu sticlele de apă gazoasă de pe fiecare masă şi cu varul gros de spermă ce inundă rigolele. Nimic mai bun de făcut între 5 şi 7 decât să te laşi dus de mulţimea aia, să urmăreşti un picior sau un bust frumos, să te mişti cu valul în vreme ce în cap ţi se învârteşte totul. Cam ciudată mulţimea de pe vremea aceea. Fără întâlniri, fără invitaţii la masă, fără program, fără bani. Perioada de aur, când n-aveam nici un prieten, în fiecare dimineaţă, mersul deznădăjduit la American Express şi, în fiecare dimineaţă, răspunsul inevitabil dat de funcţionar. Mă repezeam ici şi colo ca o ploşniţă, adunând chiştoace din când în când, uneori pe furiş, alteori cu neruşinare. Stăteam pe o bancă şi mă forţam să nu aud chiorăiala maţelor sau mergeam prin Jardin des Tuileries şi simţeam cum mi se scoală când mă uitam la statuile mute. Sau hoinăream de-a lungul Senei noaptea, hoinăream şi iar hoinăream, şi mă îmbătăm de frumuseţea ei, cu copacii aplecaţi, cu imaginile lor frânte în apă, cu iureşul curentului ce trece pe sub luminile însângerate ale podurilor, cu femeile care dorm pe pragul uşii, dorm pe ziare, dorm în ploaie.

Peste tot, intrările mucegăite ale catedralelor şi cerşetori şi păduchi. Cărucioare peste unul sau altul, aidoma butoaielor de vin, pe străzile lăturalnice, mirosul fructelor din piaţă şi biserica veche înconjurată de zarzavaturi şi lumina albastră a lămpilor cu arc, rigolele alunecoase, năpădite de gunoi, şi femei cu pantofi de satin clătinându-se prin murdărie şi vermină la sfârşitul unei beţii care a durat toată noaptea. Place St. Sulpice, aşa de tăcută şi părăsită, unde, spre miezul nopţii, venea în fiecare noapte femeia cu umbrela stricată şi şalul făcut din petice, în fiecare noapte dormea acolo pe bancă sub umbrela ei ruptă, din care atârnau spiţele, cu rochia înverzindu-i-se, cu degetele osoase şi cu mirosul de putreziciune ce i se scurgea din trup. Şi dimineaţa stăteam şi eu acolo, moţăind liniştit la soare şi blestemându-i pe afurisiţii du porumbei care strângeau firimiturile de pâine de peste tot. St. Sulpice! Clopotniţele umflate, afişele ţipătoare de deasupra uşii, lumânările care ard înăuntru. Piaţa aşa de iubită de Anatole France, cu bâzâitul şi zumzetul ăla de la altar, cu clipocitul fântânii, cu uguitul porumbeilor, cu firimiturile care dispar ca prin farmec şi numai un chiorăit morocănos al maţelor goale. Aici stăteam zi de zi, gândindu-mă la Germaine şi la străduţa aia murdară de lângă Bastilia unde locuia ea, şi bâzâitul ăla de după altar, autobuzele care trec în viteză, soarele care bate în asfaltul care intră în mine şi în Germaine, în asfalt şi tot Parisul în clopotniţele umflate.

Pe Rue Bonaparte obişnuiam să ne plimbăm în fiecare seară Mona şi cu mine, cu numai un an în urmă, după ce ne despărţiserăm de Borowski. St. Sulpice nu însemna mare lucru pentru mine atunci, cum de altfel nimic din Paris nu însemna mare lucru. Obosit de vorbărie. Scârbit de figurile oamenilor. Sătul de catedrale, pieţe, menajerii şi mai ştiu eu ce. Iau o carte în mână şi dormitorul roşu şi scaunul împletit e incomod. Sunt obosit de stat în cur o zi întreagă, obosit de tapetul roşu, obosit să văd atâţia oameni care flecăresc despre nimic. Dormitorul roşu şi cufărul deschis întruna. Rochiile ei întinse peste tot într-o dezordine delirantă. Dormitorul roşu cu galoşii şi bastoanele mele, cu carnetele de notiţe pe care nici nu le-am atins, cu manuscrisele care zac reci şi moarte.

Parisul! înseamnă Cafe Select, Dome, talciocul, American Express. Parisul! înseamnă bastoanele lui Borowski, pălăriile lui Borowski, guaşele lui Borowski, pestele preistoric al lui

Borowski... şi glumele lui preistorice. În acel Paris din ‘28, numai o singură noapte mi-a rămas în minte: noaptea dinaintea îmbarcării pentru America. O noapte fără seamăn, cu Borowski un pic pilit şi uşor dezgustat de mine fiindcă dansam cu toate târâturile de acolo. Da’ *noi plecăm dimineaţă!* Exact asta spun fiecărei gagici pe care pun mâna: plecăm dimineaţă! Exact asta îi spun blondei cu ochi de culoarea agatelor. Şi în timp ce eu spun asta, ea îmi ia mâna şi mi-o bagă între picioarele ei, ţinându-mi-o acolo strâns. La toaletă stau în faţa closetului cu o erecţie nemaipomenită. Pare uşoară şi grea în acelaşi timp, ca o bucată de plumb cu aripi, în vreme ce stau aşa acolo, intră două târfe, americance. Le salut cordial, cu ştoiul în mână. Îmi fac cu ochiul şi trec mai departe, în vestibul, în timp ce mă închei la pantaloni, observ că una dintre ele îşi aşteaptă prietena să iasă din closet Muzica încă mai cântă şi poate că Mona o să vină să mă ia, sau Borowski, cu bastonul lui cu măciulie de aur, dar acum sunt în braţele ei, ea mă strânge tare şi nu-mi pasă cine vine şi ce se întâmplă. Ne furişăm în cămăruţă şi acolo o pun în picioare, lipită de perete, şi încerc să i-o bag, dar nu merge. Ne aşezăm pe scaun şi încercăm aşa, dar tot nu merge. Oricum încercăm, tot nu merge. Tot timpul mi-a ţinut membrul în mână, acum mi l-a înşfăcat de parcă ar fi un colac de salvare, dar fără folos, suntem prea înfierbântaţi, prea plini de dorinţă. Muzica tot mai cântă, aşa că ieşim din cămăruţă valsând şi intrăm în vestibul şi cum dansăm acolo, în căcăstoare, mă slobozesc pe rochia ei frumoasă şi ea se oftică al dracului. Mă împiedic şi ajung la masă şi acolo e Borowski, roşu în obraji, şi Mona cu o privire plină de dezaprobare.

— Hai să mergem mâine cu toţii la Bruxelles, zice Borowski.

Noi suntem de acord şi când ne întoarcem la hotel, vomit peste tot, în pat, în lighean, peste costume, rochii şi galoşi, peste bastoane, şi peste carnetele de notiţe pe care nici nu le-am atins şi peste manuscrisele reci şi moarte.

Câteva luni mai târziu. Acelaşi hotel, aceeaşi cameră. Avem vedere spre curtea unde sunt bicicletele şi deasupra, sub mansardă, e o cămăruţă, unde un individ tânăr şi deştept a umblat toată ziua la fonograf şi a repetat lucruri deştepte cât l-a ţinut gura. Spun „noi”, clar m-a luat gura pe dinainte, fiindcă Mona e plecată de multă vreme şi tocmai azi o aştept la Gare St. Lazare. Spre seară sunt acolo, cu obrajii sprijiniţi de bare, dar

nici urmă de Mona. Citesc din nou telegrama, dar fără vreun folos. Vin înapoi şi renunţ la o masă copioasă. Trecând pe lângă Dome un pic mai târziu, deodată văd o faţă palidă cu priviri arzătoare şi costumaşul de catifea pe care îl ador întotdeauna fiindcă sub catifeaua moale întotdeauna simt sânii ei calzi şi picioarele de marmură, reci, drepte şi musculoase. Ea se desprinde din marea de figuri şi mă îmbrăţişează, mă îmbrăţişează cu pasiune. O mie de ochi, nasuri, degete, picioare, sticle, ferestre, poşete, farfurioare, toate se holbează la noi, iar noi stăm unul în braţele celuilalt, uitând de toţi şi de toate din jur. Stau lângă ea şi ea vorbeşte... un potop de vorbe. Note sălbatice şi distrugătoare de isterie, perversiune, lepră. Nu aud nici un cuvânt fiindcă e... frumoasă şi-o iubesc şi acuma sunt fericit şi vreau să mor.

Mergem pe Rue du Château în căutarea lui Eugene. Trecând peste podul de cale ferată, unde stăteam şi urmăream trenurile care plecau şi simţeam că-mi vine rău, tot gândindu-mă unde dracu' o fi ea. Totul e moale şi încântător când trecem peste pod. Fumul vine în sus printre picioarele noastre, şinele scârţâie, semafoarele le avem în sânge, îi simt trupul aproape de al meu – e tot al meu acum – şi mă opresc ca să mângâi cu palmele catifeaua caldă. Totul înjur se năruie şi trupul cald sub catifeaua caldă ţipă după mine...

Înapoi în aceeaşi cameră, avem cu 50 de franci mai mult decât înainte, mulţumită lui Eugene. Mă uit în curte, dar fonograful a tăcut. Cufărul e deschis şi lucrurile ei sunt împrăştiate peste tot, ca înainte. Se culcă pe pat cu hainele pe ea. O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori... Mi-e frică să nu înnebunească... în pat, sub pături, ce bine e să-i simt din nou trupul! Dar cât timp o să dureze? O să ţină de data asta? Deja am presentimentul că nu. Îmi vorbeşte cu înflăcărare... ca şi cum ziua de mâine n-ar mai exista.

— Taci, Mona! Uită-te doar la *mint...nu spune nimic* în cele din urmă adoarme şi-mi trag braţul de sub ea. Mi se închid ochii. Trupul ei e acolo, lângă mine... şi o să fie acolo până mâine, cu siguranţă... Era în februarie când am plecat din port, pe o furtună de zăpadă care te orbea. Am văzut-o ultima dată pe fereastră, făcându-mi cu mâna. Un bărbat stă pe cealaltă parte a străzii, în colţ, cu pălăria trasă peste ochi şi cu fălcile atingându-i reverele. Un fetus care mă urmăreşte. Un fetus cu

trabuc în gură. Mona, la fereastră, îmi face cu mâna. Faţa albă, somnoroasă, părul cade sălbatic în valuri. Acum o revăd într-un dormitor greoi, respirând ritmic prin branhii, seva prelingându-i-se printre picioare. Un miros cald de felină, îi simt părul în gură. Stau cu ochii închişi. Gură în gură, ne simţim respiraţia caldă. Stăm strânşi unul în altul. America e la 3000 de mile depărtare. Nu vreau s-o mai văd niciodată. S-o am pe Mona aici, în pat cu mine, să-i simt respiraţia pe trupul meu, să-i simt părul în gură... Mi se pare ceva de domeniul miracolului. Acuma nu se poate întâmpla nimic până dimineaţă...

Mă trezesc dintr-un somn adânc şi mă uit la ea. O lumină palidă se prelinge înăuntru. Mă uit la părul ei frumos şi nesupus. Simt că-mi umblă ceva pe gât. Mă uit din nou la ea, de aproape. Părul ei e plin de viaţă. Dau cearşaful la o parte... sunt şi altele. Mişună pe pernă.

E puţin după revărsatul zorilor. Ne facem bagajele în grabă şi ieşim pe furiş din hotel. Restaurantele sunt încă închise. Mergem şi în timp ce mergem ne tot scărpinam. Ziua apare într-o lumină albă ca laptele. Se văd fâşii de cer roz. Melcii ies din cochilii. Parisul. Parisul. Totul se întâmplă aici. Ziduri vechi, care se năruie, şi sunetul plăcut al apei de la pisoare. Bărbaţii îşi ling mustaţa la bar. Obloanele care se deschid cu zgomot şi pârâiaşe care susură în rigole. Amer Picon scris cu litere stacojii, uriaşe. Zig-zag. Pe care drum o s-o apucăm şi de ce sau unde sau ce?

Monei îi e foame, rochia de pe ea e subţire. Nimic în afară de ţoale pentru seară, sticle de parfum, cercei şi brăţări amintind de o modă barbară, depilatoare. Intrăm într-un salon de biliard de pe Avenue du Mâine şi comandăm cafea fierbinte. Toaleta e stricată. Va trebui să ne mai ţinem până o să putem merge la alt hotel, între timp ne prindem unul altuia ploşniţele din păr. Nervoasă. Mona se înfurie. Trebuie să facă baie. Trebuie să facă asta. Trebuie să facă cealaltă. Trebuie, trebuie şi iar trebuie...

— Câţi bani ţi-au rămas?

Bani! Am uitat cu totul de ei!

Hotel des Etats-Unis. Un *ascenseur.* Ne culcăm ziua în amiaza mare. Când ne sculăm, e întuneric şi primul lucru pe care-l avem de făcut e să strângem destui bişţari ca să trimitem o telegramă în America. O telegramă fetusului cu trabucul lung şi suculent în gură. Între timp mai e şi spaniola de pe Boulevard

Raspail... e bună întotdeauna când e vorba de o mâncare caldă. Până dimineaţă o să se întâmple ceva. Cel puţin, ne culcăm împreună. Acuma nu mai sunt ploşniţe. Au început ploile. Cearşafurile sunt imaculate...

O viaţă nouă ni se deschide în faţă la Villa Borghese. E abia ora 10 şi noi deja am luat micul dejun şi-am şi fost la plimbare. Acum o avem pe Elsa aici cu noi.

— Ia-o cu binişorul câteva zile, îmi atrage Boris atenţia.

Ziua începe minunat; un cer senin, un vânt proaspăt, casele văruite de curând, în drum spre postă am discutat cu Boris despre carte. „Ultima carte", care va fi scrisă anonim.

Începe o zi nouă. Am simţit treaba asta azi-dimineaţă când ne opriserăm în faţa uneia dintre pânzele strălucitoare ale lui Dufresne, un fel de *déjeuner intime* în secolul al XIII-lea, *sans vin.* Un nud minunat şi cărnos, bine făcut, vibrant, roz ca o unghie, o mare de carne strălucitoare. Toate caracteristicile secundare şi câteva dintre cele primare. Un trup care cântă şi care are umezeala zorilor de ziuă. O natură moartă, numai că nu e nimic mort aici. Masa scârţâie de atâta mâncare. E aşa de grea încât alunecă afară din ramă. Un festin din secolul al XIII-lea, cu toate notele despre junglă pe care pictorul le-a ţinut minte atât de bine. O familie de gazele şi zebre mănâncă frunzele palmierilor.

Acum o avem pe Elsa. Azi-dimineaţă a cântat ceva pentru noi când eram în pat. *Ia-o cu binişorul câteva zile...* Bine! Elsa e camerista şi eu sunt musafirul. Şi Boris e barosanul, începe o nouă dramă. Râd de unul singur în vreme ce scriu asta. Ştie el ce-o să se întâmple, guşterul ăla de Boris. Are nas. *Ia-o cu binişorul...*

Boris stă ca pe ace. În orice clipă nevastă-sa poate să-şi facă apariţia. A trecut bine de 90 de kilograme, nevastă-sa aia. Şi Boris e doar o mână de om. Să vezi situaţie! Încearcă să mi-o explice când ne întoarcem acasă noaptea. E aşa de tragică şi aşa de ridicolă în acelaşi timp, încât mă văd silit să mă opresc din când în când şi să-i râd în faţă.

— De ce râzi aşa? îmi spune cu blândeţe şi apoi începe el însuşi, cu nota aia de scâncet isteric în glas, ca un amărât lipsit de ajutor, care îşi dă brusc seama că n-o să fie niciodată bărbat, indiferent câte redingote pune pe el.

Vrea să fugă să-şi ia alt nume.

— N-are decât să ia tot, vaca naibii, numai de m-ar lăsa pe mine în pace, scânceşte el.

Dar mai întâi trebuie închiriat apartamentul, trebuie semnate actele şi o mie de alte amănunte pentru care redingota lui o să fie foarte potrivită. Dar dimensiunile nevesti-sii! Asta-l îngrijorează într-adevăr. Dacă ar fi să dea peste ea deodată în prag când ajungem acasă, ar leşina. Aşa de mult o respectă!

Şi deci trebuie s-o luăm pe Elsa cu binişorul un timp. Elsa e acolo numai ca să pregătească micul dejun şi să arate apartamentul.

Dar Elsa mă compromite deja. Sângele ăla nemţesc. Cântecele alea melancolice. Azi-dimineaţă coboram scările chemat de mirosul de cafea proaspătă şi îngânam încet: *Es war so schon gewesen.* Asta pentru micul dejun. Şi nu peste multă vreme, englezul de la etaj cu Bach-ul lui. După cum spune Elsa, „are nevoie de o femeie”. Elsa are şi ea nevoie de ceva. Simt asta. Nu i-am spus nimic lui Boris, dar azi-dimineaţă, când se spăla el pe dinţi, Elsa îmi ţinea un discurs despre Berlin, despre femeile care arată aşa de bine din spate şi când se întorc... *vai, sifilis!*

Mi se pare că Elsa se uită cam cu dor la mine. Ca la ceva rămas de la micul dejun. După-amiază scriam amândoi în studio, spate-n spate. Ea începuse scrisoarea pentru iubitul ei din Italia. Maşina s-a împotmolit. Boris plecase să vadă o cameră ieftină unde o să se mute de îndată ce închiriază cineva apartamentul. Nu-mi rămânea decât să fac dragoste cu Elsa. Vroia şi ea. Şi totuşi îmi părea puţin rău de ea. Îi scrisese numai primul rând iubitului ei... L-am citit cu coada ochiului când m-am aplecat peste ea. Dar asta era situaţia. N-aveam ce-i face. Nenorocita aia de muzică nemţească, aşa de melancolică, aşa de sentimentală. M-a compromis. Şi apoi ochii ei ca nişte mărgeluşe, atât de plini de foc şi de durere în acelaşi timp.

După ce-am terminat, am rugat-o să-mi cânte ceva. Elsa se pricepe să cânte chiar dacă totul sună ca nişte oale sparte şi capete ciocnite. Cânta şi plângea. N-o condamn. Peste tot acelaşi lucru, zice ea. Peste tot apare un bărbat şi pe urmă ea trebuie să plece, şi pe urmă vine avortul şi după aia o nouă slujbă, şi pe urmă alt bărbat şi nimeni nu dă doi bani pe ea, decât ca s-o folosească. Şi toate astea după ce mi-a cântat Schumann... Schumann, nenorocitul ăla de neamţ, plângăreţ şi

sentimental! Într-un fel îmi pare al dracului de rău de ea şi totuşi nu-mi pasă nici cât negru sub unghie. O muiere care ştie să cânte cum cântă ea ar trebui să aibă mai multă minte şi să nu se lase trântită la pat de fiecare bărbat cu pută lungă care apare pe acolo din întâmplare. Dar Schumann ăla îmi intră în sânge. Elsa se smiorcăie încă, eu sunt, însă, plecat cu gândul undeva, departe. Mă gândesc la Tania şi la felul în care cânta ea adagio-ul. Mă gândesc la o grămadă de lucruri trecute şi pierdute pentru totdeauna. Mă gândesc la o după-amiază de vară la Greenpoint, când nemţii îşi făceau de cap în Belgia, şi noi nu pierduserăm încă destui bani ca să ne pese de siluirea unei ţări neutre. Un timp când noi eram destul de nevinovaţi ca să-i ascultăm pe poeţi şi să stăm în jurul unei mese în amurg, ciocănind in lemn ca să vină spiritele morţilor. Toată după-amiaza aceea şi seara atmosfera e plină de muzică nemţească. Şi toate împrejurimile sunt pline de spiritul german, sunt mai nemţeşti chiar decât Germania. Am crescut cu Schumann, cu Hugo Wolf, cu *sauerkraut*, cu *kummel* şi găluşti de cartofi. Spre seară stăm în jurul unei mese mari, cu perdelele trase şi vreo proastă bate în masă ca să-i apară spiritul lui Hristos. Ne ţinem de mână pe sub masă şi tipa de lângă mine şi-a băgat două degete la mine în prohab. Şi în cele din urmă ne întindem pe jos, după pian, în vreme ce cineva cântă un cântec lugubru. Aerul e sufocant şi ea duhneşte a băutură. Pedala se mişcă în sus şi în jos, automat, ţeapănă, o mişcare aiurită şi inutilă, ca un turn de bălegar care îţi ia 27 de ani ca să-l construieşti, dar merge ca un ceas. O trag peste mine, păstrând în urechi sunetul plăcii de rezonanţă. În cameră e întuneric şi covorul e lipicios de atâta *kummel* cât s-a vărsat pe el. Brusc mi se pare că vin zorile. Parcă apa ar curge şopotind peste gheaţă şi gheaţa e albastră de la ceaţa care se ridică, gheţarii scufundaţi în verdele de smarald, capre negre şi antilope, peştişori de aur, morse care umblă aiurea de colo până colo şi masculul de culoarea chihlimbarului care sare peste marginea zonei arctice...

Elsa stă pe genunchii mei. Ochii îi sunt ca nişte burice mititele. Mă uit la gura ei mare, aşa de umedă şi de strălucitoare, şi i-o acopăr. Acuma fredonează... *Es war so schon gewesen.* Vai, Elsa, nu ştii încă ce înseamnă asta pentru mine, acel *Trompeter von Sackingen* al tău. Societăţile corale

nemţeşti, Schnaben Hali, Turnvercin... *links ums, rechts ums...* şi pe urmă una peste cur cu capătul funiei.

Vai, nemţii! Te fac să ai indigestie, în aceeaşi noapte nu poţi vedea morga, infirmeria, grădina zoologică, semnele zodiacului, sălaşurile filozofiei, peşterile epistemologiei, mistele lui Freud şi Stekel... Dacă te urci în căluşei, nu ajungi nicăieri, pe câtă vreme cu nemţii poţi merge de la Vega la Lope de Vega, totul într-o singură noapte, şi să te întorci la fel de nătărău ca Parsifal.

După cum ziceam, ziua a început minunat. Abia în dimineaţa asta am devenit conştient din nou de acest Paris fizic, pe care nu-l mai simţeam de săptămâni. Probabil pentru că a început cartea să crească în mine. O duc cu mine peste tot. Merg pe stradă, gravid, şi poliţiştii mă escortează când traversez strada. Femeile se scoală şi-mi oferă locul. Nimeni nu mă mai împinge cu brutalitate. Sunt însărcinat. Mă clatin cu stângăcie şi burta mea mare împinge greutatea lumii, în dimineaţa asta, în drum spre poştă, i-am dat cărţii aprobarea finală. Am elaborat o nouă cosmogonie a literaturii, Boris şi cu mine. Va fi o nouă Biblie, „Ultima carte”. Toţi cei care au ceva de spus vor spune aici... *anonim.* Vom epuiza epoca. După noi n-o să mai fie altă carte... cel puţin pentru o generaţie. Până acum săpaserăm în întuneric, călăuziţi de instinct numai, de nimic altceva. Acum vom avea un vas în care să turnăm lichidul vital, o bombă care, când o aruncăm, va face lumea să sară în aer. Vom pune în ea destul ca să dăm scriitorilor de mâine intrigile, dramele, poeziile, miturile şi ştiinţele lor. Lumea se va putea hrăni din ea o mie de ani de acum încolo. E colosală în pretenţiile pe care le are. Simplul gând aproape ne zdruncină.

De o sută de ani şi mai bine, lumea, lumea *noastră, e pe* moarte. Şi nimeni, în această ultimă sută de ani şi mai bine n-a fost destul de ţicnit ca să pună o bombă în curul lumii şi să o arunce în aer. Lumea putrezeşte, murind bucăţele. Dar are nevoie de acel *coup de grâce.* Trebuie sfărâmată în bucăţele. Nici unul din noi nu e întreg şi totuşi avem în noi toate continentele şi mările dintre continente şi păsările aerului. O să-i punem capăt, o să terminăm cu ea... evoluţia acestei lumi care a murit, dar n-a fost îngropată, înotăm pe faţa pământului şi orice altceva s-a înecat, se îneacă sau o să se înece. Va fi enormă Cartea. Vor fi oceane de spaţiu în care să te mişti, să

hoinăreşti, să cânţi, să dansezi, să te catari, să faci baie, să faci tumbe, să scânceşti, să violezi, să ucizi. O catedrală, o catedrală veritabilă, la a cărei construcţie vor ajuta toţi cei care şi-au pierdut identitatea. Vor fi liturghii pentru morţi, rugăciuni, spovedanii, imnuri, un geamăt şi o trăncăneală, un soi de nepăsare ucigătoare; vor fi ferestre în formă de rozetă şi garguie şi diaconi şi ciocli. Poţi să-ţi aduci caii şi să mergi cu ei în galop prin naos. Poţi să te dai cu capul de pereţi, n-or să cedeze. Poţi să te rogi în orice limbă vrei sau poţi să te faci covrig afară şi să dormi dus. O să dureze cel puţin o mie de ani catedrala asta şi nu o să existe nici o copie autentică fiindcă vor fi morţi constructorii şi cu ei şi formula. Vom scoate vederi şi vom organiza excursii. Vom construi un oraş în jurul ei şi vom înfiinţa o comună liberă. N-avem nevoie de geniu... geniul e mort. Avem nevoie de mâini puternice, de spirite doritoare să renunţe la a mai fi stafii şi care vor să pună carne pe ele...

Ziua se mişcă într-un tempo minunat. Sunt sus, în balcon la Tania. Drama se petrece jos în salon. Dramaturgul e bolnav şi văzută de sus, pielea capului pare mai scârboasă ca niciodată. Părul îi e făcut din paie. Ideile lui sunt paie. Şi nevastă-sa e din paie, chiar dacă un pic umede. Toată casa e făcută din paie. Eu sunt aici sus, pe balcon, şi-l aştept pe Boris să sosească. Ultima mea problemă, *micul dejun,* nu mai e. Am simplificat totul. Dacă mai sunt alte probleme, le duc în rucsac împreună cu rufele murdare. Arunc cât colo toţi bănuţii. Ce nevoie am de bani? Sunt o maşină care scrie. A fost pus ultimul şurub. Totul merge ca pe roate, între mine şi maşină nu e nici o deosebire. Eu sunt maşina...

Nu mi-au spus încă despre ce dramă e vorba, dar o simt. Încearcă să se descotorosească de mine. Şi totuşi iată-mă, am venit la masă, şi încă un pic mai devreme decât se aşteptau. Le-am spus unde să stea, ce să facă. Îi întreb politicos dacă îi deranjez, dar ce vreau să spun într-adevăr – şi eu ştiu bine treaba asta – e că *o să mă deranjaţi voi pe mine!* Nu, gândaci binecuvântaţi ce sunteţi, nu mă deranjaţi. Voi mă *hrăniţi.* Vă văd stând acolo unul lângă altul şi ştiu că între voi e o prăpastie. Apropierea dintre voi e ca apropierea dintre planete. Eu sunt golul dintre voi. Dacă eu mă retrag, n-o să mai aveţi golul în care să înotaţi.

Tania e într-o stare de spirit ostilă... O simt. Nu suportă ca pe mine să mă preocupe altceva decât propria ei persoană. Ştie după calibrul agitaţiei mele că valoarea ei s-a redus la zero. Ştie că în seara asta n-am venit s-o fecundez. Ştie că în mine se naşte ceva care o va distruge. Cu greu îşi dă seama, dar până la urmă înţelege ea...

Sylvester pare mai mulţumit. O s-o îmbrăţişeze în seara asta la masă. Chiar şi acum îmi citeşte manuscrisul, pregătindu-se să-mi aţâţe eul, să-l facă să se ia la harţă cu eul lui.

O să fie o adunare ciudată în seara asta. Se pregăteşte scena. Aud clinchetul paharelor. Este scos vinul. Se vor goli paharele pline ochi şi Sylvester, care e bolnav, se va face bine.

Abia noaptea trecută, la Cronstadt, am pus la cale chestia asta. S-a socotit că femeile trebuie să sufere, că în culise să fie mai multă teroare şi violenţă, mai multe dezastre, mai multă suferinţă, mai multă jale şi nenorociri.

Nu întâmplător oameni ca noi ajung la Paris. Parisul e pur şi simplu o scenă artificială, o scenă turnantă care îi permite spectatorului să vadă toate fazele conflictului. Parisul nu porneşte nici o dramă de unul singur. Toate dramele pornesc din altă parte. Parisul e pur şi simplu un instrument de obstetrică ce scoate din pântece embrionul viu şi îl pune în incubator. Parisul e leagănul naşterilor artificiale. Legănându-se aici, fiecare se furişează în pământul lui natal şi visează să ajungă din nou la Berlin, New York, Chicago, Viena, Minsk. Viena nu e niciodată mai Viena decât la Paris. Totul atinge înălţimi apocaliptice. Leagănul renunţă la pruncii lui şi alţii noi le iau locul. Poţi citi aici pe pereţi unde au trăit Zola şi Balzac şi Dante şi Strindberg şi toţi cei care au fost vreodată ceva, Toată lumea a trăit aici cândva. Nimeni *nu moare* aici...

Jos se discută. Limba lor e plină de simboluri. Cuvântul „luptă” e unul dintre ele. Sylvester, dramaturgul bolnav, zice:

— Tocmai citesc „Manifestul”. Iar Tania spune:

— Al cui?

Da, Tania, te-am auzit. Sunt aici sus şi scriu despre tine. Şi iu ghiceşti foarte bine. Vorbeşte mai mult ca să te pot înregistra. Căci, când vom merge la masă, n-o să mai pot nota nimic. Deodată Tania remarcă:

— Nu e nici o sală deosebită pe aici.

Ce-o fi însemnând asta, dacă o fi însemnând într-adevăr ceva? Acum pun tablouri pe pereţi. Şi asta tot ca să mă impresioneze pe mine. Vezi, vor ei să spună, noi suntem acasă aici şi avem viaţa noastră conjugală. Ne facem căminul mai atrăgător. O să ne şi certăm puţin pentru tablouri, spre binele *tău.* Şi Tania remarcă din nou:

— Cum te înşală ochiul!

Oh, Tania, ce chestii spui! Dă-i înainte, mai ţine-o un pic cu farsa aia. Sunt aici să mănânc cu voi, aşa cum mi-ai promis, îmi place la nebunie comedia asta. Şi acum Sylvester preia discuţia, încearcă să explice una din guaşele lui Borowski.

— Vino aici, vezi? Unul din ei cântă la chitară, celălalt ţine o fată pe genunchi.

Adevărat, Sylvester. Foarte adevărat. Borowski şi chitarele lui! Fetele de pe genunchii lui! Numai că n-ai cum să ştii ce ţine el pe genunchi sau dacă cel care cântă la chitară e într-adevăr bărbat... în curând Moldorf o să-şi facă apariţia în patru labe şi Boris cu râsul ăla prăpădit al lui. O să fie un fazan auriu la masă şi vin de Anjou şi trabucuri scurte şi groase. Şi Cronstadt, când o să afle ultimele ştiri, o să trăiască cu un pic mai multă intensitate cinci minute. Şi pe urmă o să se cufunde din nou în humusul ideologiei lui şi probabil se va naşte un poem, un clopot mare de aur al unui poem fără limbă.

A trebuit să mă opresc vreo oră şi ceva. Alt client care vrea să vadă apartamentul. Sus, împuţitul de englez cântă întruna Bach. Este imperios necesar ca acum, când vine cineva să se uite la apartament, să dau o fugă până sus şi să-l rog pe pianist să întrerupă dracului cântatul ăla pentru un timp.

Elsa îi telefonează zarzavagiului. Instalatorul pune un scaun nou la toaletă. De câte ori se aude soneria, Boris îşi pierde echilibrul. De-atâta agitaţie şi-a scăpat ochelarii pe jos. Acuma e în patru labe şi mătură podeaua cu redingota. Seamănă un pic cu Grand Guignol: poetul mort de foame venit să dea lecţii fetei măcelarului. De câte ori sună telefonul, poetului îi lasă gura apă. Mallarme sună ca un muşchi de vacă, Victor Hugo ca *foie de veau.* Elsa comandă un delicat dejun pentru Boris.

— Un cotleţel de porc bun şi suculent, spune ea. Văd o armată întreagă de şunci roz zăcând reci pe marmură, şunci minunat învelite în grăsime albă. Mi-e foame de nu mai pot, deşi doar acum câteva minute am terminat micul dejun. Peste prânz

o să trebuiască să sar. Numai miercurea mănânc la prânz, mulţumită lui Borowski. Elsa tot mai telefonează. A uitat să comande o bucată de slănină.

— Da, o bucăţică frumoasă de slănină, nu prea grasă, zice ca.

Zut alors! Mai pune nişte momite, mai pune ceva fudulii, şi nişte scoici! Şi dacă tot eşti la capitolul ăsta, mai pune-acolo şi nişte cârnaţi prăjiţi. Aş fi în stare să înfulec toate cele 1500 de piese ale lui Lope de Vega într-o singură şedinţă.

E frumoasă femeia care a vrut să vadă apartamentul. Americancă, bineînţeles. Stau la fereastră cu spatele la ea şi mă uit la o vrabie care ciuguleşte într-o balegă proaspătă. Uimitor cât de uşor găseşte vrabia de-ale gurii. Plouă puţin, cu stropi foarte mari. Credeam că păsările nu pot să zboare dacă li se udă aripile. Uimitor cum toate tipele astea bogate vin la Paris şi găsesc toate studiourile trăsnet. Un pic de talent şi o pungă doldora de bani. Dacă plouă, au ocazia să-şi etaleze hainele de ploaie nou-nouţe. Mâncarea n-are nici o importanţă. Uneori sunt aşa de preocupate să umble de colo-colo că nici n-au timp pentru masă. Doar un sandvişel, o napolitană la Gafe de la Paix sau la Ritz. „Numai pentru fiicele celor de condiţie bună”, aşa scrie la vechiul studio al lui Puvis de Chavannes. Am trecut din întâmplare pe acolo de curând. Americance bogate cu cutiile de vopsele atârnate pe umăr. Un pic de talent şi o pungă grasă. Vrabia sare înnebunită de la o piatră de pavaj la alta. Eforturi herculeene într-adevăr, dacă stai şi te uiţi de aproape. Peste tot este de mâncare... în rigolă, vreau să spun. Frumoasa americancă întreabă unde e toaleta. Toaleta! Stai că-ţi arăt eu unde e, gazeluţo cu năsuc de catifea! La toaletă zici că *vrei? Par ici, Madame, N’oubliez pas que les places numérotées sont réservées avec mutiles de guerre.*

Boris îşi freacă mâinile. Afacerea e ca şi încheiată. Câinii latră în curte. Latră ca lupii. Sus, doamna Melverness mută mobila de acolo colo. N-a avut nimic de făcut toată ziua. E plictisită.

Dacă găseşte un fir de praf undeva, face curăţenie în toată casa. E un ciorchine de struguri pe masă şi o sticlă de vin, *vin de choix,* 10 grade.

— Da, zice Boris, aş putea să vă fac un lavoar. Veniţi puţin aici, vă rog. Da, asta e toaleta. E una şi sus, bineînţeles. Da, o

mie de franci pe lună. Ziceţi că nu vă interesează Utrillo? Nu, asta e. Are nevoie de un spălător mare, atâta tot...

Americanca o să plece imediat. Boris nici măcar nu m-a prezentat de data asta. Afurisitul naibii! De câte ori e o gagică bogată, uită să mă prezinte, în câteva minute o să pot să stau jos din nou şi să scriu la maşină. Oricum nu mai am chef de aşa ceva pe ziua de azi. Buna mea dispoziţie scade puţin câte puţin. Americanca poate să se întoarcă în vreo oră şi să-mi ia scaunul de sub cur. Cum dracu' poţi să scrii când nu ştii unde o să stai peste o jumătate de oră? Dacă împuţita asta bogată închiriază vila, n-o să am nici măcar unde să dorm. Când eşti într-o situaţie ca asta e greu de spus ce *e* mai rău: să n-ai unde să dormi sau să n-ai unde să lucrezi. De dormit, poţi dormi aproape oriunde, dar pentru lucru trebuie să ai un loc anume. Chiar dacă ceea ce fad tu nu e o capodoperă. Chiar şi când scrii un roman prost ai nevoie de un scaun pe care să stai şi de un pic de singurătate. Muierile astea îmbuibate nu se gândesc niciodată la aşa ceva. De câte ori vor să-şi odihnească fundurile moi, totdeauna e un scaun care le aşteaptă...

Aseară i-am lăsat pe Sylvester şi pe Dumnezeul lui împreună în faţa blocului. Sylvester în pijama, Moldorf cu un trabuc în gură. Sylvester curăţă o portocală. Pune coaja pe husa de la canapea. Moldorf se trage mai aproape de el. Cere voie să citească din nou acea nemaipomenită parodie „Porţile cerului". Noi ne pregătim de plecare, Boris şi cu mine. Suntem prea veseli pentru atmosfera asta de cameră de om bolnav. Tania merge cu noi. E veselă fiindcă o să scape. Boris e vesel fiindcă Dumnezeul lui, Moldorf, a murit. Eu sunt vesel fiindcă urmează alt act pe care o să-l jucăm.

Glasul lui Moldorf e plin de respect.

— Pot să stau cu tine, Sylvester, până te duci la culcare?

Stă cu el de şase zile, cumpără medicamente, duce comisioane pentru Tania, mângâie, consolează, păzeşte intrarea de nepoftiţi răuvoitori, ca Boris şi şleahta lui. E ca un sălbatic care a descoperit că idolul i-a fost mutilat în timpul nopţii. Şi-acuma iată-l, stă pe picioarele idolului său cu fructul arborelui de pâine, untură şi rugăciuni într-o limbă de neînţeles. Are vocea mieroasă. Picioarele îi sunt deja paralizate.

Taniei îi vorbeşte de parcă ar fi o preoteasă care a călcat jurământul făcut Domnului.

— Trebuie să te faci demnă. Sylvester e Dumnezeul tău. Şi, în vreme ce Sylvester suferă sus (simte o mică jenă în piept când respiră), preotul şi preoteasa devorează mâncarea.

— Te pângăreşti singură, îi zice el cu sosul picurându-i din gură.

El are capacitatea de a mânca şi de a suferi în acelaşi timp. În vreme ce-i respinge pe cei periculoşi, întinde mânuţa lui grasă şi-o mângâie pe Tania pe cap.

— Încep să mă îndrăgostesc de tine. Eşti ca Fanny a mea.

Altfel, a fost o zi minunată pentru Moldorf. A sosit o scrisoare din America. Moe are notele cele mai bune la toate. Murray învaţă să meargă pe bicicletă. Fonograful cel vechi a fost reparat. Se vedea clar după expresia feţei că în scrisoare mai erau şi alte lucruri în afară de situaţia la învăţătură şi de bicicletă. Poţi fi sigur că aşa e fiindcă în după-amiaza asta a cumpărat bijuterii în valoare de 325 de franci pentru Fanny a lui. Pe deasupra i-a scris şi o scrisoare de douăzeci de pagini. *Garçon-ul* i-a adus pagină după pagină, i-a umplut stiloul, i-a servit cafeaua şi trabucurile, i-a făcut puţin vânt când a transpirat, a măturat firimiturile de pe masă, i-a aprins trabucul când l-a văzut stins, i-a cumpărat timbre, a dansat cum i-a cântat el, a făcut piruete, a făcut temele... mai-mai să-şi rupă şira spinării. Bacşişul a fost gras. Mai mare şi mai gras ca de obicei. Probabil că Moldorf a notat asta în jurnalul lui. De dragul lui Fanny. Brăţara şi cerceii făceau toţi banii pe care-i cheltuise. Mai bine să-i cheltuiască pe Fanny decât să-i risipească pe curviştină ca Germaine şi Odette. Da, aşa i-a spus Taniei. I-a arătat cufărul. Geme de cadouri... pentru Fanny şi pentru Moe şi Murray.

— Fanny a mea e cea mai inteligentă femeie din lume. Caut de nu ştiu când, caut întruna să-i găsesc un defect... dar n-are. E perfecţiunea întruchipată. O să-ţi spun ce ştie Fanny să facă. Joacă bridge ca un rechin. O interesează sionismul. Dă-i, de exemplu, o pălărie veche şi să vezi ce face din ea. O răsuceşte puţin aici, îi pune o panglică colo şi *voila quelque chose de beau!* Ştii ce e fericirea adevărată? Să stai lângă Fanny când Moe şi Murray s-au dus la culcare şi să asculţi radio. Ea stă acolo aşa de liniştită. Mă uit numai la ea şi simt că sunt pe deplin răsplătit pentru toată zbaterea şi chinurile mele. Ascultă în mod inteligent. Când mă gândesc la împuţitul vostru de

Montparnasse şi apoi la serile petrecute cu Fanny la Bay Ridge, după o masă pe cinste, îmi dau seama că nici nu se compară. Un lucru simplu ca mâncarea, copiii, lămpile cu lumină blândă şi Fanny stând acolo, puţin obosită, dar veselă, mulţumită... Pur şi simplu stăm acolo ore în şir fără să scoatem un cuvânt. Asta e fericirea! Astăzi îmi scrie o scrisoare, dar nu e ca scrisorile alea plicticoase ca o dare de seamă, îmi scrie din inimă, într-o limbă pe care chiar şi mititelul de Murray ar putea s-o înţeleagă. E delicată în toate cele. Spune că trebuie să înveţe copiii mai departe, dar o îngrijorează cheltuielile. O să ne coste o mie de dolari ca să-i dăm pe micul Murray la scoală. Moe, bineînţeles, o să aibă bursă. Dar micuţul Murray, geniul ăla mititel, Murray, ce-o să ne facem cu el? I-am scris lui Fanny să nu se necăjească. Trimite-l pe Murray la scoală, i-am spus. Ce mai contează o mie de dolari acolo? Anul ăsta o să scot bani mai mulţi ca niciodată. Am să scot pentru micuţul Murray... fiindcă e un geniu pustiul ăsta.

As vrea să fiu acolo când o să deschidă Fanny cufărul.

— Vezi, Fanny, uite ce-am cumpărat la Budapesta de la un evreu bătrân... Asta se poartă în Bulgaria... e lână pură. Asta a fost a ducelui cutare sau cutare... nu, nu trebuie să-l întorci, pune-l la soare... Pe-asta vreau s-o pui când o să mergi la operă, Fanny... s-o pui cu pieptenele pe care ţi l-am arătat... Şi pe asta, Fanny, a ales-o Tania... e un pic în genul tău.

Şi Fanny stă acolo pe canapea, exact cum era în oleografie, cu Moe de o parte şi micul Murray, Murray, geniul, de cealaltă parte. Picioarele ei groase sunt un pic prea scurte şi nu ajung la podea. Ochii au un reflex mat de pergament. Sânii, ca nişte verze roşii ajunse la maturitate, saltă un pic când se apleacă ea înainte. Dar ce e trist la femeia asta e faptul că nu mai are sevă deloc. Sta acolo ca o baterie descărcată. Chipul ei aproape nu mai prezintă interes. Are nevoie de puţină animaţie, de o ţâşnitură bruscă de sevă care s-o aducă din nou în centrul atenţiei Moldorf ţopăie în faţa ei ca o broască râioasă dolofană. Carnea tremură pe el. Alunecă şi îi e greu să se rostogolească pe burtă din nou. Ea îl împunge cu degetele ei groase de la picioare. Ochii lui se bulbucă şi mai tare.

— Mai dă o dată, Fanny, a fost foarte bine.

De data asta ea îl împunge zdravăn, lăsându-i o adâncitură în burtă. Faţa lui e aproape de covor, guşa i se mişcă prin pluşul

covorului. El se înveseleşte puţin, ţopăie primprejur şi sare de la o mobilă la alta.

— Fanny, eşti nemaipomenită!

Acuma stă pe umărul ei. Îi muscă o bucăţică din ureche, doar o bucăţică din lob, acolo unde nu doare. Dar ea tot inertă... e, numai bateria, fără pic de sevă. El îi cade în poală şi stă acolo tremurând ca o durere de dinţi. Acum e cald şi neajutorat. Burta îi străluceşte ca un pantof de lac. În orbite are doi nasturi de vestă.

— Deschide-mi ochii, Fanny, vreau să te văd mai bine! Fanny îl duce în pat şi-i picură puţină ceară fierbinte peste ochi. Îi pune inele în jurul buricului şi-i bagă un termometru în cur. Îl pune în pat şi el tremură din nou. Deodată el se micşorează şi dispare cu totul din faţa ochilor. Ea îl caută peste tot, în intestine, pretutindeni. Simte că o gâdilă ceva, clar nu ştie unde exact. Patul e plin de broaşte râioase şi de nasturi de vestă.

— Fanny, unde eşti?

Simte că o gâdilă ceva, dar nu poate să spună unde. Nasturii cad din pat. Broaştele se urcă pe pereţi. O gâdilătură şi iar o gâdilătură.

— Fanny, scoate-mi ceara din ochi! Vreau să mă uit la tine! Dar Fanny râde, strâmbându-se de râs. E ceva în ea care o gâdilă întruna şi nu-i dă pace deloc. O să moară de râs dacă nu găseşte ce o gâdilă.

— Fanny, cufărul e plin de lucruri frumoase. Fanny, mă auzi? Fanny râde şi râde ca un vierme gras. Burta i s-a umflat de râs. Picioarele i se învineţesc.

— O, Doamne, Morris, mă gâdilă ceva... N-am ce face!

E duminică! Am plecat de la Villa Borghese cu puţin înainte de prânz, tocmai când Boris se pregătea să se aşeze la masă. Am plecat din delicateţe fiindcă e într-adevăr dureros pentru Boris să mă vadă cum stau acolo în studio cu stomacul gol. De ce nu mă invită să mănânc cu el, nu ştiu. Zice că nu-şi poate permite, dar asta nu-i o scuză. Oricum, ţin cont că e o problemă delicată şi mă port ca atare. Dacă e dureros pentru el sa mănânce singur în prezenţa mea, probabil că ar fi şi mai dureros să-şi împartă mâncarea cu mine. Nu sunt eu omul care sa mă amestec în afacerile lui secrete.

Am trecut pe la familia Cronstadt, şi ei mâncau. Pui cu garnitură. M-am prefăcut că mâncasem deja, dar aş fi fost în

Mare să smulg puiul din mâinile copilului. Nu e falsă modestie, e un fel de perversitate, aşa cred. De două ori m-au întrebat dacă nu vreau să mănânc cu ei. Nu! Nu! N-am acceptat nici măcar o ceaşcă de cafea după masă. Sunt o persoană foarte delicată, asta e! Pornind spre uşă, mă uit lung la oasele de pe farfuria copilului... mai era carne pe ele.

Umblu aiurea. O zi frumoasă... până acum. Rue de Buci e vie şi se mişcă. Barurile stau cu uşile larg deschise şi pe marginea trotuarelor sunt numai biciclete. Toate pieţele de carne şi legume sunt în floare. Braţe pline de zarzavaturi învelite în ziare. O duminică frumoasă pentru catolici... dimineaţa, cel puţin.

S-a făcut ora prânzului şi iată-mă, cu stomacul gol, la confluenţa tuturor acestor străduţe care duhnesc a mâncare, în faţa mea e Hotel de Louisiane. Un han vechi şi întunecat pe care-l ştiau băieţii cei răi de pe Rue de Buci în minunatele vremuri de demult. Hoteluri şi mâncare, şi eu umblu ca un lepros, cu o mie de cleşti care parcă-mi ciupesc din măruntaie. Duminică dimineaţa e mare agitaţie pe străzi. Nicăieri nu e o asemenea vânzoleală, poate doar în East Side sau pe lângă Chatham Square. Rue de l'Echaude fierbe. Străzile se întorc şi se răsucesc, la fiecare colţ e un nou focar de activitate. Şiruri lungi de oameni cu zarzavaturi în braţe intră când aici, când dincolo, cu pofta de mâncare mereu vie şi scăpărătoare. Mâncare, mâncare şi iar mâncare, îţi vine să înnebuneşti.

Trec pe lângă Square de Furstenberg. Arată altfel acum, la ora prânzului. Cu o noapte în urmă, când am trecut pe aici, era pustie, sumbră, spectrală, în mijlocul pieţii, patru copaci negri care n-au început încă să înflorească. Copaci intelectuali, pe care-i hrănesc pietrele de pavaj. Ca versurile lui T.S. Eliot. Dacă Mărie Laurencin şi-ar fi scos vreodată lesbienele în lume, Doamne, Dumnezeule, ăsta ar fi locul unde ar putea să discute între ele. *Très lesbienne ici.* Sterile, hibride, uscate precum sufletul lui Boris.

În grădiniţa de lângă Eglise St. Germain sunt câteva garguie demodate. Monştri care se reped înainte cu o săritură înfricoşătoare. Pe bănci, alţi monştri: bătrâni, idioţi, invalizi, epileptici. Aţipesc acolo liniştiţi, aşteptând să sune clopoţelul care-i cheamă la masă. La Galerie Zak, peste drum, un imbecil a făcut tabloul cosmosului... Cosmosul unui pictor! Plin de tot felul

de lucruri mărunte, o harababură. Totuşi, în colţul din stânga, jos, e o ancoră... şi-un clopoţel care sună ora mesei. Salutare! Salutare! O, Cosmosule!

Tot aiurea umblu. Mijlocul după-amiezii. Îmi chiorăie maţele, începe să plouă acum. Notre-Dame se ridică sepulcral din apă. Garguiele se apleacă mult peste faţada dantelată. Şi stau acolo atârnate ca o *idee fixe* în mintea unui obsedat. Un bătrân cu favoriţi galbeni se apropie de mine. Are în mână nişte prostii de-ale lui Jaworski. Vine spre mine cu capul lăsat pe spate şi ploaia care-l loveşte peste faţă preschimbă nisipul auriu în noroi. O librărie cu câteva dintre desenele lui Raoul Dufy în vitrină. Desen reprezentând servitoare cu tufe de trandafiri între picioare. Un tratat despre filozofia lui Joan Miro. *Filosofia,* ţine minte chestia asta!

În aceeaşi vitrină: „Un bărbat tăiat în felii”! Capitolul I: bărbatul în ochii familiei sale. Capitolul II: acelaşi în ochii amantei. Capitolul III: nu există. Trebuie să revin mâine pentru capitolele III şi IV. În fiecare zi, omul care aranjează vitrina întoarce o altă pagină. Un bărbat tăiat în felii... Nici nu-ţi închipui ce furios sunt fiindcă nu mi-a trecut prin cap un titlu ca ăsta! Unde e tipul care scrie „acelaşi în ochii amantei... acelaşi în ochii... acelaşi...”? Unde e individul ăsta? Cine e? Vreau să-l strâng în braţe. Doamne, ce-aş fi vrut să am atâta cap ca să mă gândesc la un titlu ca ăsta... în loc de „Pula trăsnită” şi alte tâmpenii pe care le-am inventat. Ei, fir-ar să fie! Îl felicit cu toate astea.

Oi doresc să aibă noroc cu titlul ăsta minunat. Uite altă felie pentru tine... pentru următoarea ta carte! Sună-mă într-o zi. Stau la Villa Borghese. Suntem toţi morţi sau muribunzi sau pe punctul de a ne da duhul. Avem nevoie de titluri bune. Avem nevoie de carne... alte şi alte felii de carne – muşchi file suculent, grătar de cea mai bună calitate, rinichi, fudulii, momite, într-o bună zi, când o să stau la colţul dintre 42nd Street şi Broadway, o să-mi aduc aminte de titlul ăsta şi-am să scriu tot ce-mi trece prin dovleac... icre negre, picături de ploaie, unsoare de osii, fidea, cârnaţi... alte şi alte felii din toate astea. Şi n-am să spun nimănui de ce, după ce scrisesem totul, m-am dus deodată acasă şi-am tăiat copilul felii. *Un acte gratuit pour vous, cher monsieur si bien coupe en tranches!* Cum poate un om să hoinărească o zi întreagă nemâncat şi chiar să mai aibă şi câte o

erecţie din când în când e unul dintre acele mistere pe care „anatomiştii sufletului” le explică cu prea multă uşurinţă, într-o duminică după-amiază, când obloanele sunt trase şi proletariatul a luat strada în stăpânire într-un fel de toropeală mută, există anumite artere care nu-şi amintesc de nimic altceva decât de un ştoi mare şi atins de şancru, tăiat în lungime. Şi tocmai aceste drumuri ca, de exemplu, Rue St. Denis sau Faubourg du Temple, te atrag irezistibil întocmai cum, în vremurile de demult, în jurul lui Union Square sau în partea de sus a cartierului Bowery, te simţeai atras spre muzeele alea de duzină unde, în vitrine, erau expuse reproduceri din ceară ale diferitelor organe ale corpului mâncate de sifilis şi alte boli venerice. Oraşul se deschide ca un organism gigantic atins peste tot de boală, frumoasele artere fiind numai un pic mai puţin respingătoare fiindcă din ele s-a stors puroiul.

La Cite Nortier, undeva pe lângă Place du Combat, mă opresc câteva minute ca să gust toată mizeria peisajului. E o curte dreptunghiulară ca multe altele pe care le zăreşti prin gangurile joase ce flanchează vechile artere ale Parisului, în mijlocul curţii e o grămadă de clădiri vechi, care s-au deteriorat în asemenea hal încât au căzut una peste alta şi au format un fel de îmbrăţişare intestinală. Pământul e neregulat şi dalele alunecă de mâzgă. Un soi de hazna umană, care a fost umplută cu cenuşă şi gunoi uscat. Soarele apune repede. Culorile dispar. Se schimbă de la mov la culoarea sângelui uscat, de la sidefiu la cafeniu, de la griurile reci şi moarte la culoarea găinaţului de porumbel. Ici şi colo, câte un monstru strâmb şi diform stă în fereastră şi clipeşte ca o bufniţă. Se aude cârâitul ascuţit al copiilor cu feţe palide şi membre osoase, nişte puşlamale mititele şi rahitice, marcate de forceps. Un miros fetid exală din pereţi, mirosul unei saltele în care a intrat mucegaiul. Europa medievală, grotescă, monstruoasă: o simfonie în şi bemol. Chiar vizavi, Cine Combat oferă distinsei sale clientele „Metropolis”.

Plecând de acolo, mă întorc cu gândul la o carte pe care o citeam nu mai demult decât ieri. „Oraşul era un abator; cadavre, ciopârţite de măcelari şi despuiate de hoţi, stau grămadă pe străzi; lupii s-au furişat de la periferie ca să le mănânce; ciuma neagră şi alte ciume au venit pe furiş ca să le fină companie şi englezii au intrat în pas de marş; în timpul ăsta dansul macabru se învârtea în jurul mormintelor din toate cimitirele...” Parisul de

pe vremea lui Carol cel Prost! Minunată carte! Atrăgătoare şi reconfortantă. Sunt încă fermecat de ea. Despre protectorii şi predecesorii Renaşterii ştiu puţine lucruri, dar Madame Pimpernel, *la belle boulangère,* şi Maître Jehan Crapotte, *Vorfevre,* îmi ocupă încă gândurile hoinare. Fără să-l uit pe Rodin, geniul său din Jidovul rătăcitor", Rodin care s-a dedat la practicile lui nefaste, „până în ziua în care i s-au aprins călcâiele după Cecily, cea cu sânge de negresă în vine, care l-a şi păcălit". Stând în Square du Temple şi meditând la ce-au făcut tăietorii de cai conduşi de Jean Caboche, m-am gândit multă vreme cu tristeţe la soarta jalnică a lui Carol cel Prost. Un nerod care umbla de colo până colo prin Hotel St. Paul, îmbrăcat în zdrenţele cele mai murdare, mâncat de răni şi păduchi, rozând câte un os, când îi aruncau vreunul, ca un câine râios. Pe Rue des Lions am căutat pietrele vechii menajerii unde îşi hrănea cândva animalele. Singura lui distracţie, biet prostănac ce era, în afară de acele jocuri de cărţi, „tovarăşa lui de condiţie proastă", Odette de Champdivers.

Era o după-amiază de duminică, foarte asemănătoare cu asta, când am întâlnit-o prima dată pe Germaine. Mă plimbam pe Boulevard Beaumarchais, mai bogat cu vreo sută de franci pe care nevastă-mea mi-i trimisese înnebunită din America. Era o undă de primăvară în aer, o primăvară otrăvitoare, malefică ce părea să izbucnească din gurile de canal. Noapte de noapte mă întorsesem în cartierul ăsta, atras de anumite străzi rău famate, care îşi scoteau la iveală splendoarea sinistră numai când lumina zilei se scurgea spre asfinţit şi curvele începeau să-şi ia posturile în primire. Rue du Pasteur Wagner e una din străzile de care îmi aduc special aminte, colţ cu Rue Amelot, care se ascunde în spatele bulevardului ca o şopârlă adormită. Aici, la marginea prăpastie!, ca să zic aşa, se adunau întotdeauna ca nişte vulturi care croncăneau şi dădeau din aripile lor murdare, care întindeau ghearele lor ascuţite şi te duceau cu forţa în faţa unei uşi. Diavoli veseli şi rapace, care nu-ţi lăsau timp nici măcar să te închei la pantaloni după aia. Te ducea într-o cămăruţă din fund, o cameră fără fereastră de obicei şi, stând pe marginea patului cu fustele ridicate, te inspecta la repezeală, îţi scuipa peste penis şi şi-l băga, ca să te scutească pe tine de efort, în timp ce te spălai, alta stătea în uşă

şi, ţinându-şi victima de mână, se uita nepăsătoare cum îţi terminai toaleta.

Germaine era altfel. Nimic din aspectul ei nu avea darul să mă facă să cred asta. Nimic care s-o facă să se deosebească de celelalte curve adunate la Gafe de l'Elephant în fiecare zi, după-amiaza şi seara. Cum spuneam, era o zi de primăvară şi cei câţiva franci pe care îi agonisise nevastă-mea ca să mi-i trimită îmi zornăiau în buzunar. Aveam un fel de premoniţie vagă că n-o să ajung la Bastilia fără să mă agate unul dintre ulii ăştia. Plimbându-mă pe bulevard, am observat-o venind spre mine cu acel aer curios caracteristic curvelor. Tocurile de la pantofi îi erau scâlciate. Purta bijuterii ieftine şi avea faţa palidă, cum o au toate de teapa ei, o paloare pe care rujul nu făcea decât s-o accentueze. N-a fost greu să mă înţeleg cu ea. Ne-am aşezat în fundul unui mic *tabac* numit l'Elephant şi am discutat problema repede. Peste câteva minute eram într-o cameră de cinci franci de pe Rue Amelot, cu perdelele trase şi cu cuvertura dată jos de pe pat. Germaine nu se grăbea. Stătea pe *bidet* dându-se cu săpun şi vorbea afabil cu mine de una, de alta, îi plăceau pantalonii mei bufanţi. *Très chic* credea ea. Au fost odată, dar făcuseră fund de-atâta purtat. Din fericire haina îmi acoperea curul. Se sculă ca să se şteargă, încă vorbea cu mine afabil. Deodată aruncă prosopul şi, venind alene spre mine, începu să-şi frece drăgăstos şi păsărică, mângâind-o cu amândouă mâinile, mângâind-o şi iar mângâind-o. Pălăvrăgelile din momentul acela aveau ceva ce n-am să uit niciodată, după cum n-am să uit felul în care mi-a băgat sub nas tufa aia de trandafiri. Vorbea despre ea ca despre un obiect străin pe care îl dobândise cu mare greutate, un obiect a cărui valoare crescuse cu timpul şi la care ţinea acum mai mult decât la orice pe lume. Vorbele ei îi dădeau o mireasmă aparte. Nu mai era organul ei, ci era o comoară, o comoară fermecată şi atotputernică, un dar al Domnului... şi cum să nu fie aşa când o vindea zi de zi pentru câţiva arginţi? Se aruncă pe pat cu picioarele desfăcute larg, o prinse cu palmele făcute căuş şi-o mai mângâie, murmurând tot timpul cu vocea aia a ei răguşită şi spartă că era bună şi frumoasă, că era o comoară, o mică comoară. Si era într-adevăr bună tufiţa ei de trandafiri?) în după-amiaza aia de duminică, cu adierea otrăvită a primăverii pe care o simţeam în aer, totul s-a potrivit din nou de minune. Când am ieşit din hotel, m-am uitat

iar la ea în lumina neiertătoare a zilei şi-am văzut clar o curvă: dinţi de aur, muscata de la pălărie, tocurile scâlciate etc. etc. Chiar şi faptul că mă făcuse s-o invit la masă şi să-i dau bani de ţigări şi de taxi nu m-a deranjat deloc. De fapt eu am încurajat-o. Îmi plăcea aşa de mult, că după masă ne-am întors la hotel şi-am mai făcut o rundă. „Din dragoste", de data asta. Şi din nou tufa aia mare a ei şi-a lăsat frumuseţea şi vraja, începea să aibă o existenţă independentă... şi pentru mine. Era Germaine şi era tufa aia a ei de trandafiri, îmi plăcea fiecare în parte şi îmi plăceau amândouă împreună.

Cum spuneam, Germaine era altfel. Mai târziu, când a descoperit cine eram, m-a tratat cu mare generozitate: mă lua la băutură, avea încredere în mine, îmi punea lucrurile la casa de amanet, îmi făcea cunoştinţă cu prietenii ei şi aşa mai departe. Chiar şi-a cerut scuze pentru că nu mi-a împrumutat bani, lucru pe care l-am înţeles foarte bine după ce mi l-a arătat cineva pe „pestele" ei. Noapte de noapte, o porneam pe Boulevard Beaumarchais în jos până la micul *tabac,* unde se strângeau toate şi o aşteptam să vină şi să-mi dea câteva minute din timpul ei preţios.

Când, peste câtva timp, am ajuns să scriu despre Claude, nu la Claude mă gândeam, ci la Germaine... „Toţi bărbaţii cu care s-a culcat şi acum tu, chiar tu, bărcile care trec, catargele şi carenele, toată viaţa aia împuţită care curge prin tine, prin ea, prin toţi tipii dinaintea ta şi de după tine, florile şi păsările şi soarele care pătrunde înăuntru şi mireasma care te sufocă şi te distruge". Asta era pentru Germaine. Claude nu era aşa, deşi am admirat-o enorm... un timp chiar am crezut că o iubeam. Claude avea suflet şi conştiinţă. Avea şi un rafinament, ceea ce e foarte rău... la o curvă. Claude totdeauna îţi transmitea un sentiment de tristeţe, îţi lăsa impresia, fără să vrea, bineînţeles, că eşti încă o picătură aruncată în şuvoiul pe care soarta îl hărăzise ca s-o distrugă. *Spun fără să vrea,* fiindcă Claude era ultimul om care ar fi creat în mod conştient o asemenea imagine. Era prea delicată, prea sensibilă pentru aşa ceva. În adâncul fiinţei ei, Claude era doar o franţuzoaică cumsecade cu o inteligenţă medie, pe care viaţa o cam trăsese pe sfoară. Exista ceva în ea care nu era destul de dur ca să reziste la socul vieţii de zi cu zi. Ei îi erau adresate cuvintele alea îngrozitoare spuse de Ludovic Filip: „şi vine o noapte când se termină totul,

când aşa de multe falei ne-au crănţănit încât nu mai avem putere să rezistăm şi carnea atârnă pe trupurile noastre de parcă ar fi fost mestecată de fiecare gură". Germaine, pe de altă parte, era curvă încă din leagăn. Era pe deplin mulţumită de rolul ei, îi plăcea de fapt, în afară de cazul când îi dădea ghes stomacul sau o lăsau pantofii (lucruri mici, de suprafaţă, fără nici o importanţă), nimic nu-i amăra sufletul, nimic nu o chinuia. *Ennui!* Ăsta era lucrul cel mai rău pe care l-a simţit vreodată, bineînţeles că erau zile când i se acrea, ca să zic aşa, dar nu mai mult de-atât! De cele mai multe ori îi plăcea... sau îţi dădea iluzia că-i place. Fără discuţie, conta cu cine se ducea... sau cu cine *venea.* Dar principalul era *bărbatul.* Bărbatul! După asta tânjea ea. Bărbatul cu ceva între picioare care putea s-o gâdile, care putea s-o facă să se zvârcolească în extaz, s-o facă să-şi prindă cu amândouă mâinile tufa aia stufoasă a ei şi s-o frece cu bucurie, cu mândrie, cu lăudăroşenie, cu un sentiment al legăturii, al vieţii. Acolo, numai acolo trăia ea cu adevărat... acolo jos, unde se prindea cu amândouă mâinile. Germaine era curvă din creştet până-n tălpi, chiar până-n fundul sufletului ei bun, al inimii ei bune, a inimii ei de curvă, care nu e neapărat o inimă bună, d una leneşă, o inimă indiferentă şi fleşcăită, ce poate fi atinsă pentru o clipă, o inimă fără referire la vreun punct fix dinăuntru, o inimă mare şi fleşcăită de curvă, ce se poate muta pentru o clipă din locul ei adevărat. Indiferent cât de josnică şi mărginită era lumea pe care şi-o crease, Germaine se simţea superb în ea. Şi ăsta e un lucru tonic în sine. Când, după ce ne cunoscuserăm bine, prietenele ei mă înţepau zicând că eram îndrăgostit de Germaine (o situaţie aproape de neconceput pentru ele), eu le spuneam:

— Sigur, aşa e! Sigur că sunt îndrăgostit de ea! Ba, mai mult, am să-i fiu credincios!

Era o minciună, bineînţeles, fiindcă nu mi-ar fi trecut prin cap s-o iubesc pe Germaine, după cum nu m-aş fi gândit vreodată să iubesc un păianjen. Si, dacă eram credincios, nu-i eram credincios lui Germaine, ci tufei ăleia stufoase pe care o avea între picioare. De câte ori mă uitam la altă femeie, mă gândeam imediat la Germaine, la tufa aia aprinsă care-mi ocupa gândurile şi care părea nepieritoare, îmi făcea plăcere să stau pe *terrasse* a acelui mic *tabac* şi s-o observ cum îşi face meseria, s-o observ cum recurge cu alţii la aceleaşi grimase, la

aceleaşi şiretlicuri ca şi cu mine. „Îşi face meseria!” Asta simţeam eu şi-i aprobam toate tranzacţiile pe care le făcea. Mai târziu, când mă încurcasem cu Claude, şi-o vedeam noapte de noapte stând la locul ei obişnuit, cu bucile ei mici şi rotunde ascunse bucălat în canapeaua de plus, simţeam o revoltă inexprimabilă faţă de ea. O curvă, mi se părea mie, n-avea dreptul să stea acolo ca o doamnă, aşteptând timidă să se apropie cineva şi, în tot timpul ăsta, sorbindu-şi cumpănit ciocolata. Germaine era o femeie de stradă. Ea nu aştepta să te duci la ea... ci ieşea şi te înşfăca ea de mâna. Îmi aduc aşa de bine aminte de găurile pe care le avea la ciorapi şi de pantofii ei scâlciaţi şi rupţi. Şi-mi mai aduc aminte cum stătea la bar şi cum, cu o sfidare oarbă şi plină de curaj, lua o băutură tare, şi-o turna pe gât şi pe urmă pleca din nou. O femeie de stradă! Probabil că nu era aşa de plăcut să-i simţi respiraţia care duhnea a băutură, respiraţia în care se amestecau mirosurile de cafea slabă, coniac, *apéritifs,* Pernod şi toate celelalte chestii pe care le înghiţea între timp, fie ca să se încălzească, fie ca să-şi adune puterile şi să prindă curaj, dar focul dorinţei o pătrundea, ardea acolo jos între picioare unde trebuie să ardă femeile şi se stabilea circuitul care te face să simţi din nou pământul sub picioare. Când stătea culcată cu picioarele desfăcute şi gemea, chiar dacă gemea aşa pentru oricine şi pentru toţi, era minunat. Era demonstraţia cea mai potrivită de sentimente. Nu se uita în tavan cu o privire pierdută şi nici nu număra ploşniţele de pe tapet. Era concentrată asupra trebii pe care o făcea şi vorbea despre lucrurile pe care vrea să le audă un bărbat când se urcă pe o femeie. Pe câtă vreme, Claude... ei, bine, Claude avea întotdeauna o anumită delicateţe chiar când intra cu tine în aşternut. Şi delicateţea ei jignea. Cine are nevoie de o curvă *delicată?* Claude ajungea chiar să te roage să nu te uiţi când stătea pe *bidet.* Mare greşeală! Când e cuprins de dorinţă, un bărbat vrea să vadă. Vrea să vadă *totul,* chiar şi când fac ele pipi. Şi deşi e foarte frumos să ştii că femeia are minte, literatura ce vine de la hoitul rece al unei curve este ultimul lucru de care ai nevoie în pat. Germaine avea concepţia cea mai potrivită: era ignorantă şi robustă şi punea tot sufletul în ceea ce făcea. Era curvă din creştet până-n tălpi... şi ăsta era marele ei merit!

Paştele a venit ca un iepure îngheţat... dar în pat era destul de cald. Azi e frumos din nou şi Champs-Elysees în amurg pare un serai în aer liber plin de hurii cu ochi ca noaptea. Copacii au înfrunzit de-a binelea şi frunzele sunt de un verde atât de pur şi atât de intens că par a fi încă umede şi strălucesc sub boabele de rouă. De la Palais du Louvre până la Etoile e ca o bucată pentru pian. De cinci zile nu m-am atins de maşina de scris, nici nu m-am uitat la vreo carte. Şi nici nu m-am gândit la altceva decât să mă duc la American Express. Azi-dimineaţă la 9 eram acolo, tocmai când se deschideau uşile, şi din nou la ora 1. Nici o veste. La patru şi jumătate ies ca o furie din hotel, hotărât să mai fac o încercare de ultimă clipă. Cum dau colţul, mă şi frec de Walter Pach. Întrucât nu mă recunoaşte şi întrucât n-am nimic să-i spun, nu schiţez nici cel mai mic gest ca să-l opresc. Mai târziu, când îmi dezmorţesc picioarele la Tuileries, figura lui îmi revine în minte. Era un pic adus de spate, gânditor şi pe chip i se vedea un fel de zâmbet senin şi totuşi rezervat. Mă întreb, uitându-mă la cerul ăla smălţuit uşor, cu nuanţe aşa de fine, care nu se umflă azi cu nori grei de ploaie, ci zâmbeşte ca un porţelan vechi, mă întreb ce se petrece în mintea acestui om, care a tradus cele patru volume groase din „Istoria artei”, când priveşte acest cosmos aducător de fericire.

Pe Champs-Elysees ideile mă potopesc precum sudoarea. Ar trebui să fiu destul de bogat să am o secretară căreia să-i dictez din mers, fiindcă gândurile cele mai valoroase totdeauna îmi vin când sunt departe de maşina de scris.

Merg pe Champs-Elysees şi mă gândesc întruna la sănătatea mea, care e într-adevăr superbă. Ca să fiu sincer, când spun „sănătate” înţeleg prin asta optimism. Un optimism incurabil! Mai sunt cu un picior în secolul al XIX-lea. Sunt un pic întârziat, ca majoritatea americanilor. Lui Carl i se părea dezgustător acest optimism.

— Nu trebuie decât să vorbesc de masă, zice el, şi începi să radiezi de fericire!

Aşa şi este. Simplul fapt că mă gândesc la o masă – *încă* o masă – mă întinereşte. O masă! Asta înseamnă ceva care să mă ţină... câteva ore bune de lucru, poate şi o erecţie. Nu neg. Sănătate am, o sănătate bună, solidă, o sănătate de animal. Singurul lucru care mă desparte de un viitor e masa, *încă* o masă.

Cât despre Carl, nu prea e el în apele lui de câteva zile. E întors pe dos, cu nervii la pământ. Zice că e bolnav şi îl cred, dar nu mă simt rău din cauza asta.

Nu pot să mă simt rău. De fapt, toată chestia mă face să râd. Şi asta îl jigneşte, bineînţeles. Totul îl răneşte... râsul meu, foamea mea, perseverenţa mea, indiferenţa mea, *totul.* Într-o zi vrea să-şi zboare creierii fiindcă nu mai poate suporta gaura asta împuţită care e Europa. A doua zi spune că se duce în Arizona „unde toată lumea te priveşte drept în faţă".

— Păi du-te! îi spun eu. Du-te sau stai, măi tâmpitule, dar nu încerca să-mi întuneci vederea mea sănătoasă cu sufletul tău melancolic!

Tocmai asta e! În Europa te obişnuieşti să nu faci nimic. Stai în cur şi te jeleşti toată ziua. Te molipseşti. Decazi.

De felul lui, Carl e un snob, un prostălău aristocrat, care trăieşte într-o lume numai a lui, într-un tărâm de demenţă precoce.

— Nu pot să sufăr Parisul! se jeluieşte el. Toţi proştii ăştia care joacă toată ziua cărţi... Uită-te la ei! Şi scrisul! Ce rost are să legi cuvintele între ele? Pot să fiu scriitor fără să scriu, nu-i aşa? Ce dovedesc dacă scriu o carte? Ce vreau, de fapt, cu cărţile? Sunt deja prea multe cărţi...

Pe dracu', am trecut şi eu prin astea... cu ani şi ani în urmă. Am avut şi eu tinereţea mea plină de melancolie. Mă doare-n cot de ce e în urma mea sau în faţa mea. Sunt sănătos. Incurabil de sănătos. Fără supărări, fără regrete. Fără trecut, fără viitor. Prezentu-mi ajunge. Zi de zi. Astăzi! *Le bel aujourd'hui!*

Are o zi liberă pe săptămână, Carl ăsta al meu, şi în ziua aia e mai nenorocit, dacă-ţi poţi închipui aşa ceva, decât în orice altă zi din săptămână. Deşi pretinde că nu-i pasă de mâncare, singurul fel în care se pare că se simte bine în ziua lui liberă e să comande o masă pe cinste. Poate c-o face pentru mine... nu ştiu şi nici nu-l întreb. Dacă îi convine să adauge martirajul la lista lui de vicii, n-are decât... mie-mi convine de minune. Oricum, marţea trecută, după ce-a prăpădit tot ce-a avut pe o masă pe cinste, mă duce la Dome, ultimul loc pe care l-aş căuta în ziua mea liberă. Dar aici nu numai că devii ascultător... te culci, pui mâinile pe piept şi gata!

La barul de la Dome, Marlowe beat criţă. O ţine şnur, cum zice el, de cinci zile. Asta înseamnă o beţie continuă, o

peregrinare de la un bar la altul, zi şi noapte, fără întrerupere, şi în cele din urmă o oprire la Spitalul American. Faţa osoasă şi trasă a lui Marlowe nu e altceva decât un craniu perforat de două orbite adânci în care sunt îngropate două scoici moarte.

Pe spate are numai rumeguş... a dormit puţin în closet, în buzunarul de la haină are corectura de la numărul următor. Se ocupa cu corectura când cineva l-a ademenit la băutură. Vorbeşte despre asta de parcă s-ar fi întâmplat cu luni în urmă. Scoate corectura şi o întinde pe bar. E plină de pete de cafea şi scuipat uscat, încearcă să citească o poezie scrisă de el în greceşte, dar corectura e indescifrabilă. Apoi se hotărăşte să ţină un discurs în franceză, dar e oprit de *gerant.* Marlowe se simte jignit în amorul propriu: ambiţia lui e să vorbească o franceză pe care şi un *garçon* s-o înţeleagă. Franceza veche o stăpâneşte la perfecţie, din suprarealişti a făcut traduceri nemaipomenite, dar să spună un lucru simplu ca „ieşi dracului de-aicea, tâmpitule” e peste puterile lui. Nimeni nu înţelege franceza pe care o vorbeşte Marlowe, nici măcar curvele. De asemenea, e greu să-l înţelegi vorbind englezeşte când e un pic pilit. Sporovăieşte întruna şi scuipă ca un bâlbâit sadea... fără cap şi coadă. *„Plăteşte tu!”,* ăsta e singurul lucru pe care reuşeşte să-l spună clar.

Chiar dacă e beat turtă, un minunat instinct de conservare îi spune lui Marlowe când e momentul să facă aşa ceva. Dacă are cea mai mică îndoială despre cum se va plăti băutura, cu siguranţă că va recurge la un şiretlic. De obicei se preface că nu mai vede. De acum Carl îi ştie toate şmecheriile şi când Marlowe îşi lipeşte deodată palmele de tâmple şi începe să joace teatru, Carl îi dă un picior în cur şi îi zice:

— Hei, termină cu chestia asta, nătărăule! La mine nu ţine!

Dacă e o răzbunare pusă la cale cu şiretenie sau nu, habar n-am, dar, oricum, Marlowe i-o plăteşte lui Carl cu aceeaşi monedă. Aplecându-se spre noi confidenţial, ne relatează, cu o voce răguşită şi spartă, o bârfa pe care-a cules-o în timpul peregrinărilor sale dintr-un loc în altul. Carl se uită cu gura căscată. E galben la faţă. Marlowe repetă povestea, schimbând câte ceva. De fiecare dată Carl se face mai mic.

— Da’ nu se poate! izbucneşte el în cele din urmă.

— Ba se poate, zice dogit Marlowe. O să-ţi pierzi serviciul... Am auzit de la sursă.

Carl se uită disperat la mine.

— Îşi bate joc de mine dobitocul ăsta? îmi spune el murmurat în ureche, după care zice să audă toată lumea: Ce mă fac acuma? N-o să mai găsesc de lucru. Mi-a trebuit un an până am găsit aici. Se pare că Marlowe asta aştepta, în sfârşit a dat de cineva care o duce mai rău decât el.

— Vremuri grele! zice el cu glas dogit şi craniul lui osos străluceşte luminat de un foc rece, electric.

Plecând de la Dome, Marlowe explică printre sughiţuri că trebuie să se întoarcă la San Francisco. Acum pare într-adevăr impresionat de situaţia lui Carl. Propune ca eu şi Carl să preluăm revista în lipsa lui.

— Am încredere în tine, Carl, zice el.

Şi apoi, pe neaşteptate, face o criză, una adevărată de data asta. Mai-mai să se prăbuşească în rigolă, îl târâm până la un *bistro* de pe Boulevard Edgar Quinet şi-l aşezăm pe un scaun. De data asta a încurcat-o: o durere de cap înfiorătoare care-l face să sughiţe, să grohăie şi să se legene într-o parte şi în alta ca un animal fără grai, lovit de un baros. Îi turnăm pe gât câteva pahare de Fernet-Branca, îl întindem pe o bancă şi-i acoperim ochii cu fularul lui mare. Stă acolo culcat şi geme. Nu trece mult şi-l auzim cum sforăie.

— Ce zici de propunerea lui? mă întrebă Carl. S-o acceptăm? Spune c-o să-mi dea o mie de franci când se-ntoarce. Ştiu că n-o să mi-i dea, da' ce dacă?

Se uită la Marlowe, care stă tolănit pe bancă, îi ridică fularul de pe ochi şi i-l pune la loc.

— Ascultă, Joe, îmi zice el, făcându-mi semn să vin mai aproape, o să acceptăm. O să preluăm împuţita aia de revistă a lui şi-o să ne căcăm pe el.

— Ce vrei să spui?

— Cum ce? O să ne descotorosim de toţi ceilalţi colaboratori şi o s-o umplem cu gunoiul nostru. Asta e!

— Bine, bine, da ce fel de gunoi?

— Orice fel... n-o să poată el să facă nimic. Ne căcăm noi pe el. Un număr bun şi după aceea s-a zis cu revista. De acord, Joe?

Zâmbind şi chicotind, îl facem pe Marlowe să se ridice în picioare şi-l cărăm la Carl în cameră. Aprindem lumina şi vedem în pat o femeie care-l aşteaptă pe Carl.

— Am uitat cu totul de ea, zice Carl.

Îi facem vânt pipiţei şi-l împingem pe Marlowe în pat. Peste vreun minut bate cineva la uşă. Van Norden. E tare nelinişţit. Şi-a pierdut proteza cu dinţi falşi... crede că la Bal Negre. Oricum, ne ducem la culcare toţi patru. Marlowe pute ca un peşte afumat.

Dimineaţa Marlowe şi Van Norden pleacă să caute dinţii falşi. Marlowe se smiorcăie. Îşi închipuie că sunt dinţii *lui.*

Este ultima mea cină acasă la dramaturg. Tocmai şi-au închiriat un pian nou, unul mare de concert. Mă întâlnesc cu Sylvester ieşind dintr-o florărie cu o plantă artificială în braţe. Mă întreabă dacă n-aş vrea să o duc eu, cât dă el o fugă să cumpere trabucuri. Una după alta, am reuşit să mă ling pe bot de toate mesele pe gratis plănuite cu atâta grijă. Unul câte unul, soţii s-au întors împotriva mea, sau soţiile. Cum merg acum cu planta asta artificială în braţe, gândul îmi zboară spre acea noapte, de-acum câteva luni, când mi-a încolţit pentru prima dată în minte această idee. Stăteam pe o bancă lângă Coupole, jucându-mă cu verigheta pe care voisem s-o amanetez unui *garçon* de la Dome. Îmi oferise şase franci şi eram al naibii de furios. Dar stomacul devenea tot mai imperativ. De când o părăsisem pe Mona, purtam verigheta pe degetul mic. Devenise atât de mult o parte din mine, încât niciodată nu mă gândisem s-o vând. Avea o minusculă floare de portocal din aur alb. Cândva valorase un dolar şi jumătate, poate chiar şi mai mult. Trei ani nu purtasem verighetă, până când, într-o bună zi, mergând spre debarcader s-o întâmpin pe Mona, s-a întâmplat să trec pe lângă un magazin de bijuterii de pe Maiden Lane, şi toată vitrina era plină de verighete. Când am ajuns la debarcader, Mona nu era de găsit. Am aşteptat până ce şi ultimul călător a coborât pasarela. Mona nicăieri. Într-un târziu, am cerut să văd lista pasagerilor. Numele ei nu figura. Mi-am pus verigheta pe degetul mic şi acolo a rămas. Odată, am uitat-o într-o baie publică, dar am recuperat-o. O petală s-a dezlipit şi a căzut. Ei bine, stăteam acolo pe bancă, cu capul plecat şi răsuceam verigheta pe deget, când, deodată, cineva m-a bătut pe spate. Pe scurt, mi-am făcut rost de un prânz şi ceva franci pe deasupra. Şi atunci, străfulgerat de un gând, am realizat că nimeni nu ar putea refuza cuiva o masă, dacă acesta ar avea curajul să i-o ceară. Am intrat de îndată într-o cafenea şi am scris douăzeci de scrisori. „Nu aţi vrea să-mi permiteţi să iau

masa cu Dvs. o dată pe săptămână? înştiinţaţi-mă care zi vă convine.” Parc-au fost fermecaţi. Nu numai că am fost îndopat... am fost chiar regalat, în fiecare seară, m-am întors acasă beat. Nu mai ştiau ce să-mi ofere, aceste generoase suflete de o zi pe săptămână. Nu-i mai interesa ce se întâmplă cu mine în restul timpului. Din când în când, cei mai atenţi îmi ofereau ţigări sau niscaiva bani de buzunar. Evident, toţi se simţeau uşuraţi la gândul că trebuiau să mă vadă doar o dată pe săptămână. Şi se simţeau şi mai uşuraţi când le spuneam: „Nu mai e nevoie”. Nici nu întrebau de ce. Doar mă felicitau şi cu asta basta. Adesea, motivul era că găsisem o gazdă mai bună; îmi puteam permite să-i şterg de pe listă pe antipatici. La asta însă ei nu se gândiseră niciodată. În cele din urmă, aveam un program bine alcătuit, solid, cu ore fixe. Marţea, ştiam că va fi acel fel de mâncare, iar vinerea celălalt. Cronstadt, ştiam, îmi va oferi şampanie şi plăcintă cu mere făcută în casă. Iar Carl mă va invita în oraş, de fiecare dată la alt restaurant, va comanda vinuri rare, vom merge după aceea la teatru sau la Cirque Medrano. Erau curioase gazdele mele, să afle una despre alta. Mă iscodeau să afle care îmi place mai mult, care e cel mai bun bucătar etc. Cred că la Cronstadt îmi plăcea cel mai mult, poate şi pentru că, de fiecare dată, mâzgălea cu creta pe perete tot meniul. Nu că mi-ar fi uşurat conştiinţa să văd cât îi datorez. Nu aveam nici cea mai mică intenţie să-i plătesc, dar nici el nu avea vreo iluzie că şi-ar vedea vreodată banii înapoi. Nu, cifrele acelea ciudate mă intrigau. Obişnuia să facă socotelile până la ultima centimă. Dacă ar fi fost să-i achit totul, mi-ar fi trebuit ceva bănet. Soţia lui gătea grozav, şi ei puţin îi păsa de centimele pe care le tot aduna Cronstadt. Le lua înapoi de la mine sub formă de coli de indigo. Pe cuvânt. Dacă nu aveam indigo nou pentru ea când îmi făceam apariţia, era de-a dreptul deprimată. Şi ca să îndrept lucrurile, trebuia să mă duc a doua zi în Grădina Luxembourg cu fetiţa lor şi să mă joc cu ea vreo două-trei ore, ceea ce mă scotea din minţi, pentru că nu vorbea decât maghiara şi franceza. Erau un soi aparte gazdele mele...

Acasă la Tania, privesc de la balcon spre spaţiul care se întinde sub mine. Moldorf e acolo aşezat lângă idolul său. Îşi încălzeşte picioarele la un foc, cu o privire de gratitudine monstruoasă în ochii lui apoşi. Tania interpretează adagio-ul, care mie îmi spune foarte clar: nici un cuvânt de dragoste în

plus. Sunt din nou lângă fântână, uitându-mă la turturele, cum curge din ele un lapte verde. Sylvester tocmai s-a întors de pe Broadway cu o inimă debordând de amor. Toată noaptea mi-o petrec pe o bancă, lângă piaţetă, în timp ce globul e stropit cu urină caldă de turturele, iar caii înţepeniţi într-o furie priapică galopează nebuneşte fără să atingă măcar pământul. Toată noaptea simt în nări parfumul liliacului din micuţa şi-ntunecata încăpere unde ea-şi despleteşte părul, liliacul pe care eu i l-am cumpărat când se ducea să-l întâmpine pe Sylvester. Acesta s-a întors cu o inimă debordând de amor, îmi spune ea, şi liliacul e în părul ei, în gura ei, îi năpădeşte subţiorile. Camera e inundată de amor şi urină de turturele şi liliac cald şi caii galopează nebuneşte. Dimineaţa, dinţi murdari şi spumă pe pervazul ferestrei. Micuţa poartă dinspre piaţetă este închisă. Oamenii se duc la lucru şi obloanele scârţâie ca o cămaşă de zale... în librăria din faţa fântânii găseşti povestea Lacului Chad, şopârlele tăcute, nuanţe extravagante de galben-portocaliu. Toate scrisorile pe care i le-am scris, unele turmentate cu un ciot de creion bont, altele trăsnite cu bucăţi de cărbune, mici crâmpeie mâzgălite între două bănci, jocuri de artificii; nimicuri, tutti-frutti. Acum ei le parcurg, împreună, şi va veni o zi când el mă va complimenta. Va spune el, în timp ce-şi scutură scrumul ţigării: „Pe cuvânt, scrii chiar bine. Hmm, eşti suprarealist, nu-i aşa?” Şi totul rostit cu o voce seacă, spartă, cu dinţii plini de mătreaţă, solo de la plexul solar, g de la gaga.

Pe balcon, cu planta artificială-n braţe şi adagio-ul prelingându-se sub mine. Clapele, negre şi albe, apoi negre, apoi albe, apoi albe şi negre. Vrei să ştii dacă-mi poţi cânta ceva! Da, cântă-mi ceva cu degetele alea mari ale tale. Cântă adagio-ul, oricum e singurul afurisit de lucru pe care ştii să-l cânţi. Cântă-l şi-apoi taie-ţi degetele alea mari şi boante.

Adagio-ul ăsta! Nu ştiu de ce insistă să-l cânte mereu. Pianul cel vechi nu era destul de bun pentru ea. Trebuia să închirieze un pian mare de concert – doar pentru acest adagio! Când văd degetele ei mari cum apasă clapele şi planta asta oribilă de cauciuc, mă simt ca acel nebun din nord care şi-a aruncat hainele de pe el şi, gol în desişul îngheţat, a început să arunce nuci în marea congelată ca un hering. Este ceva exasperant în această linie melodică, o melancolie avortată, ca şi cum ar fi scrisă cu lavă, ca şi cum ar avea culoarea plumbului

amestecat cu lapte. Iar Sylvester, cu capul sumeţit într-o parte, ca un acţionar la licitaţie, ei bine Sylvester grăieşte: „Cântă cealaltă melodie, aceea pe care o repetai azi”. Ce bine-i să fii îmbrăcat în smoking, să fumezi trabuc şi să ai o soţie care-ţi cântă la pian. Atât de relaxant. Ca un emolient. În pauze, ieşi afară la o ţigară şi o gură de aer proaspăt. Da, degetele ei sunt aşa de suple, extraordinar de suple. Lucrează şi macrameuri. Nu vrei să fumezi o ţigară bulgărească? Îmi vine să-i spun: Mă, piept de pasăre, ştii tu care-i cealaltă parte care-mi place? Scherzo. Da, scherzo. Excelent, scherzo. Glăsuieşte contele Waldemar von Schwisseneinzug. Ochi reci, plini de mătreaţă. Halenă fetidă. Ciorapi în culori ţipătoare. Vă rog, crutoane în supa de mazăre, în fiecare vineri seară oferim supă de mazăre. Nu vrei şi puţin vin roşu? Vinul roşu merge cu friptura, ştii, nu? O voce spartă, sticloasă. Un trabuc? Ei bine, da, îmi place ceea ce fac, dar nu îi dau nici o importanţă. Viitoarea mea piesă va avea o concepţie pluralistă despre univers. Tobe rotative şi lumini fosforescente. O’Neil a murit. Dragă, cred că ar trebui să ridici mai des piciorul de pe pedală. Da, pasajul acesta e foarte frumos... foarte frumos, nu-i aşa? Da, personajele se plimbă cu microfoanele în pantaloni. Acţiunea are loc în Asia, deoarece atmosfera e mai bună conducătoare. Nu vrei puţin vin de Anjou? L-am cumpărat special pentru tine...

Flecăreala asta durează tot prânzul. Parcă şi-ar fi scos penisul lui circumcis şi s-ar fi pişat pe noi. Tania stă să plesnească sub tensiune. De când s-a întors el cu o inimă debordând de amor, monologul ăsta nu mai încetează. Vorbeşte şi când se dezbracă, îmi spune ea – un şuvoi continuu de urină caldă, ca şi cum băşica i-ar fi fost perforată. Când mă gândesc la Tania, cum se întinde în pat lângă această băşică inflamată, mi se pune o pată pe creier. Când te gândeşti că nemernicul ăsta ramolit, cu piesele lui de doi bani de pe Broadway, se pişă în femeia pe care o iubesc. Comandând vin roşu şi tobe rotative şi crutoane în supa de mazăre. Ce tupeu! Şi când te gândeşti că stă întins lângă acel fumai pe care eu l-am ţinut încins pentru el, şi tipul să nu scoată nimic altceva din el decât urină. Dumnezeule, ar trebui să cazi în genunchi, omule, în faţa mea şi să-mi mulţumeşti. Nu vezi că ai acum în casă o *femeie?* Nu vezi că e pe punctul să plesnească? îmi spui mie, cu polipii tăi strangulaţi: „Ei bine... sunt două modalităţi de a aborda

lucrurile...” La naiba cu cele două modalităţi de a aborda lucrurile. La naiba cu universul tău pluralist şi acustica ta asiatică. Nu-mi trebuie vinul tău roşu, de Anjou... dă-mi-o pe ea... e a mea. Du-te tu lângă fântână şi lasă-mă pe mine să miros liliacul. Scoate-ţi mătreaţă din ochi... şi ia acel blestemat de adagio şi înfăşoară-l într-o pereche de izmene flanelate. Şi celelalte mişcări muzicale... toate micile mişcări pe care le mimezi tu cu băşica ta debilă, îmi zâmbeşti atât de încrezător, de plin de tine. Ce mai, îţi cânt în strună, spune drept. Şi-n timp ce-ţi ascult tâmpeniile, ea îşi pune mâna pe mine – dar tu n-ai ochi pentru asta. Crezi că-mi place să sufăr, ăsta-i rolul meu, îmi spui tu. O.K. De ce n-o întrebi şi pe ea? Să-ţi spună ea cum sufăr. „Eşti cancer şi delir”, mi-a spus la telefon deunăzi. Cancerul şi delirul sunt acum în ea şi în curând va trebui să dai la o parte crusta. Venele-i explodează, ţi-o spun eu, şi flecăreala ta nu-i decât rumeguş. Nu contează cât te pişi, tot nu vei putea umple toate golurile. Ce spunea dl Wren? *Cuvintele înseamnă singurătate.* Si-am lăsat câteva cuvinte pentru tine pe faţa de masă, aseară. Te-ai aşezat cu coatele pe ele.

A ridicat un gard în jurul ei, ca şi cum ar fi moaştele duhninde ale unei sfinte. Dac-ar avea măcar curajul să-mi spună „Ia-o!” poate s-ar întâmpla un miracol. Doar atât. „Ia-o”. Şi jur că totul ar fi perfect. Şi poate că nici n-aş lua-o. S-o fi gândit la asta vreodată? Sau poate că aş lua-o pentru o vreme şi i-aş da-o înapoi îmbunătăţită. Dar să ridice un gard în jurul ei, asta nu se poate. Nu poţi ridica un gard în jurul unei fiinţe umane. Nu-i posibil... Crezi tu, veştejitule, că nu-s bun de ea, că aş putea s-o poluez, s-o parfumez. Tu nici nu ştii cât de atrăgătoare este o femeie poluată, cum o schimbare de sămânţă poate face o femeie să înflorească. Crezi tu că o inimă debordând de amor e de-ajuns, şi poate este, pentru femeia potrivită, dar tu nu mai ai inimă... nu eşti decât o băşică mare şi goală, îţi ascuţi dinţii şi-ţi exersezi mârâitul. Alergi după ea ca un câine de pază şi-ţi faci nevoile pe unde apuci. Nu ca să-i fii câine de pază te-a ales ea... ci pentru că te-a crezut poet. Era cândva poet, îmi spune ea. Şi acum, ce eşti? Hai, Sylvester, curaj! Scoate-ţi microfonul din pantaloni, lasă-ţi piciorul din spate jos şi încetează să urinezi peste tot. Curaj, îţi spun, pentru că eşti deja aruncat la gunoi. E contaminată, ţi-o spun eu, şi-ai face foarte bine să dai jos şi gardu’. N-are rost să mă întrebi pe mine dacă nu cumva cafeaua

nu are gust de acid fenic! Nu mă sperii tu cu aşa ceva. Pune şoricioaică-n cafea şi toarnă şi nişte sticlă pisată. Fierbe nişte dejecţii umane şi aromează-le cu puţină nucşoară.

De câteva săptămâni, îmi duc viaţa în comun. Trebuie să mă împart cu alţii, mai ales cu nişte ruşi trăsniţi, un olandez beţiv şi o zdrahoancă de bulgăroaică pe nume Olga. Dintre ruşi, i-aş numi în special pe Eugene şi Anatole.

N-au trecut multe zile de când Olga a ieşit din spital unde şi-a legat trompele şi-a mai dat jos ceva kilograme. Nu pare totuşi să fi suferit prea mult. Cântăreşte cam cât o cămilă şi respiră ca o locomotivă. Asudă abundent, are balenă fetidă, şi-şi poartă peruca circaziană de parc-ar fi o paparudă. Pe bărbie tronează doi negi uriaşi, din care răsar smocuri mici de păr. Şi-a lăsat şi mustaţă.

A doua zi după ce-a ieşit din spital, Olga a început să facă din nou pantofi. La şase dimineaţa s-apucă de lucru. Dă gata două perechi de pantofi pe zi. Eugene se plânge că Olga e o povară, dar adevăru-i că ea îi întreţine pe Eugene şi pe soţia lui cu cele două perechi de pantofi pe zi. Dacă Olga nu munceşte, atunci nu-i nici de mâncare. Aşa că toţi se străduiesc să o culce pe Olga la timp, să aibă destulă mâncare ca s-o ţină puterile etc. Fiecare masă începe cu o supă. Supă de ceapă, supă de roşii, supă de legume sau mai ştiu eu de care, supa are acelaşi gust. De fiertură în care s-a aruncat o cârpă de vase – puţin amară, mucegăioasă, spumoasă. Mă uit la Eugene cum o ascunde în dulap, la sfârşitul mesei. Zace acolo, mucegăind, până la masa următoare. Şi untul e ascuns în dulap. După trei zile, miroase ca degetul cel mare de la piciorul unui cadavru.

Mirosul untului rânced pus la prăjit nu este prea îmbietor, în special când se găteşte într-o cameră lipsită de aerisire Nici nu deschid bine uşa şi mă apucă greaţa. Eugene, cum mă aude venind, deschide obloanele şi dă la o parte cearşaful care-i întins ca o plasă de pescuit să apere de soare. Sărmanul Eugene! Îşi aruncă privirea prin cameră, la cele câteva piese de mobilă, la cearşafurile murdare de pe pat şi la ligheanul de spălat încă plin cu apă murdară şi-mi spune: „Sunt sclav!” Spune asta în fiecare zi, şi nu o dată, ci de zece ori. Apoi îşi ia chitara şi începe sa cânte.

Mirosul untului rânced... câte asocieri îmi vin în minte. Când mă gândesc la acest unt rânced, mă şi văd într-o curte mică,

dintr-altă lume, o curte putregăioasă, rău mirositoare. Prin crăpăturile obloanelor, figuri ciudate se holbează la mine... bătrâne cu saluri pe umeri, pitici, proxeneţi cu mutre roşii de şobolani, evrei cocârjaţi, *midinettes,* cheflii bărboşi. Vin bălăbănindu-se în curte să ia apă sau să spele căldările cu lături. Într-o zi, Eugene mi-a cerut să vărs găleata cu lături. M-am dus într-un cotlon al curţii. Era o groapă în pământ şi-n jur erau aruncate hârtii murdare. Totul era alunecos din cauza excrementelor, ceea ce în engleză se numeşte *shit.* Am răsturnat găleata şi s-a auzit o gâlgâială urmată de un plescăit. Când am revenit, supa fusese pusă în farfurii. Tot prânzul nu m-am gândit decât la periuţa mea de dinţi – a îmbătrânit şi perii îmi rămân în dinţi.

Când mă aşez la masă, am grijă să stau mereu lângă fereastră. Mi-e teamă să mă aşez de partea cealaltă a mesei – e prea aproape de pat şi patul se târăşte spre mine. Se văd pete de sânge pe cearşafurile cenuşii, dacă privirea mi se duce în acea parte, aşa că încerc din răsputeri să nu mă uit. Mă uit afară în curte, unde se curăţă găleţile de lături.

La masă, parcă nu-i tacâmul complet fără muzică. De-ndată ce brânza e servită, Eugene sare în picioare şi apucă chitara care atârnă deasupra patului. Mereu acelaşi cântec. Spune că are cincisprezece sau şaisprezece cântece în repertoriu, dar eu nu l-am auzit cântând mai mult de trei. Cântecul lui preferat e *Chantant poème d'amour.* E plin de *angoisse* şi *tristesse.*

După-amiaza mergem la cinema, unde-i întuneric şi răcoare. Eugene stă la pian în fosa orchestrei, iar eu stau pe o bancă în faţă. Sala e goală, dar Eugene cântă de parcă l-ar asculta numai capete încoronate ale Europei. Uşa spre grădină e deschisă şi mirosul de frunze umede se strecoară înăuntru amestecându-se cu angoasa şi tristeţea lui Eugene. La miezul nopţii, când spectatorii au umplut sala de transpiraţie şi respiraţie grea, mă întorc să dorm pe bancă. Lampa de la ieşire, plutind într-un halou de fum de ţigară, aruncă o lumină slabă peste colţul de jos al cortinei de azbest; în fiecare seară, închid pleoapele peste un ochi artificial...

În picioare, în curte, cu un ochi de sticlă. Doar jumătate din lume e inteligibilă. Pietrele sunt umede, acoperite de muşchi, iar în crăpături se văd ţestoase negre. O uşă imensă barează intrarea în pivniţă; treptele sunt alunecoase şi pătate de

excremente de lilieci. Uşa se umflă şi scârţâie, balamalele-i stau să cadă, în schimb, un panou din *email,* lipit pe ea, în perfectă stare, avertizează: „Asiguraţi-vă că aţi închis uşa!” De ce să închizi uşa? Nu pot înţelege. Mă uit din nou la panou, dar nu mai este. În locul lui este un geam cu sticlă colorată, îmi scot ochiul de sticlă, scuip pe el şi-l lustruiesc cu batista. O femeie stă pe un pupitru deasupra unui imens birou sculptat. Un şarpe îi încolăceşte gâtul. Camera întreagă este înţesată de cărţi şi peşti ciudaţi înotând în globuri colorate. Pe pereţi, hărţi şi diagrame, hărţi ale Parisului înainte de ciumă, hărţi ale lumii antice, ale Cnossosului şi ale Cartaginei, înainte şi după ce-au fost puse la sare. Într-un ungher al camerei, văd un pat de fier şi pe el întins un cadavru. Femeia se ridică obosită, ia cadavrul de pe pat şi, absentă, îl aruncă pe fereastră. Se întoarce la imensul birou sculptat, ia un peştişor dintr-un glob şi-l înghite, încet, camera începe să se învârtă şi unul câte unul continentele alunecă în mare. A rămas doar femeia, dar trupul ei este o masă de geografie. Mă aplec pe fereastră şi Turnul Eiffel e numai bule de şampanie. E construit din numere şi învesmântat în dantelă neagră. Canalele de scurgere gargarisesc frenetic. Peste tot numai acoperişuri, aşezate cu o execrabilă viclenie geometrică.

Am fost proiectat afară din lume ca un cartuş. O ceaţă deasă s-a aşternut pe pământul sulemenit de o boia îngheţată. Simt palpitaţia oraşului, ca o inimă abia scoasă dintr-un corp cald. Ferestrele de la hotelul meu sunt soioase şi în aer răzbate o duhoare grea, acră, de substanţă chimică arsă. Privind spre Sena, văd noroi şi dezolare, felinare pâlpâind, bărbaţi şi femei asfixiaţi, poduri acoperite de case, abatoare de amor. Un bărbat stă sprijinit de zid cu un acordeon prins în chingi de abdomen. Mâinile-i sunt retezate de la încheieturi, dar acordeonul se mişcă între cioatele lui ca un sac plin de şerpi. Universul s-a micşorat. Nu-i mai mare decât un bloc şi nu mai sunt nici stele, nici copaci, nici râuri. Oamenii care locuiesc aici sunt morţi. Fac scaune pe care stau ceilalţi în visele lor. În mijlocul străzii, o roată şi în miezul roţii e fixată o spânzurătoare. Oameni morţi se zbat frenetic să se caţere pe spânzurătoare, dar roata se învârte prea repede... îmi trebuia ceva să mă împac cu mine însumi. Seara trecută am aflat ce: *Papini.* Nu contează că e şovin, că e un mic Hristos sau un pedant miop. Ca ratat e fără egal. .

Ce cărţi a citit la 18 ani! Nu doar Homer, Dante, Goethe, nu doar Aristotel, Platon, Epictet, nu doar Rabelais, Cervantes, Swift, nu doar Walt Whitman, Edgar Allan Poe, Baudelaire, Villon, Carducci, Manzoni, Lope de Vega, nu doar Nietzsche, Schopenhauer, Kant, Hegel, Darwin, Spencer, Huxley – nu doar astea, dar şi plevuşcă între timp. Asta la pagina 18. Alors, la pagina 232 nervii îi cedează şi mărturiseşte. Nu ştiu nimic, recunoaşte el. Ştiu titlurile, am alcătuit bibliografii, am scris eseuri critice, am vorbit de rău şi am defăimat... pot vorbi cinci minute sau cinci zile şi gata, mă simt stors până la ultima picătură.

După care urmează: „Toţi vor să mă vadă. Toţi insistă să-mi vorbească. Oamenii mă agresează şi-i agresează şi pe alţii cu întrebări despre mine. Ce mai fac? Cum mă simt? Mi-am revenit? Mai fac plimbări la ţară? Lucrez? Am terminat de scris cartea? Mă voi apuca să scriu o alta în curând? O aschimodie de neamţ, slab ca o maimuţă, vrea să-i traduc cărţile. O tânără rusoaică cu o privire sălbatică vrea să-i scriu povestea vieţii mele. O doamnă din America vrea să ştie ultimele veşti despre mine. Un domn din America îmi trimite trăsura să vin să cinez cu el – pentru o conversaţie intimă, confidenţială, ştii tu bine. Un vechi coleg de şcoală şi bun amic de-al meu, de acum zece ani, vrea să-i citesc ce scriu tot atât de repede pe cât de repede scriu. Un prieten pictor m-aşteaptă să pozez cu ora. Un ziarist vrea adresa mea actuală. O cunoştinţă, un mistic, mă iscodeşte despre starea mea de spirit. Un altul mai practic, despre starea buzunarului meu. Preşedintele clubului mă întreabă dacă nu vreau să ţin o cuvântare băieţilor! O doamnă cu înclinaţii spirituale speră să vin să iau ceaiul la ea cât de des posibil. Vrea să ştie părerea mea despre Isus Hristos şi ce cred despre noul mediu?...

Dumnezeule sfinte! Ce am devenit? Cu ce drept, oameni buni, îmi bulversaţi viaţa, îmi răpiţi timpul, îmi intraţi în suflet, îmi sugeţi gândurile, mă folosiţi drept companionul, confidentul şi biroul vostru de informaţii? Drept cine mă luaţi? Credeţi că sunt angajat pe bani să joc în fiecare seară o farsă intelectuală sub ochii voştri? Credeţi că sunt un sclav, cumpărat cu bani grei, să mă târăsc pe burtă în faţa voastră, leneşilor, şi să vă pun la picioare tot ce ştiu şi tot ce simt? Credeţi că sunt o târfa într-un

bordel care-i chemată să-şi ridice fustele sau să-şi scoată fumul la cererea primului bărbat îmbrăcat elegant?

Sunt un bărbat care-şi doreşte o viaţă eroică şi vrea să facă lumea mai uşor de suportat în propriii ei ochi. Dacă, în unele momente de slăbiciune, de relaxare, de nevoie, îmi ies din sărite – o frântură de mânie domină în cuvinte – un vis înfocat, înveşmântat în imagini – ei bine, acceptaţi sau nu – dar *lăsaţi-mă în pace!*

Sunt un om liber – şi am nevoie de libertatea mea. Am nevoie să fiu singur. Am nevoie să reflectez la remuşcările şi disperarea mea în singurătate. Am nevoie de soare şi de caldarâmul străzilor, neîntovărăşit, fără nici o conversaţie, faţă-n faţă cu mine, însoţit doar de muzica sufletului meu. Ce vreţi de la mine? Când am ceva de spus, o spun în scris. Când am ceva de dat, dau. Curiozitatea voastră bolnăvicioasă îmi întoarce stomacul pe dos! Complimentele voastre mă umilesc! Ceaiul vostru mă otrăveşte! Nu datorez nimănui nimic. Aş fi răspunzător doar în faţa lui Dumnezeu – dacă El ar exista!”

Îmi pare mie că Papini pierde ceva din vedere, foarte puţin, atunci când vorbeşte de nevoia de a fi singur. Nu e greu să fii singur dacă eşti sărac şi ratat. Un artist e întotdeauna singur dacă e trist. Nu, de ce are nevoie un artist este *solitudinea în sine.*

Artist, îmi spun că sunt. Aşa să fie. Un minunat somn de după-amiază care mi-aşterne catifea între vertebre, îmi generează destule idei să-mi ajungă trei zile. Plin ochi de energie şi nimic de făcut cu ea. Hotărăsc să merg la plimbare. Ajung în stradă, mă răzgândesc. Hotărăsc să merg la cinema. Nu pot merge la cinema – lipsă câteva centime. Atunci, o plimbare, în faţa fiecărui cinematograf, mă opresc să mă uit pe afişe, apoi la preţul biletului. Destul de ieftine, cârciumile astea de opium, numai că nu-mi ajung câteva centime. Dacă n-ar fi atât de târziu, m-aş întoarce şi-aş vinde o sticlă goală.

Odată ajuns în Rue Amelie, nici nu mă gândesc la filme. Rue Amelie este una din străzile mele preferate. Este una dintre acele străzi pe care, din fericire, municipalitatea a uitat să o paveze. Imense pietre de caldarâm dispuse convex dintr-o parte în alta a străzii. O stradă scurtă şi strâmtă. Hotel Pretty se află aici. Mai este şi o bisericuţă pe Rue Amelie. Parcă ar fi ridicată special pentru preşedintele Republicii şi familia sa. Din când în

când e bine să vezi o bisericuţă modestă. Parisul e atât de plin de catedrale pompoase.

Pont Alexandre III. Un spaţiu întins, bătut de vânt, când te apropii de pod. Copaci stranii, golaşi, fixaţi cu precizie matematică în mijlocul gărduleţelor de fier. Mohoreala de la Invalides ţâşnind din dom şi năpădind străzile aglomerate, întunecate, adiacente pieţii. Morga poeziei, îl au acum acolo unde-l vor, pe marele războinic, pe ultimul mare bărbat al Europei. Doarme adânc în patul său de granit. Nici o teamă că s-ar putea răsuci în mormânt. Uşile sunt ferecate, capacul e bine pus. Dormi, Napoleon! Nu ideile tale le vor, ci doar leşul tău!

Râul este încă umflat, noroios, brăzdat de lumini. Nu ştiu ce se ridică în mine la vederea acestui curent întunecat, rapid, dar mă cuprinde o exaltare imensă care tresare în mine şi-mi strigă dorinţa profundă de-a nu părăsi niciodată acest pământ, îmi amintesc că am trecut pe aici ieri dimineaţă în drum spre American Express, deşi ştiam bine că nu mă aştepta nici o corespondenţă, nici un cec, nici o telegramă, nimic, nimic. Un camion de la Galeriile Lafayette scârţâia pe pod. Ploaia se oprise şi razele de soare, perforând norii săpunoşi, atingeau ca un foc rece acoperişul caselor, îmi revine acum în minte privirea cu care şoferul aplecat peste portieră se uita dincolo de râu spre drumul către Passy. O privire atât de sănătoasă, simplă, aprobatoare, ca şi cum ar fi spus: „Hmm, vine primăvara!” Şi Dumnezeu ştie, când primăvara vine la Paris, cel mai umil muritor se simte în paradis. Dar nu a fost doar atât – a fost intimitatea cu care ochiul său îmbrăţişa peisajul. Era Parisul lui. Nu trebuie să fii bogat, nici măcar cetăţean, ca să simţi asta despre Paris. Parisul e plin de oameni săraci – şleahta cea mai mândră şi murdară care a fost vreodată pe pământ, mi se pare mie. Şi totuşi ai senzaţia că se simt ca acasă. Asta îl face pe parizian să fie diferit de orice alt suflet metropolitan.

Când mă îndrăgostesc la New York, sentimentul e diferit. New York-ul îl face să se simtă neimportant şi pe omul cel mai bogat. New York-ul este rece, sclipitor, malign. Clădirile domină. Un fel de frenezie atomică împinge totul. Cu cât mai frenetic ritmul, cu atât mai mărunt sufletul. Un ferment continuu, deşi la fel de bine s-ar putea ca totul să aibă loc într-o eprubetă. Nimeni nu ştie despre ce e vorba. Nimeni nu direcţionează energia. Incredibil. Bizar. Aiuritor. Când mă gândesc la oraşul în care m-

am născut şi am crescut, acest Manhattan pe care Whitman l-a cântat, o furie albă, oarbă îmi cuprinde viscerele: New York! închisorile albe, trotuarele fojgăind de viermi, cojile de pâine, localurile de noapte, construite ca nişte palate, ovreii, leproşii, vagabonzii, şi peste toate, *l'ennui,* monotonia feţelor, străzilor, picioarelor, caselor, zgârie-norilor, prânzurilor, afişelor, slujbelor, crimelor, iubirilor... Un oraş întreg ridicat pe nimic. Fără sens. Absolut fără sens. Şi strada Patruzeci-şi-doi! Creştetul lumii, îi spun ei. Unde-o fi atunci fundul? Umbli cu mâinile întinse şi-ţi pun scrum în pălărie. Bogaţi sau săraci, umblă cu capul pe spate de-şi rup aproape gâtul privind spre frumoasele închisori albe. Umblă ca nişte gâşte oarbe, iar luminile oraşului le împroaşcă faţa cu rictusuri de extaz.

„Viaţa, spunea Emerson, constă din ceea ce un om gândeşte toată ziua". Dacă-i aşa, atunci viaţa mea nu este altceva decât un intestin gros. Nu numai că mă gândesc la mâncare toată ziua, dar o şi visez noaptea.

Cu toate astea, nu vreau să mă întorc în America, să fiu pus din nou la jug să învârt roata la moară. Nu, prefer să rămân om sărac în Europa. Şi Dumnezeu ştie, sunt destul de sărac. Mai rămâne să fiu om] Săptămâna trecută, credeam că problema vieţii e pe punctul de a fi rezolvată, credeam că sunt pe cale să devin independent, întâmplarea a făcut să mă întâlnesc cu un alt rus, pe nume Serge. Locuieşte la Suresnes, unde se află o mică colonie de *émigres* şi artişti rataţi, înainte de revoluţie, Serge era căpitan în garda imperială; măsoară din cap până-n picioare 1,90 m şi toarnă vodcă în el ca într-un butoi. Tatăl lui a fost amiral, sau cam aşa ceva, pe vasul de război „Potemkin". L-am cunoscut pe Serge în condiţii destul de ciudate. Adulmecând după hrană, m-am trezit ieri la prânz pe lângă Folies-Bergeres – mai bine zis, lângă intrarea din spate, pe micuţa alee cu o poartă de fier la un capăt. Dădeam o raită pe la intrarea actorilor, cu speranţa vagă că din întâmplare voi da peste-un fraier, când un camion fără prelată trase lângă trotuar. Văzându-mă cum stăteam cu mâinile în buzunare, şoferul, adică Serge, mă întrebă dacă nu vreau să-i dau o mână de ajutor să descarce butoaiele de fier. Când află că sunt american şi lefter, aproape că-i dădură lacrimile de fericire. Căutase în stânga şi-n dreapta un profesor de engleză, pare-se. Îl ajut să rostogolească butoaiele cu insecticid înăuntru şi-mi imaginez locul meu printre

acei pierde-vară mişunând în culise, întâmplarea capătă dimensiuni bizare – sala goală, păpuşile din rumeguş ciocnindu-se prin colţuri, butoaiele de germicid, vasul de război „Potemkin” – şi, peste toate, amabilitatea lui Serge. E mare şi tandru, bărbat până-n măduva oaselor, dar cu un suflet de femeie.

În cafeneaua de alături – Cafe des Artistes – îmi propune imediat să mă găzduiască. Va pune o saltea pe duşumea în hol. Pentru lecţii, spune că-mi va oferi o masă în fiecare zi, o masă bogată, rusească sau dacă, dintr-un motiv oarecare, masa va lipsi, atunci cinci franci. Mie mi se pare minunat – *minunat.* Singura problemă este cum voi ajunge în fiecare zi din Suresnes la American Express? Serge insistă să începem imediat – îmi dă banii să ajung seara la Suresnes. Sosesc puţin înainte de cină, cu rucsacul meu, să-i dau lui Serge prima lecţie. Deja sunt câţiva musafiri pe-acolo – de parc-ar mânca întotdeauna în turmă, vârându-şi mâinile cu toţii la grămadă.

Suntem opt la masă – şi trei câini. Câinii mănâncă primii. Mănâncă terci de ovăz. Apoi, începem şi noi. Tot terci de ovăz – ca *hors d’œuvre. „Chez nous,* spune Serge, clipind din ochi, *c’est pour les chiens, les Quaker Oats. Ici pour le gentleman, ça va”.* După terci, supă de ciuperci şi legume; după care omletă cu şuncă, fructe, vin roşu, vodcă, cafea, ţigări. Nu-i deloc rea masa rusească. Fiecare vorbeşte cu gura plină. Spre finalul mesei, soţia lui Serge, o armeanca leneşă şi şleampătă, se trânteşte pe canapea şi începe să roadă bomboane. Pescuieşte cu degetele-i butucănoase prin cutie, apucă o bomboană şi-o terciuieşte să vadă dacă are umplutură, apoi o aruncă pe duşumea la câini.

Odată masa terminată, musafirii dispar în grabă. Atât de precipitat, de parc-ar fugi de ciumă. Serge şi cu mine am rămas cu câinii – nevastă-sa a adormit pe canapea. Serge se plimbă nepăsător, râcâind resturile de mâncare pentru câini. „Câinilor place foarte mult, spune el. Foarte bun pentru câini. Câinele cel mic, el are viermi... e prea mic totuşi.” Se apleacă să cerceteze nişte viermi albi zăcând pe covor între labele câinelui, încearcă să-mi explice despre viermi în engleză, dar nu-şi găseşte cuvintele, în cele din urmă, consultă dicţionarul.

„Aha, spune el, privindu-mă triumfător, tenie!” Evident, răspunsul meu nu este prea inteligent. Serge s-a zăpăcit. Se

lasă în genunchi şi-n coate ca să-i cerceteze mai bine. Prinde unul şi-l aşază pe masă lângă fructe. „Hmm, el nu prea mare, mormăie el. Lecţia următoare tu mă înveţi viermi, nu? Eşti bun profesor. Progresez cu tine...”

Întins pe saltea în hol, duhoarea germicidului mă sufocă. O duhoare acră, înţepătoare, care parcă-mi intră prin toţi porii corpului. Simt toată mâncarea în gură – terciul de ovăz, ciupercile, şunca, merele coapte. Văd tenia întinsă lângă fructe şi toate felurile de viermi pe care Serge mi le-a aşezat pe faţa de masă ca să-mi explice ce-i cu câinele. Văd fosa goală de la Folies-Bergeres şi în fiecare crăpătură sunt gândaci de bucătărie, păduchi şi ploşniţe. Văd oamenii scărpinându-se frenetic, scărpinându-se şi iar scărpinându-se până la sânge. Văd viermii căţărându-se pe scenă ca o armată de furnici roşii, devorând totul în cale. Văd fetele din cor aruncându-şi tunicile de mătase şi alergând prin culise goale. Văd spectatorii din sală aruncându-şi hainele de pe ei şi scărpinându-se ca nişte maimuţe.

Încerc să mă liniştesc. Totuşi am găsit o casă de locuit şi mă aşteaptă o masă în fiecare zi. Şi Serge e un băiat de zahăr, fără discuţie. Dar nu pot dormi. E ca şi cum te-ai duce să dormi la morgă. Salteaua e saturată cu lichid de îmbălsămare. E morga păduchilor, ploşniţelor, gândacilor, teniilor. Nu mai suport. Nici nu voi suporta. Totuşi sunt un om, nu păduche.

Dimineaţa, aştept ca Serge să încarce camionul, îi cer să mă ducă la Paris. Nu mă lasă inima să-i spun că-l părăsesc. Las în urmă rucsacul, cu puţinele lucruri care mi-au mai rămas. Când ajungem la Place Pereire, sar jos din maşină. Fără un motiv anume, mă dau jos aici. Fără nici un fel de motiv pentru nimic. Sunt liber – asta contează.

Uşor ca pasărea, hoinăresc dintr-un cartier în altul. Parc-aş fi fost eliberat din închisoare. Privesc lumea cu alţi ochi. Totul mă interesează în cel mai înalt grad. Chiar şi nimicurile. Pe Rue du Faubourg Poissonniere, mă opresc în faţa vitrinei unui centru de cultură fizică. Sunt expuse fotografii cu specimene de bărbaţi „înainte şi după”. Toţi sunt franţuji. Unii sunt goi, exceptând un *pince-nez* sau o barbă. Nu pot înţelege cum tipii ăştia se dau în vânt după bare paralele şi haltere. Un franţuz trebuie să aibă doar o idee de burtă, ca Baronul de Charlus. Trebuie să poarte barbă şi *pince-nez* dar niciodată nu trebuie să fie fotografiat gol.

Trebuie să poarte cizme de piele perfect lustruite, iar din buzunarul de la piept trebuie să răsară nu mai mult de doi centimetri de batistă. Dacă-i posibil, o panglică roşie trebuie să-i treacă prin butonieră. La culcare, trebuie să se-mbrace în pijama.

Spre seară, apropiindu-mă de Place Clichy, trec pe lângă micuţa târfa cu un picior de lemn, care, fie zi, fie noapte, stă peste drum de Gaumont Place. Nu-i dai o zi peste 18 ani. Presupun că-şi are clienţii ei. După miezul nopţii, în veşmintele ei negre stă ca înfiptă în acel loc. În spatele ei, se întinde o alee arzând de lumini ca un iad. Trecând acum pe lângă ea cu inima uşoară, mi se pare că seamănă cu o gâscă legată de-un ţăruş, o gâscă cu ficatul bolnav, ca lumea să-l poată mânca *le pate de foie gras.* Trebuie să fie straniu să te sui în pat cu ciotul ăla de lemn. Îţi imaginezi tot felul de lucruri – aşchii, etc. Totuşi, fiecare cu gusturile lui!

Coborând pe Rue des Dames, dau peste Peckover, un alt sărman trudind la ziar. Se plânge că doarme doar trei sau patru ore pe noapte. Trebuie să se scoale la opt dimineaţa să lucreze la un dentist. Nu face asta pentru bani, îmi explică el. Vrea să-şi cumpere un rând de dinţi falşi. „E greu să citeşti şpalturi când îţi cade capul de somn, îmi spune el. Soţia crede că-mi tai craca de sub picioare. Ce ne-am face dacă ţi-ai pierde slujba? îmi spune ea”. Dar Peckover nu dă doi bani pe slujba lui. Nu-i permite nici măcar să aibă bani de buzunar. Trebuie să adune chiştoace pentru tutun de pipă. Haina-i prinsă în ace. Are balenă fetidă şi mâinile-i asudă. Şi doar trei ore de somn pe noapte. „Nu aşa trăieşte un om, îmi spune el. Şi şeful ăla al meu scoate şi untul din mine dacă sar o virgulă”. Vorbind despre soţia lui, adaugă: „Femeia aia a mea n-are nici pic de recunoştinţă, ţi-o spun eu!”

La plecare, reuşesc să scot un franc juma’ de la el. Încerc să-i mai storc cincizeci de centime, dar e imposibil. Oricum, am de-ajuns pentru o cafea şi un *croissant.* Lângă Gare St. Lazare e un bar cu preţuri reduse.

Norocul îmi surâde şi găsesc în *lavabo* un bilet de concert. Uşor ca pasărea cerului mă îndrept spre Salle Gaveau. Plasatorul pare deprimat c-am neglijat să-i dau bacşiş. De fiecare dată când trece pe lângă mine se uită întrebător, poate-poate mi-aduc aminte.

A trecut ceva vreme de când n-am mai stat în compania unor oameni bine îmbrăcaţi, aşa că sunt puţin panicat, încă mai simt mirosul formaldehidei. Poate că Serge face livrări şi aici. Dar nimeni nu se scarpină, mulţumescu-ţi Doamne. O adiere de parfum... doar o adiere. N-a-nceput bine muzica şi chipurile oamenilor au deja un aer plictisit. Un fel politicos de tortură autoimpusă, concertul. O clipă, când dirijorul bate cu mica lui baghetă, se simte ca un spasm de concentrare intensă urmat aproape imediat de o cădere generală, un fel de tihnit repaus vegetal provocat de ploaia mocnită, continuă, venind de la orchestră, în mod ciudat, creierul e în alertă. Parc-aş avea în ţeastă o mie de oglinzi. Nervii îmi sunt întinşi, vibrează! Notele sunt parcă mingi de sticlă dansând pe milioane de jeturi de apă. N-am fost niciodată la un concert pe un stomac atât de gol. Nimic nu-mi scapă, nici zgomotul celui mai minuscul ac în cădere. Ca şi cum aş fi gol şi fiecare por de pe trupul meu ar fi o fereastră şi toate ferestrele ar fi deschise, iar lumina mi-ar inunda viscerele. Simt cum lumina se-ndoaie sub bolta coastelor şi coastele formează o stranã înfiorată de reverberaţii. N-am nici o idee cât timp durează asta. Am pierdut orice senzaţie de timp sau spaţiu. După ceea ce pare a dura o eternitate, urmează o perioadă de semiconştienţă cumpănită de un atare calm, încât simt un lac imens în mine, un lac de-un luciu irizat, rece ca gheaţa. Şi deasupra acestui lac, ridicându-se-n mari spirale, cârduri de păsări migratoare cu picioare subţiri şi lungi, cu penele strălucitoare. Cârd după cârd răsar din apa rece, nemişcată a lacului şi, trecând pe sub claviculă, se pierd în marea albă a zării. Şi apoi, încet, foarte încet, ca şi cum o femeie bătrână cu o bonetă albă ar face rondul prin trupul meu, ferestrele se închid şi organele mele revin la locurile lor. Deodată, luminile se aprind şi bărbatul din loja albă pe care l-am luat drept ofiţer turc se dovedeşte a fi o femeie cu un ghiveci pe cap.

Acum e agitaţie şi toţi cei care vor să tuşească o fac după porta inimii. E zgomot de picioare frecate şi scaune ridicate, un zgomot neîntrerupt, mărunt, al oamenilor mişcându-se fără ţintă, al oamenilor răsfoind programele şi pretinzând că le citesc, apoi lăsându-le din mână şi frecându-şi picioarele sub scaun, recunoscători pentru cel mai mic incident care îi poate opri să se întrebe la ce se gândeau, pentru că, dacă ar deveni

conştienţi că nu se gândeau la nimic, ar înnebuni, în lumina crudă a candelabrelor, se uită unii la alţii cu o privire goală. E o tensiune ciudată între ei. În clipa în care dirijorul ciocăneşte din nou cu bagheta în pupitru, se afundă din nou într-o stare cataleptică. Se scarpină inconştient sau îşi aduc aminte de o vitrină unde era expusă o eşarfa sau o pălărie; îşi aduc aminte, cu o claritate uimitoare, de orice detaliu din acea vitrină, dar unde era cu exactitate; nu-şi pot aminti. Si asta-i necăjeşte, îi ţine treji de-a binelea şi nu contează cât de minunată e muzica, lor nu le iese din minte acea vitrină şi eşarfa aia care atârnă acolo sau pălăria. Si această atenţie feroce se transmite. Până şi orchestra se simte galvanizată de-o vivacitate extraordinară. A doua parte se duce ca vântul – atât de repede încât, atunci când muzica încetează şi luminile se aprind, unii stau pironiţi în scaune precum morcovii, maxilarele mişcându-li-se spasmodic, şi dacă ai striga brusc în urechea lor *Brahms, Beethoven, Mendeleev, Herţegovina,* ar răspunde fără a clipi – 4, 967, 289.

Când ajungem la muzica lui Debussy, atmosfera e complet înveninată. Mă gândesc ce simţi în timpul actului sexual când eşti femeie, dacă plăcerea e mai mare etc. Încerc să-mi închipui ceva pătrunzându-mi în vintre, dar am doar vaga senzaţie de durere, încerc să mă concentrez, dar muzica e prea alunecoasă. Nu mă pot gândi la o vază învârtindu-se încet şi figurile pierzându-se în spaţiu, în cele din urmă, doar luminile se învârtesc, şi cum se învârtesc oare luminile? mă întreb. Cel de lângă mine doarme adânc. Pare a fi un agent de bursă, cu burta lui proeminentă şi mustaţa cănită, îmi place, îmi place mai ales burdihanul lui şi tot ce a trebuit să bage în el. De ce n-ar dormi adânc? Dacă vrea să asculte, oricând poate să facă rost de un bilet de intrare. Observ că toţi dorm cu atât mai adânc, cu cât sunt mai bine îmbrăcaţi. Bogaţii au conştiinţa uşoară. Dacă un sărac aţipeşte doar şi preţ de câteva secunde, se simte mortificat; îşi închipuie că a comis o crimă împotriva compozitorului.

La piesa spaniolă, auditoriul a fost electrizat. Toţi stăteau pe marginea scaunului... tobele îi treziseră. Credeam că tobele or să ţină o veşnicie. Mă aşteptam ca oamenii să cadă din loje şi să-şi arunce pălăriile de pe cap. Era ceva eroic şi putea să ne înnebunească de-a binelea, Ravel, dac-ar fi vrut-o. Dar asta nu-i Ravel. Dintr-o dată totul se stinge. Parcă şi-ar fi adus aminte, în

mijlocul lucrării, că are pe el un costum retezat la poale. S-a înfrânat. O imensă greşeală, după umila mea părere. Arta înseamnă să mergi până la capăt. Dac-ai început cu tobele, trebuie să termini cu dinamită, sau TNT. Ravel a sacrificat ceva de dragul formei, de dragul unei legume pe care oamenii trebuie să o digere înainte de a merge la culcare.

Gândurile mi se-nvolburează. Muzica alunecă pe lângă mine, acum că tobele nu mai bat. Peste tot, oamenii parcă pozează. Sub lumina de la ieşire, un Werther înecat în disperare stă rezemat pe coate, cu ochii sticloşi. Lângă uşă, înfăşurat într-o capă imensă, stă un spaniol cu un sombrero în mână. Ai zice că pozează pentru „Balzac" al lui Rodin. De la gât în sus, aduce cu Buffalo Bill. La galeria din faţa mea, în rândul din faţă, stă o femeie cu picioarele larg desfăcute; parcă ar avea maxilarul blocat, aşa cum stă cu capul aruncat pe spate şi gâtul dislocat. Femeia cu pălărie roşie, aţipită peste balustradă – ce minunat dacă ar avea o hemoragie! Dacă, brusc, ar vărsa o găleată peste cămăşile scrobite de dedesubt, îţi şi închipui pe neica-nimeni ăştia ducându-se acasă de la concert cu sânge pe ei.

Somnul e nota de bază. Nimeni nu mai ascultă nimic. Imposibil să mai gândeşti sau să asculţi. Imposibil să visezi chiar când muzica însăşi nu este decât un vis. O femeie cu mănuşi albe are în poală o lebădă. Legenda spune că atunci când Lebăda a fost fecundată, a dat naştere la gemeni. Toţi dau naştere la ceva, toţi cu excepţia lesbienei din rândul de sus. Capul îi stă sumeţit, gura şi-o ţine larg deschisă, e în alertă, fremătând sub ploaia de scântei aruncate de simfonia atomică. Jupiter îi perforează urechile. Mici fraze din California, balene cu aripi, Zanzibar, Alcazar. *Pe când de-a lungul Guadalquivirului o mie de moschei străluce-n soare.* Strada Banilor cu doi stâlpi de priponit caii. Garguiele... omul cu prostiile lui Jaworski... luminile fluviului... în America, aveam câţiva prieteni hinduşi, unii mai buni, alţii mai răi, alţii indiferenţi. Vremurile mă puseseră într-o situaţie în care, din fericire, puteam să le fiu de ajutor, le făceam rost de slujbe, îi ocroteam, îi hrăneam când era nevoie. Erau foarte recunoscători, trebuie s-o spun deschis; în aşa hal, că-mi făceau viaţa amară cu atenţiile lor. Doi dintre ei erau nişte sfinţi, dacă ştiu ce-i aia un sfânt, în special Gupte care a fost găsit într-o dimineaţă cu gâtul tăiat de la o ureche la alta. Într-o mică pensiune din Greenwich Village, a fost găsit într-o

dimineaţă gol-goluţ, întins pe pat, cu flautul lângă el şi cu gâtul tăiat, cum am spus, de la o ureche la alta. Nu s-a aflat niciodată dacă a fost omorât sau dacă s-a sinucis. Dar ce importanţă mai are acum...

Mă gândesc înapoi la lanţul de întâmplări care m-au adus în final la locuinţa lui Nanantatee. Cât de ciudat e faptul că am uitat cu totul de Nanantatee, până mai ieri când lâncezeam într-o cameră de hotel sărăcăcioasă de pe Rue Cels (tăceam acolo pe patul de fier gândindu-mă ce nulitate, ce zero, ce nimenică am devenit, când bingo! răsare cuvântul: NON-ENTITATE! Aşa îi spuneam noi la New York: Non-entitate. *Domnul* Non-entitate.

Iată-mă întins pe podeaua splendidului apartament cu care se lăuda el pe când era la New York. Nanantatee face pe bunul samaritean. Mi-a dat două pături aspre, din păr de cal, în care mă înfăşor prin praful de pe jos. La fiecare ceas al zilei am câte o trebuşoară de făcut, asta pentru că sunt destul de prost să rămân în casă. Dimineaţa, mă trezeşte brusc să-i pregătesc legumele pentru prânz: ceapă, usturoi, fasole etc. Prietenul lui, Kepi, mă avertizează să nu gust din mâncare – spune că-i rea. Rea sau bună, care-i diferenţa? *Mâncare!* Asta contează. Pentru puţină hrană sunt gata să-i mătur covoarele cu o mătură ruptă, să-i spăl hainele şi să-i adun firimiturile de pe podea de îndată ce a terminat de mâncat. A devenit curăţenia personificată de când am venit eu. Acum, fiecare lucru trebuie curăţat de praf, scaunele trebuie aranjate într-un anumit fel, ceasul trebuie să sune, la toaletă trebuie să curgă apa ca lumea... Un hindus nebun, dacă s-a pomenit aşa ceva! Si zgârcit ca o fasole uscată! O să râd pe săturate când o să-i scap din labe, dar acum sunt prizonier, un om fără casă, un lepros...

Dacă cumva nu vin acasă într-o seară să mă înfăşor în păturile de cal, când ajung îmi spune: „O, deci n-ai murit? Credeam c-ai murit”. Şi deşi ştie că n-am un chior în buzunar, îmi spune în flecare zi că tocmai a dat peste o cameră ieftină în împrejurimi. „Nu pot închiria o cameră acum, ştii bine”, îi spun. Şi atunci, clipind din ochi ca un chinez, îmi răspunde molatec: „O, da, am uitat că n-ai bani. Uit mereu, Endri... Dar când soseşte telegrama... când domnişoara Mona îţi trimite banii, ei bine atunci, vii cu mine să căutăm o cameră?” Şi în secunda următoare, mă îndeamnă să stau cât vreau, „şase luni... şapte luni, Endri... îmi eşti foarte folositor”.

Nanantatee este unul dintre acei hinduşi pentru care n-am făcut nimic în America. Mi s-a prezentat drept un negustor bogat, un negustor de perle, cu un apartament luxos pe Rue Lafayette, Paris, o vilă la Bombay, un bungalou la Darjeeling. De cum l-am văzut, mi-am dat seama că era cam redus mintal, deşi, câteodată, tocmai oameni ca el au geniul să strângă averi. N-am ştiut că-şi plătise nota de la hotelul din New York cu două perle mari strecurate-n palma proprietarului. Mi se pare acum nostim să aflu că răţoiul ăsta se fudulea prin holul hotelului new yorkez cu bastonul lui de abanos, învârtindu-i pe degete pe băieţii de serviciu, comandând dejunuri pentru oaspeţii lui, chemând portarul să-i ia bilete la teatru, închiriind taxiuri cu ziua etc. etc., totul fără să aibă un sfanţ în buzunar. Doar o salbă de perle mari la gât, din care a vândut cu trecerea zilelor. Şi felul infatuat, arogant, în care mă bătea pe spate, mulţumindu-mi că sunt aşa de bun cu prietenii lui hinduşi – „cu toţii sunt nişte ţipi foarte inteligenţi, Endri... foarte inteligenţi!” Spunându-mi că bunul Dumnezeu sau cum l-o fi chemând mă va răsplăti pentru bunătatea mea. Acum înţeleg de ce obişnuiau să chicotească mereu, aceşti inteligenţi ţipi hinduşi, când le sugeram să-l tapeze pe Nanantatee de nişte dolari.

Ciudat felul în care bunul Dumnezeu sau cum l-o fi chemând mă răsplăteşte pentru bunătatea mea. Nu-s altceva decât un sclav pentru acest răţoi gras. Sunt mereu la cheremul lui. Are nevoie de mine aici şi mi-o spune în faţă. Când e pe closet, strigă după mine: „Endri, adu-mi un vas cu apă, te rog. Trebuie să mă spăl”. Nici nu se gândeşte să folosească hârtie igienică, Nanantatee. Trebuie să fie împotriva religiei lui. Aşa că strigă după un vas cu apă şi o bucată de cârpă. E delicat, răţuşcă îndopată ce e el. Uneori când îmi beau ceaiul slab în care aruncă o frunză de trandafir, vine lângă mine şi-mi trage o băşină drept în faţă. Nu spune niciodată ”Scuză-mă!” Cuvântul trebuie că lipseşte din dicţionarul gujarati.

În ziua în care am sosit în apartamentul lui Nanantatee, acesta era pe cale să-şi facă abluţiile, adică era aplecat deasupra unui vas cu apă murdară încercând să-şi mişte braţul schilod în jurul cefei. Lângă vas era o cănită de alamă pe care o folosea să schimbe apa. Mi-a cerut să păstrez tăcere în timpul ceremoniei. Am stat acolo în tăcere, aşa cum mi s-a cerut, şi l-am privit cum cânta şi se ruga şi scuipa din când în când în

vasul de spălat. Deci ăsta era minunatul apartament de care vorbea el la New York! Rue Lafayette! Acolo la New York, mi se părea a fi o stradă importantă. Credeam că doar milionarii şi negustorii de perle locuiau pe această stradă. Rue Lafayette sună minunat, dacă eşti de cealaltă parte a oceanului. Tot la fel şi Fifth Avenue, când eşti aicea. E greu să-ţi imaginezi ce dărăpănături pot fi pe aceste străzi nemaipomenite. În orice caz, uite-mă ajuns, în sfârşit, în apartamentul luxos de pe Rue Lafayette. Şi nebunul ăsta cu braţul lui schilod execută un ritual de spălare. Scaunul pe care stau e rupt, patul stă să cadă, tapetul de pe pereţi e zdrenţuit, sub pat o valiză deschisă e plină cu rufe murdare. Din locul în care stau, zăresc curtea unde aristocraţia din Rue Lafayette zace şi fumează din pipe de pământ. Mă întreb acum, în timp ce el psalmodiază doxologia, cum trebuie să arate bungaloul din Darjeeling. Interminabile, rugăciunile şi psalmodierile lui.

Îmi explică cum e el obligat să se spele într-un anumit fel prescris, religia i-o cere. În schimb, duminica se spală într-o cadă de tablă. Marele EU SUNT s-ar încrunta dacă ar vedea asta, îmi spune el. Odată îmbrăcat, se duce la dulap, îngenunchează în faţa unui idol de pe al treilea raft şi repetă toată poliloghia. Dacă te rogi aşa în fiecare zi, îmi spune el, nimic nu ţi se va întâmpla. Bunul Dumnezeu sau cum l-o fi chemând nu-şi uită niciodată servitorul supus. Şi apoi îmi arată braţul schilod în urma unui accident de maşină într-o zi în care, neîndoielnic, a neglijat să repete toată cântarea şi dănţuirea. Braţul lui seamănă cu un compas rupt. Nu mai e braţ, ci un os rupt cu o tijă ataşată. De când i-a fost reparat braţul, i-au crescut la subsuoară nişte glande băşicate, mici glande umflate, exact ca nişte testicule de câine. Tot plângându-şi soarta, îşi aduce aminte brusc că doctorul i-a recomandat o dietă mai liberală.

Mă roagă neîntârziat să iau loc şi să-i fac un meniu cu peste şi cu carne din abundenţă. „Şi ce zici de nişte stridii, Endri – pentru *le petit frère?”* Totul e făcut însă să mă impresioneze pe mine. Nu are nici cea mai mică intenţie să-şi cumpere stridii, sau carne, sau peste. Cel puţin nu cât voi fi eu aici. Pentru moment, ne vom hrăni cu linte şi orez şi toate merindele uscate pe care le-a depozitat în pod. Iar untul, pe care l-a cumpărat săptămâna trecută, va fi şi el drămuit. Când începe să topească untul, mirosul e insuportabil. Obişnuiam s-o şterg de îndată ce se

pornea să prăjească untul, acum însă mă ţin tare. Prea i-aş face pe plac să mă vadă vomitând ce-am mâncat – ar mai fi ceva de pus bine în dulap, alături de pâinea uscată şi brânza mucegăită şi micile plăcinte unsuroase pe care le face din laptele stricat şi untul rânced.

În ultimii cinci ani, se pare, n-a mişcat un deget să câştige un ban. Afacerile s-au dus pe apa sâmbetei, îmi vorbeşte de perlele din Oceanul Indian, mari, frumoase de poţi trăi o viaţă din ele. Arabii strică piaţa, îmi spune el. Între timp însă, se roagă zi de zi bunului Dumnezeu sau cum l-o fi chemând, şi asta îl susţine. Are o relaţie minunată cu dumnezeirea. Ştie cum s-o flateze, cum să stoarcă ceva bani de la ea. E o relaţie pur comercială, în schimbul vorbăriei zilnice în faţa dulapului, îşi capătă raţia de fasole şi usturoi, ca să nu mai pomenim şi de testiculele umflate de sub braţ. E încrezător că totul se va termina cu bine. Perlele se vor vinde din nou bine într-o bună zi, poate în cinci ani, poate douăzeci, când va voi zeul Boomaroom. „Şi când afacerile vor merge, Endri, vei avea zece la sută, pentru scrierea scrisorilor. Dar, înainte, Endri, trebuie să scrii scrisoarea să afli dacă putem obţine credit din India. Va dura cam şase luni să vină răspunsul, poate şapte... vapoarele nu sunt prea rapide în India”. N-are noţiunea timpului, răţoiul ăsta. Când îl întreb dacă a dormit bine, îmi răspunde: „O, da, Endri, am dormit foarte bine... Uneori, dorm nouăzeci şi două de ore în trei zile”.

Dimineaţa este de regulă prea slăbit să poată face ceva. Braţul lui! Cârja aia şontâie de braţ! Mă întreb uneori când îl văd răsucind-o în jurul cefei de va putea vreodată s-o pună la loc. Dacă n-ar avea burtă ai zice că-i un contorsionist de la Cirque Medrano. Nu-i lipseşte decât un picior rupt. Când mă vede măturând covoarele, când mă vede ce nori de praf ridic, începe să cârâie ca un pigmeu. „Aşa! Foarte bine, Endri. Şi acum eu o să şterg scaunele”. Adică mai sunt câteva fire de praf pe care eu nu le-am văzut. E felul lui politicos de a fi sarcastic.

După-amiază, apar câţiva amici negustori de perle care se opresc să-i facă o vizită. Nişte nemernici suavi, mieroşi, cu ochi de căprioară. Stau în jurul mesei, bând ceaiul parfumat cu un şuierat strident, timp în care Nanantatee ţopăie de colo-colo ca un hopa-mitică sau arată spre o firimitură de pe podea şi-mi spune cu o voce caldă, alunecoasă: „Nu vrei s-o ridici tu, Endri”.

Când sosesc musafirii, se duce onctuos la dulap şi scoate cojile uscate de pâine pe care le-a prăjit poate acum o săptămână şi care au acum gust de lemn mucegăit. Nici o firimitură nu se pierde. Dacă pâinea e prea acră, o duce jos la portar care, după cum spune, a fost foarte bun cu el. După cum afirmă, portarul e încântat să primească pâinea stricată – face budincă de pâine.

Într-o zi vine să mă vadă prietenul meu Anatole. Nanantatee e încântat. Insistă ca Anatole să rămână la ceai. Insistă să guste din micuţele plăcinte unsuroase şi din pâinea acră. „Trebuie să vii în fiecare zi, spune el, şi să mă-nveţi rusa. Frumoasă limbă, rusa... vreau s-o pot vorbi. Cum spui, Endri – borşt? Scrie pe hârtie, Endri, te rog”... Şi trebuie să scriu asta la maşina de scris, musai, să-mi vadă tehnica. A cumpărat maşina de scris, după ce a luat ceva bani pentru braţul rupt, pentru că doctorul i-a recomandat-o ca exerciţiu. S-a plictisit însă repede de maşina de scris. Era *englezească.*

Când a auzit că Anatole cântă la mandolină, a glăsuit: „Foarte bine! Trebuie să vii în fiecare zi să mă înveţi muzică. O să cumpăr o mandolină de îndată ce-mi merg afacerile. E bună pentru braţul meu”. A doua zi, împrumută fonograful de la portar. „Te rog să mă înveţi să dansez, Endri. Am burta prea mare”. Sper ca-ntr-o bună zi să cumpere o fleică, numai ca să-i pot spune: „Te rog, muşcă tu în locul meu, *domnule* Non-entitate. Dinţii mei nu-s prea tari!”

Cum am mai spus adineauri, de când am sosit, a devenit extraordinar de meticulos. „Ieri, îmi spune el, ai făcut trei greşeli, Endri. Prima, ai uitat să închizi uşa de la WC, aşa că toată noaptea face bum-bum. A doua, ai uitat uşa de la bucătărie deschisă, aşa că am găsit fereastra crăpată dimineaţă. Si ai uitat să dai afară sticla de lapte goală! Întotdeauna vei da afară sticla de lapte, te rog, înainte de a te culca, iar dimineaţa vei aduce, te rog, pâinea”.

În fiecare zi, prietenul lui, Kepi, îşi face apariţia să vadă dacă n-a venit vreun oaspete din India. Aşteaptă ca Nanantatee să iasă din cameră şi dă fuga la dulap şi devorează pâinea uscată ascunsă într-un borcan. Mâncarea nu-i bună, insistă el, dar o înghite ca un şobolan. Kepi e un manglitor, un soi de căpuşă umană care se agaţă şi de pielea celui mai sărman compatriot. Din punctul lui de vedere, toţi sunt nişte nababi. Pentru un trabuc de Manila şi preţul unei băuturi e gata să lingă

fundul oricărui hindus. Al unui hindus, vezi bine, nu al unui englez. Are adresele tuturor bordelurilor din Paris şi tarifele. Chiar şi de la un local de zece franci îşi scoate un comision. Şi unde nu mai pui că ştie cel mai scurt drum, oriunde merge. Te va întreba mai întâi dacă vrei să mergi cu taxiul; dacă spui nu, îţi va sugera autobuzul, şi dacă şi ăsta e prea scump, atunci tramvaiul sau metroul. Sau se va feri să te însoţească acolo, să economiseşti un franc-doi, ştiind foarte bine că, în drum, va trebui să treci pe lângă un *tabac* şi vei fi, te rog, atât de bun să-mi cumperi un trabuc.

Kepi e un om interesant, într-un anume fel, pentru că nu are decât o singură ambiţie, să reguleze în fiecare noapte. Fiecare ban pe care-l câştigă, şi-s al naibii de puţini, îl cheltuieşte prin baruri. Are soţie şi opt copii în Bombay, dar asta nu-l împiedică să ceară în căsătorie pe orice *femme de chambre* care e destul de stupidă şi naivă să-i creadă. Are o micuţă încăpere în Rue Condorcet pentru care plăteşte şaizeci de franci pe lună. A lipit singur tapetul pe pereţi. Foarte mândru de asta. Pune cerneală violetă în stilou pentru că ţine mai mult. Îşi lustruieşte singur pantofii, îşi calcă singur pantalonii, îşi spală singur rufele. Pentru un trabuc, un *chemat,* mă rog, te însoţeşte prin tot Parisul. Dacă te opreşti să te uiţi la o cămaşă sau nişte butoni, ochii îi sclipesc. „Nu cumpăraţi de aici, va spune el. Cer prea mult. Vă arăt eu un loc mai ieftin.” Şi înainte de a avea timp să răspunzi, te va duce în faţa unui magazin cu aceleaşi cravate şi cămăşi şi butoni. Poate e acelaşi magazin! Dar nu-ţi dai seama. Când Kepi te aude spunând că vrei să cumperi ceva, inima lui bate mai tare. Îţi va pune atâtea întrebări şi te va duce prin atâtea locuri încât e musai să ţi se facă sete, şi astfel te vei trezi într-un *tabac* – poate acelaşi *tabac!* – iar Kepi vorbeşte din nou cu vocea lui onctuoasă: „Vreţi să fiţi atât de bun să-mi cumpăraţi un *cheroot?”* Nu contează ce vrei să faci, chiar şi pentru o mică plimbare, Kepi e gata să economisească pentru tine. Kepi îţi va arăta cel mai scurt drum, cel mai ieftin loc, cea mai consistentă mâncare, pentru că orice ai de făcut trebuie să treci pe lângă un *tabac,* şi poate să fie revoluţie, grevă sau carantină, Kepi trebuie să fie la Moulin Rouge sau la Olympia sau la Ange Rouge când se aud primele acorduri ale muzicii.

Mai deunăzi, mi-a adus o carte să citesc. Era despre un proces celebru între un bigot şi editorul unui ziar indian. Se pare

că editorul îl acuzase pe faţă pe bigot că duce o viaţă de scandal. Chiar mai mult, îl acuzase pe bigot că e bolnav. Kepi spune că trebuie să fi fost variolă franţuzească.

Dar Nanantatee adevereşte că e blenoragie japoneză. Nanantatee trebuie să exagereze totul. Oricum, spune Nanantatee vesel: „îmi vei spune tu despre ce e vorba, Endri. Nu pot citi cartea, îmi face rău la braţ.” Apoi, ca o încurajare, „ e o carte despre amor, Endri. Kepi a adus-o pentru tine. Nu se gândeşte decât la femei. Câte femei regulează ăsta, întocmai precum Krishna. Noi nu credem în asta, Endri...”

Ceva mai târziu, mă ia cu el sus în podul care-i plin cu conserve şi alte lucruri aduse din India, înfăşurate în pânză şi hârtie de artificii. „Aici aduc femei”, spune el. Şi apoi gânditor: „Nu-s un futăreţ prea grozav, Endri. Nu mă mai culc cu nici o femeie. Doar le ţin în braţe şi le vorbesc. Acum îmi place doar să le vorbesc”. Nu mai e nevoie să-l ascult în continuare, ştiu că are de gând să-mi vorbească despre braţul lui. Îl şi văd întins acolo cu balamaua aia a lui ruptă atârnând pe marginea patului. Spre surprinderea mea, însă, adaugă: „Nu-s un futăreţ grozav, Endri. Niciodată n-am fost. Fratele meu, el e bun! De trei ori pe zi, în fiecare zi! Şi Kepi, şi el e bun, întocmai precum Krishna”.

Mintea lui e fixată acum pe „treaba cu regulatul”. Jos, în micuţa încăpere în care îngenunchează în faţa dulapului deschis, îmi explică cum era când avea bani şi soţia şi copiii erau cu el. În zilele de sărbătoare, îşi lua soţia la Casa Naţiunilor unde închiria o cameră peste noapte. Fiecare cameră avea un alt stil. Soţiei lui îi plăcea foarte mult. „Un loc minunat pentru futut, Endri. Ştiu toate încăperile...”

Pereţii micuţei încăperi în care stăm acum sunt acoperiţi cu fotografii. Fiecare ramură a familiei e reprezentată, parc-ar fi o secţiune din Imperiul Indian. Marea majoritate a membrilor acestui arbore genealogic seamănă cu nişte frunze vestejite. Femeile sunt firave şi au o privire mirată, speriată. Bărbaţii au priviri pătrunzătoare, inteligente, ca nişte cimpanzei şcoliţi. Cu toţii sunt acolo, vreo nouăzeci, cu boii lor albi, jugăniţi, cu grămezile de balegă, cu picioarele lor slăbănoage, cu ochelarii lor demodaţi, în fundal, ici şi colo, se zăreşte o palmă de pământ arid, un fronton căzut, un idol cu braţele răsucite, un soi de centiped uman. E ceva atât de fantastic, de nepotrivit în această galerie de oameni încât gândul te duce inevitabil la mulţimea de

temple care se întinde din Himalaya până în Ceylon, o vastă îngrămădire arhitectonică, de o frumuseţe răpitoare şi totuşi monstruoasă, hidos de monstruoasă pentru că fecunditatea care clocoteşte şi fermentează în miriadele de ramificaţii arhitectonice pare să fi istovit însăşi fibra internă a Indiei. Privind la roiul în mişcare al figurilor care se învălmăşesc pe faţada templelor, eşti copleşit de potenţa acestor oameni frumoşi, cu pielea neagră, care şi-au amestecat torentele misterioase într-o îmbrăţişare erotică ce durează de peste treizeci de veacuri. Aceşti oameni firavi cu ochi pătrunzători care mă privesc din acele fotografii seamănă cu umbrele emaciate ale acelor figuri virile, masive, care s-au încarnat în piatră şi frescă dintr-o parte în cealaltă a Indiei pentru ca miturile eroice ale raselor care s-au amestecat aici să rămână de-a pururi îmbrăţişate în inimile conaţionalilor lor. Când privesc doar o frântură din aceste spaţioase visuri de piatră, aceste edificii rostogolite, trândave, încărcate de pietre preţioase, coagulate cu spermă umană, sunt copleşit de splendoarea uimitoare a acestor zboruri imaginare care au dat şansa unor sute de milioane de oameni de diverse rase să încarneze astfel cele mai fugare expresii ale sufletului lor.

E un amestec ciudat, inexplicabil, de sentimente care mă asaltează acum, în timp ce Nanantatee îmi vorbeşte încontinuu despre sora lui care a murit dând naştere unui copil. Uite-o acolo, pe perete, o fiinţă mica de doisprezece sau treisprezece ani agăţându-se de braţul unui bătrân. La zece ani fusese dată de nevastă acestui versat care îngropase deja cinci neveste. A avut şapte copii, doar unul supravieţuindu-i. Fusese dată gorilei bătrâne ca să păstreze afacerea cu perlele în familie. Când îşi dădea sufletul, spune Nanantatee, îi şoptise doctorului: „M-am săturat de-atâta regulat... Nu mai vreau să mă regulez, doctore!” În timp ce-mi spune astea, se scarpină solemn în cap cu braţul lui veştejit. „Afacerea cu regulatul nu-i bună, Endri, zice el. Dar îţi voi spune un cuvânt care te va face mereu norocos; trebuie să-i spui în fiecare zi, fără întrerupere, de-un milion de ori trebuie să-i spui. E cel mai bun cuvânt, Endri... spune-l acum... OOMAHARUMOOMA!” „OOMAMBOO... „

„Nu, Endri... aşa... OOMAHMUMOOMA”

„OOMAMABOOMB A...”

„Nu, Endri... aşa...”

... Dar lumina aia obscură, tiparul cârpăcit, coperta zdrenţuită, pagina mişcată, degetele tremurânde, puricii săltăreţi, păduchii din pat, spuma de pe limbă, pleoapa căzută, nodul din gât, băutura din pahar, mâncărimea din palmă, vaietul vântului, durerea din glas, ceaţa din creier, mustrările conştiinţei, vehemenţa mâniei, vânturile, focul din piept, mişcarea cozii, şobolanii din pod, zgomotul şi praful din urechile lui, pentru că i-a trebuit o lună să se dumirească, ei bine, acum îi venea greu sa memoreze mai mult de un cuvânt pe săptămână.

Presupun că n-aş fi scăpat niciodată din strânsoarea lui Nanantatee dacă destinul n-ar fi intervenit, într-o seară, aşa a fost să fie, Kepi m-a întrebat dacă nu vreau să mă duc cu unul din clienţii lui la un bordel din apropiere. Tânărul tocmai sosise din India şi nu avea mulţi bani de cheltuit. Era unul dintre oamenii lui Gandhi, unul din micul grup care a pornit acel marş istoric spre mare în timpul crizei sării. Un discipol foarte vesel al lui Gandhi, trebuie să recunosc, în ciuda legământului de abstinenţă făcut. Evident, nu mai văzuse o femeie de secole. Nu l-am putut duce mai departe de Rue Laferriere. Umbla ca un câine cu limba scoasă. Şi pe deasupra mai era şi-un tip al naibii de încrezut şi orgolios, îşi trăsese pe el un costum de catifea, bereta, baston, cravata tip Windsor. Îşi cumpărase doua stilouri, un kodak şi lenjerie fină de corp. Banii pe care-i cheltuia îi primise în dar de la negustorii din Bombay, îl trimiseseră la Londra să răspândească învăţătura lui Gandhi.

Odată intraţi în localul drei Hamilton, începu să-şi piardă *le sang-froid.* Când se văzu înconjurat de un roi de femei goale, se uită la mine consternat. „Alege una, i-am spus. După plac!” Era atât de buimăcit încât de-abia se putea uita la ele. „Alege tu pentru mine”, murmură înroşindu-se violent. M-am uitat la ele cu un ochi rece şi am ales o ţipă durdulie, plină de nuri. Ne-am aşezat în salon şi am comandat băuturile. Madam vroia să ştie de ce nu am ales şi eu o fată. „Da, alege şi tu una, spuse tânărul hindus. Nu vreau să fiu singur cu ea.” Aşa că au fost aduse din nou fetele şi am ales şi eu una, înăltuţă, subţire, cu ochi melancolici. Am fost lăsaţi singuri, toţi patru în salon. După câteva minute, tânărul meu Gandhi se apleacă spre mine şi-mi şopteşte ceva la ureche. „Bineînţeles, dacă-ţi place mai mult, ia-o”, îi spun şi, destul de stângaci şi vădit jenat, le explic fetelor

că am vrea să schimbăm perechile. Mi-am dat seama imediat că am făcut *un faux pas,* dar tânărul meu prieten devenise vesel şi libidinos şi acum nu mai era nimic de făcut decât să meargă sus şi să termine odată cu asta.

Am luat camere alăturate legate printr-o uşă. Cred că tovarăşul meu avea de gând să mai facă o schimbare rapidă de parteneră de îndată ce-şi satisfăcea foamea chinuitoare. Oricum, nici nu ieşiseră bine fetele să se pregătească, că-l aud bătând în uşă. „Unde-i toaleta, te rog?" mă întreabă el. Crezând că nu-i nimic important, îi spun să folosească bideul. Fetele se întorc cu prosoapele în mână. Îl aud chicotind în camera vecină.

Pe când îmi trăgeam pantalonii, aud deodată o hărmălaie în camera alăturată. Fata îi striga să iasă, spunându-i că-i un porc, un porc nenorocit. Nu-mi dau seama ce-a făcut să merite aşa tratament. Stau cu un picior în pantaloni ascultând atent, încearcă să-i explice în engleză, ridicând vocea până ce ajunge la ţipăt.

Aud o uşă trântindu-se şi în momentul următor Madam dă buzna în cameră, cu faţa roşie ca sfecla, cu braţele gesticulând sălbatic. „Ar trebui să-ţi fie ruşine, zbiară ea, să-mi aduci un astfel de om în local! E un barbar... un porc... un...!" Tovarăşul meu stă în spatele ei, în prag, cu o expresie de maximă jenă pe chip. „Ce-ai făcut?" îl întreb.

— Ce-a făcut? zbiară Madam. Îţi arăt eu ţie... Vino aici! Si înhăţându-mă de braţ, mă trage în camera alăturată. Uite! Uite! strigă ea, arătând spre *bidet.*

— Hai să ieşim, zice hindusul.

— Stai puţin, nu poţi scăpa aşa uşor!

Madam stă lângă bideu, trăsnind şi fulgerând. Fetele stau şi ele acolo, cu prosoapele în mână. Toţi cinci stăm acolo holbându-ne la *bidet.* Două guguloaie enorme plutesc în apă.

Madam se apleacă şi pune un prosop peste ele. „Groaznic! Groaznic! se lamentează ea. Niciodată n-am văzut aşa ceva! Un porc! Un porc nenorocit!"

Hindusul se uită spre mine cu reproş. „Ar fi trebuit să-mi spui! N-am ştiut că o să rămână acolo. Te-am întrebat unde să mă duc, şi tu mi-ai spus să fac aici!" E aproape în lacrimi, în cele din urmă, Madam mă ia de-o parte. A devenit ceva mai rezonabilă. N-a fost decât o greşeală. Poate că domnul vrea să coboare şi să comande băuturi – pentru fete. Fetele au fost

şocate. Nu sunt obişnuite cu astfel de lucruri. Şi dacă domnul va fi atât de amabil să-şi amintească şi *de femme de chambre...* Nu e prea plăcut pentru *o femme de chambre* – porcăria aia, porcăria aia afurisită. Dă din umeri şi clipeşte din ochi. Un incident lamentabil. Dar un accident. Dacă domnul va aştepta câteva clipe, vin şi băuturile. N-ar vrea domnul nişte şampanie? Da?

— As vrea să plec de-aici, spune cu voce slabă hindusul.

— Nu-ţi face atâtea probleme, spune Madam. Acum totul s-a terminat. Se mai fac greşeli uneori. Data viitoare să întrebi de toaletă. (Şi explică mai departe despre toalete – una la fiecare etaj, se pare. Şi baie.) Am o mulţime de clienţi englezi, spune ea. Toţi sunt nişte domni. Domnul e hindus? Fermecători oameni, hinduşii. Atât de inteligenţi. De eleganţi.

Când ajungem în stradă, fermecătorului domn i-au dat lacrimile, îi pare rău că a cumpărat un costum de catifea şi bastonul şi stilourile. Vorbeşte de cele opt jurăminte făcute, înfrânarea poftelor etc. În timpul marşului către Dandi, era interzis să mănânci şi o îngheţată, îmi vorbeşte despre roata de tors – cum micul grup de satyagrahişti imitau devoţiunea maestrului, îmi relatează cum mergea alături de maestru şi conversa cu el. Am iluzia că mă aflu în prezenţa unuia dintre cei doisprezece apostoli.

În zilele următoare, ne vedem destul de des. Trebuie organizate interviuri cu ziarişti, ţinute discursuri în faţa hinduşilor din Paris. E uimitor cum drăcuşorii ăştia fără coloană vertebrală îşi ordonă unul altuia, uimitor cât de ineficienţi sunt în orice problemă practică. Si gelozia şi intrigile, micile şi măruntele rivalităţi. Oriunde se află împreună hinduşi, acolo e India cu sectele şi schismele ei, cu antagonismele ei etnice, lingvistice, religioase, politice, în persoana lui Gandhi, trăiesc pentru moment în miracolul unităţii, dar când el se va duce, va fi o prăbuşire, o recădere abruptă în frământările şi haosul atât de caracteristice poporului indian.

Tânărul hindus, desigur, e optimist. A fost în America şi s-a lăsat contaminat de idealismul ieftin american, contaminat de omniprezenta cadă de baie, de magazinele de solduri, de forfotă, de eficientă, de salariile ridicate, de tehnicism, de bibliotecile gratuite etc. etc. Idealul lui este să americanizeze India. Nu-i place deloc mania paseistă a lui Gandhi. Înainte!

spune el, exact ca un tip de la YMCA. Ascultându-i poveştile din America, înţeleg acum cât de absurd e să se aştepte de la Gandhi acel miracol care să schimbe cursul istoriei. Adversarul Indiei nu e Anglia, ci America. Adversarul Indiei e spiritul timpului, minutarul care nu poate fi dat înapoi. Nimic nu va putea opri acest virus care otrăveşte lumea întreagă. America e încarnarea însăşi a blestemului. Va târî lumea întreagă în jos în groapa fără fund.

Crede că americanii sunt nişte ţipi foarte naivi, îmi spune mie de sufletele naive care l-au ajutat pe el acolo – quakerii, unitarienii, teosofiştii, noii gânditori, adventiştii de ziua a şaptea etc. Ştia pe unde să-şi mâne barca, acest tânăr sclipitor. Ştia cum să facă să-i vină lacrimile în ochi la momentul potrivit, ştia cum să admire o colecţie, cum să vorbească soţiei pastorului, cum să facă curte mamei şi fiicei deodată. Privindu-l credeai că-i un sfânt. Şi e un sfânt, în sensul modem al cuvântului, un sfânt contaminat care vorbeşte în acelaşi timp de dragoste, frăţie, căzi de baie, igienă, eficienţă etc.

Ultima noapte a sejurului său parizian e consacrată „regulatului". A avut program toată ziua – conferinţe, telegrame, interviuri, fotografii pentru ziare, emoţionante luări de bun rămas, sfaturi credincioşilor etc. etc. La cină, se hotărăşte să lase deoparte necazurile. Comandă şampanie la masă, pocneşte din degete *garçon* şi se poartă în general ca ţăranul necioplit care este. Şi pentru că şi-a umplut pipota numai cu locuri frumoase, îmi sugerează acum să-i arăt ceva mai primitiv. Ar vrea să meargă la un local ieftin, să aibă două sau trei fete deodată, îl ghidonez pe Boulevard de la Chapelle, avertizându-l tot timpul să fie atent la buzunare. Pe lângă Aubervilliers, ne vârâm într-o bombă ieftină şi imediat ne pomenim cu un cârd de fete în braţe. Cât ai clipi, începe să danseze cu o ţipă goală, o blondă imensă cu gropiţe în obraji, îi văd fundul reflectat de zeci de ori în oglinzile din jurul încăperii – şi degetele lui negre, osoase, strângând-o cu tenacitate. Masa e plină de pahare cu bere, pianul mecanic şuieră şi gâfâie. Fetele libere stau nepăsătoare pe banchetele din piele, scărpinându-se paşnic ca o familie de cimpanzei. Şi totuşi, parcă-i un clocot stăpânit în aer, o notă de violenţă reprimată, ca şi cum aşteptata explozie are nevoie de un detaliu ieftin, ceva microscopic, dar complet nepremeditat, absolut neprevăzut, în acea semi-reverie careţi

permite să iei parte la evenimente şi totuşi să rămâi distant, micul detaliu care lipsea începe obscur, dar insistent, să prindă contur, să capete acea formă ciudată, cristalină, ca gheaţa care se adună pe ferestre. Aşa cum acele tipare ele gheaţă care par bizare, absolut libere şi fantastice în formă, dar care totuşi sunt determinate de cele mai rigide legi, tot aşa această senzaţie care începea să capete contur în mine pare să se supună şi ea unor legi ineluctabile, întreaga mea fiinţă răspunde dictatului unei ambianţe pe care n-am mai trăit-o niciodată. Ceea ce puteam spune să sunt eu însumi pare să se contracteze, condenseze, retracteze din graniţele obişnuite, stătute ale cărnii, al cărei perimetru nu cunoaşte decât modulaţiile terminaţiilor nervoase.

Şi cu cât e mai substanţial, mai solid miezul meu, cu atât mai delicată şi extravagantă apare realitatea imediată, palpabilă din care eram izgonit. Pe măsură ce devin mai metalic, scena din faţa mea se inflamează. Starea de tensiune e atât de fin conturată încât introducerea unei singure particule străine, chiar şi microscopice, cum spuneam mai devreme, ar distruge totul. Pentru o fracţiune de secundă, poate, trăiesc cu o claritate absolută, pe care, se spune, doar epilepticului îi e dat s-o cunoască, în acea secundă, pierd complet orice noţiune de spaţiu şi timp: lumea îşi deapănă drama simultan pe un meridian fără axă. În acea eternitate suspendată de un fir de păr, simt că orice are o justificare, o supremă justificare, simt războaiele din mine care lăsaseră în urmă tot carnagiul ăsta, simt crimele care dospeau aici pentru a răbufni mâine cu nişte urlete sfâşietoare, simt mizeria care se macină pe sine cu mortar şi var, mizeria nesfârşită şi mohorâtă care se scurge în batiste murdare. Pe meridianul timpului nu există nedreptăţi: există doar poezia mişcării care creează iluzia adevărului şi dramei. Dacă undeva, cândva, vei da ochii cu absolutul, acea mare simfonie care face oameni ca Gautama şi Isus să apară divini va îngheţa de îndată. Partea monstruoasă nu e că oamenii au creat trandafiri din bălegar, ci că, dintr-un motiv sau altul, ei *au dorit* trandafirii. Pentru un motiv sau altul, omul caută miracolul, şi pentru a-l atinge trece prin sânge. Se va deprava cu idei, se va reduce la o umbră, dacă, doar pentru o secundă din viaţa lui, va putea închide ochii în faţa urâţeniei lumii. Totul poate fi îndurat – dizgraţia, umilinţa, sărăcia, războiul, crima,

ennui – în speranţa că ceva se va întâmpla peste noapte, un miracol, care va face viaţa suportabilă. Şi, în tot acest timp, un contor funcţionează înăuntru şi nimeni nu poate ajunge la el să-i oprească. Şi-n tot acest timp, cineva mănâncă pâinea vieţii şi bea vinul, un gândac murdar şi burtos de popă care se ascunde-n pivniţă şi înghite pe nerăsuflate, în timp ce deasupra, în lumina străzii, un oaspete fantomă abia atinge buzele, iar sângele e palid ca apa. Şi din acest nesfârşit chin şi această mizerie nu iese nici un miracol, nici măcar cea mai microscopică relicvă de izbăvire. Doar idei, idei palide şi anemiate, care trebuie îngrăşate la abator, idei care ţâşnesc ca fierea, ca maţele unui porc când îl înjunghii şi-i tai burta.

Aşa că mă gândesc ce miracol ar fi dacă acest miracol pe care omul îl aşteaptă de-o veşnicie s-ar dovedi că nu-i nimic altceva decât acele două guguloaie pe care le-a făcut credinciosul discipol în *bidet.* Ce-ar fi dacă în această clipă, când masa de ceremonii e aranjată şi talgerele bat, ar apărea brusc şi complet neaşteptat un platou de argint pe care până şi orbii ar putea vedea că nu-i mai mult, nici mai puţin decât două enorme grămezi de căcat. Asta, cred eu, ar fi mai miraculos decât la orice s-ar fi aşteptat omul. Ar fi miraculos pentru că ar fi ceva de neînchipuit. Ar fi şi mai miraculos decât cel mai grozav vis, pentru că oricine-şi poate imagina posibilitatea, dar nimeni nu şi-a închipuit realitatea şi probabil nimeni nu şi-o va mai închipui vreodată.

[Gândul că nimic nu mai e de sperat a avut un efect salutar asupra mea. De săptămâni, de luni, de ani, de fapt întreaga mea viaţă, am aşteptat să se întâmple ceva, un eveniment exterior care să-mi modifice viaţa, şi acum, brusc inspirat de deznădejdea absolută din jur, mă simt uşurat, ca şi cum o piatră mare mi s-a luat de pe inimă, în zori, mi-am luat la revedere de la tânărul hindus, după ce l-am tapat de câţiva franci, destul pentru o cameră, îndreptându-mă spre Montparnasse, hotărăsc să mă las dus de curent, să nu mă mai opun destinului, sub orice formă mi s-ar arăta. Nimic din ce mi s-a întâmplat nu a putut să mă distrugă, nimic nu s-a distrus în afara iluziilor mele. Eu însumi sunt intact. Lumea e intactă. Mâine poate e o revoluţie, o ciumă, un cutremur, mâine, poate nu mai rămâne o fiinţă la care să apelezi pentru credinţă, ajutor, simpatie, îmi pare că marea calamitate s-a manifestat deja, că n-aş putea fi

mai sigur decât în această clipă. Mă hotărăsc să nu mă mai agăţ de nimic, să nu mai aştept nimic, de-acum înainte să trăiesc ca un animal, un animal de pradă, un hoinar, un hoţ. Chiar şi dacă s-ar declara război şi soarta mi-ar spune să merg acolo, aş lua baioneta şi aş înfige-o, aş înfige-o până la plasele. Şi dacă violul ar fi ordinul zilei, viol aş comite, cu vârf şi îndesat, în această clipă, în zorii liniştiţi ai unei noi zile, nu-i oare pământul buimac de atâtea crime şi atâta deznădejde? A fost un singur element din natura umană modificat vital, fundamental modificat de mersul neîncetat al istoriei? în ceea ce el numeşte cea mai bună parte a lui, omul a fost trădat, asta-i. La limitele extreme ale spiritualităţii sale, omul se găseşte din nou gol ca un sălbatic. Când îl găseşte pe Dumnezeu, aşa cum se întâmplă, n-a mai rămas nimic din el, doar un schelet. Trebuie să te afunzi din nou în viaţă să pui ceva carne pe tine. Cuvântul trebuie să devină carne, sufletul e-nsetat. Pe orice firimitură îmi vor cădea ochii, voi sări şi-o voi devora. Dacă viaţa e lucrul primordial, atunci voi trăi, chiar dacă trebuie să devin canibal. Până acum, am încercat să-mi salvez pielea, am încercat să conserv cele câteva bucăţele de carne ce-mi ascund oasele. S-a terminat cu asta. Am atins ultimul prag de suportabilitate. Sunt cu spatele la zid, n-am unde să mă mai retrag. Din perspectiva istoriei, sunt mort. Dacă mai e ceva dincolo, va trebui să sar înapoi. L-am găsit pe Dumnezeu, dar nu-mi ajunge. Doar spiritul meu e mort. Fizic, sunt viu. Moral, sunt liber. Lumea de care m-am despărţit e o menajerie. Zorii luminează o lume nouă, o junglă lumească în care spiritele slăbănoage cutreieră cu gheare ascuţite. Oi fi eu o hienă, dar o hienă slăbănoagă şi flămândă: am plecat la îngrăşat.

La unu şi jumătate, am trecut pe la Van Norden, aşa cum ne înţeleseserăm. Mă avertizase că dacă n-o să-mi răspundă, înseamnă că e cu una în pat, probabil cu gagica lui din Georgia.

Oricum, acolo era, instalat confortabil, dar arborând, ca de obicei, un aer plictisit. Se trezeşte totdeauna blestemându-se pe sine sau blestemându-şi slujba sau blestemând viaţa. Se trezeşte sastisit şi descumpănit la culme, îndurerat la gândul că n-a murit în timpul nopţii.

Stau la fereastră şi-l încurajez cât pot. Este o treabă anostă. Trebuie de fapt să-i convingi prin linguşire să se dea jos din pat. Dimineaţa – el înţelege prin dimineaţă orice răstimp între unu şi

cinci după amiază – precum spuneam, dimineaţa se lasă pradă reveriilor. De cele mai multe ori visează despre trecut. Despre muierile cu care s-a culcat. Se străduieşte să-şi aducă aminte cum reacţionau, ce-i spuneau în unele momente critice, unde le trântise şi aşa mai departe. Şi cum zace aşa în pat, rânjind şi înjurând, îşi mişcă degetele a lehamite în felul acela al lui ciudat, vrând parcă să-ţi lase impresia că dezgustul lui este prea mare pentru a şi-l putea exprima în cuvinte. Deasupra patului a agăţat un irigator, pentru cazuri de urgentă, pentru virginele pe care le depistează ca un copoi. Chiar şi după ce se culcă cu una dintre aceste creaturi mitice, el tot virgină îi spune, nu-i spune aproape niciodată pe nume. „Virgina mea”, zice el, exact cum zice şi „târfa mea din Georgia”. Când se duce la toaletă, îmi atrage atenţia:

— Vezi, dacă sună târfa mea din Georgia, spune-i să aştepte. Spune-i că aşa am zis eu. Şi, auzi, poţi să-i faci felul, dacă ai chef. Eu m-am săturat de ea.

Aruncă o privire pe geam, ca să vadă cum e vremea, şi oftează din rărunchi. Dacă plouă, zice: „O bag în mă-sa de climă! Te-mbolnăveşte!” Iar dacă e soare: „Îl bag în mă-sa de soare! Te orbeşte!” Când începe să se bărbierească, îşi aminteşte deodată că n-are un prosop curat: „îl bag în mă-sa de hotel nenorocit, că-s aşa de scârţari de nu catadicsesc să schimbe prosoapele în fiecare zi”. Orice ar face şi oriunde s-ar duce descoperă cusururi peste tot. Ori e o bag în mă-sa de ţară, ori o bag în mă-sa de slujbă, ori o bag în mă-sa de tipă care l-a lăsat cu buzele umflate.

— Dinţii mi-s toţi stricaţi, se plânge el făcând gargară, îi bag în mă-sa cu pâinea lor cu tot, că din pricina asta mi s-au paradit dinţii. Ia uită-te aici, îmi spune el deschizând larg gura şi trăgându-şi buza de jos, şase mi-au scos ieri. Curând o să am nevoie de încă o proteză. Cu asta te alegi când munceşti ca să-ţi câştigi pâinea. Când umblam brambura, aveam toţi dinţii în gură şi ochii luminoşi şi limpezi. Şi acum, uită-te cum arăt! E o minune că mai pot face rost de câte-o coardă. Doamne Dumnezeule, ce n-aş da să găsesc şi eu una mai cu cheag, ca şmecherul ăla de Carl. Ţi-a arătat cumva scrisorile pe care i le trimite ea? Ştii cine e? Nu vrea să-mi spună cum o cheamă, afurisitul! Se teme să nu i-o suflu. Tu eşti fericit, zice el trist, făcând iar gargară şi uitându-se îndelung la găurile în care

fuseseră dinţii. Cel puţin tu ai prieteni. Eu n-am pe nimeni, în afară de şmecherul ăla, care-mi împuiază mereu capul cu coarda aia a lui cu cheag. Ascultă, mai zice el, cunoşti din întâmplare o curvă pe nume Norma? îşi face toată ziua veacul pe lângă Dome. Cred că-i cam ciudată. Am adus-o ieri aici şi i-am gâdilat curul. Dar nu m-a lăsat să-i fac nimic... Am pus-o să stea pe pat... i-am scos până şi chiloţii... după aia mi s-a făcut scârbă. M-am săturat să mă tot lupt cu ele. Nu merită. Ori vor, ori nu. E nebunie curată să-ţi pierzi timpul luptându-te cu o căţea ca asta, când, poate, pe *terrasse,* vreo zece abia aşteaptă să le faci felul. Da, aşa e. Toate numai pentru asta vin aici. Ele cred că aici domneşte corupţia – toantele! Unele din învăţătoarele astea din vest sunt chiar virgine... vorbesc serios! Stau toată ziua în cur şi numai la asta se gândesc. Nici nu-i nevoie să insişti prea mult. Mor după bărbaţi. Alaltăieri am avut una măritată care mi-a spus că de şase luni nu se mai regulase. Poţi să-ţi închipui aşa ceva? Mamă, mamă, ce mai ardea! Mi-era frică să nu-mi rupă ştoiul. Şi gemea tot timpul: Juisezi? Juisezi? Hai! Tot timpul numai asta spunea, parcă înnebunise de tot. Şi ştii ce-i trecuse prin cap căţelei ăsteia? Nici mai mult, nici mai puţin, decât să se mute aici. Închipuie-ţi. Mă întreba dacă o iubesc. Şi eu nu ştiam nici măcar cum o cheamă! Niciodată nu le ştiu numele. Nu vreau să le ştiu. (Astea, măritatele! Dumnezeule, dacă le-ai vedea pe toate muierile astea măritate pe care le aduc aici, nu ţi-ai mai face nici un fel de iluzii. Sunt mai rele ca virginele, astea măritatele. Nici nu aşteaptă să începi tu – ţi-o scot din pantaloni chiar ele. Şi, după aia, îţi vorbesc de dragoste. E dezgustător. Zău c-am început să urăsc putorile!

Se uită iar pe fereastră. Burniţează. Burniţează aşa de vreo cinci zile.

— Mergem la Dome, Joe?

Îi spun Joe, fiindcă şi el îmi spune mie tot Joe. Când Carl e cu noi, şi el e tot Joe. Fiecare este Joe, că-i mai uşor aşa. Chestia asta îţi mai şi reaminteşte să nu te prea iei în serios... şi încă la modul plăcut. Oricum, Joe nu vrea să se ducă la Dome... Are prea multe datorii acolo. Vrea să se ducă la Coupole. Dar mai întâi vrea să facă o scurtă plimbare în jurul blocului.

— Bine, Joe, dar plouă.

— Ştiu şi eu că plouă, dar ce naiba! Trebuie să-mi fac tabietul cu plimbarea. Trebuie să-mi spăl murdăria din maţe. Când spune asta, am impresia că toată lumea este împachetată în pântecele lui şi putrezeşte acolo.

În timp ce se îmbracă, recade într-o stare de semicomă. Stă cu o mână în mâneca de la haină şi cu pălăria alandala, începând să viseze cu voce tare – despre Riviera, despre soare, despre o viaţă de plăcut trândăvie.

— Tot ce vreau de la viaţă, zice el, e să-mi dea nişte cărţi, nişte vise şi nişte pizde.

Mormăind meditativ aceste cuvinte, se uită la mine cu un zâmbet cât se poate de candid şi insidios.

— Îţi place zâmbetul ăsta al meu? mă întreabă şi apoi face dezgustat: Isuse Hristoase, măcar de-aş da de o gagică cu cheag căreia să-i pot zâmbi în felul ăsta! Numai o muiere cu cheag mă mai poate salva, decretează el cu un aer de supremă lehamite. Oboseşti tot alergând după gagici. Devine o chestie mecanică. Necazul este, vezi tu, că nu sunt în stare să mă îndrăgostesc. Sunt mult prea egoist. Femeile nu fac nimic altceva decât să mă ajute să visez. E un viciu, ca băutura sau opiul. Musai să am câte una nouă în fiecare zi. Dacă nu, mă îmbolnăvesc. Gândesc prea mult. Uneori mă mir şi eu cât de repede pun mâna pe una şi cât de puţin înseamnă asta, de fapt. E ca un fel de automatism.

Uneori nici nu mă gândesc măcar la o femeie, dar brusc observ că una se uită la mine, şi atunci – bang! – o iau de la început, înainte de a-mi da seama ce fac, am şi dus-o sus în camera mea. Nici nu-mi aduc aminte ce naiba le spun. Le duc sus în cameră, le dau o palmă duioasă peste cur şi înainte de a şti despre ce e vorba, totul s-a şi terminat. E ca într-un vis... înţelegi ce vreau să spun? Nu-l prea atrag franţuzoaicele. Nu le suportă.

— Ori vor bani, ori să te însori cu ele. În străfundul fiinţei lor, toate sunt nişte curve. Mai degrabă prefer să mă lupt cu o virgină, zice el. Îţi lasă măcar o iluzie. Măcar îţi opune puţină rezistentă. Totuşi, aruncându-ne privirea pe *terrasse,* ne e greu să găsim vreo curvă pe care să n-o fi futut el cândva. Stând la bar, mi le arată pe rând, una câte una, mi le disecă anatomic şi-mi descrie părţile lor bune şi rele.

— Toate-s frigide, decretează el şi începe să-şi frământe mâinile, gândindu-se la virginele drăguţe şi suculente care mor să încerce şi ele.

În toiul reveriilor, se opreşte brusc şi-mi arată cu degetul, apucându-mă agitat de braţ, o balenă de femeie care tocmai se aşază pe un scaun.

— Asta-i daneza mea, gâfâie el. Vezi ce cur are? *Danez!* Măi, ce-i mai place ăsteia să se reguleze! Pur şi simplu, mă roagă. Ia vino mai încoace... uită-te la ea acum, din profil! Uite ce cur are, vezi? E enorm! Zău, când mă încalecă, abia de i-l pot cuprinde cu braţele, îţi astupă vederea şi nu mai vezi nimic. Mă face să mă simt ca un gândac care se târăşte înăuntrul ei. Nu ştiu ce naiba mă atrage la ea... poate curul ăla. E atât de absurd! Si pliurile din cur. Nu poţi uita un cur ca al ei. E o certitudine... o certitudine cât se poate de solidă. Celelalte... pot să te plictisească sau să-ţi dea o iluzie de o clipă, dar asta... cu curul ei! Pe asta n-o poţi uita... e ca şi cum te-ai culca ţinând un monument deasupra *ta.*

Daneza parcă l-a electrizat. Toată puturoşenia lui s-a spulberat. Ochii îi ies din orbite. Şi, bineînţeles, un lucru îi aminteşte de altul. Vrea să plece din împuţitul ăsta de hotel, fiindcă-l deranjează zgomotul. Mai vrea să scrie şi o carte, aşa, ca să aibă cu ce să-şi ocupe intelectul. Dar îi stă în cale tâmpită aia de slujbă.

— Îţi stoarce toată vlaga, o bag în mă-sa de slujbă. Eu nu vreau să scriu despre Montparnasse... Vreau să scriu despre viaţa mea, despre gândurile mele. Vreau să-mi spăl murdăria din maţe...Auzi, agaţ-o pe aia de-acolo! Am avut-o odată, demult! Îşi făcea veacul pe la Les Halles. E nostimă căţeaua. Se culca pe marginea patului şi-şi ridica rochia. Ai încercat vreodată în felul ăsta? Nu-i deloc rău. Nici ea nu mă grăbea. Stătea aşa acolo şi se juca cu pălăria în vreme ce eu o lucram din greu. Iar când terminam, mă întreba cu un aer plictisit: „Gata, ai terminat?" De parcă nici nu-i păsa. Bineînţeles, nici n-avea de ce să-i pese, ştiu şi eu chestia asta – dar atâta sânge rece... zău că-mi plăcea într-un fel... ştii, mi se părea fantastic. Când se ducea să se şteargă, începea să cânte. Când ieşea din hotel, tot cânta. Nici măcar nu mi-a spus *Au revoir!* Pleca învârtindu-şi pălăria în mână şi fredonând ceva pentru ea însăşi. Ar fi grozavă pentru tine! Şi să te ţii atuncea! Cred că mi-a plăcut mai mult decât

virgina mea. Ai o senzaţie de destrăbălare când regulezi o fufa căreia i se fâlfâie de ce-i faci. Îţi încinge sângele... Poţi să-ţi închipui cum ar fi dacă ar şi simţi ceva? mai zice el după o clipă de gândire. Auzi, îmi propune el, vreau să vii cu mine la Club mâine după masă... e dans acolo.

— Nu pot mâine, Joe. I-am promis lui Carl că-l ajut să...

— Ia ascultă, mai lasă-l dracului pe nătăfleţul ăla! Vreau să-mi faci o favoare. Uite care-i chestia, şi începe iar să-şi frământe mâinile, am făcut rost de-o coardă... mi-a promis c-o să vină în noaptea mea liberă. Dar încă nu-s sigur de ea. Ştii, are o mamă, un căcat de pictoriţă sau cam aşa ceva, îmi împuie urechile de câte ori o întâlnesc. Mă bate gândul că maică-sa o fi geloasă. Nu cred c-ar zice ceva dacă aş cordi-o pe ea întâi. Ştii cum e... Oricum, m-am gândit că poate nu ţi-ar displăcea s-o iei tu pe mamă... nu-i chiar de lepădat... dacă n-aş fi văzut-o pe fiică, poate că m-aş fi dat chiar eu la ea. Fata-i drăguţă, tânără, o trufanda, pricepi ce vreau să spun? Miroase a curat...

— Auzi, Joe, mai bine ţi-ai găsi pe altcineva...

— A, dar n-o lua chiar aşa! Îmi dau seama ce simţi. Dar eu te rog să-mi faci doar o mică favoare. Nu ştiu cum să mă descotorosesc de curca aia bătrână. La început mă gândisem să mă îmbăt cui şi să-i fac felul, dar nu cred că ăleia mici i-ar fi plăcut. Sunt cam sentimentale. Au venit din Minnesota sau de prin părţile alea. Oricum, vino mâine la mine şi trezeşte-mă. Vii? Dacă n-u vii, am să dorm prea mult. Apoi, vreau să mă ajuţi să-mi găsesc o cameră altundeva. Ştii că sunt neajutorat în privinţa asta. Găseşte-mi o cameră pe o stradă liniştită, undeva prin apropiere. Trebuie să rămân în perimetrul ăsta... Aici am credit. Ascultă, promite-mi că ai să faci asta pentru mine. O să te invit la masă din când în când. Oricum, vino, că mă apucă năbădăile când trebuie să vorbesc cu scrântitele astea. Vreau să-ti vorbesc despre Havelock Ellis. Drace, am cartea de trei săptămâni şi încă nici nu m-am uitat prin ea. Putrezeşti aici. Îţi vine să crezi că încă n-am fost niciodată la Louvre şi nici la Comedie Frangaise? Merită să vezi chestiile astea? Poate că-ţi mai fură gândurile de la alte probleme. Tu ce faci toată ziua? Nu te plictiseşti? Ce fad ca să mai pui mâna pe câte-o gagicuţă? Auzi, vino aici. Nu pleca încă, mă simt singur. Ştii ceva? Dacă-mi merge tot aşa un an, o să înnebunesc de-a binelea. Trebuie să scap din ţara asta blestemată. Nu găsesc nimic pentru mine

aici. Ştiu că situaţia-i nasoală acum în America... dar, totuşi... aici duci o viaţă aiurită... toţi căţeii ăştia de două parale care stau toată ziua în cur grozăvindu-se cu ce scriu ei şi care nu fac nici cât o ceapă degerată. Toţi sunt nişte rataţi, de-aia vin aici.

Auzi, Joe, ţie nu ţi se face niciodată dor de casă? Eşti un tip curios... se pare că-ţi place aici. Ce găseşti în ţara asta?... Aş vrea să-mi spui şi mie. Pe Dumnezeul meu dacă n-aş vrea să nu mă gândesc la mine. Sunt întors pe dos... simt ceva, ca un nod în stomac... Auzi, ştiu că te plictisesc al dracului, dar trebuie să mai schimb şi eu o vorbă cu cineva. Nu pot să vorbesc cu tipii ăia de sus... ştii şi tu cum sunt nenorociţii ăia... toţi semnează câte-un articol. Iar Carl, nătărăul ăla, e aşa al naibii de egoist. Eu sunt egocentrist, dar nu egoist. Asta-i deosebirea. Eu sunt un nevropat, aşa cred. Nu mă pot opri să nu mă gândesc la mine însumi. Şi asta nu pentru că m-aş crede un tip grozav de important... Pur şi simplu, nu mă pot gândi la nimic altceva, asta-i. Dacă m-aş putea îndrăgosti de vreo femeie, poate că mi-ar fi de folos. Dar nu găsesc nici o femeie care să mă intereseze. Sunt într-o încurcătură nemaipomenită, îţi dai seama, nu? Ce mă sfătuieşti să fac? Ce ai face tu în locul meu? Ascultă, nu vreau să te mai reţin, dar vino mâine şi trezeşte-mă – la unu jumate – vii? O să-ţi ofer ceva extra dacă-mi lustruieşti pantofii. Şi, auzi, dacă ai cumva o cămaşă de rezervă, una curată, adă-mi-o... Bine? Căcat! Îmi tocesc coaiele cu slujba asta şi nu mă aleg de pe urma ei nici măcar cu o cămaşă curată. Ne tratează de parcă am fi o adunătură de negri. Mda, bine, căcat! Mă duc să fac o plimbare... să-mi spăl murdăria din maţe. Nu uita, *mâine!*

Sunt mai bine de şase luni de când corespondează regulat cu muierea aia cu bani, Irene. De câtva timp începusem să vin la Carl în fiecare zi, ca să fac să se aleagă ceva de relaţia lor, fiindcă în ceea ce o priveşte pe Irene, lucrurile puteau merge aşa la infinit, în ultimele zile fusese schimbată o adevărată avalanşă de scrisori. Ultima scrisoare pe care o trimiseserăm noi avea aproape patruzeci de pagini şi era scrisă în trei limbi.

Era un adevărat potpuriu, această scrisoare: plină de citate banale din romane vechi, fragmente din suplimentul de duminică, versuri refăcute ale unor scrisori trimise cândva Ilonei şi Taniei, transcrieri denaturate din Rabelais şi Petronius... pe scurt, ne epuizaserăm amândoi. În cele din urmă, Irene hotărăşte să iasă din cochilie, în sfârşit, soseşte o scrisoare în

care îi dădea rendez-vous la hotelul ei. Carl se pişă pe el. Una e să-i scrii unei femei pe care nu o cunoşti şi cu totul altceva să te duci în vizită şi să faci dragoste cu ea. În ultima clipă Carl tremură atât de tare încât mai că mă tem că va trebui să-i înlocuiesc. Când coborâm din taxi, în faţa hotelului la care trăsese ea, Carl tremură într-un asemenea hal încât trebuie mai întâi să-l plimb câtva timp în jurul clădirii. Încercase deja să-şi facă un pic de curaj cu două pahare de Pernod, dar nu avuseseră nici cel mai mic efect asupra lui. Vederea hotelului e de ajuns ca să-l zdrobească: e un hotel pretenţios, cu unul dintre holurile acelea imense şi pustii, în care englezoaicele stau ore în şir privind în gol. Ca să mă asigur că n-o să dea bir cu fugiţii, stau lângă portar cât acesta îi anunţă sosirea la telefon. Irene era în camera ei şi-l aştepta. Când urcă în lift, Carl îmi aruncă o privire disperată, o rugăminte mută ca a unui câine când îi petreci un laţ pe după gât. Ieşind prin uşa turnantă, m-am gândit la Van Norden...

Mă întorc la hotel şi aştept un telefon de la el. N-avea mai mult de o oră la dispoziţie şi-mi promisese că o să mă ţină la curent cu rezultatele înainte de a se duce la lucru. Mă uit la copiile scrisorilor pe care i le trimiseserăm. Încerc să-mi imaginez situaţia aşa cum este în realitate, dar mă depăşeşte. Scrisorile ei sunt mult mai bune decât ale noastre... sunt sincere, asta-i clar. Până acum probabil că s-au cântărit reciproc din ochi. Mă întreb dacă amicul meu se mai pişă şi acuma pe el.

Sună telefonul. Vocea lui are un sunet ciudat, e piţigăiată... parcă ar fi speriat şi ar jubila în acelaşi timp. Mă roagă să-l înlocuiesc la serviciu.

— Spune-i dobitocului ăluia ce-ţi trece prin cap! Spune-i că-s pe moarte...

— Ascultă Carl, poţi să-mi spui cum...?

— Alo! Dumneata eşti Henry Miller?

E o voce de femeie. E Irene. Doreşte să mă salute. Vocea ei e plăcută, foarte plăcută la telefon. Pentru o clipă, sunt cuprins de o panică totală. Nu ştiu ce să-i răspund. Mi-ar plăcea să-i spun: „Ascultă, Irene, cred că eşti frumoasă... Cred că eşti minunată”. Mi-ar plăcea să-i spun ceva adevărat, n-are importanţă cât de tâmpit sună, căci acuma că-i aud vocea totul se schimbă. Dar, înainte ca eu să-mi revin în fire, Carl pusese iar

mâna pe telefon şi acum îmi spunea cu vocea lui ciudată, piţigăiată:

— Te place, Joe. I-am povestit totul despre tine... La birou, trebuie să transcriu ceva pentru Van Norden. În pauză, mă trage deoparte. Arată mohorât şi răvăşit.

— Aşadar, e pe moarte, nătărăul ăla? Ascultă, spune-mi care-i adevărul?

— Cred că s-a dus să-şi vadă gagica, pe aia cu bani, îi răspund eu calm.

— Ce? Vrei să spui că i-a dat telefon? (Pare să nu fie în apele lui.) Ascultă, unde stă? Cum o cheamă? (Fac pe niznaiul.) Ascultă, insistă el, eşti un băiat cumsecade. De ce nu mă bagi şi pe mine în distracţia asta?

Ca să-l liniştesc, îi promit până la urmă că o să-i povestesc totul pe măsură ce o să aflu amănuntele de la Carl. Şi eu ard de nerăbdare să-l văd pe Carl.

A doua zi, pe la amiază, ciocănesc la uşa lui. S-a trezit deja şi îşi săpuneşte barba. Din expresia feţei lui nu pot deduce nimic. Nu pot nici măcar să-mi dau seama dacă va spune sau nu adevărul. Soarele năvăleşte prin fereastra deschisă, păsările ciripesc şi totuşi, nu ştiu cum şi de ce, camera pare mai pustie şi mai sărăcăcioasă ca oricând. Pe jos e numai spumă de ras, iar pe suport sunt cele două prosoape murdare pe care nu le schimbă nimeni niciodată, într-un fel, nici Carl nu s-a schimbat deloc şi treaba asta mă uimeşte mai mult ca orice, în dimineaţa asta toată lumea ar trebui să se schimbe, în bine sau în rău, dar să se schimbe radical. Şi totuşi Carl stă acolo şi se săpuneşte pe faţă şi nimic nu s-a schimbat câtuşi de puţin.

— Stai jos... Stai pe pat, mă pofteşte el. O să-ţi povestesc totul... dar ai răbdare... mai aşteaptă puţin.

Începe din nou să se săpunească pe faţă, apoi îşi ascute briciul. Ba chiar face observaţii în privinţa apei, iar nu e apă caldă.

— Ascultă, Carl, stau ca pe ghimpi. Poţi să mă chinuieşti după aceea, dacă ai chef, dar spune-mi acum, spune-mi un singur lucru: a ieşit bine sau nu?

Se întoarce de la oglindă cu pămătuful în mână şi-mi zâmbeşte ciudat.

— Aşteaptă, stai un pic... am să-ţi spun totul...

— Înseamnă că chestia-i ratată.

— Nu, nu-i ratată, zice el de parcă şi-ar scoate cuvintele cu cleştele din gură, nu-i ratată, dar nici un succes nu e... Apropo, ai aranjat treaba pentru mine la slujbă? Ce le-ai spus?

Văd că n-are rost să încerc să-i smulg vorbele din gură. Când o să termine cu bărbieritul, o să-mi spună el totul, de-a fir-a-păr. Dar nu înainte. Mă întind iar pe pat, mut ca un melc. El îi dă înainte cu bărbieritul.

Pe neaşteptate, fără vreo legătură aparentă cu ceva, începe să vorbească, întâi dezlânat, apoi din ce în ce mai limpede, mai energic, mai hotărât. E o luptă cu sine să-şi dea drumul, dar pare hotărât să spună totul. O face de parcă ar vrea să-şi uşureze conştiinţa, îmi reaminteşte chiar de privirea pe care mi-o aruncase din cabina liftului. Stăruie asupra acestui fapt îndelung, parcă ar vrea să sugereze că totul fusese înglobat în acel ultim moment, ca şi cum, dacă ar fi avut puterea să schimbe lucrurile, n-ar fi ieşit niciodată din lift.

Îl aşteptase în neglijeu. Pe măsuţa de toaletă era o baterie de şampanie. Camera era cam întunecoasă şi vocea ei plăcută, îmi descrie amănunţit camera, vorbeşte despre şampanie, despre cum o deschisese garçon-ul, ce zgomot a făcut, felul cum îi foşnise neglijeul când se apropiase să-l salute, îmi vorbeşte despre toate cele, dar nu despre ce vreau eu să aud.

Intrase la ea pe la opt. La opt şi jumătate era nervos, cu gândul la slujbă.

— Pe tine te-am sunat pe la nouă, nu? întreabă el.

— Da, cam pe la nouă...

— Ştii, eram nervos...

— Ştiu, mi-ai mai spus-o... Continuă.

Nu ştiu dacă să-l cred sau nu, mai ales după scrisorile alea pe care le scriseserăm împreună. Nici măcar nu ştiu dacă l-am auzit cum trebuie, întrucât ceea ce-mi spune sună absolut fantastic. Şi, totuşi, sună şi adevărat, ştiind ce fel de om este. Apoi îmi aduc aminte şi de ce voce avusese la telefon, de acel ciudat amestec de spaimă şi triumf. Dar de ce nu mai e şi acum triumfător? Zâmbeşte tot timpul, zâmbeşte ca o mică ploşniţă rozalie care şi-a făcut plinul.

— Era ora nouă când te-am sunat la telefon, nu-i aşa? repetă el întrebarea.

Plictisit, dau afirmativ din cap. Da, era ora nouă. Acum e sigur şi el că fusese nouă, întrucât îşi aminteşte că se uitase la

ceas. Oricum, când se mai uitase o dată la ceas, era zece. La zece ea stătea întinsă pe divan, stoarsă de orice rezistenţă. Aşa-mi serveşte chestia, cu târâita. La unsprezece, totul era aranjat: o să fugă împreună în Borneo. Dă-l în mă-sa pe bărbatu-său! Oricum, tot nu l-a iubit niciodată. N-ar fi scris prima scrisoare, dacă bărbatul ei n-ar fi fost bătrân şi lipsit de temperament.

— Şi atunci m-a întrebat: „Ascultă, scumpule, dar de unde ştii tu că n-o să te plictiseşti de mine?” Auzind asta, pufnesc în râs. Chestia mi se pare atât de fără noimă că nu mă pot stăpâni.

— Si tu ce i-ai răspuns?

— Ce te aşteptai să-i răspund? I-am spus: „Vai, dar cum s-ar putea plictisi cineva de tine?” începe să-mi povestească ce-a mai urmat, cum s-a aplecat şi i-a sărutat sânii şi cum, după ce-i sărutase pătimaş, îi înghesuise la loc în corsaj sau cum naiba i-o fi spunând. După asta, încă o cupă de şampanie.

Pe la miezul nopţii, *garçon-ul* vine cu bere şi sandvişuri, sandvişuri cu icre negre. Şi, tot timpul – aşa zice el – i-a venit să facă pipi. I se sculase o dată, dar îi trecuse repede. Tot timpul, băşica mai-mai să-i facă explozie, dar îşi închipuie, idiotul de el, că situaţia cerea să dea dovadă de delicateţe. La unu şi jumătate, ea avusese chef să închirieze o trăsură şi să facă o plimbare prin Bois. Iar lui nu-i era gândul decât la pişare.

— Te iubesc, te ador, îi tot zicea el, mă duc unde vrei, la Istanbul, la Singapore, în Honolulu... Numai că acum trebuie să plec... s-a făcut târziu.

Îmi povesteşte toate astea în camera lui murdară, cu soarele dând năvală pe fereastră şi cu păsărelele ciripind afară ca nebunele, încă nu ştiam dacă achiziţia lui era frumoasă sau urâtă. Nu ştie nici măcar el, imbecilul. Mai degrabă ar zice că nu-i frumoasă, în cameră era cam întuneric, apoi venise şampania, iar el era cu nervii ferfeniţă.

— Dar ar trebui să ştii ceva despre ea, dacă toată povestea asta nu-i o minciună gogonată!

— Stai o clipă, zice el. Stai... lasă-mă să mă gândesc... Nu, nu e frumoasă. Are o şuviţă de păr cărunt deasupra frunţii, îmi amintesc de asta, dar nu-i o catastrofa, vezi, eu şi uitasem. Nu la păr, la braţele ei mă gândesc... sunt subţiri, plăpânde.

Începe să umble încolo şi încoace, apoi se opreşte ca trăsnit.

— De-ar fi măcar cu zece ani mai tânără! exclamă el... De-ar fi cu zece ani mai tânără, nu m-aş mai gândi la şuviţa aia de păr cărunt – şi nici la braţele sfrijite. Dar e prea bătrână. Vezi tu, la o muiere ca asta fiecare an contează. Anul viitor nu va fi doar cu un an, ci cu zece ani mai bătrână. Iar, peste doi ani, cu douăzeci de ani mai bătrână. Iar eu am să arăt tot mai tânăr faţă de ea, cel puţin în următorii cinci ani...

— Dar cum s-a terminat? îl întrerup eu.

— Păi, tocmai asta-i, că nu s-a terminat. I-am promis c-am să vin marţi, pe la cinci după-amiază. Asta nu-i deloc bine, îţi dai seama. Are nişte zbârcituri pe faţă care or să arate şi mai rău la lumina zilei. Cred că vrea s-o fut marţi. Dacă e să fuţi la lumina zilei, n-o faci cu una ca ea. Mai ales într-un hotel ca ăla. Aş face-o, mai degrabă, în noaptea mea liberă... dar noaptea de marţi nu sunt liber... Şi asta încă nu e totul. I-am promis că, între timp, o să-i scriu o scrisoare. Cum naiba aş mai putea acum să-i scriu? N-am nimic să-i spun... Căcat! Măcar de-ar avea cu zece ani mai puţin! Crezi că-ar fi bine să mă duc cu ea... în Borneo sau oriunde ar vrea sa mă care după ea? Ce să fac eu cu o bogătaşă ca asta? Nici nu ştiu să trag cu puşca şi mi-e frică de pistoale şi orice chestii de soiul ăsta. În plus, o să vrea s-o cordesc zi şi noapte... să nu fac nimic altceva decât să regulez şi să vânez tot timpul... Ei bine, nu pot!

— Poate că nu-i chiar aşa de rău cum îţi închipui. O să-ţi cumpere cravatele şi tot felul de lucruri...

— Poate c-ai vrea să vii cu noi, ce zici? I-am povestit totul despre tine...

— I-ai spus că-s sărac lipit? I-ai spus că am nevoie de fel de fel de chestii?

— I-am spus totul... Căcat! Totul ar fi în regulă, numai de-ar fi cu câţiva ani mai tânără. Zicea că are în jur de patruzeci. Asta înseamnă vreo cincizeci sau şaizeci. E ca şi cum ţi-ai regula propria mamă... nu se poate... e imposibil.

— Dar trebuie să aibă şi ea nişte farmece personale... ziceai căi-ai sărutat sânii...

— Că i-am sărutat sânii! Şi ce-i cu asta? În plus, mai era şi pe întuneric, ţi-am mai spus-o.

Când îşi trage pantalonii, îi cade un nasture.

— Uită-te, vezi? Se duce dracului şi nenorocitul ăsta de costum. De şapte ani îl port... şi nici măcar nu l-am plătit. A fost

un costum fain, dar acum pute. Şi tipa aia mi-ar cumpăra şi costume, probabil tot ce mi-aş dori. Şi tocmai asta nu-mi place, să fiu pestele unei muieri. N-am făcut aşa ceva în viaţa mea. A ta a fost ideea! Mai bine trăiesc singur. Căcat! Ce, camera asta nu-i bună? Ce hibă are? Arată-n mă-sa mai bine decât camera ei. Nu-mi place hotelul ei de lux. Sunt împotriva hotelurilor de genul ăsta. I-am şi spus asta. Ea zicea că nu-i pasă unde stă – că e gata să vină cu mine unde vreau eu. Poţi să ţi-o imaginezi mutându-se aici cu cuferele alea ale ei uriaşe, cu cutiile pentru pălării şi cu tot calabalâcul pe care-l cară cu ea? Are prea multe lucruri, prea multe boarfe şi sticluţe şi mai ştiu eu ce. Camera ei arată ca o clinică. Dacă se zgârie la un deget e ceva grav. Apoi mai trebuie să-şi facă masaje, să-şi onduleze părul, să nu mănânce una, să nu mănânce alta. Auzi, Joe, totul ar fi în regulă, de-ar fi un pic mai tinerică. Uneia tinere îi treci orice cu vederea. O faţă tânără n-are nevoie de minte. Ba e chiar mai bună dacă n-o are. Dar una stătută, chiar dacă e strălucită, chiar dacă este cea mai încântătoare femeie din lume, nu face doi bani. O gagică fragedă e o investiţie, pe una stătută poţi s-o treci la capitolul pierderi. Tot ce pot face babetele astea pentru tine este să-ţi cumpere fel de fel de flecuşteţe. Dar asta nu le pune carne pe braţe sau miere între picioare. Nu e chiar de lepădat, Irene. De fapt, cred că ţie ţi-ar plăcea. Tu eşti în altă situaţie. Tu nu trebuie s-o fuţi. Îţi poţi permite să-ţi placă. Poate că nu ţi-ar plăcea toate rochiile, toate sticluţele ei şi mai ştiu eu ce altele, dar ai putea fi tolerant. Nu te-ar plictisi, te asigur. Pot să spun că e chiar interesantă. Dar e veştejită. Sânii mai merg, dar braţele... I-am spus că o să te aduc cu mine într-o zi. I-am vorbit o groază despre tine... Nu ştiam ce să-i spun. Poate că o să-ţi placă, mai ales îmbrăcată. Nu ştiu...

— Ascultă, Carl, zici că-i bogată? Atunci, sigur o să mi placă! Nu-mi pasă cât e de bătrână, numai să nu fie chiar muma-pădurii.

— Nu-i deloc muma-pădurii. Ce-ţi trece prin cap? E chiar încântătoare, ascultă-mă pe mine. Vorbeşte frumos. Arată bine... doar braţele alea...

— Dă-le-n mă-sa de braţe! Dacă-i vorba numai de asta, am s-o regulez eu, dacă tu nu vrei. Spune-i mai pe ocolite. Cu o femeie ca ea trebuie să te porţi cu mănuşi, s-o iei cu încetişorul. Du-mă la ea şi lasă lucrurile să se desfăşoare de la sine. Dă-mă

mare, domnule. Fa şi pe gelosul... Căcat! Poate-o futem amândoi... şi-o să mergem toţi trei prin străinătăţuri şi-o să stăm la masă împreună... şi-o să mergem cu maşina, şi-o să vânăm, şi-o să ne îmbrăcăm gigea. Dacă vrea să se ducă în Borneo, las-o să-şi facă damblaua, dar să ne ia şi pe noi. Nici eu nu ştiu să trag cu puşca, dar *ce* importanţă are asta? Crezi că pe ea asta o doare? Tot ce vrea e să se reguleze. Vorbeşti tot timpul de braţele ei. Da ce, trebuie să te uiţi tot timpul la braţe? Uită-te la cuvertura asta! Uită-te la oglindă! Asta înseamnă pentru tine viaţă? Vrei să continui să fii delicat şi să trăieşti până la moarte ca un păduche? Nu eşti în stare nici măcar să-ţi plăteşti hotelul, cu toate că ai o slujbă. Ce, mă, asta crezi tu că-i viaţă? Puţin îmi pasă mie că are şaptezeci de ani... oricum, am duce-o mai bine decât acum...

— Auzi, Joe, reguleaz-o tu în locul meu... şi atunci totul o să fie cât se poate de bine... Poate c-am să umblu şi eu pe la ea din când în când, în noaptea mea liberă. Auzi, de vreo patru zile nu m-am căcat ca lumea... Mă înţeapă ceva la cur, cred că am trânji...

— Ai trânji, na, şi ce-i cu asta?

— Îmi cade şi părul, mai trebuie să mă duc şi la dentist... Mă simt la pământ, mă. I-am spus ce tip grozav eşti tu... Faci tu ce te-am rugat? Tu nu eşti chiar atât de delicat, nu? Dacă ne ducem în Borneo, poate scap de hemoroizi. Poate mă molipsesc de altceva... ceva mai rău... malarie, poate... sau holeră. Căcat! Mai bine să mori de boală cinstită ca asta, decât să dud o viaţă de căcat lucrând la un ziar ca ăsta, cu trânji în cur şi cu nasturii de la pantaloni căzându-ţi. As prefera să fiu bogat, fie şi numai pentru o săptămână – şi apoi să mă duc la spital, cu o boală ca lumea, una fatală, dar să am flori în jur şi surori de caritate umblând în pas de dans şi telegrame după telegrame, îţi poartă grozav de grijă dacă eşti bogat. Te spală cu vatelină, te piaptănă... Căcat! Da ce, nu ştiu că aşa este? Poate c-aş putea avea noroc şi n-aş muri... Aş deveni doar olog pe viaţă... ori, poate paralitic, să stau într-un scaun cu rotile... Dar tot ar avea grijă de mine... chiar dacă n-aş mai avea bani deloc. Dacă eşti invalid, unul autentic, nu te lasă să mori de foame. Şi dormi într-un pat curat... şi-ţi schimbă prosoapele în fiecare zi. Altfel nu faci nici cât un căcat în ochii lumii, mai ales dacă ai şi o slujbă, îşi închipuie că dacă ai o slujbă eşti musai fericit. Tu ce-ai

prefera? Să fii olog pe viaţă, să ai o slujbă sau să ai o ţipă bogată? îmi dau prea bine seama că ai prefera o nevastă cu bani. Tu nu te gândeşti decât la halealâ. Dar gândeşte-te că te-ai însura cu ea şi nu ţi s-ar mai scula – se întâmplă uneori – atunci ce-ai face? Ai fi la cheremul ei. Ai ajunge să-i mănânci din palmă ca un pudel, ţi-ar plăcea, nu? Sau poate că nici nu te gândeşti la chestiile astea? Eu mă gândesc la toate! Mă gândesc la hainele cu care m-ar cadorisi, la ţările pe care aş dori să le văd, dar şi la chestia cealaltă. Asta contează. La ce-ţi folosesc crăvăţelele şi boarfele frumoase dacă e să nu ţi se mai scoale? N-ai putea nici măcar s-o înşeli – că s-ar ţine tot timpul pe urmele tale. Nu, nu, cel mai bine ar fi s-o iei de nevastă şi apoi să contractezi o boală gravă. Dar nu sifilis. Să zicem holeră sau friguri galbene. Aşa încât, dacă se întâmplă o minune, dacă scapi cu viaţă, să rămâi olog câte zile-i mai avea. Atunci n-ar mai trebui să-ţi faci probleme cu regulatul, şi nici cu chiria. Probabil c-o să-ţi cumpere un scaun pe rotile grozav, cu roţi de cauciuc şi fel de fel de mânere şi mai ştiu eu ce pe-acolo. Poate c-o să te mai şi poţi folosi de mâini – destul ca să poţi scrie. Sau ţi-ar pune la dispoziţie o secretară pentru chestia asta. Ce, n-ar fi cea mai bună soluţie pentru un scriitor? La urma urmei, la ce-i trebuie unui om mâinile şi picioarele? Ca să scrie n-are nevoie de mâini şi de picioare. Are nevoie de o viaţă asigurată... de linişte... de protecţie. Păcat de toţi ăia care umblă în scaune cu rotile că nu sunt scriitori. Dacă aş putea fi sigur că, ducându-mă la război, mi-aş pierde numai picioarele... dacă aş fi chiar sigur de chestia asta, păi, aş zice, hai să facem un război chiar mâine. M-ar durea-n cot de medalii – n-ar avea decât să şi le ţină pentru ei. Tot ce mi-aş dori ar fi un scaun pe rotile şi trei mese pe zi. Şi atunci le-aş da eu ceva de citit tâmpiţilor ăstora.

A doua zi, la unu jumătate, mă duc la Van Norden. E ziua lui liberă sau, mai bine zis, noaptea lui liberă. Mi-a lăsat vorbă la Carl că trebuie să-l ajut astăzi să se mute.

Îl găsesc într-o stare depresivă neobişnuită, îmi spune că n-a lipit geană de geană toată noaptea. Ceva îl râcâie pe creier, ceva îl roade. Nu-mi ia prea mult timp ca să aflu despre ce e vorba: mă aşteptase nerăbdător să-şi verse sacul.

— Individul ăsta, începe el, gândindu-se la Carl, individul ăsta e un artist. Mi-a povestit totul amănunţit. Mi-a povestit totul cu atâta acurateţe, încât mi-am dat seama că nu făcea decât să-

mi toarne gogoşi... dar mă obsedează... Tu ştii cum îmi merge mie mintea!

Se opreşte să mă întrebe dacă dobitocul de Carl mi-a povestit şi mie tot ce se întâmplase. Nu se îndoieşte câtuşi de puţin că amicul Carl poate îi povestise lui una şi mie alta. Pare convins că povestea fusese născocită numai ca să-l chinuiască pe el. Nu pare să-i pese prea mult că totul nu e decât o născocire. Ceea ce-l doare sunt „imaginile" pe care Carl i le-a lăsat în minte, aşa declară. Imaginile sunt reale, chiar dacă faptele nu sunt decât o ficţiune. Şi, pe urmă, nu se poate tăgădui că a intrat în scenă o târfa cu bani şi că nenorocitul de Carl a fost la ea. Ce s-a întâmplat cu adevărat nici n-are importanţă. E sigur că dobitocul pusese mâna pe ea. Dar ceea ce-l aduce în pragul disperării este gândul că tot ce-i povestise Carl s-ar putea să fi fost posibil.

— Seamănă leit cu dobitocul, zice el, să-mi spună că i-a pus şase-şapte numere. Ştiu că mănâncă o groază de căcat, dar când îmi spune că ea a închiriat o maşină şi l-a dus la Bois şi că s-au regulat pe paltonul de blană al bărbatului ei, asta-i prea de tot! Presupun că ţi-a povestit cum şoferul stătea şi aştepta respectuos... şi, ascultă, ţi-a spus cumva cum zumzăia motorul tot timpul? Fir-ar să fie, zău că a brodit-o bine! Numai unul ca el se putea gândi la un amănunt ca ăsta... e o chestie măruntă, dar care face ca un fapt să apară real din punct de vedere psihologic... după aceea, nu ţi-l mai poţi scoate din cap. Şi povesteşte totul atât de domol, atât de firesc... Mă întreb: oare rumegase chestia dinainte, sau i-o fi venit aşa, spontan? E un mincinos aşa de şmecher, că te duce cu muia... e ca şi cum ţi-ar scrie o scrisoare, unul din ghivecele alea pe care le caca peste noapte. Nu pot pricepe cum poate fi cineva în stare să compună asemenea scrisori... nu percep mentalitatea unui astfel de tip... o fi o formă de masturbaţie, ce crezi?

Dar, înainte de a avea prilejul să avansez şi eu o părere de-a mea sau măcar să-i râd în faţă, Van Norden îşi continuă monologul:

— Auzi, presupun că ţi-a povestit totul... ţi-a povestit cumva şi cum stătea pe balcon la lumina lunii şi-o săruta? Sună banal când relatezi faptul ca atare... dar felul în care individul îl descrie... pot să-l şi văd pe tâmpitul ăsta stând pe balcon, cu ea în braţe, ba scriindu-i deja şi o scrisoare, un alt ghiveci despre

acoperişuri şi toate aiurelile alea pe care le spicuieşte din scriitorii francezi pe care-i citeşte. Mi-am dat seama că dobitocul n-are nimic original... trebuie să-i prinzi cheia... să ştii ce cărţi a citit în ultima vreme şi e greu să afli care sunt, că-i al dracului de secretos. Auzi, dacă n-aş şti că l-ai condus până acolo, nici n-aş fi crezut că această femeie există. Un individ ca ci putea să-şi scrie scrisori lui însuşi. Şi, al dracului, e o jăvruţă norocoasă... e atât de puţintel... atât de plăpând... pare atât de romantic încât, din când în când, femeile pică-n cur după el... într-un fel, îl adoră... cred că li se face milă de el. Şi sunt pe lumea asta unele ţipe cărora le place să primească ghivece... le face să se simtă importante... Dar femeia asta e inteligentă... cel puţin aşa susţine el. Ar trebui să ştii... doar i-ai văzut scrisorile, nu? Ce crezi că a putut găsi la el o femeie ca asta? Pot înţelege că i-au plăcut grozav scrisorile... dar cum crezi că s-a simţit când l-a văzut pe el în carne şi oase? Bine, bine, hai să lăsăm asta. Ce mă interesează pe mine este felul în care îmi povesteşte toată tărăşenia. Doar ştii prea bine cum obişnuieşte el să fardeze realitatea... mă rog, după scena aia de pe balcon – pe care mi-a servit-o ca pe un *hors d'œuvre* – mă rog, după aceea, aşa zice el, au intrat în cameră şi el a început să-i dezbrace furoul. De ce zâmbeşti? Iar mă duce cu muia?

— Vai, nu, nu! Repeţi exact ceea ce mi-a spus şi mie. Continuă...

— După aceea, aici Van Norden se simte şi el obligat să zâmbească, după aceea, închipuie-ţi, îmi spune că ea s-a aşezat cu picioarele în sus... goală puşcă... iar el stătea pe jos şi se uita în sus la ea, spunându-i ce grozav arată... Ţi-a spus că arăta ca într-un tablou de Matisse?... Stai... stai puţin... Aş vrea să-mi amintesc exact ce spunea. O şmecherise cumva, cred că făcea o comparaţie... cu o odaliscă... ce mă-sa o mai fi asta, o odaliscă? Mi-o spusese pe franţuzeşte, de-aia mi-e greu să-mi amintesc ce-a spus... dar suna bine. Suna exact pe tipicul lui. Iar ea, probabil, crede că e un original... că e un poet... sau cam aşa ceva. Dar, ascultă, chestiile astea nu contează. Ştiu că are putere imaginativă. Ce s-a întâmplat după aceea mă înnebuneşte. Toată noaptea m-am zbuciumat gândindu-mă la asta, jucându-mă cu imaginile pe care mi le-a lăsat în minte. Nu mi le mai pot scoate din cap. Toate mi se par aşa de reale încât, dacă nu s-au întâmplat cu adevărat, l-aş putea gâtui pe

nenorocitul ăsta. Nimeni n-are dreptul să născocească asemenea chestii. Ori, dacă o face, înseamnă că-i sărit de pe fix...Mă refer, continuă el, la momentul în care el s-a pus în genunchi şi, cu degetele lui subţirele, i-a desfăcut pizda. Îţi aminteşti de scena asta? Zice că ea stătea cu picioarele larg desfăcute, atârnându-i peste braţele fotoliului, când, brusc, zice el, a avut o inspiraţie. Asta s-a întâmplat după ce deja o regulase de câteva ori... după ce făcuse şpilul ăla â la Matisse. Se lasă în genunchi – fii foarte atent! – şi cu două degete – numai cu vârful degetelor – auzi chestie! i-a desfăcut petalele una de alta... fâş-fâs... uite-aşa. Un zgomot uşor fâsâit, aproape neauzit. Dumnezeule, şi am auzit fâsâitul ăsta toată noaptea! Fâş-fâş! Apoi, mi-a zis, ca şi cum ce-mi spusese până atunci nu-mi fusese de ajuns – mi-a spus că-şi îngropase capul între picioarele ei. Iar când a făcut asta, aşa să m-ajute Dumnezeu, ea şi-a petrecut picioarele pe după gâtul lui, strângându-l ca într-un cleşte. Asta chiar că m-a dat gata! Închipuie-ţi scena! Închipuie-ţi o femeie fină, sensibilă ca asta, petrecându-şi picioarele pe după gâtul ăstuia! E ceva otrăvit în toată tărăşenia. Povestea e atât de fantastică încât pare convingătoare. Dacă mi-ar fi descris numai scena cu şampania şi plimbarea prin Bois şi chiar scena de pe balcon, încă-i mai puteam pune la îndoială spusele. Dar trăsnaia asta din urmă este atât de incredibilă încât nu mai sună a minciună. Nu-mi vine să cred că ar fi citit aşa ceva prin cărţile lui şi nu văd cum i-ar fi putut trece lui prin cap ideea asta, dacă n-ar fi în ea un dram de adevăr. Cu un dobitoc de teapa lui, ştii, orice se poate întâmpla. Poate că nici n-a regulat-o deloc, dar poate că ea l-a lăsat s-o gâdile... nu ştii niciodată ce-ar vrea muierile astea bogate sale faci...

Când, în sfârşit, catadicseşte să se extragă din pat şi începe să se bărbierească, a trecut o bună parte din după-amiază. Am izbutit până la urmă să-i abat gândurile spre alte treburi, mai ales spre faptul că trebuia să se mute. Camerista vine să vadă dacă-i gata – trebuia să fi eliberat camera până-n prânz. Intră tocmai în clipa când el îşi trage pantalonii. Sunt un pic surprins că nu se scuză sau măcar nu se întoarce cu spatele la ea. Văzându-l cum stă în faţa ei nepăsător, încheindu-şi nasturii la prohab, mă pufneşte un râs înfundat.

— N-o băga în seamă, zice el aruncându-i fetei o privire de suprem dispreţ, nu-i decât o scroafă babană. Pişc-o de cur, dacă vrei, n-o să zică nimic. Hai, târfo, pune mâna aici! îi spune el cameristei în englezeşte.

Nu mă mai pot stăpâni şi izbucnesc în hohote de râs, un râs isteric, care o molipseşte şi pe cameristă, cu toate că nu-şi dă seama despre ce e vorba. Fata începe să ia tablourile şi fotografiile de pe pereţi, cele mai multe reprezentându-l pe el însuşi.

— Tu, strigă el, făcând un gest cu degetul mare, vino-ncoace! Uite ceva ce-o să-ţi aducă aminte de mine, zice, smulgând o fotografie de pe perete. După ce plec, poţi să te ştergi cu ea la cur.

Apoi, întorcându-se către mine:

— O vezi, e o târfă toantă, N-ar fi făcut o mutră mai inteligentă nici dacă i-aş fi vorbit în franţuzeşte.

Camerista rămăsese locului, cu gura căscată, evident convinsă că lui Van Norden îi lipseşte o doagă.

— Hei, tu, latră el la ea, ca şi cum ar fi fost tare de urechi, da, tu! Uite-aşa...

Şi-i ia din mână fotografia, propria lui fotografie, şi se şterge cu ea la cur.

— *Comme ca!* Ai priceput? Trebuie să pictezi nişte tablouri pentru ea, zice el, iţindu-şi buza de jos a scârbă.

O priveşte neajutorat cum îi aruncă lucrurile în valizele uriaşe.

— Pune-le şi pe-astea, îi zice, întinzându-i periuţa de dinţi şi irigatorul.

Jumătate din lucrurile lui zac azvârlite pe jos. Valizele sunt încărcate până la refuz şi nu mai e loc în ele pentru tablouri, cărţi şi sticle pe jumătate goale.

— Stai jos puţin, mă îndeamnă el, avem timp berechet. Trebuie să ne gândim cum să procedăm. Dacă nu veneai să-mi dai o mână de ajutor, n-o scoteam nicicum la capăt. Vezi cât sunt de neajutorat. Să-mi aduci aminte să iau şi becurile... sunt ale mele. Şi coşul ăsta de gunoi e tot al meu. Nenorociţii ăştia vor să trăieşti ca în cocină. (Camerista s-a dus până jos să aducă nişte sfoară.) Aşteaptă şi-ai să vezi... o să-mi pună şi sfoara asta la socoteală, chiar dacă nu face decât trei piţule... Nu ţi-ar coase nici un nasture la pantalon fără să ţi-l pună la socoteală. Găinarii

ăştia păduchios! şi murdari! (Ia o sticlă de calvados de pe policioara de deasupra căminului şi-mi face semn să iau şi eu una). N-are nici un rost să le cărăm şi pe-astea la noua locuinţă. Să le dăm gata pe loc. Nu cumva să-i oferi şi ăsteia o duşcă! Nenorocitei ăsteia nu i-aş lăsa nici măcar o bucăţică de hârtie igienică. As avea chef să fac praf totul înainte de a pleca de-aici. Ascultă, pişă-te pe jos, dacă-ţi vine. Aş vrea să mă cac în sertarul de la birou.

Este atât de evident dezgustat de el însuşi şi de toate cele, încât nici nu mai ştie cum să-şi reverse simţămintele. Se duce spre pat, cu sticla în mână, dă la o parte aşternutul şi împrăştie calvados pe saltea. Nemulţumit cu atâta, îşi înfige tocul de la pantof în ea. Din fericire, tocurile nu-i sunt murdare. Până la urmă, ia cearşaful şi-şi lustruieşte pantofii cu el.

— Asta o să le dea ceva de lucru! murmură el răzbunător. Apoi, trăgând o duşcă zdravănă, îşi dă capul pe spate, face gargară şi scuipă pe oglindă.

— Na-vă, zgârciţi nenorociţi! Să aveţi ce şterge după ce plec!

Umblă prin cameră de colo-colo, murmurând ceva pentru sine. Văzându-şi şosetele găurite aruncate pe jos, le ia şi le rupe, făcându-le bucăţi-bucăţele. Tablourile îl fac şi ele să turbeze. Ridică unul – un portret de-al lui, făcut de nu ştiu care lesbiană – şi-şi bagă piciorul prin el.

— Târfa aia! Ştii ce-a avut neobrăzarea să-mi ceară? Să-i pasez ei fufele mele, după ce mă satur de ele. Nu mi-a dat un sfanţ pentru câte articole am scris despre ea. Credea că-i admiram cu adevărat lucrările. N-aş fi pupat eu tabloul ăsta de la ea, dacă nu i-aş fi promis să-i aranjez trampa cu tipa aia din Minnesota. Era nebună după ea... se ţinea după noi ca o căţea în călduri... nu mai puteam scăpa de curva asta! Mă seca la rărunchi. Ajunsesem până să mă şi tem să mai aduc o gagică aici, ca să nu dea năvală peste mine. Mă strecuram în propria mea cameră ca un hoţ şi încuiam imediat uşa după mine... Ea şi curva aia din Georgia mă fac să înnebunesc, nu alta. Una-i tot timpul în călduri, cealaltă-i moartă de foame. Mă dezgustă să regulez o femeie flămândă. E ca şi cum ai îndopa-o şi apoi i-ai scoate din burtă ce i-ai dat să mănânce. Dumnezeule, asta-mi aduce aminte de ceva... unde naiba am pus pomada aia albastră? E de mare preţ pentru mine. Te-ai ales vreodată cu o

belea ca asta? E mai rău decât un sculament. Nici nu ştiu de unde m-am căptuşit cu boala asta. În ultima săptămână au trecut pe-aici atâtea fufe că le-am pierdut socoteala. Culmea-i că toate păreau aşa de curăţele!... Dar ştii cum dă beleaua peste om...

Camerista i-a pus lucrurile claie peste grămadă pe trotuar. Patronul se uită la ele posac. Când tot calabalâcul e încărcat în taxi, constatăm că nu mai rămâne loc decât pentru unul din noi. De îndată ce pornim, Van Norden scoate un ziar şi începe să-şi învelească oalele şi cratiţele. La noua locuinţă e strict interzis să gătească. Când ajungem la destinaţie, tot bagajul e vraişte. Chestia nu ne-ar fi pus într-o încurcătură chiar aşa de mare, dacă, în momentul în care opream, madama nu şi-ar fi scos capul pe uşă.

— Sfinte Dumnezeule, exclamă ea. Ce naiba-i asta? Ce înseamnă asta?

Van Norden e atât de intimidat încât nici nu-i trece prin cap nimic altceva decât:

— C'est moi, c'est moi, Madame!

Şi, întorcându-se spre mine, mormăie sălbatic:

— Scorpia naibii! Ai văzut-o la faţă? O să-mi facă viaţa iad. Hotelul e situat în spatele unui pasaj murdar şi are forma unui dreptunghi, fapt ce-l face să semene leit cu un penitenciar modern. *Le bureau* e spaţios şi întunecos, în ciuda reflexelor puternice ale pereţilor îmbrăcaţi în faianţă. La ferestre atârnă colivii pentru păsări şi peste tot sunt agăţate plăcuţe emailate cu inscripţii prin care oaspeţii sunt rugaţi, într-un limbaj demodat, să nu facă aia, să nu uite cealaltă. Totul este aproape de o curăţenie imaculată, dar arată extrem de sărăcăcios, uzat, mohorât. Scaunele capitonate sunt ţinute, să nu se desfacă, de benzi întărite cu sârmă; îţi amintesc în mod neplăcut de scaunul electric. Camera în care urmează să stea se află la etajul cinci, în timp ce urcăm scările, Van Norden mă informează că Maupassant a locuit cândva aici, Şi, în acelaşi timp, îmi atrage atenţia că holul emană un miros ciudat. La etajul cinci lipsesc mai multe geamuri. Ne oprim o clipă şi ne uităm la chiriaşii risipiţi prin curte. Suntem aproape de ora cinei şi oamenii se îndreaptă pe rând spre camerele lor, cu aerul acela plictisit, deprimat al unora care-şi câştigă viaţa muncind cinstit. Multe din ferestre sunt larg deschise: camerele sărăcăcioase îţi dau

impresia că sunt tot atâtea guri larg deschise. Ocupanţii lor cască şi ei sau se scarpină. Se mişcă apatici de colo-colo, aparent fără vreun ţel precis; ar putea să fie, tot atât de bine, nişte lunatici.

Când cotim pe coridor spre camera 57, o uşă se deschide brusc în faţa noastră şi o zgripţuroaică cu părul încâlcit şi priviri de nebună se zgâieşte la noi. Ne sperie aşa de tare încât rămânem pironiţi locului. Timp de un minut, rămânem toţi trei ca încremeniţi, incapabili să ne mişcăm sau măcar să facem vreun gest inteligent, în spatele bătrânei zgripţuroaice dau cu ochii de o masă de bucătărie, iar pe masă zace un copil în pielea goală, un mormoloc plăpând, nu mai mare decât un pui jumulit. În sfârşit, bătrâna înhaţă o găleată de lături şi face câţiva paşi înainte. Ne dăm la o parte, ca să-i facem loc să treacă, iar când uşa se deschide, copilul scoate un ţipăt strident. Asta e camera 56, iar între camerele 56 şi 57 se află toaleta, în care bătrâna zgripţuroaică îşi goleşte găleata cu zoaie.

De când începuserăm să urcăm scările, Van Norden amuţise. Dar privirile lui spun multe. Când deschide uşa de la camera 57, am, pentru o frântură de secundă, senzaţia c-am înnebunit. O oglindă imensă, acoperită cu un tifon verde şi înclinată la un unghi de 45 de grade atârnă chiar în faţa intrării peste un cărucior de copil plin cu cărţi. Van Norden nu schiţează măcar un zâmbet, în schimb, se îndreaptă degajat spre cărucior, ia o carte şi începe s-o răsfoiască, aşa cum ar face cineva care intră într-o bibliotecă publică şi se îndreaptă automat spre raftul cel mai la îndemână. Şi poate faptul nu mi-ar fi părut chiar aşa de absurd dacă, în acelaşi timp, ochii nu mi-ar fi căzut întâmplător pe o pereche de ghidoane de bicicletă ce zăceau aruncate într-un colţ. Ghidoanele astea par atât de împăcate şi mulţumite de sine, de parcă ar fi moţăit acolo de ani de zile, încât pe neaşteptate am senzaţia că stăteam în camera asta, exact în această poziţie, de un timp nedefinit, că era o poză în care încremeniserăm în timpul unui vis din care nu mai ieşiserăm, un vis pe care cel mai mic gest, până şi un clipit de gene, l-ar destrăma. Dar cel mai mult mă impresionează amintirea bruscă a unui vis pe care l-am avut alaltăieri noapte, un vis în care îl văzusem pe Van Norden într-un colţ întru totul asemănător cu cel ocupat acum de ghidoanele de bicicletă, doar că în locul ghidoanelor era o femeie cu picioarele larg desfăcute, îl văd şi acum stând deasupra ei, în ochi cu privirea aceea vie, pofticioasă, pe care o are când doreşte ceva peste măsură de mult. Strada pe care se întâmplă toate astea e învăluită ca într-o ceaţă – nu se vede limpede decât unghiul format de cele două ziduri şi femeia cu picioarele desfăcute, îl văd apropiindu-se de ea în stilul lui brutal, animalic, nepăsându-i de ce se întâmplă în jurul lui, hotărât doar să-şi facă poftele. Şi în ochi cu privirea aceea care parcă spunea: „Poţi să mă omori după aia, dar acum lasă-mă să ţi-o bag... trebuie să ţi-o bag!”

Si iată-l acolo, aplecat deasupra ei, capetele lor se izbesc de zid, dar el are o erecţie atât de formidabilă încât îi este imposibil s-o pătrundă. Brusc, cu aerul acela dezgustat pe care prea bine ştie să-i arboreze, se ridică şi-şi aranjează hainele. E gata să plece, când, deodată, îşi dă seama că penisul lui e jos, pe trotuar. E cam de dimensiunile unei cozi de mătură retezată, îl ridică nepăsător şi şi-l pune sub braţ. Când începe să meargă,

observ că, la un capăt al cozii de mătură, atârnă doi bulbi mari, cât nişte bulbi de lalele.

Un *garçon* vine în fugă, gâfâind şi leoarcă de sudoare. Van Norden se uită la el neînţelegând despre ce putea fi vorba. Apare şi madama şi se duce drept la el, îi smulge cartea din mână, o aruncă în cărucior şi, fără sa rostească un cuvânt, împinge căruţul spre coridor.

— Asta-i o casă de nebuni, remarcă Van Norden cu tristeţe.

Zâmbetul lui e atât de stins, atât de indescriptibil, încât senzaţia de vis îmi revine şi mi se pare că stăm într-un coridor lung, la capătul căruia străjuieşte o oglindă ondulată. Iar de-a lungul acestui coridor, agitându-şi amărăciunea ca pe un felinar murdar, Van Norden se bălăngăneşte încolo şi-ncoace, pe măsură ce o uşă se deschide şi câte o mână îl înhaţă sau o copită îl împinge afară. Şi, cu cât înaintează pe coridor, cu atât tristeţea lui devine mai lugubră. Şi-o poartă ca pe un felinar pe care bicicliştii îl ţin între dinţi într-o noapte când pavajul e umed şi alunecos. Se bălăngăne de la o cameră sordidă la alta, iar când se aşază scaunul se desface în bucăţi şi când îşi deschide valiza nu găseşte în ea decât periuţa de dinţi. În fiecare cameră se află câte o oglindă, în faţa căreia el se opreşte îndelung, rumegându-şi turbarea şi, din pricina rumegatului, din pricina mormăielilor, bombănelilor, bolboroselilor şi înjurăturilor necontenite, fălcile i s-au dislocat şi-i atârnă urât, iar când îşi freacă barba, frânturi din falcă îi cad pe jos şi el este aşa de dezgustat de sine încât îşi striveşte falca în picioare şi o sfărâmă bucăţele cu tocul lui mare de la pantof, între timp, bagajele sunt aduse în cameră. Şi lucrurile încep să capete un aspect şi mai nebunesc, mai ales când îşi leagă aparatul de gimnastică de pat şi se apucă să facă exerciţiile Sandow.

— Îmi place aici, zice el zâmbindu-i *garçon-ului.* Îşi scoate haina şi vesta. *Garçon-ul* îl priveşte cu o mutră aiurită. Are într-o mână o valiză, în cealaltă irigatorul. Eu am rămas în anticameră să ţin în mâini oglinda acoperită cu tifonul verde. Nici un obiect nu pare să aibă o utilizare practică. Chiar şi anticamera pare fără rost, un fel de vestibul la o şură. Am exact aceeaşi senzaţie atunci când intru la Comedie Frangaise sau la teatrul de la Palais Royal; e o lume de lucruri alandala, plină de chepenguri, braţe, busturi şi parchete cernite, candelabre şi bărbaţi în armură, statui fără ochi şi scrisori de dragoste păstrate în cutii

de sticlă. Ceva se întâmplă, dar ceva fără noimă. E ca golirea unei sticle pe jumătate goală de calvados, pentru că n-avea loc în valiză.

Când urcam scările, aşa cum am mai zis, Van Norden spusese că şi Maupassant a stat aici. Coincidenţa se pare că-l impresionase. I-ar plăcea să creadă că tocmai în această cameră Maupassant zămislise unele din acele povestiri de groază pe care i se bazează reputaţia.

— Trăiau ca porcii, nenorociţii ăştia, remarcă el.

Stăm în jurul mesei rotunde cufundaţi în nişte fotolii comode, consolidate cu chingi şi proptele. Patul e chiar lângă noi, atât de aproape încât ne putem întinde picioarele pe el. *L'armoire* e şi el la o distanţă convenabilă, la îndemână, într-un colţ, în spatele nostru. Van Norden îşi deşertase rufăria murdară pe masă; stăm cu picioarele îngropate în ciorapii şi cămăşile lui murdare şi fumăm satisfăcuţi. Aspectul sordid al hotelului pare să-l fi vrăjit: e mulţumit aici. Când mă ridic să aprind lumina, îmi propune un joc de cărţi înainte de a ieşi în târg să mâncăm. Şi iată-ne stând amândoi în faţa ferestrei, peste rufăria murdară împrăştiată pe jos şi cu aparatul Sandow agăţat de candelabru. Jucăm câteva partide de pinacle. Van Norden renunţase la pipă şi-şi vârâse un cocoloş de tutun de prizat între buză şi dinţii de jos. Din când în când, scuipă pe fereastră o flegmă groasă, maronie, care cade cu pocnet pe pavajul din curte. Pare grozav de satisfăcut.

— În America, zice el, nici nu ţi-ar trece prin cap că ai putea locui într-o cocină ca asta. Chiar când am fost la mare ananghie am locuit în camere mai bune ca asta. Dar aici faptul pare normal... e ca şi cărţile pe care le citeşti. Dacă o să mă întorc vreodată în America, am să uit totul despre viaţa de-aici, aşa cum uiţi un vis urât. Probabil c-o să-mi reiau vechea mea viaţă exact de unde am lăsat-o... dacă o să mă întorc vreodată. Uneori stau întins pe pat visând despre trecut şi trecutul mi se înfăţişează în culori atât de vii în faţa ochilor, încât trebuie să mă scutur ca să-mi dau seama unde mă aflu. Mai ales când am o femeie lângă mine. O femeie mă poate face să mă simt mai detaşat decât orice altceva. Altceva nici nu vreau de la ele, decât să mă facă să uit de mine. Uneori mă pierd aşa de adânc în reveriile mele, încât uit numele curvei sau unde naiba am pescuit-o. Nostimă chestie, nu? E plăcut să simţi lângă tine un

trup cald şi proaspăt, dimineaţa, când te trezeşti. Iţi dă o senzaţie de curăţenie. Parcă te spiritualizezi... Până ce fufa începe să-ţi îndruge fantasmagoriile ei despre dragoste şi alte aiureli. Poţi să-mi spui de ce coardele astea pălăvrăgesc atât de mult despre dragoste? Se pare că nu le ajunge un regulat zdravăn... îţi vor şi sufletul pe deasupra...

La început, cuvântul „suflet”, care apare atât de des în monologurile lui Van Norden, avea asupra mea un efect ciudat. De câte ori îl auzeam rostit de buzele lui, mă apuca isteria: suna ca o monedă falsă, mai ales că era de obicei însoţit de o flegmă maronie care îi lăsa o dâră în colţul buzelor. Si cum niciodată nu ezitam să-i râd în faţă, se întâmpla invariabil acelaşi lucru: de câte ori spunea cuvinţelul asta, Van Norden făcea o pauză destul de lungă tocmai ca eu să izbucnesc în râs pentru ca, apoi, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, să-şi continue monologul repetând cuvântul din ce în ce mai des şi de fiecare dată cu şi mai mult aplomb. Sufletul i-l vroiau femeile nu altceva, şi mi-a explicat treaba asta foarte clar. Mi-a explicat treaba asta de nu ştiu câte ori, dar mereu revine la ea ca un paranoic la obsesia lui. Într-un fel, Van Norden e nebun, de asta sunt convins. Singura lui teamă e să nu rămână cumva singur, şi această teamă e aşa de adânc înrădăcinată în sufletul lui şi aşa de persistentă, încât chiar şi când e peste o femeie, chiar când e adânc implântat în ea, nu poate scăpa de această închisoare pe care singur şi-a făcut-o.

— Încerc în toate felurile, îmi mărturiseşte el, uneori chiar număr sau încerc să mă gândesc la o problemă de filozofie, dar degeaba. E ca şi cum eu aş fi făcut din doi oameni şi unul din ei stă şi mă urmăreşte tot timpul. Starea asta mă înnebuneşte într-un asemenea hal, încât de multe ori îmi vine să mă sinucid... şi, într-un fel, chiar asta fac ori de câte ori juisez. Pentru o clipă, parcă m-aş transforma în neant, în clipa aceea nu mai există nici măcar un singur eu... nu mai există nimic... nici măcar târfa de lângă mine. E ca şi cum aş primi sfânta împărtăşanie. Zău, chiar aşa-i, crede-mă. Pentru câteva clipe am o aură spirituală... şi poate c-ar putea dăinui la infinit aşa... parcă poţi să ştii? – numai de n-ar fi femeia de lângă tine, apoi irigatorul, şi zgomotul apei care curge... toate mărunţişurile astea care te fac disperat de conştient, disperat de însingurat. Şi pentru astă infimă clipă de libertate sunt obligat să ascult toate sporovăielile alea despre

dragoste... uneori îmi vine să-mi iau câmpii... să le dau afară cu un picior în cur... Uneori chiar asta şi fac. Dar nici asta nu le împiedică să mai vină. De fapt, chiar le place. Cu cât te sinchiseşti mai puţin de ele, cu atât se ţin mai mult de coada ta. E ceva pervers la femeile astea, în adâncul fiinţei lor toate sunt nişte masochiste.

— Dar atunci la ce te aştepţi din partea unei femei? îl întreb eu.

Începe să-şi frământe mâinile. Buza de jos îi atârnă. Arată total frustrat. Când, în cele din urmă, izbucneşte să îngaime câteva vorbe disparate, o face cu convingerea că în spatele cuvintelor lui se află o copleşitoare zădărnicie.

— Aş vrea să fiu în stare să mă abandonez cu totul unei femei, izbucneşte el. Aş vrea să mă poată scoate din mine însumi. Dar ca să facă asta, trebuie să fie mai bună decât mine, ar trebui să aibă şi minte, nu numai sex. Ar trebui să mă facă să cred că am nevoie de ea, că nu pot trăi fără ea. Găseşte-mi tu o asemenea fiinţă, poţi? Dac-ai face-o, ţi-aş da slujba mea. Atunci nu mi-ar mai păsa ce se întâmplă cu mine: n-aş mai avea nevoie de o slujbă, de prieteni, de cărţi, de nimic altceva. Numai de-ar putea să mă convingă că există pe lume ceva mai important decât propria mea persoană. Dumnezeule, mi-e silă de mine! Dar mi-e şi mai silă de fâţele astea nenorocite... că nu-s bune de nimic.

Crezi că sunt mort după mine însumi, continuă el. Asta demonstrează cât de puţin mă cunoşti. Ştiu că sunt un tip mare... n-aş avea problemele astea dacă n-ar fi ceva de capul meu. Dar ce mă roade e că nu pot să mă exprim. Toţi cred că nu-s decât un curvar, un vânător de fuste. Până în halul ăsta sunt de superficiali pedanţii ăia cu pretenţii intelectuale care stau toată ziua pe *terasse* mestecându-şi rumegătura psihologică, nu? Noteaz-o undeva. Am s-o folosesc în articolul meu de săptămâna viitoare... Apropo, l-ai citit cumva pe Stekel? Ţi se pare bun, cât de cât? După mine, nu face decât un istoric al bolilor. Pe Dumnezeul meu dacă n-aş vrea să am destulă tărie să mă duc la un analist... la unul foarte bun, vreau să zic. Nu-mi place să-i văd pe şarlatanii ăia cu barbişon şi redingotă, de teapa prietenului tău Boris. Cum de-i poţi suporta pe indivizii ăştia? Nu te plictisesc de moarte? Constat că vorbeşti cu toată lumea. Nici că-ţi pasă. Poate că ai dreptate să procedezi aşa. Aş

vrea să nu fiu nici eu atât de afurisit de cusurgiu. Dar ovreii ăia puchinoşi care-şi fac veacul pe la Dome, zău dacă nu-mi fac pielea de găină. Tot ce spun sună ca nişte versete din scriptură. Dacă aş sta de vorbă cu tine în fiecare zi, poate că aş izbuti să-mi mai uşurez sufletul. Tu ştii să asculţi. Ştiu că nu dai doi bani pe mine, dar ai multă răbdare. Şi, apoi, n-ai nicio teorie pe care s-o exploatezi. Bănuiesc că, după aia, scrii totul în carnetul ăla al tău de notiţe. Auzi, puţin îmi pasă ce scrii despre mine... dar nu mă fă un vânător de fuste... ar fi prea simplist. Cândva o să scriu o carte despre mine, despre gândurile mele. Nu doar o analiză introspectivă. Vreau să spun c-o să mă pun pe mine însumi pe masa de operaţie – şi-o să-mi disec toate măruntaiele – până la ultima scârnăvie. A mai făcut cineva aşa ceva? Ce naiba zâmbeşti? Sună naiv ce spun?

Zâmbesc pentru că ori de câte ori atingem subiectul cărţii pe care o s-o scrie cândva, lucrurile capătă un aspect vecin cu absurdul. Ajunge doar să spună „cartea mea”, că toată lumea se reduce pe loc la dimensiunile lui Van Norden şi compania. Cartea asta trebuie să fie absolut originală, absolut perfectă. Tocmai de aceea, printre alte motive, nu se poate apuca de ea. De cum îi vine o idee, musai să despice firu’-n patru, îşi aminteşte că ideea asta o avuseseră şi Dostoievski, şi Hamsun, sau mai ştiu eu cine.

— Nu zic că vreau să fiu mai bun ca ei, dar vreau să fiu altfel, mă lămureşte el.

Şi astfel, în loc să se apuce cu nădejde să lucreze la cartea lui, citeşte un autor după altul, ca să fie absolut sigur că n-o să intre în parohia altcuiva. Şi cu cât citeşte mai mult, cu atât devine mai dispreţuitor faţă de toţi. Nici unul nu-l satisface. Nici unul nu atinge gradul de perfecţiune pe care şi l-a impus sieşi. Şi uitând cu desăvârşire că el însuşi n-a scris nici măcar un capitol de carte, vorbeşte despre ei cu condescendenţă, ca şi cum ar exista un raft întreg de cărţi purtând semnătura lui, cărţi familiare oricui şi ale căror titluri, deci, ar fi inutil să le mai menţioneze. Cu toate că nu minţise niciodată că le-ar avea, este totuşi evident că cei pe care-i ţine de nasture ca să le împuie capul cu filozofia lui, spiritul lui critic şi suferinţele lui sunt convinşi că în spatele observaţiilor lui deznădăjduite stă o operă solidă. Sunt convinse de asta mai cu seamă virginele tinerele şi prostuţe pe care le ademeneşte în camera lui sub pretext că

vrea să le citească poeme, sau sub pretextul încă şi mai bun că vrea să le afle părerea. Fără nici o urmă de stânjeneală sau de jenă, le vâră în mână un petec de hârtie soioasă pe care a mâzgălit câteva versuri – baza unui nou poem, le explică el – şi, cu o moacă serioasă, le cere să-şi dea o părere sinceră. Cum de obicei nu sunt în stare să facă nici un fel de comentariu, total uluite de lipsa de sens a acestor rânduri, Van Norden prinde din zbor ocazia de a le expune concepţia lui despre artă, o concepţie, nu este nevoie s-o mai spunem, născocită pe loc pe potriva situaţiei. A devenit aşa de expert în acest rol încât trecerea de la *Cantos-urile* lui Ezra Pound la pat se face la fel de uşor ca modulaţia de la o tonalitate la alta. Într-adevăr, dacă trecerea asta nu s-ar face, ar apărea o discordanţă, ceea ce se şi întâmplă uneori, când o dă în bară cu vreuna din aceste neghioabe cărora le spune „toante”. Bineînţeles că, fiind făcut aşa cum este, totdeauna vorbeşte cu vădită neplăcere despre aceste fatale erori de judecată. Dar când se hotărăşte să-şi recunoască o greşeală de acest gen, o face cu desăvârşită francheţe. De fapt, pare să încerce o plăcere perversă insistând asupra neputinţelor lui. Există, de pildă, o femeie pe care se străduieşte de aproape 10 ani s-o aducă în patul lui, întâi în America şi în ultimul timp aici, la Paris. E singura persoană de sex opus cu care întreţine relaţii cordiale, prieteneşti. Par nu numai să se placă, ci chiar se şi înţeleg unul pe altul. La început mi s-a părut că dacă ar reuşi să se culce cu fiinţa asta, problema lui s-ar rezolva. Existau toate elementele necesare unei combinaţii reuşite – în afară de cea fundamentală. În felul ei, Bessie era un personaj tot aşa de ieşit din comun ca şi el. Îi păsa tot atât de puţin că se culca cu un bărbat cât îi păsa de desertul ce urmează la masă. De obicei îşi alegea ea singură partenerul şi-i şi făcea propunerea. N-arăta rău, dar nici nu se putea spune că arăta bine. Avea corp frumos, asta-i chestia esenţială... şi-i plăcea să se dea, cum se zice.

Erau aşa de buni prieteni ăştia doi încât, uneori, ca să-i satisfacă curiozitatea (şi, de asemenea, în speranţa deşartă c-o s-o inspire prin isprăvile lui), Van Norden o ascundea în dulap ca să poată asista la oficierile lui. După ce se termina, Bessie ieşea din ascunzătoare şi începeau să discute degajaţi, asta înseamnă aproape indiferenţi faţă de orice, în afară de „tehnică”. Cuvântul

„tehnică” era unul dintre termenii ei favoriţi, cel puţin în discuţiile la care am avut privilegiul să asist.

— Da’ ce hibă are tehnica mea? întreba el.

— Eşti prea din topor. Dacă te aşteptţi să te culci vreodată cu mine, trebuie să fii mai subtil, îi răspundea Bessie.

Exista între ei o înţelegere atât de perfectă, încât adesea, când veneam la Van Norden la unu şi jumătate, o găseam pe Bessie stând în pat, cu cuverturile date la o parte, iar Van Norden o invita să-i mângâie penisul.

— Doar câteva mângâieri mătăsoase, zicea el, ca să-mi facă curaj să mă scol din pat.

Sau o îndemna să-i sufle peste penis, ori, dacă n-o făcea, şi-l lua singur în mână şi-l scutura de parcă ar fi fost clopoţelul care te cheamă la masă, în timp ce amândoi râdeau să se prăpădească.

— O vezi pe curva asta. N-am să-i fac felul niciodată, zicea el. N-are nici un pic de respect faţă de mine. Şi asta drept răsplată ca am făcut-o confidenta mea.

Apoi, abrupt, putea adăuga:

— Ce părere ai despre blonda aia pe care ţi-am arătat-o ieri? Vorbea, bineînţeles, cu Bessie. Iar Bessie îi râdea în nas, spunându-i că n-are pic de gust.

— Ei, nu mă lua aşa, îi răspundea el. Apoi, în glumă, poate pentru a mia oară, căci de acum devenise un banc obişnuit pentru ei:

— Ascultă Bessie, ce-ai zice de-un futai rapid? Unul scurt... ai?

Şi, după ce-şi debita gluma după tipicul obişnuit, adăuga, pe acelaşi ton:

— Bine, dar cu el ce faci? Nu-i dai şi lui o bucăţică?

Toată problema cu Bessie este că nu putea sau nu voia să se vadă pe ea însăşi în postura de curvă. Vorbea despre pasiune, ca şi cum ar fi fost un cuvânt nou-nouţ. O pasionau toate lucrurile, chiar şi un lucru aşa de puţin important cum era un regulat. Trebuia să pună suflet în asta.

— Şi pe mine mă pasionează uneori lucrurile, susţinea Van Norden.

— Pe cine? Pe tine? exclama Bessie. Tu nu eşti decât un satir îmbătrânit în rele. Habar n-ai ce-i aia pasiune. Când ai o erecţie, îţi închipui că, gata, eşti plin de pasiune.

— Mă rog, mă rog, poate nu-i chiar pasiune... dar nu poţi să fii pasionat fără să ai o erecţie, nu? Toate întâmplările astea cu Bessie şi cu alte femei pe care le cară în camera lui zi de zi îmi ocupă gândurile în timp ce mergem spre restaurant. M-am mulat atât de bine pe monologurile lui încât, Oră să-mi întrerup propriile reveni, fac automat orice comentariu necesar, exact în momentul în care el a încetat să vorbească. E un duet şi, ca în cazul celor mai multe duete, nu eşti atent decât la semnalul care te anunţă că trebuie să intri cu propria ta voce. Cum este noaptea lui liberă şi cum i-am promis să-i ţin tovărăşie, m-am resemnat să fac faţă întrebărilor lui. Ştiu că nici n-o să termin seara şi o să fiu complet epuizat. Dacă am noroc, adică dacă o să pot să-l tapez de câţiva franci sub un pretext sau altul, o să-i trag chiulul când o să se ducă la toaletă. Dar îmi cunoaşte înclinaţia spre uşcheală şi, în loc să se simtă jignit, pur şi simplu îşi ia măsurile de precauţie necesare pentru a-mi dejuca planurile. Dacă-i cer bani de ţigări, insistă să mă însoţească şi să le cumpărăm împreună. Nu vrea să Re lăsat singur, nici măcar o clipă. Chiar când izbuteşte să agate o femeie, chiar şi atunci e îngrozit de ideea că ar trebui să rămână singur cu ea. Dacă s-ar putea, m-ar ţine şi pe mine în cameră să asist la performanţele lui. Ar fi ca şi cum mi-ar cere să aştept puţin până se bărbiereşte.

Pentru noaptea lui liberă, Van Norden reuşeşte în general să aibă cel puţin cincizeci de franci în buzunar, ceea ce nu-l împiedică să tapeze pe cineva ori de câte ori se iveşte ocazia.

— Bună, zice el, dă-mi un pol... am nevoie. Are şi darul de a se arăta cuprins de panică în acelaşi timp. Iar dacă i se refuză, nu pregetă să spună pe un ton jignitor:

— Mă rog, cel puţin dă-mi ceva de băut.

Dacă obţine trataţia, cere pe un ton mai dulceag:

— Auzi, dă-mi atunci cinci franci... dă-mi doi franci... Mergem din bar în bar, încercând să ne distrăm cât de cât şi învârtindu-ne mereu de câţiva franci.

La Coupole, dăm peste unul de la ziar beat criţă. Unul dintre tipii de la etaj. Tocmai a fost un accident la birou, ne informează el. Unul dintre corectori a căzut în gaura liftului. Nu prea mai erau speranţe să scape cu viaţă.

La început, Van Norden e şocat, profund şocat. Dar, când aude că victima e Peckover, englezul, pare uşurat.

— Nenorocitul, zice el, mai bine că-i mort. Mai alaltăieri şi-a pus dinţi falşi...

Aluzia la dinţii falşi îl mişcă pe tipul de la etaj până la lacrimi. Ne povesteşte smiorcăindu-se un mic incident în legătură cu nenorocirea. Suferă din pricina asta, suferă din pricina micului incident mai mult decât din pricina catastrofei propriu-zise. Se pare că Peckover, când se lovise de fundul găurii de lift, îşi recăpătase pentru o clipă cunoştinţa, înainte de a-l găsi cineva. În ciuda faptului că avea picioarele rupte şi coastele zdrobite, izbutise să se ridice în patru labe şi să orbecăie în căutarea dinţilor falşi, în ambulanţă, delirând, striga tot timpul că şi-a pierdut dinţii. Incidentul era, în acelaşi timp, patetic şi caraghios. Tipul de la etaj nici nu ştia dacă să plângă sau să râdă în timp ce ne povestea toată tărăşenia. Era un moment delicat întrucât, în starea de beţie în care se afla, dacă rosteai un cuvânt nepotrivit te puteai pomeni că-ţi sparge o sticlă în cap. Adevărul era că nu fusese niciodată foarte prieten cu Peckover, de fapt rar pusese piciorul în secţia de corectură: exista un fel de zid invizibil între tipii de la etaj şi cei de la parter. Dar acum, simţind apropierea morţii care-i răpise colegul, ţinea morţiş să facă paradă de camaraderie. Dacă era posibil, voia chiar să şi plângă, ca să demonstreze că el e un tip cumsecade. Iar eu şi Joe, care-l cunoşteam bine pe Peckover şi ştiam că nu făcea nici cât o ceapă degerată, că nu merita nici măcar câteva lacrimi, simţeam că ni se face lehamite de atâta sentimentalism muiat în băutură. Voiam să i-o spunem şi lui, dar cu un tip ca ăsta nu-ţi poţi permite să fii sincer. Trebuie să cumperi o jerbă de flori, să te duci la înmormântare şi să te prefaci deznădăjduit. Şi mai trebuie să-l feliciţi pentru ferparul plin de simţire pe care l-a scris. O să umble luni în şir cu ferparul ăsta plin de simţire în buzunar, grozăvindu-se până la Dumnezeu cum a reuşit el să se descurce cu acel prilej. Simţeam care e situaţia, eu şi Joe, fără să fi schimbat un cuvânt între noi. Stăteam doar în faţa lui şi-l ascultam cu un dispreţ ucigaş, tăcut. Şi, îndată ce ni se oferi şansa să scăpăm de el, o şterserăm, lăsându-l să bolborosească singur la bar, în faţa paharului cu Pernod.

Odată ieşiţi din câmpul lui vizual, izbucnim într-un râs vecin cu isteria. Dinţii falşi. Indiferent ce spuneam despre bietul om – spuneam şi lucruri de laudă – mereu reveneam la proteza lui

dentară. Sunt pe lumea asta oameni care fac o figură atât de grotescă, încât până şi moartea îi face să apară ridicoli. Şi, cu cât mai îngrozitoare le este moartea, cu atât ne apar mai ridicoli. N-are rost să conferi sfârşitului lor un dram de demnitate – trebuie să fii mincinos şi ipocrit ca să descoperi ceva tragic în trecerea lor în nefiinţă. Si cum noi doi n-aveam nici un motiv să ne prefacem, ne puteam îngădui să râdem după pofta inimii. Ne-am prăpădit de râs toată noaptea, manifestându-ne din când în când dispreţul şi dezgustul pentru tipii de la redacţie, imbecilii ăia care se străduiau să se convingă pe ei înşişi că, fără îndoială, Peckover fusese un camarad extraordinar şi că moartea lui era o catastrofa. Ne veneau în minte amintiri care de care mai caraghioase: punctul şi virgula care-i scăpau şi pentru care-l luau la refec de mai-mai să se scape pe el. Îi făceau viaţa amară cu nenorocitele lor semne de punctuaţie şi cu despărţirile în silabe care totdeauna îi ieşeau prost. La un moment dat, era chiar şi să-l dea afară, din pricină că venise la slujbă mirosind a băutură, îl dispreţuiau pentru că arăta tot timpul aşa de mizer şi pentru că avea o eczemă şi mătreaţă. Era pur şi simplu un nimic, în concepţia lor, dar acum, că murise, toţi vor face chetă să-i cumpere o jerbă de flori enormă şi-i vor scrie numele cu litere de-o şchioapă la rubrica de decese. Orice, numai să arunce un pic de strălucire asupra propriilor lor persoane l-ar fi făcut şi un mare căcat, dacă ar fi putut. Dar, din nefericire pentru ei, se putea inventa prea puţin despre Peckover. Era un zero – şi nici măcar faptul că murise nu putea adăuga o cifră la acest zero.

— Chestia asta are un singur aspect pozitiv – îmi spune Joe. Poţi să-i iei tu slujba. Şi poate că, dacă ai puţin noroc, ai să te prăbuşeşti şi tu în gaura liftului şi-ai să-ţi rupi gâtul. O să-ţi cumpărăm o jerbă pe cinste, pe cuvânt.

Spre ziuă, stăm pe *terrasse*, la Dome. Am uitat demult de bietul Peckover. Ne-am distrat un pic la Bal Negre şi gândurile lui Joe au alunecat iar spre veşnica lui preocupare: femeile. Tocmai la această oră, când noaptea lui liberă e pe sfârşite, nelinişstea îi ajunge la punctul culminant. Se gândeşte la femeile pe lângă care trecuse în timpul serii şi la cele cu care are relaţii constante, deci pe care le-ar fi putut chema oricând, dar era sătul de ele. Îşi aminteşte inevitabil de târfa lui din Georgia... se

ţinuse scai de el în ultimul timp, rugându-l s-o ia la el, măcar până şi-ar găsi o slujbă.

— Mă rog, nu mă deranjează să mă culc cu ea din când în când, zice el, dar nu pot s-o ţin tot timpul la mine... mi-ar strica toate şustele cu celelalte ţipe.

Ceea ce-l enervează cel mai mult este faptul că nu pune pe ea nici un pic de carne.

— E ca şi cum te-ai culca în pat cu un schelet, se plânge el. Noaptea trecută am luat-o aşa, din milă... şi ce crezi că făcuse curva asta idioată? Auzi, domnule, şi-o răsese... nu-şi mai lăsase nici un fir de păr. Ai avut vreodată o femeie care să-şi fi ras pelvisul? E respingătoare, nu? Şi e şi caraghioasă, înseamnă c-a înnebunit. Nu mai arată a păsărică, arată ca o scoică moartă sau ceva în genul ăsta."

Îmi descrie cum, stârnindu-i curiozitatea, se dăduse jos din pat, ducându-se să-şi caute lanterna.

— Am făcut-o să şi-o ţină deschisă şi am luminat-o cu lanterna. Trebuia să mă fi văzut... eram de un comic! Mă preocupa aşa de mult, că şi uitasem de individă, în viaţa mea n-am cercetat o pizdă cu atâta seriozitate. Ţi-ai fi putut închipui că nu mai văzusem aşa ceva până atunci. Şi cu cât mă uitam mai mult, cu atât devenea mai puţin interesantă. Nu face decât să-ţi aducă dovada că nu înseamnă mare lucru, mai ales când e şi rasă. Părul o face să pară ceva misterios. Tocmai de aceea o statuie te lasă rece. O singură dată am văzut un sex adevărat la o statuie... era o statuie de Rodin. Ar trebui s-o vezi o dată... are picioarele larg desfăcute... Nu cred că avea cap. Poţi să spui că nu era decât o pizdă. Dumnezeule, era ceva îngrozitor. Asta-i chestia – toate arată la fel. Când te uiţi la ele îmbrăcate, îţi imaginezi tot felul de lucruri. Le dai un soi de individualitate, pe care bineînţeles că ele n-o au. E doar despicătura aia dintre picioare, care te face să iei foc... jumătate din timp, nici nu te uiţi la ea măcar. Ştii că-i acolo şi nu te gândeşti decât cum să-ţi vâri ştromeleagul în ea; e ca şi cum ştoiul ar gândi în locul tău; nu-i decât o iluzie. Te încingi pentru nimic... pentru o despicătură cu sau fără păr. E ceva atât de fără noimă că mă fascina să mă uit la ea. Trebuie s-o fi studiat zece minute – sau mai mult. Când te uiţi aşa la ea, aproape cu totală detaşare, îţi trec prin cap tot felul de aiureli. Te gândeşti la tot misterul sexului şi pe urmă descoperi că nu e nimic, că nu e decât un gol,

o gaură. N-ar fi nostim să găseşti înăuntru o muzicuţă... sau un calendar? Dar nu e nimic acolo, absolut nimic. E dezgustător. Mă adusese aproape în pragul nebunie... Auzi, ştii ce-am (acut după aia? I-am făcut rapid felul şi, după aia, m-am întors cu spatele la ea. Da, da, am luat o carte şi m-am apucat să citesc. Poţi să te alegi cu ceva dintr-o carte, fie şi dintr-o carte proastă... dar o crăpătură între picioare e curată pierdere de vreme...

S-a întâmplat că, tocmai când isprăvea el de vorbit, o târfa ne-a făcut cu ochiul. Fără să pregătească în vreun fel această trecere, Van Norden m-a întrebat:

— N-ai avea chef s-o răstorni? N-o să coste prea mult... o să ne ia pe amândoi.

Şi, fără să mai aştepte răspunsul meu, se ridică şi se îndreptă spre ea, clătinându-se. Peste câteva minute, se întoarse.

— S-a făcut, îmi zice el, termină-ţi berea. E înfometată, dar la ora asta nu mai pică nimic... o să ne ia pe amândoi pentru cincisprezece franci... Mergem la mine în cameră... ieşim mai ieftin.

În drum spre hotel, fata tremură în asemenea hal încât ne vedem siliţi să ne oprim şi să-i dăm o cafea. E o fată blândă şi nu arată deloc rău. E limpede că-l cunoaşte pe Van Norden şi ştie prea bine că nu se poate aştepta de la el la nimic altceva, în afară de cei cincisprezece franci:

— Tu n-ai un sfanţ, auzi? îmi şopteşte el la ureche. Cum chiar că n-am nici o centimă în buzunar, nu înţeleg rostul recomandării, până când nu izbucneşte el:

— Pentru Dumnezeu, adu-ţi aminte că suntem pe drojdie. Să nu cumva să mi te dovedeşti slab de înger când ajungem sus! O să-ţi ceară, sigur, ceva în plus. O cunosc pe curva asta. Dacă voiam, puteam s-o am şi pentru zece franci. N-are rost să aruncăm banii pe gârlă...

— *Il est méchant, celui-là,* îmi spune ea, prinzând sensul spuselor lui în felul ei apatic de-a fi.

— *Non, il n'est pas méchant, il est très gentil Fata clătină din cap râzând.*

— *Je le connais bien, ce type.*

Şi începe să ne depene o poveste tristă, despre spital, chiria neplătită şi copilul de la ţară. Dar nu întrece măsura. Ştie că suntem surzi la nenorocirile ei. Numai că mizeria se află

acolo, în fiinţa ei, ca un pietroi, şi nu mai e loc pentru alte gânduri. Nu încearcă să facă apel la compătimirea noastră. Nu face decât să schimbe greutatea dinlăuntru! ei dintr-un loc într-altul. Chiar îmi place de ea. Sper, pentru Dumnezeu, să n-aibă vreo boală...

Ajunşi în cameră, începe să se pregătească cu gesturi mecanice:

— N-aveţi, din întâmplare, vreo bucată de pâine? ne întreabă, în timp ce se aşază pe *bidet.* Van Norden râde.

— Na, mai bine trage o duşcă, o îndeamnă el, împingând o sticlă spre ea.

Dar fata nu vrea să bea nimic; stomacul i-a pornit deja cu cerşitul, ni se plânge ea.

— N-o poţi lua pe asta decât într-un singur fel, îmi zice Van Norden. Să n-o laşi să-ţi stârnească nici un pic compătimirea. Aş vrea să vorbească despre altceva. Cum naiba să faci dragoste focoasă cu o curvă flămândă?

Chiar aşa şi era! Nici unul dintre noi nu simţeam nici un zvâc. Cât despre ea, mai degrabă ar fi scos la iveală un colier de diamante decât un dram de pasiune. Numai că erau în joc cei cincisprezece franci şi trebuia să ne alegem cu ceva de pe urma lor. E ca o stare de război: din clipa când evenimentele se precipită, nimeni nu se mai gândeşte decât la pace, să se termine odată. Şi, totuşi, nimeni n-are curajul să depună armele şi să strige:

— M-am săturat... mi-a ajuns până-n gât!

Nu, pentru că, undeva, sunt în joc cei cincisprezece franci, de care pe toţi îi doare-n cot şi pe care oricum n-o să-i ia nimeni la sfârşit, dar aceşti cincisprezece franci sunt ca o cauză primordială a tuturor lucrurilor şi, decât să-ţi asculţi propria voce, decât să abandonezi cauza primordială, te supui situaţiei şi continui să măcelăreşti şi, cu cât te simţi mai laş, cu atât te comporţi mai eroic, până într-o zi când motivaţia se spulberă şi, deodată, toate tunurile amuţesc, iar brancardierii îi adună pe eroii însângeraţi şi mutilaţi şi le prind medalii pe piept. Atunci ai la dispoziţie toată viaţa ca să te gândeşti la cei cincisprezece franci. Nu mai ai ochi sau mâini ori picioare, dar ai consolarea de a putea visa tot restul zilelor ce-ţi mai rămân de trăit la cei cincisprezece franci, de care toată lumea a uitat.

Este exact ca o stare de război. Ideea asta nu-mi iese din cap. Felul în care se străduieşte ea să mă facă să simt ceva, să stârnească în mine o pâlpâire de pasiune mă duce cu gândul la ce biet soldat nenorocit aş fi eu dacă aş fi destul de idiot să mă las prins în capcană şi să mă duc pe front, în ce mă priveşte, ştiu că aş fi renunţat la orice, inclusiv la onoare, numai să scap de belea. N-am nici un chef şi cu asta basta. Dar ea şi-a băgat în cap ideea cu cei cincisprezece franci şi, dacă eu nu vreau să lupt, mă va face ea să lupt. Dar pe un bărbat care n-are chef să lupte nu-l poţi face să lupte. Există printre noi unii atât de laşi încât nu poţi face eroi din ei nici dacă-i sperii de moarte. Poate că ştim prea multe. Sunt unii printre noi care nu trăiesc în prezent, ci puţin în viitor sau în trecut. Tot timpul mă gândesc numai la tratatul de pace. Nu pot uita că nenorociţii ăia de cincisprezece franci îmi făcuseră pocinogul. Cincisprezece franci! Dar ce naiba înseamnă cincisprezece franci pentru mine, mai ales că nu-s francii mei?

Van Norden pare să adopte o atitudine mai normală în faţa situaţiei. Nici lui nu-i mai pasă acum de cei cincisprezece franci; îl intrigă situaţia în sine. Pare să incite la o demonstraţie de forţă. E în joc chiar virilitatea lui. Cei cincisprezece franci s-au dus pe gârlă, că reuşim noi sau nu. E în joc, poate, ceva mai mult decât virilitatea: voinţa. Iarăşi e ceva asemănător cu situaţia soldatului din tranşee: nu ştie de ce trebuie să mai trăiască, fiindcă, dacă scapă acum, nu scapă decât pentru a fi prins iar mai târziu, dar continuă să se lupte pentru viaţă şi, chiar dacă are un suflet de libarcă şi recunoaşte asta în sinea lui, dă-i o puşcă sau un cuţit, sau lasă-i măcar unghiile, şi va continua să măcelărească, să tot măcelărească, mai degrabă măcelăreşte un milion de oameni decât să se oprească şi să se întrebe de ce o face.

Când mă uit la Van Norden cum o smotoceşte, mă uit de fapt la o maşinărie căreia i s-au dereglat angrenajele. Lăsate în voia lor, pot să funcţioneze aşa la infinit, scrâşnind şi luând-o razna, fără să se întâmple ceva cândva. Până când o mână opreşte motorul. Când îi văd împreunaţi ca nişte capre, fără să pună un dram de pasiune în ceea ce fac, tot zbătându-se fără nici un motiv, în afară de cei cincisprezece franci, simt cum mi se spulberă până şi cea mai infimă urmă de simţire, în afară de o inumană poftă de a-mi satisface curiozitatea. Fata stă culcată

pe marginea patului, iar Van Norden e aplecat deasupra ei ca un satir, cu picioarele bine înfipte în pământ. Eu stau pe un scaun în spatele lui urmărindu-le mişcările cu o detaşare rece, ştiinţifică. Nu-mi pasă că s-ar putea să dureze o veşnicie. E ca şi cum m-aş uita la una din maşinile alea turbate care scuipă din ele ziarele, milioane, miliarde, trilioane de ziare cu titlurile lor lipsite de sens. Maşina pare mai sensibilă, aşa turbată cum e, şi îţi apare mai fascinantă decât fiinţa umană şi întâmplările care i-au dat viaţă. Interesul meu pentru Van Norden şi fată este nul: dacă aş putea să stau cum stau acum şi să cuprind cu privirea fiecare împreunare ce are loc exact în acest minut pe toată suprafaţa pământului, interesul meu ar fi încă şi mai scăzut. N-aş fi în stare să văd diferenţa dintre acest fenomen şi căderea ploii sau erupţia unui vulcan. Atâta timp cât scânteia pasiunii lipseşte, spectacolul n-are nici o semnificaţie umană. E mai plăcut să te uiţi la maşină. Iar ăştia doi arată ca o maşină căreia i s-au dereglat angrenajele, E nevoie de mâna omului ca s-o pună la punct. E nevoie de un mecanic.

Mă las în genunchi în spatele lui Van Norden şi examinez maşina mai îndeaproape. Fata, aruncându-şi capul într-o parte, mă priveşte disperată:

— N-are rost, zice ea, nu merge.

La care Van Norden se îndârjeşte, muncind cu energie reînnoită, exact ca un ţap bătrân. E aşa de încăpăţânat că preferă să-şi rupă coarnele decât să se dea bătut. E şi enervat acum, pentru că-l gâdil la noadă.

— Pentru Dumnezeu, Joe, las-o baltă! Ai s-o omori pe biata fată!

— Lasă-mă-n pace, mormăie el, aproape c-am dat drumul.

Postura şi felul hotărât în care lasă să-i scape aceste cuvinte îmi readuc brusc în minte, pentru a doua oară, visul pe care l-am descris. Doar că de data asta se pare că acea coadă de mătură pe care şi-o băgase aşa de indiferent sub braţ a dispărut pentru totdeauna. E o continuare a visului: acelaşi Van Norden, dar minus cauza primordială. E ca un erou întors de la război, un nenorocit mutilat care trăieşte din realitatea viselor sale. Oriunde se-aşază, scaunul de sub el se prăbuşeşte; dacă deschide o uşă, camera în care vrea să intre e pustie; tot ce înghite îi lasă în gură un gust neplăcut. Totul este exact cum a fost mai înainte. Elementele sunt neschimbate, visul nu diferă

de realitate. Doar că, între momentul în care s-a dus la culcare şi cel în care s-a trezit din somn, trupul i-a fost furat. E o maşină care azvârle din ea ziare, milioane şi miliarde de ziare în fiecare zi, iar prima pagină e înţesată de catastrofe, scandaluri, crime, explozii, ciocniri, dar maşina nu simte nimic. Dacă nu vine cineva să întoarcă butonul, n-o să ştie niciodată ce înseamnă să mori. Nu poţi muri când propriul trup ţi-a fost furat. Poţi să dai de-o târfa şi să munceşti la ea, ca un ţap în călduri, o veşnicie. Poţi să te îngropi în tranşee şi să fii sfârtecat în bucăţi de o explozie. Nimic n-o să creeze acea scânteie de pasiune fără intervenţia omului. Cineva trebuie să pună mâna pe maşină şi s-o lase să se desfacă în bucăţi, dacă vrea să-i poată monta piesele la loc. Şi cineva trebuie să facă asta fără să spere în vreo răsplată, fără să-i pese de cei cincisprezece franci; cineva al cărui piept este atât de plăpând încât o medalie l-ar cocoşa. Şi cineva trebuie să hrănească o târfa flămândă fără să se teamă că o să i se ceară acest lucru din nou. Altfel, spectacolul va continua la infinit. Nu există ieşire din acest cerc vicios.

După ce l-am lins în cur pe şef o săptămână întreagă – aşa trebuie procedat aici – am izbutit să-l conving să mă angajeze în locul lui Peckover. Bietul nenorocit a murit cu adevărat, la câteva ore după ce s-a prăbuşit în gaura liftului. Şi, exact cum prevăzusem, a avut parte de o înmormântare extra, cu slujbă religioasă solemnă, imense jerbe de flori şi tot tipicul. *Tout compris.* Iar după ceremonie, tipii de la etaj s-au regalat la un *bistro.* Mare păcat că Peckover n-a putut lua măcar o gustare. I-ar fi plăcut să-şi audă numele pomenit aşa de des!

Trebuie să spun, de la bun început, că n-am deloc de ce să mă plâng. E ca şi cum te-ai afla într-un azil de nebuni, având permisiunea să te masturbezi pentru tot restul zilelor tale. Lumea îmi este adusă sub nas şi tot ce am de făcut este să pun semne de punctuaţie calamităţilor. Nu există nimic în care băieţii ăia şmecheri de la etaj să nu-şi bage nasul: nici o bucurie, nici o mizerie nu le scapă. Trăiesc printre lucrurile dure ale vieţii, ale realităţii, cum i se spune. Este realitatea unei băltoace, iar ei sunt broaştele care n-au nimic bun de făcut decât să orăcăie. Cu cât orăcăie mai mult, cu atât viaţa devine mai reală. Avocaţii, popii, doctorii, politicienii, ziariştii – ăştia sunt şarlatanii care simt pulsul lumii. O atmosferă constantă de calamitate. E formidabil. E ca şi cum acul barometrului nu s-ar mişca niciodată

din loc, ca şi cum drapelul ar fi ţinut tot timpul în berna. Aici poţi să-ţi dai seama cum ideea raiului pune stăpânire pe conştiinţa oamenilor şi cum câştigă teren chiar dacă toate proptelele i-au fost înlăturate. Trebuie neapărat să existe o altă lume dincolo de mocirla asta în care toate sunt scufundate talmeş-balmeş. E greu de imaginat cum poate arăta cerul acesta pe care oamenii îl visează necontenit. Un cer al broaştelor, fără îndoială. Miasme, mâzgă, nuferi, apă stătută. Să stai nederanjat de nimeni pe o frunză de nufăr şi să orăcăi cât-îi ziua de lungă. Cam aşa mi-l închipui eu.

Catastrofele din şpalturile pe care le corectez au asupra mea un efect terapeutic extraordinar, închipuiţi-vă o stare de totală imunitate, o existenţă ca de vrajă, o viaţă în absolută siguranţă în mijlocul unor bacili otrăvitori. Nimic nu mă atinge, nici cutremurele de pământ, nici exploziile, nici scandalurile, nici foametea, nici ciocnirile, nici războaiele, nici revoluţiile. Sunt vaccinat împotriva oricărei boli, oricărei calamităţi, oricărei suferinţe, oricărei nenorociri. Este apoteoza unei vieţi de rezistenţă morală, în nişa în care stau, toate otrăvurile pe care lumea le emană zi de zi trec prin mâinile mele. Dar nu mă aleg nici măcar cu o unghie pătată. Sunt total imun. Stau chiar mai bine decât un asistent de laborator, căci aici n-am parte de mirosuri urâte, în afară de cel de plumb ars. Lumea asta poate să sară în aer – eu rămân tot aici, să pun la locul lor o virgulă sau un punct şi virgulă. Chiar pot să adun nişte venituri suplimentare, întrucât, la un eveniment de asemenea proporţii, pot să mă aştept, în final, la o primă. După ce lumea va fi sărit în aer şi ultima ediţie va fi luat drumul tipografiei, corectorii îşi vor strânge liniştiţi virgulele, cratimele, asteriscurile, parantezele, punctele, semnele de exclamare etc. În cutia de pe biroul redacţiei. *Comme ca tout est régie...*

Nici unul dintre colegii mei nu pare să înţeleagă de ce arăt atât de mulţumit. Ei bombăne tot timpul, au ambiţii, vor să-şi arate mândria şi spleen-ul. Un bun corector n-are mândrie, n-are ambiţii, n-are spleen. Un bun corector seamănă puţin cu Dumnezeu Atotputernicul, este în lume. Dar nu face parte din ea. E doar pentru duminică. Duminica este noaptea lui liberă. Duminica se dă jos de pe piedestalul lui şi îşi arată curul credincioşilor. O dată pe săptămână, îşi pleacă urechea la toată durerea şi mizeria acestei lumi; e suficient ca să-i ajungă pentru

tot restul săptămânii. Tot restul săptămânii rămâne în băltoaca îngheţată a iernii, un absolut, un absolut impecabil, doar cu semnul unei vaccine care să-i deosebească de vidul imens.

Cea mai mare calamitate pentru un corector este teama că o să-şi piardă slujba. Când ne adunăm, în pauză, întrebarea care ne dă fiori este: ce-o să ne facem dacă ne pierdem slujba? Pentru lucrătorul de la grajduri, a cărui datorie este să strângă bălegarul, suprema teroare este aceea a unei lumi fără cai. Sâ-i spui că e o treabă respingătoare să aduni toată ziua balegi de cal aburinde este, pentru el, o imbecilitate. Poţi ajunge să iubeşti căcatul, dacă viaţa ta depinde de el, dacă în asta este implicată fericirea ta.

Viaţa aceasta, care mi-ar părea, dacă încă aş mai avea mândrie, onoare şi aşa mai departe, ultima treaptă a degradării, mă încântă acum, aşa cum îl încântă pe mutilat venirea morţii. Este o realitate negativă, exact ca moartea – un soi de cer fără durerea şi groaza dinaintea morţii, în această lume chtonică, singurele lucruri importante sunt ortografia şi punctuaţia. Nu contează natura calamităţii, contează doar dacă e scrisă corect. Toate sunt la acelaşi nivel, fie că este vorba despre ultima modă a rochiilor de seară, un nou vas de război, o molimă; un exploziv înspăimântător, o descoperire astronomică, un faliment bancar, un accident de cale ferată, un obor de vite, o execuţie, o grevă, un asasin sau orice altceva. Nimic nu-i scapă ochiului corectorului, dar nimic nu-i pătrunde vesta anti-glonţ. Madame Scheer (fostă dra Esteve) îi scrie hindusului Agha Mir că e cât se poate de satisfăcută de rezultate: „M-am căsătorit pe data de 6 iunie şi vă mulţumesc. Suntem fericiţi şi sper că, datorită puterii dumneavoastră, vom fi mereu fericiţi. Vă trimit telegrafic... suma de... drept răsplată...” Hindusul Agha Mir prezice viitorul şi vă citeşte toate gândurile pe căi inexplicabile. Vă dă sfaturi şi vă ajută să scăpaţi de toate grijile şi necazurile de toate felurile etc. *Sunaţi sau scrieţi pe adresa Avenue Mac Mahon 20, Paris.*

Vă citeşte toate gândurile pe căi miraculoase! Înţeleg prin asta că le citeşte pe toate, fără excepţie, de la cele mai triviale, la cele mai neruşinate. Trebuie să aibă o groază de timp la dispoziţie, Agha Mir ăsta. Ori se concentrează doar asupra acelora care pot să-i trimită bani prin mandat telegrafic? în acelaşi număr de ziar dau peste un titlu care ne anunţă că „universul se dilată cu atâta repeziciune încât poate să

explodeze”, iar dedesubt este o fotografie înfăţişând un cap care crapă de durere. Apoi e un discurs despre perle, semnat Tecla. Scoica le produce pe amândouă, ne informează Tecla, atât perla „sălbatică”, orientală, cât şi perla „de cultură”, în aceeaşi zi, la catedrala din Trier, nemţii expun cămaşa lui Hristos. A fost scoasă de la naftalină pentru prima oară, după patruzeci şi doi de ani. Nu se vorbeşte nimic despre pantaloni şi vestă. Tot în aceeaşi zi, la Salzburg, doi şoareci s-au născut în stomacul unui bărbat. Dacă vreţi s-o credeţi, bine, dacă nu, iarăşi bine. O vestită stea de cinematograf este înfăţişată stând picior peste picior; se odihneşte în Hyde Park, iar dedesubt un pictor cunoscut remarcă:

„Admit că dna Coolidge are atâta farmec şi personalitate încât ar putea fi una dintre cele douăsprezece mari personalităţi ale lumii americane, chiar dacă soţul ei n-ar fi fost preşedinte”. Dintr-un interviu cu dl Humhal, din Viena, spicuiesc cele ce urmează: „înainte de a sfârşi, a declarat dl Humhal, aş vrea să spun că o croială impecabilă şi o linie desăvârşită încă nu sunt suficiente; dovada că un costum e perfect apare abia când este purtat. Un costum se ajustează după corp, dar îşi păstrează linia chiar şi când purtătorul merge sau stă pe scaun”. Şi ori de câte ori are loc o explozie într-o mină – o mină englezească – observaţi, vă rog, că de fiecare dată regele şi regina îşi transmit prompt condoleanţele *prin telegraf.* Şi totdeauna participă la cursele mai importante, chiar dacă alaltăieri, după cum glăsuia ştaltul, cred că era la Derby – „a început să plouă cu găleata, spre marea surpriză a regelui şi a reginei”. Dar şi mai mult îţi rupe inima o mostră ca asta: „Se susţine, în Italia, că nu există persecuţii împotriva bisericii şi totuşi aceste persecuţii se exercită împotriva elementelor de vârf ale bisericii. Se susţine că nu sunt împotriva Papei, dar sunt împotriva a tot ce înseamnă spirit papal”.

Trebuia să fac, practic, înconjurul lumii ca să găsesc până la urmă un colţ atât de confortabil şi de plăcut ca acesta. Pare aproape incredibil. Cum dracu’ puteam eu să prevăd, în America, unde-ţi pun petarde la cur ca să-ţi dea elan şi curaj, că postul ideal pentru un om de temperamentul meu era acela în care mi se cerea să vânez greşelile de ortografie?Acolo nu te gândeşti la nimic altceva decât la ideea că, într-o zi, vei deveni preşedintele Statelor Unite. Potenţial, orice om are stofă de

preşedinte. Aici totul este altfel. Aici orice om este, potenţial, un zero. Dacă devii ceva sau cineva, asta nu-i decât un accident, un miracol. Şansele sunt o mie la una că n-o să-ţi părăseşti satul natal. Şansele sunt o mie la una c-o să ţi se taie un picior sau o sa ţi se scoată ochii. Dar dacă apare miracolul şi te pomeneşti ajuns general sau amiral!

Tocmai din pricină că sorţii sunt împotriva ta, tocmai din pricină că există atât de puţină speranţă, viaţa e dulce aici. Zi de zi. Nu există nici ieri, nici mâine. Acul barometrului nu se schimbă niciodată, drapelul e mereu în berna. Porţi o banderolă de crep negru la braţ, ai o panglică la butonieră şi, dacă eşti destul de norocos ca să ţi-o îngădui, îţi cumperi o pereche de picioare artificiale uşoare, preferabil din aluminiu. Ceea ce nu te împiedică să te bucuri de un *apéritif* sau să te uiţi la animalele din grădina zoologică ori să flirtezi cu păsările de pradă ce mişună în susul şi în josul bulevardelor mereu în căutare de hoituri proaspete. Timpul trece. Dacă eşti străin şi eşti cu actele în regulă, poţi să te expui infecţiei fără teamă c-o să te molipseşti. E mai bine, dacă este posibil, să ai o slujbă de corector. *Comme ça tout s'arrange.* Asta înseamnă că, dacă ţi se întâmplă să te îndrepţi spre casă pe la trei noaptea şi întâlneşti în drum nişte copoi pe bicicletă, poţi să le dai cu tifla. Dimineaţa, când piaţa fierbe de lume, poţi să-ţi cumperi ouă belgiene la preţul de cincizeci de centime bucata. Un corector nu se trezeşte din somn de obicei decât pe la prânz sau ceva mai târziu. E bine să-ţi alegi un hotel în apropierea unui cinematograf, întrucât, dacă ai tendinţa să dormi prea mult, clopoţeii te vor trezi la timp pentru matineu. Iar dacă nu-ţi poţi găsi un hotel aproape de un cinematograf, caută-ţi unul situat în apropierea unui cimitir, că tot acolo ajungi. Mai presus de orice, să nu te laşi niciodată pradă disperării. *Il ne faut jamais désespérer.* Asta încerc eu să le bag în cap lui Carl şi Van Norden în fiecare noapte. O lume fără speranţă, dar şi fără disperare. E ca şi cum aş fi fost convertit la o nouă religie şi m-aş închina cu osârdie Sfintei Fecioare a Milostiviri. Nu-mi pot imagina ce-aş fi avut de câştigat dacă aş fi devenit patronul ziarului sau chiar preşedintele Statelor Unite. Mă aflu într-o fundătură, dar pentru mine e un loc tihnit şi comod. Cu un şpalt în faţă, ascult muzica din jurul meu, zumzetul şi bâzâitul glasurilor, ţăcănitul linotipurilor, ca şi cum mii de brăţări de

argint ar trece printr-un storcător de rufe; din când în când, un şobolan se strecoară printre picioarele noastre sau o libarcă, mişcându-se agilă şi cu băgare de seamă pe picioarele-i delicate, coboară pe peretele din faţa noastră. Evenimentele zilei ne sunt băgate sub nas, în linişte, fără ostentaţie, purtând totuşi, din când în când, şi câte o semnătură, ca pentru a marca prezenţa unei mâini omeneşti, a unui ego, a unei urme de vanitate. Procesiunea trece senină, ca un cortegiu care intră pe poarta cimitirului. Hârtia de sub birou e atât de groasă, încât o simţi sub picioare ca pe un covor de puf moale. Sub biroul lui Van Norden hârtiile sunt mânjite cu flegmă maronie, în jurul orelor unsprezece, vine vânzătorul de alune, un armean tâmp, care este şi el mulţumit de viaţa pe care o duce.

Din când în când primesc câte o telegramă de la Mona. Zice că vine cu vaporul următor. „Urmează scrisoare”, aşa încheie ea totdeauna. De luni de zile o ţine tot aşa, dar niciodată nu-i văd numele pe listele de pasageri şi nici *garçon-ul* nu-mi aduce vreodată o scrisoare pe tavă de argint. Nici în privinţa asta nu mai am nici un fel de speranţă. Dacă totuşi vine, n-are decât să mă caute jos, lângă spălător. Probabil că imediat îmi va spune că e neigienic. Ăsta-i primul lucru care o şochează pe o americancă în Europa – că totul e neigienic. E imposibil pentru ele să-şi imagineze un paradis lipsit de instalaţii sanitare moderne. Dacă găsesc o ploşniţă, sunt gata să scrie imediat o scrisoare de protest adresată Camerei de comerţ. Cum aş putea s-o conving vreodată că eu sunt mulţumit aici? Va zice c-am ajuns un degenerat. Îi cunosc reacţiile, de la alfa la omega. Va dori să caute un atelier cu grădină – şi, bineînţeles, cu o baie cu cadă. Vrea să fie săracă la modul romantic. O cunosc eu prea bine. Numai că de data asta sunt pregătit să-i fac faţă. Sunt, totuşi, unele zile cu soare puternic când mă abat de la drumul meu bătătorit şi mă gândesc hămesit la ea. Din când în când, în ciuda satisfacţiei mele macabre, încep să mă gândesc la un alt mod de viaţă, să mă întreb care ar fi deosebirea dacă aş avea alături de mine o făptură tânără şi zburdalnică. Necazul meu este că nu-mi aduc decât vag aminte cum arată şi nici ce simţeam când o strângeam în braţele mele. Tot ce ţine de trecut pare să se fi înecat în mare. Am amintiri, dar imaginile par să-şi fi pierdut prospeţimea, par moarte şi incoerente, ca nişte mumii roase de vreme aruncate într-un smârc. Dacă încerc să-mi

reamintesc ceva din viaţa pe care am dus-o la New York, îmi apar în fală scene fragmentare, ca de coşmar, învăluite într-un soi de mâzgă verzuie. E ca şi cum propria mea existenţă s-a sfârşit undeva, dar nu pot descoperi unde anume. Nu mai sunt american, nu mai sunt nici new yorkez, şi chiar mai puţin european sau parizian. N-am nici un fel de îndatoriri, nici un fel de responsabilităţi, sunt lipsit de ură, de griji, de prejudecăţi, de orice fel de patimi. Nu sunt nici împotrivă, nici pentru. Sunt neutru. Când, după o noapte de lucru, ne ducem toţi trei spre casă, adesea ni se întâmplă ca, după primele tresăriri de dezgust, să începem să vorbim despre starea de lucruri cu un entuziasm pe care doar cei ce nu iau parte activă la viaţă îl pot avea. Ceea ce mi se pare ciudat uneori, când mă vâr în pat, este gândul că tot acest entuziasm prinde viaţă doar ca să ne omoram timpul, ca să anihilăm acele trei sferturi de ceas de care avem nevoie ca să parcurgem drumul de la slujbă până la Montparnasse. Putem avea cele mai strălucite şi mai realizabile idei privitoare la ameliorarea unei stări sau a alteia, dar nu există nici un vehicul care să le ducă spre (el. Iar ceea ce este încă şi mai ciudat e faptul că absenţa oricărei relaţii între idei şi viaţă nu ne zbuciumă şi nu ne incomodează câtuşi de puţin. Ne-am adaptat într-o asemenea măsură încât, dacă mâine ni s-ar porunci să mergem în mâini, am face-u fără să schiţăm cel mai mic gest de protest. Cu condiţia, bineînţeles, ca ziarul să apară ca de obicei. Şi ca noi să ne luăm regulat salariul. Altfel, nimic n-are importanţă. Nimic. Ne-am orientalizat. Am devenit nişte culi, nişte culi cu gulere albe, cărora li se astupă gura cu un pumn de orez pe zi. O caracteristică specială a craniului americanilor, citeam undeva mai zilele trecute, este prezenţa osului epactal sau *os Incae*, în zona occipitală. Prezenţa acestui os, continua savantul, se datorează unei persistenţe a suturii transversale occipitale care se închide de obicei în timpul vieţii intrauterine. Prin urmare, este un semn al unei dezvoltări întârziate, un indiciu al unei rase inferioare. „Volumul mediu al craniului american, continua el, este mai mic decât cel al albilor şi mai mare decât al negrilor. Luând în consideraţie ambele sexe, parizienii de azi au un volum cranian de 1.448 centimetri cubi, negrii 1.344 centimetri cubi, iar amerindienii, 1.376 centimetri cubi”. Din toate astea eu nu pot deduce nimic, întrucât eu sunt american şi nu indian. Dar e mare şmecherie să explici lucrurile

în felul ăsta, printr-un os, os *Incae*, de exemplu. Nu-l deranjează cu nimic să admită, în cadrul acestei teorii, cazul unic al unui craniu de indian care s-a dovedit a avea un volum cu totul neobişnuit, 1.920 centimetri cubi, un volum neîntrecut de nici o altă rasă. Ceea ce observ cu satisfacţie este faptul că parizienii de ambele sexe par să aibă un volum cranian normal. Este evident că, la ei, sutura occipitală transversală nu este atât de persistentă. Ştiu cum să se delecteze cu un *apéritif* şi-i doare în cot că nu-s văruite casele. Craniul lor n-are nimic ieşit în comun, daca e să ne luam după indicii ştiinţifice. Trebuie găsită o explicaţie pentru arta vieţii, pe care ei au ştiut s-o aducă la un asemenea grad de perfecţiune.

La Monsieur Paul, la *bistro-ul* de peste drum, există mai în fund o cameră rezervată pentru ziarişti, unde putem mânca pe credit. Este o cămăruţă plăcută, cu rumeguş pe jos, cu muşte şi în plin sezon şi în extra sezon. Dacă spun că e rezervată pentru ziarişti, asta nu înseamnă că luăm masa în intimitate. Dimpotrivă, înseamnă că avem privilegiul de a ne putea amesteca oricând cu curvele şi cu peştii lor, care constituie elementul esenţial al clientelei lui Monsieur Paul. Aranjamentul le convine perfect băieţilor de ia etaj, care sunt mereu la pândă, chiar şi cei care au câte o metresă franţuzoaică permanentă, căci nu le strică să mai schimbe din când în când. Esenţialul este să nu se încalţe cu vreo boală venerică. Uneori pare că o molimă a pustiit birourile sau poate se explică prin faptul că toţi se culcă cu aceeaşi femeie. Oricum, e plăcut să observi cât pot să arate de nenorociţi când sunt siliţi să stea alături de vreun peste care, în ciuda micilor greutăţi cărora trebuie să le facă faţă în profesia lui, duce, în comparaţie cu ei, o viaţă de huzur. Mă gândesc în special la un individ înalt, blond, care distribuie mesajele Havas pe bicicletă. Ajunge întotdeauna târziu la masă, totdeauna asudând din greu şi cu faţa murdară. Are un fel plăcut, stângaci, de a intra în local, salutându-i pe toţi cei prezenţi prin ridicarea a două degete şi ducându-se de-a dreptul la spălătorul dintre toaletă şi bucătărie, în timp ce-şi şterge faţa, inspectează rapid cu privirea mâncărurile. Dacă vede pe blatul de marmură un muşchi pe cinste, îl ia şi-l miroase sau bagă polonicul în oala mare cu supă şi gustă din ea. E ca un copoi mare şi frumos, amuşinând tot timpul cu nasul în pământ. După aceste preliminarii, după ce a făcut pipi şi şi-a suflat tare nasul,

se îndreaptă nepăsător spre tipa lui şi o sărută cu un ţocăit zgomotos, dându-i în acelaşi timp o palmă plină de afecţiune peste fund. Pe ea, pe ţipă, n-am văzut-o niciodată altfel decât într-o ţinută impecabilă, până şi la trei dimineaţa, după o noapte de muncă. Arată de parcă tocmai ar fi ieşit dintr-o saună. Este o plăcere să te uiţi la nişte animale aşa de sănătoase, să vezi o asemenea tihnă, afecţiunea şi pofta de mâncare de care dau dovadă. Vorbesc acum despre cină, despre mica ei gustare de dinainte de a se duce să-şi facă meseria. Peste câteva clipe va fi nevoită să se despartă de animalul ei blond şi să facă trotuarul undeva, pe bulevard, sugându-şi *digestif-ul.* Dacă munca ei este plictisitoare, istovitoare sau ingrată, acest lucru nu se vede pe chipul ei. Când tipul ei solid îşi face apariţia cu o foame de lup, îl îmbrăţişează şi-l sărută hămesită – îl sărută pe ochi, pe nas, pe obraji, păr, ceafa... l-ar săruta şi-n cur, dacă ar fi posibil s-o facă în public. Clar, îi e recunoscătoare. Nu este o sclavă plătită. Tot timpul mesei râde cu poftă. Ai crede că n-are nici o grijă pe lumea asta. Şi, din când în când, în semn de afecţiune, îi trage câte o palmă în plin obraz, o palmă aşa de zdravănă că l-ar doborî pe un biet corector, făcându-l să se ducă de-a dura.

Par să nu fie conştienţi decât de ei înşişi şi de mâncarea pe care o bagă în ei cu lopata. O asemenea perfectă stare de mulţumire, atâta armonie, atâta înţelegere reciprocă îl fac pe Van Norden să turbeze de ciudă. Mai ales când ea îşi strecoară mâna în prohabul tânărului şi i-o mângâie, gest la care el răspunde, în general, apucându-i sfârcul între degete şi strângându-l în joacă.

Mai e un cuplu care-şi face apariţia cam pe la aceeaşi oră şi se comportă întocmai ca o pereche căsătorită, îşi au ciondănelile lor, îşi spală rufele murdare în public şi, după ce au creat o atmosferă dezagreabilă pentru ei înşişi şi pentru toţi cei prezenţi, după ameninţări, înjurături, reproşuri şi insulte reciproce, sfârşesc prin a se giugiuli, gungurind şi uguind întocmai ca două turturele. Lucienne, cum îi spune el, este o blondă platinată corpolentă, cu o mutră întunecată şi crudă. Buza de jos, răsfrântă şi cărnoasă, şi-o mozoleşte plină de venin, ori de câte ori îşi iese din ţâţâni. Şi nişte ochi reci, ca nişte mărgele, de un albastru pal ca de porţelan, care-l fac să-l treacă sudorile când şi-i aţinteşte asupra lui. Altfel e fată bună, această Lucienne, în ciuda profilului de condor pe care-l arborează când

izbucneşte cearta. Poşeta ei e tot timpul doldora de bani şi dacă îi dă cu târâita e numai ca să nu-l încurajeze în deprinderile lui rele. E slab din fire şi e în stare să cheltuiască cincizeci de franci pe seară, dacă e să iei în serios tiradele lui Lucienne. Când chelneriţa vine să ia comanda, el n-are nici un pic de poftă de mâncare.

— A, iar nu-ţi e foame! mormăie Lucienne. Hm! Presupun că m-ai aşteptat în Faubourg Montmartre. Te-ai distrat bine, sper, în timp ce eu robeam pentru tine. Spune, idiotule, unde mi-ai fost?

Când ea se aprinde aşa, când turbează de furie, el se uită la ea timid şi, apoi, ca şi cum şi-ar fi dat seama că tăcerea este salvatoare, îşi lasă capul în jos şi începe să-şi frământe în mâini şervetul. Dar acest gest mărunt, pe care ea, bineînţeles, i-l cunoaşte prea bine şi, în secret, îi şi place, întrucât acum este convinsă de vinovăţia lui, nu face decât să-i înteţească mânia.

— Vorbeşte odată, idiotule! ţipă ea ascuţit.

Şi cu o voce piţigăiată, timidă, stinsă, el îi explică mâhnit că, tot stând s-o aştepte, i se făcuse aşa de foame încât se văzuse nevoit să intre undeva şi să ia un sandviş şi o bere. A fost de-ajuns ca să-i strice pofta de mâncare – zice el pe un ton tânguios, cu toate că e limpede că mâncarea este ultimul lucru cu care-şi bate capul acum.

— Da – şi se străduieşte ca glasul lui să sune mai convingător – te-am aşteptat tot timpul! izbucneşte el.

— Mincinosule! ţipă ea. Mincinosule! Ah, din fericire şi io-s mincinoasă... dar una cum trebuie. Mă scoţi din pepeni cu minciunile tale de doi bani! De ce nu eşti în stare de o minciună ca lumea? El îşi lasă iarăşi capul în jos şi, absent, adună câteva firimituri de pe masă şi le bagă în gură. Drept care ea îl loveşte peste mână.

— Nu fă asta! Mă scoţi din sărite. Eşti un idiot cum n-am mai văzut. Mincinosule! Aşteaptă numai! Mai am eu nişte vorbe să-ţi spun. Şi eu sunt mincinoasă, dar măcar nu sunt idioată.

Şi totuşi, peste câteva clipe, stau strânşi unul lângă altul, mână în mână, iar ea-i şopteşte duios:

— Ah, iepuraşul meu, mi-e greu să te las acum. Hai, dă-mi un pupic! Unde te duci în seara asta? Spune-mi adevărul, iubiţelule... îmi pare rău că am o fire aşa de năbădăioasă.

El o sărută sfios, întocmai ca un iepuraş cu urechiuşe lungi, trandafirii. Abia-i atinge buzele, parcă s-ar apropia şovăind de o frunză de varză, în acelaşi timp, ochii lui mici, scăpărători, alunecă lacomi spre poşeta pe care ea o lăsase deschisă alături, pe banchetă. Abia aşteaptă clipa în care să-i poată trage graţios chiulul. Moare să plece de-acolo, să stea undeva într-o cafenea liniştită de pe Rue du Faubourg Montmartre.

Îl cunosc pe drăcuşorul ăsta nevinovat, cu ochii lui rotunzi, speriaţi, ca de iepure. Şi ştiu prea bine şi ce fel de stradă este Faubourg Montmartre, cu firmele şi articolele ei de cauciuc, cu luminile pâlpâind toată noaptea şi sexualitatea scurgându-se de-a lungul ei ca printr-un canal colector. Să mergi pe jos de la Rue Lafayette până la bulevard înseamnă să treci printre două rânduri de vergi: se lipesc de tine ca lipitorile, te ronţăie ca furnicile, te măgulesc, te ademenesc, te linguşesc, te imploră, te roagă, te iau pe nemţeşte, pe englezeşte, pe spanioleşte, îţi arată inimile lor zdrobite şi pantofii lor scâlciaţi, şi încă, multă vreme după ce le-ai îndepărtat tentaculele, multă vreme după ce şuierăturile şi râgâielile s-au stins, mireasma lavaboului îţi stăruie încă în nări – este mirosul acelui *Parfum de Dame* a cărui eficienţă este garantată numai de la o distanţă de douăzeci de centimetri. Poţi să-ţi mănânci toată viaţa pe porţiunea asta cuprinsă între bulevard şi Rue Lafayette. Toate barurile sunt pline de viaţă, palpită, tripourile sunt arhipline; casierii sunt cocoţaţi ca nişte vulturi pe scaunele lor înalte şi banii pe care-i mânuiesc sunt îmbibaţi de duhoare omenească, Nu există echivalent la Banque de France pentru banii însângeraţi care sunt aici valută forte, bani lucind de sudoare umană, care trec din mână în mână ca un incendiu din pădure şi lasă în urma lor miros de fum şi împuţiciune. Un bărbat care poate trece prin Faubourg Montmartre, noaptea, fără să gâfâie sau să asude, fără o rugăciune sau o înjurătură pe buze, un astfel de bărbat n-are coaie, iar dacă le are, ar trebui să fie jugănit.

Şi ce dacă iepuraşul ăla timid face praf cincizeci de franci pe seară aşteptând-o pe Lucienne a lui? Şi ce dacă, făcându-i-se foame, îşi cumpără un sandviş şi o halbă cu bere sau se opreşte undeva să stea de vorbă cu curva altui peste? Credeţi că ar trebui să se plictisească să facă asta noapte de noapte? Sper că nu credeţi că un peşte n-ar fi şi el om. Un peşte îşi are şi el suferinţele şi mizeriile lui personale, nu uitaţi asta. Poate că i-ar

plăcea mai bine să stea într-un colţ toată noaptea cu o pereche de câini albi şi să se uite la ei cum se udă. Poate că i-ar plăcea, când deschide uşa, s-o vadă în cameră citind *Paris-Soir,* cu ochii un pic greoi de somn. Poate că nu-i chiar atât de grozav pentru el, când se apleacă peste Lucienne a lui, să simtă mirosul altui bărbat. Poate că-i mai bine să n-ai decât trei franci în buzunar şi o pereche de câini albi care sa se ude la fiecare colţ decât să guşti nişte buze învineţite. Pariez că, atunci când ea îl strânge tare în braţe, când îi cerşeşte acea infimă cantitate de iubire pe care numai el ştie cum să i-o dăruiască, pariez că el se luptă cât o mie de diavoli s-o pompeze, s-o facă să uite regimentul care i-a mărşăluit printre picioare. Poate că, în clipele când îi posedă trupul şi o ia altfel decât ceilalţi, poate că la el nu este vorba doar de curiozitate şi pasiune, ci de o luptă în întuneric, o luptă de unul singur împotriva armatei care a forţat porţile, a armatei care a trecut peste ea, a călcat-o în picioare şi a lăsat-o cu o asemenea foame devoratoare că nici un Rudolph Valentino n-ar fi în stare să i-o potolească. Când aud reproşuri făcute unei fete ca Lucienne, când aud că e denigrată sau dispreţuită fiindcă e rece şi mercantilă, fiindcă face totul prea mecanic sau fiindcă se grăbeşte prea tare ori fiindcă face una sau alta, îmi spun întotdeauna, stai niţel, omule, n-o lua aşa de repede. Nu uita că tu eşti undeva la coada alaiului, nu uita că un întreg corp de armată a asediat-o, că a fost pustiită, jefuită şi prădată, îmi spun, ascultă, omule, să nu-ţi pară rău de cei 50 de franci pe care i-i dai fiindcă ştii că peştele ei îi mănâncă pe Faubourg Montmartre. Sunt banii ei şi peştele ei. Sunt bani însângeraţi. Sunt bani care nu vor fi niciodată retraşi din circulaţie fiindcă la Banque de France nu există nimic cu care să fie răscumpăraţi.

Cam aşa gândesc adesea când stau în colţişorul meu şi mă joc cu rapoartele Hayas sau descarc telegramele din Chicago, Londra şi Montreal. Între rapoartele pieţelor de cauciuc şi de mătase şi piaţa de cereale din Winnipeg se strecoară ceva din zumzetul şi forfota Faubourg-ului Montmartre. Când mi se moaie balamalele şi îmi cedează grinzile şi îmi simt mintea ca de câlţi şi totul îmi joacă în faţa ochilor, când piaţa de cereale alunecă şi se dă de-a rostogolul, iar taurii încep să ragă, după ce-am pus virgulele şi punctele la toate calamităţile, reclamele, reportajele de sport, articolele de modă, sosirile de vapoare în port, notele de călătorie, bârfele şi scandalurile, după ce le-am verificat,

revizuit, bătut în ţinte şi fixat în cătuşe de argint, după ce aud cum prima pagină e zdravăn ciocănită în tipar, şi broscoii ţopăie în jurul ei ca nişte trepăduşi beţi, atunci parcă o văd pe Lucienne plutind de-a lungul bulevardului, cu aripile larg desfăcute, ca un enorm condor argintiu, suspendat peste traficul ce se mişcă alene, o pasăre stranie de pe piscurile Anzilor, cu pântec alb trandafiriu şi căpşor încăpăţânat. Uneori mă duc spre casă singur, pe jos, şi-o urmăresc prin curtea Luvrului, peste Pont des Arts, pe sub arcadă, prin intrânduri şi fundături, prin vălul somnolenţei, prin albeaţa lăptoasă, otrăvită, de-a lungul grilajului de la Jardin de Luxembourg, pe sub ramurile încâlcite, printre sforăituri şi gemete, jaluzele verzi, zdrăngăneli şi clinchete, colţurile stelelor, paietele, cheiurile, tendele cu dungi albastre şi albe pe care ea le mătură cu vârful aripilor.

În albastrul unei electrice revărsări a zorilor, cojile de arahide par decolorate şi boţite; de-a lungul plajei de la Montparnasse, nuferi se încovoaie şi se frâng. La ceasul refluxului, când doar câteva sirene sifilitice mai rămân împotmolite în nămol, Domul arată ca un poligon de tir bântuit de un ciclon. Totul se scurge domol spre canalul colector. Timp de aproape un ceas domneşte o acalmie de moarte, în timpul căreia borâturile sunt curăţate. Pe neaşteptate, copacii încep să ţipe. De la un capăt la altul al bulevardului, se înalţă un cântec demenţial. E ca un semnal ce anunţă închiderea tranzacţiilor la bursă. Speranţele ultimelor clipe sunt spulberate. A venit clipa când trebuie golite ultimele băşici pline de urină. Ziua se revarsă, furişându-se ca o leproasă...

Unul dintre lucrurile de care trebuie să te fereşti când lucrezi noaptea este să nu-ţi respecţi programul personal. Dacă nu te duci la culcare înainte ca păsările să înceapă să ţipe, degeaba te mai bagi în pat. În dimineaţa asta, neavând altceva mai bun de făcut, m-am dus la Jardin des Plantes. Sunt acolo nişte minunaţi pelicani din Chapultepec şi nişte păuni cu cozi multicolore care se uită la tine cu ochi tâmpi. Pe neaşteptate, a început să plouă.

Întorcându-mă în Montparnasse cu autobuzul, mi-a atras atenţia o femeie, o franţuzoaică micuţă din faţa mea, care stătea atât de dreaptă şi de ţeapănă de parcă se pregătea să-şi aranjeze penele. Stătea pe marginea scaunului, ca şi cum s-ar fi temut să nu-şi şifoneze coada minunată. Ar fi grozav, mi-am zis

eu, dacă din al său *derrière,* când s-ar scula, ar ţâşni o imensă coadă evantai, cu pene lungi şi mătăsoase.

La Gafe de l'Avenue, unde mă opresc pentru o mică gustare, o femeie cu burta la gură mă acostează încercând să mă încânte cu farmecele stării ei. Ar vrea s-o duc într-o cameră unde să petrecem în doi un ceas sau două. E pentru prima oară că primesc o asemenea propunere din partea unei femei însărcinate: mai că m-ar tenta să încerc. Zice că îndată ce va naşte copilul şi-l va preda autorităţilor, se va întoarce la meseria ei. Face pălării. Observând că interesul meu pentru ea slăbeşte, îmi ia mâna şi mi-o apasă pe abdomenul ei. Simt ceva mişcându-se înăuntru. Pe loc îmi piere pofta.

N-am văzut niciodată vreun loc care să egaleze Parisul în privinţa atracţiilor sexuale. De cum o femeie îşi pierde un dinte din faţă, un ochi sau un picior, o ia razna, în America, ar muri de foame dacă n-ar avea de oferit decât un trup mutilat. Aici e cu totul altfel. Un dinte lipsă, un nas mâncat de vreo boală sau un uter căzut, orice nenorocire care agravează lipsa de farmec a unei femei pare să fie privită ca o picanterie în plus, un stimulent pentru poftele sleite ale masculului.

Vorbesc, bineînţeles, de fauna umană specifică marilor metropole, de lumea unor bărbaţi şi femei a căror ultimă picătură de vlagă a fost stoarsă de maşină, martiri ai programului modern. Peste aceste grămezi de oase şi nasturi de gulere le este atât de greu pictorilor să pună ceva carne?

Abia mai târziu, după-amiază, când mă aflu la galeria de pe Rue de Seze, încurajat de bărbaţii şi femeile lui Matisse, mă circumscriu iarăşi în limitele propriu-zise ale lumii omeneşti, în pragul acestei săli imense, ai cărei pereţi sunt acum cuprinşi de vâlvătăi, mă opresc pentru o clipă ca să-mi revin din şocul pe care îl trăieşti când cenuşiul obişnuit al lumii se sfâşie şi culorile vieţii dau năvală în cântec şi poezie. Mă aflu într-o lume atât de firească, atât de completă, încât mă simt pierdut. Am impresia că mă aflu în însuşi plexul solar al vieţii, în plin focar, indiferent de ce poziţie sau atitudine aş adopta. Mă simt la fel ca altădată, când mă adâncisem în inima unui crâng înflorit stând în sufrageria acelei imense lumi a lui Balbec şi prinzând pentru prima oară înţelesul profund al acelor încremeniri lăuntrice care-şi manifestă prezenţa prin exorcizarea văzului şi pipăitului, stând în pragul acestei lumi pe care Matisse o plăsmuise, am

retrăit puterea revelaţiei care i-a îngăduit lui Proust să deformeze într-atât tabloul vieţii încât doar cei care, asemenea lui, sunt sensibili la alchimia sunetului şi simţurilor pot transforma realitatea negativă a vieţii în conturile substanţiale şi pline de semnificaţii ale artei. Numai cei care-i îngăduie luminii să pătrundă în măruntaiele lor pot tălmăci ce se ascunde în adâncul inimii. Văd şi azi, cu aceeaşi pregnanţă, cum scăpărările şi licăririle de lumină se preling din masivele candelabre, se fac ţăndări şi se preschimbă în sânge, pătând coamele valurilor ce bat monoton în aurul tem de dincolo de geamuri. Pe ţărm, o învălmăşeală de catarge, coşuri şi, ca o umbră fumegândă, figura Albertinei lunecând printre bizanţi, topindu-se în caleidoscopul unui tărâm protoplasmatic, unindu-şi umbra cu visul şi presimţirea morţii. O dată cu lăsarea amurgului, suferinţa suind din pământ ca o ceaţă, apropiindu-se, estompând nemărginita panoramă a mării şi cerului. Două mâini de ceară, zăcând apatice pe pat, iar de-a lungul vinişoarelor decolorate, murmurul susurat al unei scoici repetându-şi legenda propriei naşteri.

În fiecare poem al lui Matisse există povestea unei particule de carne de om ce refuză să se lase devorată de moarte. Aspectul cărnii, în întregime, de la păr până în vârful unghiilor, exprimă miracolul respiraţiei, ca şi cum un ochi lăuntric, în setea lui după o realitate mai minunată, ar fi preschimbat porii cărnii în flămânde guri văzătoare. Orice imagine pe lângă care treci te face să simţi miresmele şi să auzi sunetele călătorilor. E cu neputinţă să contempli fie şi un colţişor al viselor lui, fără să simţi înălţarea unui val şi răcoarea unor stropi zburători. El stă la cârmă, sfredelind cu ochii lui albaştri şi ficşi visteria timpului, în ce cotloane întunecoase nu şi-a aruncat, oare, privirea piezişă? Lăsând privirea să-i alunece de-a lungul vastului promontoriu al nasului, văzuse totul, Cordilierii prăbuşindu-se în Pacific, istoria Diasporei filigranată pe pergament subţire, jaluzele imitând zumzetele de pe plajă, pianul curbându-se ca un ghioc, corole scoţând diapazoane de lumină, cameleoni foşnind sub teancuri de cărţi, seraiuri pierzându-se în oceane de praf, muzica ţâşnind ca o flacără din tainica cromosferă a durerii, spori şi madrepore fecundând pământul, burice vomitându-şi strălucitoarea progenitură de suferinţă... Matisse este un înţelept luminat, un vizionar care dansează şi care,

dintr-o trăsătură de penel, dărâmă hidoasa schelărie în care faptele incontestabile ale vieţii ferecă trupul omului. El este acela care – dacă astăzi există vreun om înzestrat cu acest dar – ştie unde să dizolve făptura umană şi are curajul de a sacrifica o linie armonioasă, cu scopul de a detecta ritmul şi murmurul sângelui, acela care ia lumina refractată înlăuntrul lui şi o lasă să inunde claviatura culorilor. Dincolo de infimele detalii, de haosul şi mizeria vieţii, el surprinde matricea invizibilă, îşi anunţă descoperirile prin pigmentul metafizic al spaţiului. Nici o căutare de formule, nici o crucificare a ideilor, nici o altă obligaţie decât aceea de a crea. Chiar dacă lumea e pe cale să piară, în miezul ei tot rămâne un om, rămâne şi mai solid fixat şi ancorat, cu atât mai centrifug cu cât procesul disoluţiei se accelerează.

Lumea seamănă din ce în ce mai mult cu visul unui entomolog. Pământul deviază de la orbita lui, axa i se mută. Dinspre nord, zăpada dă năvală în rafale de un albastru de oţel. Începe o nouă perioadă glaciară, suturile transversale se închid şi, peste tot, de la un capăt la altul al zonei cerealelor, lumea fetală piere, preschimbându-se într-un mastoid uscat. Centimetru cu centimetru, deltele seacă şi albiile fluviilor devin netede ca sticla. Se arată zorii unei zile noi, ai unei zile metalurgice, în cursul căreia pământul va răpăi de averse de minereu de un galben strălucitor. Pe măsură ce mercurul termometrului scade, contururile lumii se estompează. Osmoza mai este încă posibilă şi, pe ici, pe colo, articulaţiile mai funcţionează, dar la periferie venele sunt toate varicoase, la periferie undele luminoase se încovoaie şi soarele sângerează ca un rect sfârtecat. Chiar la butucul roţii ce se desface în bucăţi, se află Matisse. Şi el se va roti până când tot ceea ce a contribuit la formarea roţii se va dezintegra. A şi trecut învârtindu-se peste o bună parte a globului, peste Persia, India şi China şi, asemeni unui magnet, a atras particule microscopice din Timbuktu, Somalia, Belucistan, Angkor, Tierra del Fuego. Odaliscele şi le-a împodobit cu malachit şi jasp, le-a acoperit carnea cu văluri cu mii de ochi, ochi parfumaţi şi cufundaţi în sperma balenelor. Oriunde se stârneşte o adiere, există sâni reci ca gheaţa şi porumbei albi vin fâlfâind din aripi să se drăgostească în venele de un albastru glaciar ale Munţilor Himalaya. Tapetul cu care oamenii de ştiinţă au acoperit lumea

realului se desprinde şi cade sfâşiat. Grandiosul lupanar în care ei au schimbat viaţa n-are nevoie de decoraţii. Esenţial este ca toate canalele de scurgere să funcţioneze normal. Frumuseţea, acea frumuseţe felină care ne strânge cu uşa în America, s-a spulberat. Ca să pătrunzi noua realitate este necesar, întâi de toate, să demontezi ţevăria şi să cureţi conductele cangrenate ale sistemului genito-urinar care alimentează excreţiile artei. Ziua nu miroase decât a hipermanganat şi a aldehidă formică. Canalele de scurgere sunt astupate cu embrioni sugrumaţi.

Lumea lui Matisse mai este frumoasă şi în stilul unui dormitor demodat. Nu găseşti în ea nici un rulment, nici un cazan de baie, nici un piston, nici o cheie franceză. Este aceeaşi lume veche care se duce veselă la Bois în zilele pastorale ale vinului şi petrecerilor deşuchiate. Găsesc că e calmant şi înviorător să te mişti printre aceste făpturi cu pori vii, respirând firesc şi al căror mediu este stabil şi solid ca lumina însăşi. Simt cu acuitate acest lucru când mă plimb pe Boulevard de la Madeleine şi prostituatele mă ating, în trecere, cu rochiile lor foşnitoare, iar eu, numai privindu-le, încep să tremur. Oare pentru că sunt exotice sau bine hrănite? Nu, căci rar dai de o femeie frumoasă pe Boulevard de la Madeleine. Dar la Matisse, în explorările penelului său, există strălucirea tremurătoare a unei lumi care nu cere decât prezenţa femeii pentru a cristaliza cele mai fugitive aspiraţii. Să dai de o femeie care ţi se oferă lângă un pisoar pe care apar reclame pentru foiţă de ţigară, rom, acrobaţi, curse de cai, unde frunzişul greu al copacilor sparge masa compactă a zidurilor şi acoperişurilor, este o experienţă care începe în punctul unde hotarele lumii cunoscute se destramă. Uneori, seara, când trec pe lângă cimitir, mă poticnesc de odaliscele fantomatice ale lui Matisse proptite de copaci, cu coamele lor încâlcite mustind a sevă. Puţin mai departe, la o distanţă de incalculabili eoni de timp, înfăşurată ca o mumie, zace la pământ fantoma lui Baudelaire, fantoma unei lumi căreia în veci nu-i va mai fi dat să vomite. Prin colţurile obscure ale cafenelelor stau bărbaţi şi femei cu mâinile rigide, cu şalele stropite de mari cantităţi de spumă. Alături, *le garçon,* cu şorţul plin de bani, aşteaptă nerăbdător antractul, ca apoi să dea năvală peste nevastă-sa şi s-o tapeze de bani... Şi chiar dacă lumea se năruie, Parisul care-i aparţine lui Matisse e cutremurat de orgasme luminoase, gâfâitoare, chiar aerul este

impregnat de o spermă stătută, iar copacii sunt răvăşiţi ca nişte plete. Pe axul ei nesigur, roata se învârte necontenit, luând-o la vale; n-are frâne, n-are rulmenţi, n-are pneuri. Roata se desface în bucăţi, dar rostogolirea ei este de neoprit...

Într-o zi cu cer senin, iată că mă pomenesc cu o scrisoare de la Boris, pe care nu-l mai văzusem de câteva luni. E un document ciudat şi n-am pretenţia să-l înţeleg limpede de la cap la coadă. „Ceea ce s-a întâmplat între noi – cel puţin în ce mă priveşte pe mine – este că i-ai dat vieţii mele o lovitură de graţie, vreau să spun că m-ai lovit în singurul loc unde încă mai sunt viu: în moartea mea. Datorită acestui curent emoţional, am trecut prin al doilea botez. Am trăit din nou, ca un om viu. Şi nu din amintiri, cum mi se întâmplă cu alţii, ci trăind."

Aşa începea scrisoarea. Nici o formulă de salut, nici o dată, nici o adresă. O mâzgălitură fină şi pompoasă în acelaşi timp, însăilată pe o foiţă liniată, ruptă dintr-un carneţel. „Iată de ce, indiferent dacă-ţi plac sau nu (în adâncul sufletului cred că mă deteşti) eşti foarte aproape de mine. Prin tine ştiu cum am murit: şi mă văd murind încă o dată: *mor.* Asta înseamnă ceva. Mai mult decât să fii pur şi simplu mort. Acesta trebuie să fie motivul pentru care mă tem atât de mult să te revăd. S-ar putea să-mi fi jucat festa asta şi să fi murit! Evenimentele se desfăşoară atât de repede astăzi!"

Îi recitesc scrisoarea, rând cu rând, lângă statui. Tot ce îndrugă despre viaţă, şi moarte şi despre evenimentele care se desfăşoară atât de repede mi se pare o aiureală! Nimic nu se întâmplă, după câte văd eu, în afară de calamităţile ce se prezintă pe prima pagină a ziarului. De şase luni stă singur-singurel, înghesuit într-o cămăruţă ieftină, comunicând, probabil, prin telepatie, cu Cronstadt. Îmi vorbeşte de baterea în retragere, de evacuarea sectorului etc. etc, ca şi cum ar fi îngropat într-o tranşee şi ar întocmi un raport către statul-major. Probabil că era cu redingota pe el când se apucase să caligrafieze această misivă şi probabil că-şi frecase mâinile de două-trei ori, aşa cum făcea de fiecare dată când se prezenta vreun client ca să închiriez apartamentul. „Motivul pentru care doream ca tu să te sinucizi...", începe el un alt paragraf. Citind asta mă pufneşte râsul. Obişnuia să se plimbe de colo-colo, cu mâna înfundată sub pulpana redingotei, la Villa Borghese sau la Cronstadt oriunde avea spaţiu, ca să zicem aşa – şi depăna,

după pofta inimii, toate absurdităţile astea despre viaţă şi moarte. Nu pricepusem niciodată o iotă, mărturisesc, dar merita să asişti la spectacol şi, în calitatea mea de ne-evreu, normal că mă interesa ce se petrecea în menajeria din cutia lui craniană. Uneori, se întindea cât era de lung pe divan, epuizat de noianul de idei ce i se perindau năvalnic prin căpăţână. Tălpile picioarelor lui atingeau raftul de cărţi în care şi-i ţinea pe Platon şi pe Spinoza.... nu putea pricepe cum de nu mă interesau şi pe mine. Trebuie să recunosc că ştia să-i facă interesanţi, chiar dacă eu n-aveam idee despre ce era vorba. Mai aruncam câte o privire pe furiş prin câte unul din volume, doar-doar oi prinde ceva din ideile extravagante pe care Boris le atribuia acestora, dar legătura era fragilă, subţire. Avea un limbaj cât se poate de personal, acest Boris, când eram de faţă numai noi doi: dar când îl auzeam vorbind pe Cronstadt, mi se părea că Boris plagiase minunatele idei ale acestuia. Amândoi vorbeau în stilul matematicilor superioare. Nu lăsau să se strecoare nici un pic de carne, nici un strop de sânge. Totul era sinistru, spectral, lugubru prin abstracţie. Când atacau problema morţii, deveneau mai concreţi: la urma urmei, toporul sau satârul trebuie să aibă o coadă, îmi plăceau grozav discuţiile astea. Era pentru prima dată în viaţa mea când moartea mi se părea fascinantă – toate aceste morţi abstracte ce implicau nu ştiu ce agonie lipsită de sânge. Din când în când mă complimenta pentru faptul că sunt viu, dar cu atâta insistenţă încât mă simţeam încurcat. Mă făceau să simt că trăiesc în secolul al XIX-lea, că nu eram decât o rămăşiţă atavică, o zdreanţă romantică, un Pitecantropus Erectus înzestrat cu suflet. Boris, mai ales, părea încântat când mă atingea; voia ca eu să fiu viu, pentru ca el să poată muri după pofta inimii, îţi venea să crezi că toate milioanele astea de oameni de pe străzi nu sunt decât nişte vaci moarte după felul în care mă privea şi mă pipăia: Dar scrisoarea... uit de scrisoare...

„Motivul pentru care doream să te sinucizi, în seara aceea, la Cronstadt, când Moldorf devenise Dumnezeu, era că atunci eram foarte apropiat de tine. Probabil că mai aproape decât voi fi vreodată. Şi mi-era frică, o frică grozavă, că într-o bună zi ai să te întorci împotriva mea şi ai să mori de mâna mea. Şi aş fi rămas în aer, doar cu ideea mea despre tine, fără nimic care s-o susţină. Nu ţi-aş fi iertat-o niciodată.”

Poate că vi-l puteţi închipui spunând aceste cuvinte! Cât despre mine, eu nu văd limpede ce idee îşi făcea el despre persoana mea sau, cel puţin, este evident că nu eram altceva decât o idee pură, o idee care se putea menţine în viaţă fără să mănânce. Boris niciodată nu acordase prea mare atenţie problemei mâncării, încerca să mă hrănească cu idei. Totul era idee. Totuşi, când avea la inimă ideea închirierii apartamentului, nu uita niciodată să înlocuiască garniturile la toaletă, în orice caz, nu vroia să mor de mâna lui. „Tu trebuie să fii în viaţă pentru mine până în ultima clipă, îmi scria el. Este singura modalitate de a continua să susţii ideea mea despre tine. Întrucât ai ajuns, după cum vezi, legat de ceva extrem de vital pentru mine, nu cred că mă voi putea debarasa vreodată de tine. Nici n-aş vrea asta. Vreau să trăieşti zi de zi, încă şi mai plin de vitalitate, să fii viu în măsura în care eu sunt mort. Iată de ce, când le vorbesc altora despre tine, mă ruşinez întrucâtva. E greu să vorbeşti atât de intim despre tine însuţi.”

Vă închipuiţi probabil că murea de dor să mă vadă sau că ar fi vrut să afle ce mai fac. Dar nu, nici un rând despre ceva personal sau concret, în afară de acest limbaj de viaţă-moarte, nimic altceva decât acest scurt comunicat din tranşee, această rafală de gaze otrăvitoare prin care clădea de ştire tuturor că războiul continuă. Uneori mă întreb cum se face că nu atrag în jurul meu decât indivizi într-o doagă, neurastenici, nevrozaţi, psihopaţi şi, mai cu seamă, evrei. Trebuie să fie ceva, la un goi plesnind de sănătate, ceva ce excită mintea unui evreu, ca atunci când vede o pâine acră de secară. Uitaţi-vă, de pildă, la Moldorf care, după spusele lui Boris şi Cronstadt, se făcuse Dumnezeu. Această mică viperă mă detesta, sunt convins, dar nu putea fără mine. Venea regulat să-şi încaseze mica doză de insulte. Erau ca un tonic pentru el. La început, e adevărat, fusesem tolerant cu el. La urma urmei, mă plătea ca să-l ascult. Şi, cu toate că nu manifestasem prea mare simpatie pentru el, ştiam să tac dacă în joc erau o masă sau ceva bani de buzunar. După un timp, totuşi, văzând cât era de masochist, nu mă mai jenam să-i râd uneori în nas. Era o şfichiuire de bici pentru el, durerea şi suferinţa îi ţâşneau cu şi mai multă vigoare. Şi poate că relaţiile dintre noi s-ar fi desfăşurat normal, dacă n-ar fi crezut că este de datoria lui s-o protejeze pe Tania. Dar faptul că Tania era evreică ridica o problemă de ordin moral. Voia să

mă mulţumesc cu Mile Claude pentru care, mărturisesc, nutream o sinceră afecţiune. Uneori îmi dădea chiar şi bani ca să mă culc cu ea. Până în ziua în care şi-a dat seama că eram un destrăbălat înveterat.

O pomenesc acum pe Tania pentru că tocmai s-a întors din Rusia, doar de câteva zile. Sylvester a rămas acolo, ca să încerce să-şi facă o situaţie. A renunţat definitiv la literatură. S-a dăruit cu totul noii Utopii. Tania vrea să mă întorc cu ea, de preferinţă în Crimeea, şi să începem o viaţă nouă. Cu o zi înainte, făcuserăm un chef pe cinste, în camera lui Carl, discutând posibilităţile ce ni se ofereau. Voiam să ştiu cum mi-aş fi putut câştiga existenţa acolo, dacă, de exemplu, aş fi putut obţine un post de corector. Ea zicea că nu trebuie să-mi bat capul cu ce anume voi face. Îmi vor găsi ei o slujbă, doar să fiu serios şi sincer. Am încercat să mă arăt serios, dar n-am izbutit decât să par patetic, în Rusia nu le place să vadă figuri triste. Vor să fii vesel, entuziast, cu inima uşoară, optimist. Semăna grozav cu America după cât mi se părea mie. Dar eu nu mă născusem înzestrat cu acest soi de entuziasm. Bineînţeles că n-am lăsat-o să-şi dea seama de asta, dar în secret mă rugam să fiu lăsat în pace, să mă întorc în colţişorul meu şi să rămân acolo până va izbucni războiul. Tot acest hocus-pocus despre Rusia mă tulbura într-o oarecare măsură. Tania se încinsese aşa de tare că nu ne-am lăsat până n-am golit vreo şase sticle de *vin ordinaire.* Carl ţopăia ca o libarcă. Avea destul dintr-un evreu pentru a-şi pierde capul în faţa unei idei ca aceea despre Rusia. Salvarea era să ne căsătorim – şi fără a mai sta nici măcar o clipă pe gânduri!

— Daţi-i bătaie! ne îndemnă. N-aveţi nimic de pierdut!

Apoi se prefăcuse că are puţină treabă undeva, ca să ne lase singuri pentru un număr rapid. Tania era, desigur, doritoare de aşa ceva, dar povestea asta cu Rusia se înrădăcinase atât de solid în căpşorul ei, încât şi-a irosit tot timpul ce ne fusese acordat pisându-mă întruna, drept care m-am ales cu o proastă dispoziţie şi o ţâfnă de nedescris. Oricum, trebuia să ne gândim să luăm masa undeva, ca apoi eu să mă duc la redacţie, aşa că ne îngrămădirăm într-un taxi pe Boulevard Edgar Quinet şi ţuşti, la drum, de la nici o aruncătură de piatră de cimitir. Era ora cea mai potrivită să străbatem Parisul într-o maşină deschisă şi vinul ce ne încălzea burdihanele făcea ca totul să ni se pară mai

minunat decât de obicei. Carl stătea în faţa noastră, pe *strapontin,* roşu în obraji ca sfecla. Era fericit, bietul de el, gândindu-se la ce viaţă nouă şi nemaipomenită va duce la celălalt capăt al Europei, în acelaşi timp, încerca şi un sentiment de tristeţe, intuiam eu prea bine. De fapt, ca şi mine, n-avea nici un chef să plece din Paris. N-o dusese grozav aici, cum n-o dusesem nici eu, dar abia după ce ai îndurat vitregii şi suferinţe cu nemiluita, Parisul pune stăpânire pe toată fiinţa ta. S-ar putea zice că te strânge de testicule, ca o ştoarfă în călduri, care mai bine ar muri decât să te scape din gheare. Aşa îi părea lui Parisul, îmi dădeam seama de asta. Pe când treceam peste Sena, un râs idiot îi schimonosea trăsăturile. Se uita la clădirile şi la statuile pe lângă care treceam în goană ca şi cum le-ar fi văzut în vis. Şi pentru mine totul era ca un vis: îmi băgasem mâna în sânul Taniei şi-i strângeam sfârcurile aproape să i le strivesc, vedeam apa pe sub poduri şi barjele şi catedrala Notre-Dame, departe, jos, exact cum o înfăţişează cărţile poştale ilustrate, şi mă gândeam, beat cum mă simţeam, că aşa şi-o face omul cu mâna lui, dar eu eram şmecher şi în chestia asta şi ştiam că, n-o să schimb acest vârtej din jurul meu pentru Rusia sau pentru rai sau pentru nimic altceva pe lume. Mă gândeam că e o după-amiază frumoasă, că în curând o să ne băgăm ceva haleală în stomac şi ce specialitate extra o să ne comandăm... un vin generos, tare, care va spulbera toate basmele astea cu Rusia. Cu o femeie ca Tania, plină de zvâc şi de toate cele, ştii că, odată ce şi-a băgat ceva în cap, puţin îi mai pasă ce se întâmplă cu tine. Lasă-i ei frânele şi e în stare să-ţi scoată chiloţii chiar în taxi. Oricum e grozav să circuli cu viteză mică printre alte maşini, când amândoi avem feţele mânjite de ruj, iar vinul ne bolboroseşte în stomac ca într-o gură de canal de scurgere, mai ales când virăm spre Rue Laffitte, stradă destul de largă ca să poată încadra micul templu de la capătul ei, iar deasupra, Sacre-Coeur, un soi de amalgam arhitectural exotic, o idee franţuzească lucidă, care-ţi despică beţia şi te lasă să pluteşti pierdut în trecut, într-un vis fluid ce te trezeşte de tot, dar fără să-ţi zdruncine nervii.

Cu Tania reintrată în scenă, cu o slujbă stabilă, cu discuţiile beţivăneşti despre Rusia, cu întoarcerile acasă pe jos în timpul nopţii, cu un Paris în toiul verii, viaţa pare să-şi ridice capul un pic mai sus. Tocmai de asta, poate, o scrisoare ca a lui Boris mi

se pare complet aiurită. Aproape zi de zi mă întâlnesc cu Tania la ora cinci, ca să luăm un Porto împreună, cum zice ea. O las să mă ducă în locuri unde n-am fost niciodată, la barurile elegante din jurul lui Champs-Elysees, unde sunetul jazz-ului şi glasurile de tineri fredonând cu gura închisă par să îmbie până şi mahonul lemnăriilor. Chiar şi când te duci la *lavabo* aceste accente cărnoase, pline de sevă, te urmăresc, intră în cabină parcă plutind printre ventilatoare şi-ţi fac viaţa mişto, toată numai clăbuci irizaţi de săpun. Şi, fie din pricină că Sylvester e altundeva şi ea se simte liberă, fie naiba ştie de ce, Tania încearcă din răsputeri să se poarte îngereşte.

— Te-ai purtat urât cu mine, înainte să plec, îmi reproşează ea. De ce-ai făcut-o? Doar eu nu te-am jignit cu nimic, nu?

Devenisem sentimentali, poate din pricina luminilor difuze sau a acestei muzici smântânoase, de mahon, ce împânzeşte totul în jur. Era aproape ora când trebuia să mă duc la slujbă şi nu mâncasem încă. Cartonaşele cu preţurile erau sub nasul nostru – şase franci, patru cincizeci, şapte franci, doi cincizeci – făceam mecanic socoteala, întrebându-mă, în acelaşi timp, dacă nu mi-ar fi plăcut mai mult să fiu barman. Adesea, în situaţii similare, când ea nu contenea să îndruge verzi şi uscate despre Rusia, viitor, dragoste şi tot tacâmul, mi se întâmpla să mă gândesc la chestii cu totul aiurea, să mă fac văcsuitor de ghete sau om de serviciu la toalete, mai cu seamă, cred eu, pentru că mă simţeam atât de bine în barurile pe la care mă ducea – şi nici nu-mi trecea prin cap că s-ar putea să ajung treaz ca lumina zilei, bătrân şi, poate, chiar gârbovit. Nu, îmi închipuiam mereu că viitorul, oricât de modest, se va desfăşura tocmai într-o ambianţă ca aceasta, cu aceleaşi melodii zumzăindu-mi în cap, un clinchet de pahare şi, în urma oricărui cur apetisant, o undă de parfum până la un metru distanţă, bun să scape viaţa de putoare până jos, la *lavabo.*

Ciudat este că hălăduiala asta prin baruri de lux n-a făcut din mine un răzgâiat. Desigur, îmi venea greu să mă despart de ea. Obişnuiam s-o conduc până la poarta unei biserici din apropierea redacţiei şi să stăm puţin acolo pentru o ultimă îmbrăţişare, în timpul căreia îmi şoptea:

— Doamne, şi ce-o să mă fac acum?

Vroia să-mi las slujba, ca să putem face dragoste zi şi noapte. Nici nu-i mai păsa de Rusia, numai să fim împreună. Dar

în clipa când mă despărţeam de ea, creierul mi se limpezea. De cum treceam de uşa batantă, urechile îmi erau mângâiate de un alt soi de muzică, poate nu chiar atât de languroasă, dar totuşi plăcută. Şi un alt soi de parfum îmi inunda nările, ceva între sudoare şi paciuli, emanând dinspre maşini. Cum veneam de obicei bine afumat, era ca şi cum aş fi căzut de la o mare înălţime. De cele mai multe ori mă duceam drept la toaletă, şi mă mai remontam puţin. Acolo era ceva mai răcoare, sau, cel puţin, susurul apei care curgea mă făcea să cred asta. *Lavabo-urile* erau totdeauna ca un duş rece pentru mine. Asta era situaţia, înainte de a ajunge acolo, trebuia să trec printre nişte rânduri de franţuji care se dezbrăcau. Pfui, mamă-doamne, ce mai puţeau porcii ăia! Şi mai erau şi bine plătiţi. Oricum, erau acolo pe jumătate goi, unii în izmene lungi, alţii cu barbă, cei mai mulţi palizi, şobolani numai piele şi os, cu plumb în vine. În cabine puteai să faci un inventar al gândurilor lor hoinare. Toţi pereţii erau acoperiţi cu desene şi inscripţii obscene şi totodată nostime, uşor de înţeles şi, în ultimă instanţă, destul de amuzante şi simpatice. Trebuie să fi avut nevoie de o scară ca să ajungă în unele locuri, dar presupun că merita, chiar dacă le considerai doar din punct de vedere psihologic. Uneori, pe când mă pişam, mă întrebam ce impresie le-ar fi făcut toate astea acelor doamne şic pe care le văzusem intrând în magnificele toalete de pe Champs-Elysees. Mă întreb dacă ar mai fi umblat atât de cu nasul pe sus ştiind ce se gândeşte pe-aici despre nişte cururi, în lumea lor, desigur, totul este numai voaluri şi catifele... Sau, cel puţin, asta te lasă să crezi când lunecă pe lângă tine învăluite în parfum. Nici ele nu fuseseră toate şi din totdeauna nişte doamne atât de distinse. Unele se tot fâţâiau spre toaletă şi înapoi mai mult ca să-şi facă reclamă. Şi poate că, în momentele când se simţeau în largul lor, când vorbeau cu voce tare în intimitatea budoarului, le mai scăpa şi lor de pe buze câte un cuvânt ciudat. Căci în lumea lor, la fel ca în orice altă lume, mai toate lucrurile ce se întâmplă sunt rahat şi murdărie, la fel de scârboase ca orice gunoaie, doar că, iată ele gustă fericirea de a putea pune un capac peste pubelă.

Precum spuneam, după-amiezile petrecute în tovărăşia Taniei n-au nici un efect rău asupra mea. Mi se întâmpla uneori să mă îmbăt prea rău şi trebuia să-mi vâr degetul în gâtlej, căci e greu să corectezi şpalturile când nu poţi să lucrezi ca lumea.

Descoperirea unei virgule care lipseşte îţi cere mai multă putere de concentrare decât încercarea de a rezuma filozofia lui Nietzsche. Poţi fi scânteietor în stare de beţie, dar e deplasat să fii astfel în biroul de corectură. Datele, despărţirile în silabe, semnele de punctuaţie, asta sunt chestii care contează. Şi tocmai astea sunt cel mai greu de urmărit când eşti cu mintea înfierbântată. Mai făceam, din când în când, şi gafe boacăne de tot şi dacă n-aş fi învăţat să-l pup-în-cur pe şef cu siguranţă m-aş fi trezit aruncat pe drumuri.

Într-o zi am primit o scrisoare din partea şefului cel mare, de sus, pe care nici măcar nu-l văzusem vreodată, aşa de sus era, în care, pe lângă câteva fraze sarcastice despre inteligenţa mea peste medie, îmi dădea destul de limpede de înţeles c-aş face mai bine să stau la locul meu şi să-mi cunosc lungul nasului, că altfel am să văd eu pe dracu'. Recunosc că mai că am făcut pe mine de frică. Drept care am început să mă feresc să mai folosesc cuvintele plurisilabice în conversaţie. De fapt, nici nu mai deschideam gura toată noaptea. Făceam pe prostul de mare clasă, căci asta ni se cerea. Din când în când, ca să-l perii cumva pe şef, mă duceam la el să-l întreb politicos ce putea să însemne cutare sau cutare cuvânt. Faptul îi făcea plăcere. Şi tipul chiar era un soi de dicţionar viu sau un mers al trenurilor. Nu conta câtă bere dădea pe gât în timpul pauzelor – şi mai făcea şi pauze personale, ca să zicem aşa, şi asta se vedea din felul cum se manifesta – era imposibil să-l prinzi greşind o dată sau o definiţie. Era născut pentru meseria asta. Cât despre mine, regretam doar că ştiam prea multe. Şi-mi mai scăpau uneori cunoştinţele de sub control, oricâte precauţii îmi luam. Dacă mi se întâmpla să vin la slujbă cu o carte sub braţ, şeful meu remarca asta şi, dacă era o carte bună, se făcea tot numai venin. Dar eu nu făceam niciodată nimic intenţionat ca să-i displac. Slujba îmi plăcea prea mult ca să-mi bag singur capul în laţ. E totuşi greu să-i vorbeşti unui om când n-ai nimic în comun cu el. Te trădezi, chiar dacă foloseşti numai cuvinte monosilabice. Ştia al dracului de bine boşul că nu dădeam doi bani pe frazele lui sforăitoare. Şi totuşi, explicaţi-o cum vreţi, îi făcea o plăcere sadică să mă smulgă din reveriile mele şi să-mi umple capul cu date şi fapte istorice. Presupun că acesta era felul lui de a se răzbuna.

Rezultatul a fost că am devenit puţin cam neurastenic, îndată ce ieşeam la aer, începeam să mă comport extravagant. Oricare era subiectul conversaţiei, când, în zori, ne îndreptam iar spre Montparnasse, slobozeam asupră-i furtunul de stins incendii, ca să-l înăbuş în faşă, ca să las drum liber visurilor mele perverse. Cel mai mult îmi plăcea să abat discuţia spre lucruri despre care nici unul dintre noi nu ştia nimic. Cultivasem un fel de nebunie inofensivă, ecolalie, cred că i se spune. Toate sfârşiturile de frază din timpul muncii mele de noapte îmi stăteau pe vârful limbii. Dalmaţia – avusesem în mână şpaltul unui anunţ despre această bijuterie turistică.

Perfect, Dalmaţia. Iei trenul şi în zori transpiri prin toţi porii, iar strugurii pocnesc în coaja lor. Puteam perora despre Dalmaţia de la marele bulevard până la palatul lui Mazarin, ba chiar şi mai departe, dacă aveam chef. Nici măcar n-am habar unde se află pe hartă, şi nici nu vreau să aflu, dar la ceasurile trei dimineaţa, cu tot plumbul în vine şi cu hainele îmbibate de sudoare şi paciuli şi cu clinchetul brăţărilor trecând prin storcător, cu poveştile băutorilor de bere prin care mi se ridica moralul ca să prind curaj, nişte bagatele ca geografia, costumaţia, discursurile, arhitectura, nu făceau nici cât o ceapă degerată. Dalmaţia aparţine unui ceas din noapte când dangătele marilor clopote au amuţit, iar curtea Luvrului pare atât de minunat de ridicolă încât îţi vine să plângi, aşa, fără nici un motiv, numai pentru că este atât de frumos de tăcută, atât de pustie, atât de total diferită de pagina întâi şi de tipii de sus care tot stau şi joacă zaruri. Cu bucăţica asta de Dalmaţie ca o lamă rece de cuţit peste nervii mei încordaţi încercam cea mai minunată senzaţie de călătorie. Şi nostimada este că puteam face ocolul pământului fără ca gândurile mele să se oprească vreodată la America. Era chiar mai departe de mine decât un continent pierdut, căci cu continentele pierdute simt că am nişte misterioase afinităţi, pe când pentru America nu simt absolut nimic. E adevărat că, din când în când, mă mai gândeam la Mona, nu ca la o persoană într-o aură definită în timp şi spaţiu, ci separată, detaşată, ca şi cum ar fi luat forma unui nor uriaş care a şters tot trecutul. Nu-mi puteam îngădui să mă gândesc prea mult la ea. Dacă aş fi făcut-o, aş fi sărit de pe un pod. E ciudat. Mă împăcasem atât de bine cu viaţa asta fără ea şi totuşi, dacă mă gândeam la ea fie şi un minut, acest minut era

suficient pentru a-mi despica bucuria până în măduvă şi a mă azvârli din nou în cloaca trecutului meu mizerabil.

Timp de şapte ani îmi văzusem de treabă, zi şi noapte, cu un singur lucru în minte – *ea.* Dacă ar exista vreun creştin atât de credincios faţă de Dumnezeul lui cum am fost eu faţă de Mona, toţi am fi acum nişte Hristoşi. Mă gândeam la ea zi şi noapte, chiar şi când o înşelam. Chiar şi astăzi, preocupat cum sunt de atâtea lucruri, mi se întâmplă uneori ca, pe neaşteptate, poate dând colţul unei străzi, să-mi răsară în faţă o mică piaţetă, câţiva copaci şi o bancă, un loc pustiu unde stătuserăm şi ne drăgostiserăm în lege, înnebunindu-ne reciproc şi amărându-ne viaţa cu scenele noastre de gelozie. Musai să fie un loc pustiu, ca, de pildă, Place de l'Estrapade sau stradelele sordide, lugubre din apropierea moscheii sau de-a lungul acelui mormânt căscat care este Avenue de Breteuil, care, la orele zece seara, este atât de tăcută, atât de moartă încât te face să te gândeşti la crimă sau la sinucidere, la orice ar putea crea un vestigiu de dramă umană. Când îmi dau seama că a plecat, şi poate pentru totdeauna, un hău imens se cască sub mine şi simt cum cad, cad, cad într-un abis negru, fără fund. Şi asta e mai rău decât lacrimile, mai profund decât regretele, durerea sau suferinţa. E abisul în care a fost azvârlit Satan. E cu neputinţă să mai ieşi la suprafaţă, nu vezi nici o rază de lumină, n-auzi vreun glas, nu simţi atingerea unei mâini omeneşti.

De câte mii şi mii de ori, plimbându-mă pe străzi în toiul nopţii, nu m-am întrebat dacă va mai veni o zi în care s-o am alături de mine: toate privirile pline de dor care mi-au întârziat îndelung asupra clădirilor şi statuilor, căci le-am privit cu ochi atât de flămânzi şi cu atâta disperare încât trebuie ca fiinţa mea să fi şi devenit parte din aceste clădiri şi statui, toate acestea sunt îmbibate de zbuciumul meu. Şi nu mă pot stăpâni nici să-mi aduc aminte cum, plimbându-ne în doi de-a lungul acestor străzi sordide, mohorâte, atât de îmbibate acum de visul şi de dorul meu, ea nu observa nimic, nu simţea nimic: pentru ea nu erau decât nişte străzi ca oricare altele, poate ceva mai sordide şi asta era tot. Nu-şi amintea că nu ştiu la ce colţ de stradă eu mă oprisem ca să-i culeg de pe jos agrafa sau că, aplecându-mă să-i leg şireturile, privirea mea rămăsese ţintuită de locul unde fusese piciorul ei şi mă gândisem că urma piciorului ei va rămâne acolo pentru totdeauna, chiar şi după ce catedralele se

vor surpa şi toată civilizaţia latină va fi ştearsă pentru vecie de pe faţa pământului.

Coborând într-o noapte pe Rue Lhomond, într-o stare de nelinişte şi disperare neobişnuită, câteva lucruri mi se revelară cu o limpezime surprinzătoare. Fie din pricină că adesea mersesem pe această stradă pradă amărăciunii şi deznădejdii, fie că-mi amintisem de o frază care-i scăpase într-o noapte când stăteam în Place Lucien-Herr, nu ştiu, dar mă întrebase:

— De ce nu-mi arăţi şi mie Parisul ăsta despre care ai tot scris?

Ştiu cu certitudine doar că, amintindu-mi de aceste cuvinte ale ei, mi-am dat brusc seama de imposibilitatea de a-i revela vreodată acest Paris pe care eu ajunsesem să-l cunosc, Parisul ale cărui *arrondissements* sunt nedefinite, un Paris care niciodată nu existase decât datorită singurătăţii mele, dorinţei mele nestăpânite pentru ea. Un Paris aşa de imens! Ar fi nevoie de o viaţă de om ca să-l mai explorezi o dată. Acest Paris, a cărui cheie numai eu o deţin, greu se lasă vizitat în fugă, chiar dacă vizitatorul vine cu cele mai bune intenţii. Este un Paris care trebuie să fie trăit, experimentat zi de zi sub mii de diferite forme de tortură, un Paris care creşte în tine ca un cancer şi creşte, şi creşte până te devorează de tot.

Hoinărind pe Rue Mouffetard, cu gândurile astea învârtejindu-mi-se în cap mi-am amintit de o altă întâmplare ciudată din trecut, de ghidul acela pe care mă rugase ea să-l răsfoiesc dar pe care, întrucât coperţile erau foarte grele, nu izbutisem să-l deschid atunci. Şi fără nici un motiv – căci în clipa aceea gândurile îmi erau ocupate de Salavin, ale cărui sacre incinte tocmai le străbăteam – fără nici un motiv, zic, mi-am reamintit de o zi când, inspirat de placa pe lângă care treceam zilnic, m-am simţit îmboldit să intru în Pensiunea Orfila şi să cer să mi se arate camera în care locuise Strindberg. Până atunci nimic prea groaznic nu mi se întâmplase, chiar dacă îmi pierdusem toate bunurile pământeşti şi învăţasem ce înseamnă să rătăceşti pe străzi lihnit de foame şi cu frica de poliţie, încă nu-mi găsisem nici un prieten la Paris, împrejurare mai mult uimitoare decât deprimantă, căci oriunde ajunsesem prin lume lucrul cel mai uşor fusese să-mi descopăr câte un prieten. Adevărul este că, nimic cumplit nu mi se întâmplase până atunci. Poţi trăi fără prieteni, aşa cum poţi trăi şi fără dragoste,

şi chiar şi fără bani, cu toate că banii sunt consideraţi indispensabili. La Paris poţi trăi – iată ce-am descoperit eu! – numai din zbucium şi suferinţă. E o hrană amară, desigur, dar poate cea mai potrivită pentru unii oameni. Oricum, n-ajunsesem încă la capătul vicisitudinilor, încă nu făceam altceva decât să flirtez cu dezastrul. Aveam suficient timp şi destulă sensibilitate ca să dau atenţie vieţilor altora, să mă distrez pe seama materiei moarte a unei întâmplări romantice care, oricât ar fi de morbidă, dacă este cuprinsă între coperţile unei cărţi, pare delicios de îndepărtată şi anonimă. Ieşind de acolo, eram conştient de un zâmbet ironic ce-mi flutura pe buze, ca şi cum mi-aş fi spus mie însumi: „încă n-am ajuns la Pensiunea Orfila!”

Din clipa aceea am învăţat, bineînţeles, ceea ce orice nebun din Paris descoperă mai devreme sau mai târziu: că nu există infernuri gata făcute pentru cei căzniţi.

Mi se pare că acum înţeleg un pic mai bine de ce pe ea o delecta atât de mult lectura lui Strindberg. O văd şi acum ridicându-şi privirea de pe cartea din care tocmai citise un pasaj *delicios* şi spunându-mi râzând cu lacrimi:

— Eşti la fel de nebun ca el... tu *vrei* să fii pedepsit!

Ce desfătare trebuie să încerce o sadică descoperindu-şi propriul ei masochist! Când se muscă singură – ca să zicem aşa – ca să-şi încerce ascuţişul dinţilor, în zilele acelea, când începusem s-o cunosc, era saturată de Strindberg. Vârtejul sălbatic de larve în care se complăcea, acest veşnic duel al sexelor, aceea ferocitate de păianjen care-l făcuse să fie îndrăgit de neciopliţii abrutizaţi ai Scandinaviei, acestea sunt elementele care ne apropiaseră. Intraserăm împreună într-un dans al morţii şi eu fusesem aşa de repede înghiţit de vârtej încât, când ieşisem iar la suprafaţă, nu mai putusem recunoaşte lumea. Când mă trezisem iar liber, muzica amuţise. Carnavalul se terminase iar eu rămăsesem despuiat de tot...

În după-amiaza aceea, ieşind de la pensiunea Orfila, m-am dus la bibliotecă şi acolo, după ce m-am scăldat în Gange şi am cugetat la semnele zodiacului, am început să reflectez la semnificaţia acelui infern pe care Strindberg îl descrisese atât de necruţător. Şi, tot stând şi rumegându-mi ideile, deodată mi s-a limpezit misterul pelerinajului lui, zborul poetului peste faţa pământului şi, apoi, ca şi cum i s-ar fi poruncit să rejoace o dramă pierdută, coborârea eroică până în măruntaiele

pământului, întunecata şi înspăimântătoarea şedere în pântecul unei balene, lupta sângeroasă pentru a se elibera, pentru a ieşi curat şi nevătămat din trecut, un Zeu-Soare strălucitor şi însângerat, aruncat pe un ţărm străin. Acum nu mai era un mister pentru mine de ce el şi alţii (Dante, Rabelais, Van Gogh etc. etc.) au venit în pelerinaj la Paris. Atunci am înţeles de ce Parisul îi atrage pe toţi cei chinuiţi, pe cei pradă halucinaţiilor, pe marii maniaci ai iubirii. Am înţeles de ce tocmai aici, la butucul roţii, poţi îmbrăţişa teoriile cele mai fantastice şi mai imposibile, fără ca ele să ţi se pară deloc stranii. Aici este locul unde îţi reciteşti cărţile din tinereţe şi unde enigmele dobândesc noi semnificaţii, câte una pentru fiecare fir de păr alb. Hoinăreşti pe străzi ştiind că eşti nebun, posedat, fiindu-ţi clar că aceste chipuri reci, indiferente, sunt ale gardienilor tăi. Aid, toate graniţele se şterg şi lumea ţi se revelează sub adevărata ei înfăţişare de groaznic abator. Roata de ocnă se întinde nemărginită, gura de mină este surpată, iar logica se avântă cabrându-se şi fluturându-şi toporişca însângerată. Nicăieri, nici un semn care să indice ieşirea; nici o altă scăpare decât moartea. O fundătură la capătul căreia se înalţă un eşafod.

O cetate eternă, acest Paris. O cetate mai eternă decât Roma, mai strălucitoare decât Ninive. E însuşi buricul lumii spre care te târşâi în patru labe ca un idiot orb şi şovăitor. Şi, asemenea unui dop care ar fi plutit în derivă până în centrul mort al oceanului, pluteşti şi tu aici prin spuma şi printre epavele mărilor, apatic, indiferent, lipsit de speranţă, neîntorcând capul nici măcar spre un Columb care ar trece pe aproape. Leagănele civilizaţiei sunt cloacele putride ale lumii, gropniţa căreia pântecele împuţite îi încredinţează pachetele lor însângerate de carne şi oase.

Străzile erau refugiul meu. Şi nimeni nu poate înţelege farmecul străzilor câtă vreme nu este silit să-şi afle refugiu acolo, câtă vreme n-a devenit un pai purtat de colo-colo de suflul celei mai slabe adieri. Treci pe o stradă în zi de iarnă şi, văzând un câine scos la vânzare, te emoţionezi până la lacrimi. Iar peste drum, veselă ca un cimitir, se ridică o coşmelie mizerabilă care s-a autodenumit „Hotel du Tombeau des Lapins”. Chestia asta te face să te prăpădeşti de râs. Până când observi că sunt hoteluri peste tot, pentru iepuri, câini, împăraţi, miniştri, păduchi, cămătari, hingheri şi toate cele. Şi aproape

unul din două se cheamă „Hotel de l'Avenir". Asta te isterizează şi mai tare! Atâtea hoteluri ale viitorului! Nici un hotel la participiul trecut, nici unul la modul conjunctiv, nici o conjunctivită! Totul e şters, cenuşiu, hidos, umflat de viitor ca un abces la gingie. Beat de această eczemă lubrică a viitorului, merg clătinându-mă spre Place Violet, toată movuri şi ardezie, cu porţile atât de joase încât doar piticii şi spiriduşii pot intra pe ele într-un picior. Peste craniul întunecat al lui Zola, coşurile revarsă cocs pur, în timp ce Madona Sandvişurilor ascultă cu urechile ei în formă de varză fierberea rezervoarelor de gaz, magnifice broaşte umflate şi chinuite la marginea drumului.

De ce-mi aduc pe neaşteptate aminte de Passage des Termopyles? Pentru că în ziua aceea o femeie îi vorbea căţeluşei sale în limbajul apocaliptic al abatorului, iar potaia înţelegea ce-i spunea matroana aceea unsuroasă şi şleampătă. Cât de mult m-a deprimat această scenă! Chiar mai mult decât spectacolul acelor javre scheunătoare care erau vândute pe Rue Brancion, căci nu câinii erau aceia care-mi stârneau mila, ci acel imens grilaj de fier, ţepii aceia ruginiţi, ce păreau să se ridice între mine şi viaţa mea legitimă. Pe plăcuta străduţă de lângă Abattoir de Vaugirard (Abattoir Hippophagique), care se cheamă Rue des Perichaux, observasem ici şi colo urme de sânge. Aşa cum Strindberg, în nebunia lui, descoperise preziceri sinistre în chiar lâncezeala de la Pensiunea Orfila, tot aşa fragmente de trecut se desprind şi plutesc la întâmplare prin faţa ochilor mei, hărţuindu-mă cu cele mai înfiorătoare presimţiri, în vreme ce eu hoinăream fără ţel pe această stradă noroioasă stropită cu sânge. Mi-am văzut propriul sânge împrăştiat pe jos, tot drumul noroios pătat până unde mă putea duce amintirea, pătat de sânge, şi încă, fără nici o îndoială, chiar de la începuturi. Eşti aruncat în lumea asta ca o mică mumie murdară. Drumurile sunt alunecoase din pricina sângelui şi nimeni nu ştie de ce. Fiecare merge pe propria lui cărare şi, chiar dacă pământul putrezeşte de atâtea lucruri bune, n-ai timp să culegi roadele. Procesiunea se îmbulzeşte spre semnul care indică ieşirea şi toată lumea este cuprinsă de o asemenea panică, de o asemenea dorinţă de a scăpa, încât cei slabi şi neputincioşi sunt călcaţi în picioare în glod şi nimeni nu le aude strigătele.

Lumea mea de fiinţe vii pierise. Eram absolut singur şi n-aveam alţi prieteni decât străzile, şi străzile îmi vorbeau în

limbajul acela trist alcătuit clin mizerie umană, năzuinţe, regrete, eşecuri, eforturi zadarnice, într-o noapte, trecând prin Rue Broca, pe sub viaduct, după ce fusesem anunţat că Mona era bolnavă şi murea de foame, mi-am amintit brusc că tocmai aici, în mizeria acestei străzi sordide şi mohorâte, terorizată poate de o premoniţie a viitorului, Mona se agăţase de mine şi mă rugase cu o voce tremurătoare să-i promit că n-am s-o părăsesc niciodată, niciodată, orice s-ar întâmpla! Şi, la numai câteva zile după această întâmplare, mă aflam în Gare St. Lazare, privind trenul care pleca, trenul care o ducea departe de mine. Se apleca afară pe fereastră, la fel cum se aplecase când o lăsasem eu la New York, arborând acelaşi zâmbet trist şi indescifrabil, aruncându-mi aceeaşi privire de ultimă clipă care ar fi trebuit să spună atât de multe, dar care, de fapt, nu este decât o mască schimonosită de un surâs gol. Abia cu câteva zile în urmă, se agăţase de mine deznădăjduită şi apoi se întâmplase ceva, ceva ce nu-mi este clar nici azi, şi de bună voie se urcase într-un tren şi mă privise pentru a doua oară cu acel zâmbet trist şi enigmatic ce mă dă peste cap, un zâmbet nedrept, artificial şi în care nu cred din toată puterea sufletului meu. Şi acum iată că eu sunt acela care, stând în umbra acestui viaduct, îmi întind mâna după ea şi mă agăţ de ea cu disperare, cu acelaşi soi de zâmbet inexplicabil pe buze, cu această mască pe care am tras-o peste durerea mea. Dar pot eu să stau şi să tot stau aici, zâmbind cu privirea în gol, şi rugile mele pot fi oricât de fierbinţi, şi dorul meu oricât de deznădăjduit, căci un ocean se întinde între noi. Ea va rămâne acolo şi va crăpa de foame, iar eu, aici, voi hălădui din stradă în stradă, cu chipul ars de lacrimi de foc.

Acesta este soiul de cruzime ce îmbibă străzile. *Asta* este ceea ce ne priveşte din ziduri şi ne umple de groază când, brusc, dăm răspuns unei spaime fără nume, când, brusc, sufletele ne sunt năpădite de o panică bolnăvicioasă. *Asta* este ceea ce face reflectoarele să se contorsioneze sinistru, îndemnându-le să ne facă semn pentru a ne atrage în îmbrăţişarea lor sufocantă. *Asta* este ceea ce face ca unele case să pară paznice ale unor crime secrete, iar ferestrele lor oarbe, orbitele găunoase ale unor ochi care au văzut prea multe. Acestea sunt, scrise în fizionomia umană a străzilor, lucrurile care mă fac s-o iau la goană când, pe neaşteptate, văd scris

deasupra mea „Impasse Satan”. Este lucrul care mă face să tremur când, chiar la intrarea moscheii, văd că stă scris: „Lunea şi joia, *tuberculoză;* miercurea şi vinerea, *sifilis.* În fiecare staţie de metrou te întâmpină cranii rânjitoare care te salută prin inscripţia *„Défendez-vous contre la syphilis!”* Oriunde sunt ziduri există şi mari afişe cu crabi strălucitori şi veninoşi anunţând apropierea cancerului. Oriunde te-ai duce, pe orice ai pune mâna, eşti ameninţat de cancer şi de sifilis. E scris pe cer. Dansează şi se învârteşte ca o vâlvătaie, ca o prezicere sinistră. Ne roade sufletele şi noi nu suntem nimic altceva decât o lume moartă, ca luna.

Cred că era patru iulie când mi-au luat iar scaunul de sub cur. Fără nici un preaviz. Unul dintre marii mahări de dincolo de ocean se hotărâse să facă economii. Concediind câţiva corectori şi nişte biete dactilografe neajutorate, îşi putea achita costul călătoriilor la Paris şi al fastuoaselor apartamente pe care le ocupa la Ritz. După ce-mi achitasem micile datorii făcute printre linotipişti şi lăsasem un aconto la *bistro-ul* de peste drum, ca să-mi asigur creditul în continuare, rămăsesem mai cu nimic din ultimul meu salariu. Trebuia să-l anunţ şi pe patronul hotelului la care stăteam că voi pleca în curând. Nu i-am spus de ce, fiindcă şi-ar fi făcut griji pentru nenorociţii de două sute de franci ai lui.

„Ce te faci dacă-ţi pierzi slujba?” Asta fusese fraza care-mi răsunase tot timpul în urechi. *Ca y est maintenant! Ausgespielt!*

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să ies iar în stradă, să umblu lelea, să casc gura, să stau pe câte o bancă, să-mi omor vremea cum oi şti. Bineînţeles că acum figura mea era cunoscută prin Montparnasse. Câtva timp puteam să mă fac că mai lucram încă la ziar. Asta mă putea ajuta să mă mai aleg din când în când cu un mic dejun sau o cină. Era vară şi turiştii veneau cu nemiluita. Puteam recurge la mii de tertipuri ca să-i tapez. „Ce te faci dacă...?” Mă rog, întâi de toate n-am să mor de foame – asta era esenţialul. Dacă voi izbuti să mă concentrez numai asupra mâncării, n-o să mă prăpădesc. Timp de o săptămână-două mă mai puteam încă duce la Monsieur Paul şi să mănânc bine seara. N-avea de unde sa ştie dacă mai lucrez sau nu. Esenţial este să ai ce mânca, în rest, facă-se voia Domnului.

Bineînţeles că stăteam cu urechile ciulite la tot ce mă putea ajuta să împuşc un ban. Am început să cultiv o liotă de noi

cunoştinţe; pisălogi pe care până acum îi evitasem cu grijă, beţivi pe care-i detestam, artişti care trăiau de azi pe mâine, laureaţi ai Premiului Guggenheim etc. Nu e greu să-ţi faci rost de prieteni când lâncezeşti pe o terasă douăsprezece ore pe zi. Ajungi să-i cunoşti pe toţi beţivii din Montparnasse. Se ţin de tine ca păduchii, chiar dacă n-ai să le oferi nimic altceva decât două urechi de ascultat.

Acum că-mi pierdusem slujba, Carl şi Van Norden găsiseră o altă expresie pentru mine: „Ce faci dacă pică nevastă-ta?" Ei, şi ce dacă? Două guri de hrănit în loc de una. Şi aş mai avea un tovarăş de mizerie. Şi, dacă încă mai arăta bine, probabil că m-aş fi simţit mai bine în ham alături de ea decât singur; lumea nu-i îngăduie niciodată unei femei atrăgătoare să moară de foame. Nu mă puteam baza prea mult pe Tania. Ea îi trimitea bani lui Sylvester. La început îmi făcusem iluzia că voi putea sta la ea, dar îi era teamă să nu se compromită, în plus, trebuia să mai fie drăguţă şi cu şeful ei.

Primii oameni cărora li te poţi adresa când eşti la pământ sunt evreii. Şi eu am avut trei la dispoziţie încă de la început. Suflete înţelegătoare. Unul dintre ei era un fost negustor de blănuri, acum pensionar, care murea să-şi vadă numele în ziar. Mi-a propus să scriu o serie de articole, care urmau să apară sub semnătura lui, pentru un cotidian evreiesc din New York. A trebuit să străbat în lung şi în lat pe la Dome şi Coupole în căutare de evrei proeminenţi. Primul de care am dat era un celebru matematician. Nu ştia boabă englezeşte. A trebuit să dizertez despre teoria şocului, călăuzindu-mă după nişte diagrame pe care mi le schiţa pe şerveţele de hârtie. Mi se cerea să descriu mişcările corpurilor cereşti şi, în acelaşi timp, să demolez teoria lui Einstein. Şi totul pentru douăzeci şi cinci de franci. Când mi-am văzut articolele în ziar, nu le-am putut citi. Arătau totuşi grozav, mai ales cu pseudonimul fostului negustor de blănuri la coadă.

E o perioadă în care am publicat o groază sub pseudonim. Când s-a deschis bordelul cel mare şi nou pe Boulevard Edgar Quinet, m-am ales cu câte ceva pentru că le-am scris prospectele. Adică m-am ales cu o sticlă de şampanie şi un futai pe gratis într-una din camerele în stil egiptean. Dacă le-aş fi adus un nou client, aş fi primit şi eu comisionul meu, aşa cum şi-l primea Kepi pe vremuri, într-o noapte, l-am adus pe Van

Norden; puteam să mă aleg şi eu cu câţiva franci de pe urma faptului că el îşi făcea damblalele sus, la etaj. Când Madame a aflat că e ziarist, n-a vrut să-i ia bani nici în ruptul capului. A trebuit să mă mulţumesc tot cu o sticlă de şampanie şi un futai pe gratis. Nu mi-a ieşit nimic la chestia asta. În plus, a trebuit să scriu în locul lui şi articolul despre stabiliment, căci el nu-şi putea imagina cum să atace subiectul fără să menţioneze ce se întâmpla acolo de fapt. Chestiile de genul ăsta se ţineau lanţ. Toţi îşi băteau joc de mine în stil mare.

Cel mai rău pentru mine a fost când am acceptat să scriu o teză pentru un psiholog surdo-mut. Era vorba despre un tratat privitor la îngrijirea copiilor infirmi. Capul îmi era plin de boli, proteze, calapoade şi teorii despre aerul curat. A trebuit să mă chinuiesc cu daravela asta şase săptămâni în şir şi, ca tacâmul să fie complet, să mai corectez şi şpalturile. Tratatul era scris în franceză, dar într-o franceză pe care nici n-o mai auzisem, nici n-o mai citisem în viaţa mea. Dar aiureala asta îmi asigurase câte un mic dejun pe cinste, zi de zi, un mic dejun americănesc, cu suc de portocale, cereale, frişca şi cafea şi, din când în când, şuncă cu ouă pentru a face meniul mai variat. A fost singura perioadă a şederii mele la Paris când am mâncat decent pe socoteala copiilor infirmi de pe Rockway Beach, East Side şi toate golfuleţele şi braţele de mare din jurul acestor locuri mizerabile.

Apoi, într-o zi, am întâlnit din întâmplare un fotograf. Făcea o colecţie de fotografii de prin toate localurile rău famate de doi bani din Paris, pentru un degenerat din Munchen. M-a întrebat dacă aş fi de acord să-i pozez cu pantalonii în vine şi în alte poziţii. Mă gândeam la năpârstocii ăia sfrijiţi cum arătau ca nişte servitori sau comisionari de hotel, pe care poţi uneori să-i vezi pe cărţile poştale pornografice expuse în vitrinele unor librării minuscule, la misterioasele fantome de pe Rue de la Lune şi de prin alte cartiere urât mirositoare ale oraşului. Nu mă prea încânta ideea de a-mi plimba farmecele trupeşti în tovărăşia acestei elite. Dar, cum fusesem asigurat că pozele erau destinate unei colecţii strict private şi încă din Munchen, am acceptat. Când nu te afli în oraşul tău natal, îţi poţi îngădui unele mici libertăţi, mai ales când e vorba să-ţi câştigi onorabil pâinea cea de toate zilele La urma urmei, dacă stau să mă gândesc bine, nici la New York nu făcusem pe mironosiţa în

această privinţă. Erau nopţi când, de disperare, trebuise să ies la cerşit în propriul meu cartier.

Nu ne duceam în localurile familiare turiştilor, ci prin micile bombe unde atmosfera era mai plăcută şi unde puteam juca o partidă de cărţi, după-amiaza, înainte de a ne apuca de lucru. Era un bun partener, fotograful ăsta. Cunoştea oraşul ca pe propriile-i buzunare, zidurile mai cu seamă, îmi vorbea adesea despre Goethe, despre zilele dinastiei Hohenstaufen şi despre masacrarea evreilor în timpul ciumei negre. Subiecte interesante şi totdeauna legate în mod obscur de ceea ce făcea el. Avea şi idei pentru scenarii, idei stupefiante, dar nimeni n-avea curajul să le realizeze. Vederea unui cal cu burta deschisă ca o uşă de cârciumă, îl inspira să vorbească despre Dante, Leonardo da Vinci sau Rembrandt. De la abatoarele de la La Villette, sărea într-un taxi şi mă ducea val-vârtej la Muzeul Trocadero, ca să-mi arate un craniu sau o mumie care-l fascinase. Am explorat împreună arondismentele cinci, treisprezece, nouăsprezece şi douăzeci în toate sensurile.

Când făceam o pauză, locurile noastre favorite erau nişte colţuri lugubre şi strâmte, ca Place Naţionale, Place des Peupliers, Place de la Contrescarpe, Place Paul Verlaine. Multe din locurile astea îmi erau deja familiare, dar acum le vedeam pe toate într-o altă lumină, datorită conversaţiei sale de o rară savoare. Dacă astăzi, de pildă, mi s-ar întâmpla să cobor, plimbându-mă pe Rue du Château des Rentiers, ca să respir izul fetid de paturi de spital ce împânzea al treisprezecelea arondisment, fără îndoială că nările mele s-ar dilata de plăcere, întrucât, amestecate cu mirosul de urină şi formaldehidă, aş simţi şi mirosurile călătoriilor noastre imaginare prin cavoul Europei, pe care ciuma neagră îl făurise.

Graţie lui, am ajuns să cunosc un individ cât se poate de spiritual, pe nume Kruger, sculptor şi pictor, îi căzusem cu tronc dintr-un motiv sau altul. Mi-a fost imposibil să mai scap de el, după ce descoperise că eram gata să-l ascult expunându-şi ideile lui „ezoterice”. Există pe lumea asta oameni asupra cărora cuvântul „ezoteric” pare să acţioneze ca o licoare divină. Ca „rezolvat” pentru Herr Peeperkorn din „Muntele vrăjit”. Kruger era unul dintre acei sfinţi care o luaseră razna, un masochist, un tip anal a cărui lege înseamnă scrupul, rectitudine şi conştiinţă şi care, într-o zi, când se scapă pe sine din frâu, e în

stare să-i mute unuia falca din loc fără să aibă nici o remuşcare. Părea să creadă că eu eram gata copt pentru a trece într-un alt plan, un „plan superior”, cum zicea el. Iar eu chiar că eram gata să trec în orice plan mi-ar fi propus el, cu condiţia să nu avem mai puţin de mâncat şi de băut. Îmi împuia capul cu „firul sufletului”, „corpul cauzal”, „jertfa”, Upanişadele, Plotin, Krishnamurti, „veşmântul kharmic al sufletului”, „conştiinţa nirvanică”, mă rog, cu toate fantasmagoriile astea pe care Orientul le exală asemenea unei răsuflări emanate de ciuma. Uneori intra în transă şi divaga despre încarnările anterioare, sau cel puţin despre cum îşi imagina el că or fi fost. Sau, dacă nu, îşi povestea visele care, după părerea mea, erau total stupide, insipide, prozaice, neînstare nici măcar să atragă atenţia vreunui freudian, dar pentru el existau, ascunse în profunzimile lor, nemaipomenite minuni ezoterice pe care eu trebuia să-l ajut să le descifreze. Se întorsese pe dos, ca o haină roasă.

Încetul cu încetul, pe măsură ce-i câştigam încrederea, mă băgăm în sufletul lui. Îl cucerisem în asemenea măsură încât era în stare să alerge după mine pe stradă ca să mă întrebe dacă n-aş vrea să-mi împrumute câţiva franci. Voia să mă menţină într-o stare perfectă, în aşa fel încât să-i pot supravieţui trecerii într-un plan superior. Eram ca para care se coace în păr. Din când în când îmi aveam şi eu căderile mele şi-mi mărturiseam nevoia de mai multă hrană pământească – o vizită la Sphynx sau pe Rue Saint-Apolline, unde ştiam ca poposea în momentele sale de slăbiciune când cerinţele cărnii deveneau prea vehemente.

Ca pictor, era zero; ca sculptor, mai puţin decât zero. Ce pot spune pozitiv despre el, este că era bun gospodar. Şi încă unul econom. Nimic nu se arunca în casa lui, nici măcar hârtia în care era împachetată carnea, în fiecare vineri seară, îşi deschidea larg studioul pentru colegii lui plasticieni. Era totdeauna băutură din belşug, sandvişuri bune, iar dacă mai rămânea ceva, veneam eu a doua zi şi rădeam totul.

În spatele lui Bal Bullier era un alt studio pe care mă deprinsesem să-l frecventez, al lui Mark Swift. Dacă nu era chiar geniu, în orice caz irlandezul ăsta caustic era un excentric. Avea drept model o evreică, cu care trăia de ani de zile. Se săturase de ea şi acum căuta un pretext ca să-i facă vânt.

Dar cum îi mâncase toată zestrea adusă la început, acum se afla într-o mare încurcătură, neştiind cum să se debaraseze de ea fără a-i restitui zestrea. Cea mai simplă metodă la care putea recurge era aceea de a o maltrata într-un hal fără de hal, încât să ajungă să prefere să moară de foame decât să-i mai îndure cruzimile.

De fapt, era drăguţă, metresa asta a lui; cel mai rău lucru care se putea spune despre ea este că-şi cam pierduse formele şi, mai cu seamă, posibilităţile de a-l întreţine. Era şi ea pictoriţă şi, printre cei de meserie, se spunea că este mult mai talentată decât el. Dar oricât de mizerabilă îi făcea el viaţa, ea nu-şi îngăduia să-l nedreptăţească. N-ar fi acceptat să spună cineva că el nu este un mare pictor. Tocmai pentru că era cu adevărat un geniu, susţinea ea, era atât de insuportabil ca individ. Nimeni nu văzuse vreodată pânzele ei atârnate pe pereţi – doar pe ale lui. Lucrurile ei erau îngrămădite în bucătărie. Se întâmplase odată ca, în prezenţa mea, cineva să insiste să-i vadă lucrările. Rezultatul fusese penibil.

— Îl vedeţi pe tipul ăsta? întrebase el arătând cu laba mare a piciorului spre una din pânze. Stă în pragul uşii şi tocmai se pregăteşte să se ducă să se pişe. Dar n-o să poată reveni, căci capul îi este prost plasat... Bine, şi acum uitaţi-vă la nudul ăla... Totul era în ordine, până ce a început să-i picteze sexul. Nu ştiu ce naiba era în capul ei, dar l-a făcut atât de mare încât pensula i-a căzut înăuntru şi n-a mai putut-o scoate.

Ca să ne arate cum trebuie făcut un nud, scosese la iveală o pânză imensă pe care tocmai o terminase. Era un nud al ei, o splendidă dovadă de răzbunare inspirată de o conştiinţă vinovată. Opera unui nebun vicios, meschin, plin de răutate, strălucitor. Aveai impresia că o pândise prin gaura cheii, că o surprinsese într-un moment de relaxare, când se scobea distrată în nas sau se scărpina în cur. Stătea pe sofaua tapiţată cu păr de cal, într-o cameră lipsită de ventilaţie, o încăpere imensă, fără nici o fereastră. Putea la fel de bine să fi fost lobul anterior al glandei pineale. În spatele ei, nişte scări în zig-zag, ducând spre balcon. Scările erau acoperite cu un covor verde ca fierea, de un verde ce nu putea emana decât dintr-un univers destrămat. Ceea ce ieşea cel mai mult în evidenţă erau bucile ei, pline de cruste, una puţin ridicată. Parcă şi-o ridicase ca să sloboadă o băşină zdravănă, în schimb, faţa i-o idealizase: arăta

dulce şi virginală, pură ca o picătură contra tusei. Dar sânii îi erau lăsaţi, ca umflaţi cu gaz. Părea că pluteşte într-o mare menstruală, un fetus uriaş cu chipul anost şi dulceag al unui înger.

Totuşi, era imposibil să nu-l iubeşti pe Swift. Era un muncitor neobosit, un om care n-avea în cap deci un singur gând, acela de a picta. Şi mai era şi viclean ca un linx, pe deasupra. El este cel care mi-a băgat în cap să-l cultiv pe Fillmore, un tânăr diplomat care pătrunsese în micul grup ce-i înconjura pe Kruger şi pe Swift.

— Lasă-l să te ajute, mă sfătuise el, că nu ştie pe ce să-şi mai cheltuiască banii.

Când cheltuieşti ce ai cu tine, când te distrezi în lege pe propriii tăi bani, oamenii se consideră îndreptăţiţi să spună despre tine: „Ăsta nu mai ştie pe ce să-şi cheltuiască paralele”. Din parte-mi, eu nu cunosc o modalitate mai bună de a-ţi investi banii. Despre asemenea indivizi nu pot spune că sunt generoşi sau zgârciţi. Ei fac banii să circule şi asta-i esenţialul. Fillmore ştia că zilele lui în Franţa erau numărate şi era hotărât să se bucure de ele. Şi cum totdeauna te distrezi mai bine în tovărăşia unui prieten, era normal ca el să pună ochii pe unul ca mine, care putea consacra destul timp acestei tovărăşii de care avea nevoie. Lumea zicea despre el că-i un pisălog, şi cred că era, dar când ai nevoie de haleală, eşti gata să accepţi şi lucruri mai rele decât să fii pisălogit. La urma urmei, chiar dacă vorbea fără oprire, şi de obicei despre el însuşi sau despre autorii pe care-i admira slugarnic – orătănii de genul lui Anatole France şi Joseph Conrad – îmi făcea, totuşi, nopţile interesante într-alt fel. Îi plăcea să danseze, îi plăceau vinurile de soi, îi plăceau femeile. Puteai să-l ierţi că-i mai plăceau şi Byron sau Victor Hugo; absolvise colegiul abia de câţiva ani şi avea în faţa lui destul timp ca să se vindece de asemenea gusturi. Ce-mi plăcea mai mult la el era simţul aventurii.

Ne-am cunoscut mai bine, am devenit mai intimi, pot să zic, datorită unui incident survenit în timpul scurtei mele şederi la Kruger. Faptul se petrecuse îndată după sosirea lui Collins, un marinar pe care Fillmore îl cunoscuse în cursul traversării oceanului spre Europa. Toţi trei obişnuiam să ne întâlnim pe *terrasse,* la Rotonde, înainte de a ne duce să luăm masa. Începeam totdeauna cu un Pemod, o licoare care-l bine

dispunea pe Collins şi punea baza – ca să zicem aşa – pentru bere, vinuri şi *les fines* etc, pe care le ingurgitam după aceea. Tot timpul şederii lui Collins la Paris am trăit ca un duce: doar carne de pasăre şi vinuri alese şi nişte deserturi de care nici nu auzisem până atunci. O lună de astfel de regim şi ar fi trebuit să fiu trimis la Baden-Baden, Vichy sau Aix-les-Bains. În tot acest timp, am stat la Kruger în atelier, începusem să devin o povară pentru el, căci niciodată nu veneam acasă mai devreme de trei dimineaţa, şi era greu să mă scoată cineva din pat înainte de prânz. Pe faţă, Kruger nu-mi reproşase niciodată nimic, dar din comportamentul lui puteam deduce că mă considera un derbedeu.

Într-o bună zi, m-am îmbolnăvit. Dieta prea îmbelşugată îşi făcuse efectul asupra mea. Nu ştiu ce anume mă supăra, dar nu eram în stare nici să mă dau jos din pat. Îmi pierdusem toată vlaga şi, o dată cu ea, tot curajul. Kruger se văzu nevoit să mă îngrijească, să-mi facă supe şi ceaiuri, şi aşa mai departe. Era o perioadă de grea încercare pentru el, mai ales că tocmai se pregătea să organizeze o mare expoziţie la atelier, o expoziţie pentru nişte cunoscători bogaţi de la care aştepta ajutor. Dormeza pe care zăceam eu era în atelier şi nu exista alt spaţiu unde să mă poată ţine.

În dimineaţa zilei în care trebuia să aibă loc expoziţia, Kruger se trezise extrem de prost dispus. Ştiam că, dacă aş fi fost în stare să mă ţin pe picioare, mi-ar fi dat un pumn zdravăn în faţă şi un picior în cur. Dar eu eram neputincios şi vlăguit ca o mâţă. Încercă să mă facă să mă dau jos din pat vorbindu-mi cu blândeţe, cu gândul să mă încuie în bucătărie când or să sosească vizitatorii, îmi dau seama că-l încurcam nemaipomenit de mult. Nu poţi admira cu entuziasm nişte picturi şi statui când un om trage să moară sub ochii tăi. Iar Kruger credea sincer că sunt pe moarte. Şi eu credeam. Şi tocmai de aceea, în pofida sentimentului meu de culpabilitate, nu m-am putut arăta deloc entuziasmat când mi-a propus să cheme salvarea şi să mă ducă la Spitalul American. Vroiam să mor confortabil, aici, în atelier. Nu acceptam să fiu silit să mă scol din pat şi să-mi aflu un loc mai bun unde să dau ortul popii. Nu-mi păsa unde mor, zău că nu-mi păsa, câtă vreme nu trebuia să mă dau jos din pat.

Auzindu-mă vorbind aşa, Kruger se alarmă. E rău să-ţi primeşti oaspeţii într-un atelier unde cineva e pe moarte, dar şi

mai rău să-i primeşti în prezenţa unui mort. Asta putea să-i strice toate proiectele, oricât erau ele de firave, bineînţeles că nu mi-a înfăţişat problema în felul ăsta, dar vedeam după cât era de agitat că asta îl neliniştea. Drept care m-am încăpăţânat şi mai abitir. Am refuzat să-i dau voie să sune la spital. Am refuzat să-i dau voie să cheme un doctor. Am refuzat orice.

Îl exasperasem atât de mult încât, în ciuda protestelor mele, începu să mă îmbrace. Eram prea slab ca să opun vreo rezistenţă. Tot ce puteam face era să murmur cu glas sleit: „Ticălosule!... Lepră!" Cu toate că afară era cald, eu tremuram ca varga. După ce mă îmbrăcă, aruncă peste mine un pardesiu şi ieşi să dea un telefon.

— Nu plec! Nu plec! continuam eu să protestez, dar el şi trântise uşa în urma lui.

Se întoarse peste câteva minute şi, fără să-mi dea nici o atenţie, se apucă să trebăluiască prin atelier. Ultimele aranjamente. Curând, se auziră bătăi în uşă. Era Fillmore. Collins aşteaptă jos, mă informă el. Amândoi, Fillmore şi Kruger, mă luară de subţiori şi mă ridicară în picioare, în timp ce mă duceau spre lift, Kruger se înmuiase:

— E spre binele tău, îmi zise el. Şi apoi, n-ar fi fost frumos să te porţi aşa cu mine. Ştii doar cât m-am luptat toţi anii ăştia. Trebuie să te gândeşti un pic la mine. Era gata-gata să izbucnească în plâns.

Oricât mă simţeam de dărâmat şi mizerabil, cuvintele lui mai că mă făcură să zâmbesc. Era mult mai în vârstă decât mine şi, chiar dacă era un pictor lamentabil, un artist lamentabil, lamentabil din toate punctele de vedere, merita şi el să i se acorde o şansă, măcar o dată în viaţă.

— Nu ţi-o iau în nume de rău, am bâiguit eu, înţeleg cum stau lucrurile.

— Doar ştii că totdeauna mi-ai plăcut, mi-a răspuns el. Când te faci mai bine, poţi să stai iar la mine... poţi să stai cât vrei.

— Da, ştiu că pot... N-am să crap încă, am izbutit eu să mai rostesc.

Nu ştiu cum s-a făcut, dar când l-am văzut pe Collins jos, curajul mi-a revenit. Dacă există om să fi arătat vreodată sănătos tun, vioi, vesel, inimos, apoi el era acela. M-a luat în

braţe ca pe o păpuşă şi m-a aşezat uşurel pe bancheta maşinii. Nimic, la el, din brutalitatea lui Kruger.

Când ajunserăm la hotel, hotelul la care trăsese Collins, acesta avu o mică discuţie în contradictoriu cu proprietarul, timp în care eu am fost lăsat întins pe sofa, în *bureau.* Îl puteam auzi pe Collins încercând să-l convingă pe patron că nu era nimic... Doar o uşoară indispoziţie... că-mi voi reveni complet într-o zi, două. L-am văzut vârându-i patronului în mână o hârtie mototolită, apoi apropiindu-se de mine sprinten şi vioi.

— Hai, ţine-te bine, m-a îndemnat el. Nu-l lăsa să creadă că eşti gata să-ţi dai duhul!

Rostind aceste cuvinte, mă şi săltase iute în picioare şi, petrecându-şi braţul pe după mijlocul meu, începuse să mă ducă spre lift.

Nu-l lăsa să creadă că eşti gata să-ţi dai duhul! Evident, era de prost gust să mori în braţele cuiva. Normal e să mori în sânul familiei, în particular, s-ar putea zice. Cuvintele lui erau încurajatoare, începui să cred că eram victima unei glume de prost gust. Sus, după ce închiseră uşa, mă dezbrăcară şi mă vârâră între cearşafuri. „Nu se poate să dai ortul popii, ce dracu'" – mi-a zis Collins cu căldură. O să mă bagi în daravelă... La urma urmei, ce dracu ţi s-a întâmplat? Ce, nu ţii la trai pe vătrai? Haide, sus capul! Peste o zi, două, ai să înfuleci un biftec. Tu-ţi închipui că eşti bolnav! Aşteaptă, ce Dumnezeu, până te pricopseşti şi tu cu un puişor de sifilis! Atunci chiar c-ai avea de ce să-ţi faci griji..." Şi începu să-mi povestească, plin de haz ca de obicei, călătoria lui pe fluviul Yangţe Kiang, cu părul căzându-i din cap şi dinţii zburându-i din gură. În starea de sleire totală în care mă aflam, povestea ce mi-o depăna avea un efect extraordinar de liniştitor asupra mea. Uitam total de mine. Tipul era de un curaj nebun, zău că era. Poate c-o mai îngrosa pe ici, pe colo, spre folosul meu, dar nu-l ascultam cu spirit critic în acele momente. Eram numai ochi şi urechi. Vedeam gura galben-murdară a fluviului, luminile suind la Hankow, şampanurile ţâşnind prin gâtuiri, oceanul de chipuri galbene şi vârtejurile învăpăiate de răsuflarea sulfuroasă a dragonului. Ce povestire fantastică! Culii foind în jurul vasului zi de zi, pescuind gunoaiele aruncate peste bord, Tom Slattery ridicându-se de pe patul morţii ca să arunce o ultimă privire spre luminile din Hankow, frumoasa eurasiană ce zăcea într-o cămăruţă

întunecoasă şi-i umplea vinele cu otravă, monotonia veşmintelor albastre şi a feţelor galbene, milioane şi milioane de feţe omeneşti supte de foame, bântuite de molime, hrănindu-se cu şobolani, câini şi rădăcini, rumegând iarbă, devorându-şi propriii copii. E greu să-ţi imaginezi că acest bărbat a fost o dată o masă de carne acoperită de cruste, că oamenii îl ocoleau ca pe un lepros. Vocea lui era atât de liniştită şi de blajină încât îţi lăsa impresia că spiritul îi fusese purificat de toate suferinţele pe care le îndurase, întinzându-şi mâna după paharul cu băutură, chipul lui devenea din ce în ce mai blând, iar cuvintele lui păreau să mă mângâie. Şi tot timpul, China planând deasupra noastră ca însuşi Destinul. O Chină în putrefacţie, prefăcându-se în praf asemenea unui uriaş dinozaur, dar păstrându-şi până în ultima clipă magia, vraja, misterul, cruzimea ancestralelor ei legende.

Nu mai puteam urmări firul povestirii; gândul meu îşi luase zborul spre un Patru Iulie din trecut, zi în care îmi cumpărasem primul meu pachet de petarde şi, totodată, lungile beţe de iască sfărâmicioasă cu care să le aprind, acea iască peste care trebuie să sufli ca să obţii o boabă de jăratec încins, iască al cărei miros ţi se lipeşte de degete pentru zile în şir şi te face să visezi ciudăţenii. De Patru Iulie, străzile sunt înţesate de un fel de hârtii de un roşu deschis, imprimate cu desene negre şi aurii, şi peste tot găseşti mici petarde cu umpluturile cele mai ciudate. Pachete peste pachete legate laolaltă cu panglicuţe subţiri de maţe de culoarea creierului omenesc. Toată ziua miroase a praf de puşcă, a iască, iar pulberea de aur a strălucitoarelor învelişuri roşii ţi se lipeşte de degete. Nu te mai gândeşti la China, dar ea este acolo, în vârful degetelor tale, şi te face să simţi mâncărimi în nas, şi multă vreme după aceea, după ce aproape că ai uitat cum miroase o petardă, te trezeşti într-o zi cu foiţa de aur care te înăbuşă, iar minusculele rămăşiţe de iască îţi umplu iar nările de mirosul acela pătrunzător, pe când strălucitoarele hârtii roşii de împachetat stârnesc în tine o puternică nostalgie după un popor şi după un pământ pe care nu le-ai văzut niciodată, dar care curg acum în sângele tău, curg acolo în chip misterios, întocmai ca senzaţia spaţiului şi timpului, o valoare fugitivă, constantă, spre care te întorci din ce în ce mai des pe măsură ce îmbătrâneşti şi pe care încerci s-o prinzi cu spiritul, dar zadarnic, căci tot ce este chinezesc este impregnat de înţelepciune şi de

mister, elemente pe care nu le poţi niciodată prinde cu mâinile, nici cu sufletul, ci trebuie să le laşi să se şteargă, să le laşi să ţi se lipească de degete şi să ţi se infiltreze lent în vine.

Câteva săptămâni mai târziu, într-o dimineaţă, dând curs unei invitaţii stăruitoare din partea lui Collins, care se întorsese la Le Havre, eu şi Fillmore luarăm trenul, pregătiţi să ne petrecem sfârşitul de săptămână în tovărăşia lui. Era pentru prima oară când ieşeam în afara Parisului de când venisem aici. Eram bine dispuşi şi ne-am tratarisit din belşug cu vin de Anjou tot timpul drumului până la coastă. Collins ne dăduse adresa unui bar la care urma să ne întâlnim. Era un local care se chema Jimmie's Bar şi pe care toată lumea de pe coastă trebuia să-l cunoască.

La gară, luarăm o birjă deschisă şi o pornirăm în trap vioi spre locul de întâlnire. Ne rămăsese o sticlă de Anjou pe jumătate plină, pe care o dădurăm gata pe drum. Aerul era înviorător, cu un gust uşor sărat, făcând ca aproape să-mi fie dor de New York. Cât vedeai cu ochii, era plin de catarge şi vase, de pavilioane viu colorate, mari localuri în aer liber şi cafenele cu plafonul înalt, aşa cum nu găseşti decât în provincie. Ne făcu o splendidă impresie, de la bun început. Oraşul ne întâmpina cu braţele deschise.

Chiar înainte de a ajunge la bar îl văzurăm pe Collins venind la trap pe stradă în jos. Mergea, desigur, spre gară şi era în întârziere, ca de obicei. Fillmore propuse pe loc un Pernod. Ne băturăm zdravăn pe umeri, râzând şi vociferând, beţi deja de soare şi de aerul mării. Collins părea cam nehotărât în ce priveşte Pernod-ul pentru început. Ne spuse că se pricopsise cu un pic de sculament. Nimic grav, „ia, o scurgere banală acolo!" Scoase o sticlă din buzunar şi ne-o arătă. „Venetienne" scria pe ea, dacă-mi aduc eu bine aminte. Leacul marinarilor împotriva sculamentului.

Ne oprirăm la un restaurant, ca să luăm o mică gustare înainte de a ne duce la Jimmie's Bar. Era o tavernă imensă, cu grinzi groase, înnegrite de fum şi cu mese încărcate de bucate. Ne tratarăm copios cu vinurile recomandate de Collins. Apoi ne duserăm pe terasă, pentru cafea şi lichioruri. Collins ne tot pomenea de Baronul de Charlus, un om după inima lui, ne zicea el. Acesta stătea la Le Havre de mai bine de un an, străduindu-se să-şi cheltuiască banii adunaţi pe vremea când se ocupase cu

contrabanda. Gusturile lui erau simple: haleală şi băutură, femei şi cărţi. Şi o baie numai la dispoziţia lui! Ăsta era lucrul esenţial!

Mai vorbeam încă de Baronul de Charlus când ajunserăm la Jimmie's Bar. Era târziu după-amiază, şi localul tocmai începea să se umple de lume. Jimmie era acolo, roşu ca sfecla, iar alături de el stătea nevastă-sa, o franţuzoaică plină de nuri, cu ochi strălucitori. Toată lumea ne făcu o primire formidabilă. Furăm aşezaţi iar în faţa unor pahare cu Pernod, gramofonul urla, cei din jur bălmăjeau în engleză, franceză, olandeză, norvegiană, spaniolă, iar Jimmie şi nevastă-sa îşi dădeau câte o palmă uşoară peste fund şi se pupau în draci, ridicau paharele şi ciocneau. Pe scurt, era un hai şi-un tămbălău de-ţi venea să te dezbraci în pielea goală şi să dansezi dansul scalpului. Femeile de la bar se strânseră în jurul nostru ca muştele. Pentru ele, dacă eram prietenii lui Collins însemna că eram bogaţi. Puţin conta că veniserăm îmbrăcaţi în nişte haine mai vechi. *Les Anglais* făceau cu toţii aşa. Eu n-aveam o leţcaie în buzunar, dar nici asta n-avea nici o importanţă, căci eram invitatul de onoare. Mă simţeam totuşi cam stingherit cu două fete mişto în braţe, mai ales că ele aşteptau să le comand ceva. Hotărâi să iau taurul de coarne. Nu se mai ţinea socoteala ce bem în contul casei şi ce în contul nostru. Trebuia să mă comport ca *un gentleman,* chiar dacă n-aveam un sfanţ.

Yvette – aşa o chema pe nevasta lui Jimmie – era extraordinar de graţioasă şi prietenoasă cu noi. Ne spusese că pregătea un mic banchet în cinstea noastră, că mai trebuia să aşteptăm puţin, dar să nu cumva să ne îmbătăm prea tare, ca să fim în stare să apreciem bunătăţile. Gramofonul urla în draci. Fillmore începuse să danseze cu o mulatră superbă, care purta o rochie de catifea mulată pe corp, încât îi scotea în evidenţă toate farmecele. Collins veni lângă mine şi-mi şopti câteva cuvinte în legătură cu o fată care stătea lângă mine.

— Dacă o vrei, patroana o s-o invite la cină.

Era o fostă prostituată, proprietara unei case somptuoase la marginea oraşului. Acum era metresa unui căpitan de marină, clar acesta era plecat, aşa că n-aveam de ce mă teme.

— Dacă-i placi, o să te invite să rămâi cu ea, adăugă el.

Mi-era de-ajuns. Întorcându-mă spre Marcelle, începui pe loc s-o bombardez cu complimente. Eram într-un colţ al barului, ne prefăceam că dansăm, dar ne pipăiam în lege. Jimmie îmi

făcu şiret cu ochiul, dând aprobator din cap. Era grozav de lascivă această Marcelle şi, în acelaşi timp, cât se poate de apetisantă. Se descotorosi curând de cealaltă fată, după care ne aşezarăm în doi pentru o lungă conversaţie în intimitate, întreruptă, din nefericire, de anunţul că masa era gata. Eram cam douăzeci în jurul mesei, iar eu şi Marcelle stăteam la un capăt, vizavi de Jimmie şi nevastă-sa. Cina începu cu pocnituri de dopuri de şampanie, urmate imediat de nişte discursuri beţivăneşti, în timpul cărora eu şi Marcelle ne jucam pe sub masă. Când îmi veni şi mie rândul să mă ridic şi să rostesc câteva cuvinte, trebui să-mi pun şervetul în faţă. Era penibil şi, totodată, incitant. Am fost nevoit să-mi scurtez discursul, căci Marcelle mă gâdila tot timpul prin prohab. Cina dură până aproape de miezul nopţii. Eu muream de nerăbdare să petrec noaptea împreună cu Marcelle, în casa aceea grozavă de pe faleză. Dar n-a fost să fie. Collins plănuise să ne ducă să ne facem de cap în oraş şi eu nu puteam să-l refuz.

— Nu-ţi face griji din pricina ei, îmi zise el. Ai s-o regulezi pe săturate cât mai stăm pe-aici. Spune-i să te aştepte aici până ne întoarcem.

Se cam şucări ea niţel, Marcelle a mea, dar când îi spuserăm ca mai rămân aici câteva zile, se lumină la chip. Ajunşi afară, Fillmore ne luă solemn de braţ pe amândoi şi ne declară că avea să ne facă o mică mărturisire. Era palid şi părea îngrijorat.

— Ei, bine, care-i chestia? îl întrebă Collins vesel. Hai, dă-i drumul!

Dar Fillmore nu-i putea da drumul chiar aşa, direct. Făcu de câteva ori „eh, hm”, apoi izbucni:

— Păi, când m-am dus acum câteva minute la closet, am observat ceva...

— Ah, te-ai pricopsit şi tu! strigă Collins triumfător şi începu să-şi fluture în mână sticla lui de Venetienne. Să nu cumva să te duci la vreun doctor, adăugă el veninos, că nenorociţii ăştia lacomi scot şapte piei de pe tine. Şi nu te abţine nici de la băutură. Toate astea-s nişte baliverne. Ia din chestia asta de două ori pe zi. Şi scutur-o bine înainte. Şi nu e nimic mai rău decât să te sperii, mă înţelegi? Şi, acum, haidem. Când o să ne întoarcem îţi dau eu o siringă şi nişte hipermanganat.

Şi aşa ne pierdurăm în noapte, îndreptându-ne spre coasta dinspre care răzbăteau muzică şi înjurături de marinari beţi. Collins nu încetă să vorbească tot timpul drumului, ba de una, ba de alta, despre, un băieţandru de care se îndrăgostise lulea şi despre belelele ce dăduseră peste el când părinţii pustiului aflaseră. De la asta reveni la Baronul de Charlus, apoi la Kurtz, cel care o luase în susul fluviului şi se pierduse. Erau temele lui favorite, îmi plăcea felul în care Collins se mişca mereu pe acest fundal literar. Era ca un milionar care nu coborâse niciodată din Rolls Royce-ul său. Pentru el nu exista un spaţiu intermediar între realitate şi idei. Când ajunserăm la bordelul de pe Quai Voltaire, după ce se trântise pe o canapea şi sunase ca să cheme fetele şi să comande băuturi, încă mai continuă să vâslească vârtos alături de Kurtz şi, abia după ce fetele se trântiră pe canapea alături de el şi începură să-i astupe gura cu sărutări, îşi încetă divagaţiile. Apoi, ca şi cum, în sfârşit, şi-ar fi dat seama unde se află, i se adresă matroanei ţinându-i un discurs elocvent despre prietenii lui care veniseră special de la Paris ca să-i vadă stabilimentul, în salon se aflau vreo şase fete, toate goale şi, pot să spun, atrăgătoare. Ţopăiau împrejur ca nişte păsărele, în timp ce noi, toţi trei, ne străduiam s-o întreţinem pe matroană. Până la urmă, matroana se scuză, rugându-ne să ne simţim ca acasă. Femeia asta mă cucerise cu totul, atât era de amabilă, binevoitoare şi maternă. Şi era atât de bine crescută! N-ai fi crezut nici în ruptul capului că te afli într-un „bârlog al viciului”, cum i se spune.

Am stat acolo un ceas sau două şi, cum eu eram singurul în stare să mă bucur de privilegiile casei, Collins şi Fillmore rămaseră jos să pălăvrăgească în voie cu fetele. Când revenii în salon, îi găsii pe amândoi întinşi pe pat; fetele formaseră un semicerc şi cântau cu cele mai angelice glasuri corul din „Trandafirii din Picardia”. Părăsirăm stabilimentul grozav de deprimaţi sentimental, mai ales Fillmore. Collins ne conduse rapid la o speluncă ordinară plină de marinari beţi în permisie şi stăturăm câtva timp acolo, distrându-ne cu spectacolul ritualului homosexual care era în plină desfăşurare. Când ieşirăm de acolo, trebui să trecem prin mahalaua felinarelor roşii, unde alte matroane cu salurile pe umeri, stând în prag, îşi făceau vânt cu evantaiele şi aruncau ocheade trecătorilor. Şi toate erau aşa de amabile şi de prevenitoare, de-ţi venea să crezi că fac de gardă

în faţa unui leagăn de copii. Grupuri mici de marinari treceau pe şapte cărări şi intrau zgomotoşi în bordelurile astea ţipătoare. Sex peste tot. Deborda din toate părţile ca o maree ce lua cu ea stâlpii de susţinere ai oraşului. Mai tândălirăm puţin pe malul golfului unde toate erau cu susul în jos. Aveai impresia că toate aceste vapoare, schoonere, iachturi, traulere şi barje fuseseră aruncate pe ţărm de o furtună violentă.

În răstimp de patruzeci şi opt de ore ni se întâmplaseră atâtea lucruri de parcă am fi fost la Le Havre de o lună, ba chiar mai mult. Aveam de gând să plecăm luni de dimineaţă, căci Fillmore trebuia să meargă la slujbă. Ne petrecurăm duminica bând şi destrăbălându-ne, cu sau fără sculament. În după-amiaza aceea, Collins ne mărturisi că-l bătea gândul să se întoarcă la ferma lui din Idaho. Nu mai dăduse pe-acasă de opt ani şi voia să mai vadă o dată munţii din ţinutul natal înainte de a face o nouă călătorie în Orient. Eram într-un bordel şi aşteptam o fată căreia el îi promisese nişte cocaină. Ne-a spus că se săturase până-n gât de Le Havre. Prea mulţi vulturi se roteau în jurul gâtului lui. Colac peste pupăză, nevasta lui Jimmie se îndrăgostise de el şi-i făcea zile amare cu scenele ei de gelozie, îi făcea scene noapte de noapte. Se potolise de când veniserăm noi, dar ne asigură că starea asta nu va dura. Era geloasă mai cu seamă pe o tânără rusoaică, una care dădea mereu pe la bar când se cherchelea. O scandalagioaică. În plus, mai era îndrăgostit ca un disperat de băiatul ăla despre care ne vorbise în prima zi.

— Un băiat poate să-fi rupă inima, zise el. E atât de dumnezeieşte de frumos! Şi atât de crud!

Nu ne puturăm stăpâni să nu izbucnim în râs auzindu-l. Totul suna atât de absurd. Dar Collins vorbea serios.

Pe la miezul nopţii, eu şi Fillmore ne-am dus la culcare. Ni se dăduse o cameră sus, deasupra barului. Era al dracului de înăbuşitor înăuntru, nici o adiere. Prin ferestrele deschise îi auzeam pe clienţi ţipând jos. Gramofonul urla în continuare. Deodată se dezlănţui furtuna, o furtună adevărată. Iar printre bubuiturile tunetelor şi rafalelor de vânt ce ne băteau în geam, răzbătea vuietul unei alte furtuni, care făcea ravagii jos, în bar. Părea să se fi dezlănţuit chiar lângă noi şi era sinistră. Femeile ţipau cât le ţinea gura, se auzea zgomot de sticle sparte, de

mese răsturnate şi bufnetul înfundat, familiar şi respingător de trupuri omeneşti trântite pe podea.

Pe la şase, Collins îşi vârî capul pe uşă. Era palid, faţa îi era peticită cu plasturi, iar un braţ îi atârna de gât, legat cu o eşarfa. Rânjea, descoperindu-şi dinţii.

— Exact cum v-am spus, începu el. Astă-noapte s-a dezlănţuit. Aţi auzit tămbălăul, nu?

Ne îmbrăcarăm în grabă şi ne duserăm jos să ne luăm rămas bun de la Jimmie. Localul era complet distrus, nu mai vedeai o sticlă care să stea în picioare, un scaun care să nu fie rupt. Oglinda şi vitrinele erau făcute ţăndări. Jimmie tocmai îşi făcea un grog cu ou.

În drum spre gară, reconstituirăm întâmplarea. Rusoaica picase după ce noi ne duseserăm clătinându-ne la culcare. Yvette o şi făcuse de două parale, fără să aştepte măcar o scuză, începuseră prin a se trage de păr şi tocmai atunci îşi făcuse apariţia un zdrahon de suedez care-i răsese rusoaicei un pumn în falcă, s-o trezească la realitate. Asta pusese paie peste foc. Collins vrusese să afle ce drept avea matahala aia necioplită să se amestece în treburile altora. Drept răspuns, se pomenise cu o directă în falcă şi se prăbuşise rostogolindu-se în celălalt capăt al barului.

— Bine ţi-a făcut! uriaşe Yvette, prinzând din zbor ocazia să-i trântească rusoaicei o sticlă în cap. În momentul acela, se dezlănţuise furtuna. Timp de câteva minute, barul se preschimbase într-un adevărat infern, toate femeile turbând şi grăbindu-se să se folosească şi ele de această ocazie pentru răfuieli personale. Nu e nimic mai grozav ca o încăierare în lege la un bar... e atât de uşor să implânţi unuia cuţitul în spate sau să-l ameţeşti cu o sticlă în cap când zace căzut pe masă. Bietul suedez se băgase într-un viespar. Toţi îl urau şi, în primul rând, chiar camarazii lui. Voiau să-l vadă la pământ. Aşa că închiseră uşa, dădură mesele la o parte şi făcură astfel, în faţa barului, un loc liber unde cei doi adversari să se poată înfrunta în voie. Şi se înfruntaseră! Când totul se sfârşise, trebuiseră să-l care pe bietul suedez la spital. Collins scăpase destul de ieftin – doar o încheietură de la mână sucită, câteva degete mutate din loc, nasul plin de sânge şi un ochi învineţit. Doar nişte zgârieturi, cum zicea el. Dar dacă ajungea vreodată să se angajeze pe

acelaşi vapor cu el, o să-l omoare. Încă nu terminase cu el. Ne-o promitea.

Dar nici tărăşenia de la bar nu se sfârşise cu asta. Yvette se dusese la alt bar, să-şi înece amarul. Fusese insultată şi trebuia să pună punct la toate. Aşa că ia un taxi şi-i spune şoferului s-o ducă pe o stâncă ce se ridica deasupra mării. O să se sinucidă, asta o să facă. Numai că era atât de beată încât, după ce coborâse bălăbănindu-se din taxi, începuse să se smiorcăie şi, înainte ca s-o poată opri cineva, să se dezbrace. Şoferul o adusese acasă în halul ăsta, pe jumătate goală şi, când o văzu Jimmie în ce hal e, se înfurie atât de cumplit, încât înhaţă cureaua de ascuţit briciul şi o bătu măr, dar ticăloasei îi plăcea, căci tot striga: „Mai bate-mă!” stând în genunchi şi cuprinzându-i picioarele cu braţele. Dar Jimmie se săturase, aşa că-i dăduse un picior zdravăn în burtă, de-i tăiase răsuflarea şi poate şi ceva din poftele sexuale perverse, strigându-i: „Scroafa bătrână ce-eşti!”

Bine că trebuia să plecăm. Oraşul arăta altfel în lumina crudă a zorilor. Ultimul lucru despre care mai vorbirăm în timp ce aşteptam ca trenul să tragă la peron fu Idaho. Toţi trei eram americani. Veniserăm din locuri diferite, dar aveam multe lucruri în comun – o groază de lucruri, pot să spun.

Deveniserăm sentimentali, aşa cum se întâmplă cu americanii când trebuie să se despartă. Ne idiotizam gândindune la vite, oi, spaţiile nesfârşite, la locurile unde bărbaţii sunt bărbaţi cu adevărat şi alte rahaturi de genul ăsta. Dacă, în locul trenului, ar fi tras la peron un vapor, cred că ne-am fi căţărat toţi trei pe punte şi ne-am fi luat rămas bun de la toate. Numai că, aşa cum mi-a fost dat să aflu mai târziu, Collins n-a mai ajuns vreodată în America... iar Fillmore, ei, i-a venit şi lui timpul să-şi primească pedeapsa şi încă într-un fel cum nici unul dintre noi nu şi-ar fi putut închipui. E bine să ţii America aşa, mereu în fundal, ca pe un soi de carte poştală ilustrată la care te uiţi în momentele de slăbiciune, în acest fel îţi închipui că este mereu acolo, aşteptându-te, neschimbată, intactă, un vast spaţiu patriotic, cu vite, oi şi oameni inimoşi gata să dea dracului tot ce văd în faţa ochilor, bărbat, femeie sau animal! America nu există! E doar un nume pe care-l dai unei idei abstracte...

Parisul este ca o curvă. De la distanţă pare răpitoare, abia aştepţi s-o strângi în braţe. Iar peste câteva minute te simţi

pustiit şi dezgustat de tine însuţi. Ai impresia că ai fost dus de nas.

M-am întors la Paris cu ceva bani, câteva sute de franci pe care Collins mi-i vârâse în buzunar tocmai când mă urcam în tren. Îmi ajungeau ca să-mi iau o cameră şi pentru o săptămână de mâncat pe săturate. De mai mulţi ani n-avusesem atâţia bani asupra mea. Mă simţeam atât de plin de avânt, de parcă o viaţă nouă mi se deschidea în faţă. Voiam să-mi chivernisesc averea, aşa că pornii în căutarea unui hotel ieftin, unul de care-mi vorbise mai demult Eugene, situat deasupra unei brutării, pe Rue du Château, imediat după Rue de Vanves. La numai câţiva metri se afla podul ce traversa drumurile cartierului Montparnasse, cartier atât de familiar mie.

Puteam obţine acolo o cameră pentru o sută de franci pe lună, o cameră, bineînţeles, lipsită de cele necesare – n-avea nici măcar o fereastră – şi poate c-aş fi luat-o, ca să am un adăpost sigur în caz de nevoie, dacă n-ar fi avut inconvenientul că, pentru a intra, eram nevoit să trec întâi prin camera unui orb. Ideea că va trebui să trec seară de seară prin camera lui avu asupra mea un efect deprimant. Hotărâi să caut altă cameră, aiurea. Mă dusei pe Rue Cels, chiar în spatele cimitirului, şi examinai un soi de cursă de şobolani, cu balcoane dispuse în jurul curţii. De-a lungul balcoanelor de la primul etaj erau înşirate colivii cu păsărele. Era fără îndoială o privelişte reconfortantă, dar mi se păru că totul seamănă cu o cameră banală de spital. Nici proprietarul nu mi se păru în regulă. Mă hotărâi să aştept să vină noaptea, să caut mai cu grijă şi să-mi găsesc un colţ plăcut pe o străduţă liniştită.

Cheltuii cincisprezece franci cu cina, de două ori mai-mult decât îmi propusesem. Asta mă făcu atât de nefericit încât renunţai să-mi îngădui huzurul unei cafele, în pofida faptului că începuse să burniţeze. Nu! O să mă mai plimb puţin, apoi mă voi duce la culcare, la o oră rezonabilă. Mă şi simţeam un nenorocit pentru faptul că eram nevoit să-mi menajez astfel resursele financiare. N-o făcusem în viaţa mea, nu-mi era în fire.

Până la urmă, începu să plouă cu găleata. Eram mulţumit. Asta îmi oferea un motiv scuzabil pentru a mă refugia undeva şi a-mi întinde puţin picioarele. Era încă prea devreme ca să mă duc la culcare. Grăbii pasul, revenind spre Boulevard Raspail.

Deodată, văzui că o femeie se apropie de mine şi mă abordează, sub şfichiuirile polii. Mă întreabă cât e ceasul, îi răspund că n-am ceas. Şi atunci ea izbucneşte, exact în aceşti termeni:

— O, bunul meu domn, vorbiţi cumva englezeşte? Eu răspund dând afirmativ din cap. Ploaia începea acum să cadă în şuvoaie.

— Domnule dragă, poate aveţi inima atât de bună ca să mă duceţi la o cafea. Plouă aşa de tare şi eu n-am bani să stau undeva. Scuzaţi-mă, bunul meu domn, dar păreţi atât de cumsecade... mi-am dat imediat seama că sunteţi englez.

Şi, rostind aceste cuvinte, buzele ei schiţează un zâmbet straniu şi pe jumătate dement.

— Poate îmi puteţi da un mic sfat, scumpul meu domn... Sunt singură pe lume... Doamne, e groaznic să n-ai bani! Aceste „domnule dragă” şi „bunul meu domn” şi „scumpul meu domn” mă făcură aproape să izbucnesc într-un râs isteric. O deplângeam şi totuşi nu mă puteam stăpâni să nu râd. Izbucnii în râs. Îi rasei în faţă. Şi atunci începu şi ea să râdă, un râs ciudat, cu accente extrem de stridente, un râs smintit, izbucnire în cascade ale unui râs cu totul neaşteptat. O luai de braţ şi nu făcurăm decât un salt până la cafeneaua cea mai apropiată, încă mai chicotea când intrarăm în *bistro.*

— Scumpul şi bunul meu domn, începu ea din nou, poate credeţi că nu vă spun adevărul. Sunt o fată cinstită... provin dintr-o familie bună. Doar că (şi aici schiţă iarăşi acel zâmbet palid, forţat), doar că sunt într-o situaţie atât de nenorocită încât nu-mi pot permite să stau undeva jos.

Auzind-o, izbucnii iar în râs. Nu mă puteam stăpâni; frazele pe care le folosea, accentul acela ciudat, pălăria aiurită pe care o purta, zâmbetul ăla smintit...

— Ascultă, o întrerupsei eu, de ce naţionalitate eşti?

— Sunt englezoaică, îmi răspunse ea. Adică m-am născut în Polonia, dar tatăl meu e irlandez.

— Şi asta te face pe dumneata englezoaică?

— Da, răspunse ea şi începu să chicotească iar, stingherită, făcând un pic pe sfioasa.

— Ştii cumva un hotel drăguţ unde m-ai putea duce?

Îi pusesem întrebarea asta nu pentru că aş fi intenţionat să mă duc cu ea, ci numai pentru a o scuti de preliminariile obişnuite.

— Oh, scumpul meu domn, protestă ea, de parcă făcusem cea mai cumplită greşeală, sunt sigură ca nu la aşa ceva vă gândiţi. Eu nu sunt genul ăsta de fată. Aţi glumit doar, văd eu. N-aş fi avut curajul să-i vorbesc unui franţuz cum v-am vorbit dumneavoastră. Ăştia te jignesc de cum dau cu ochii de tine.

Turui, câtva timp, pe acelaşi ton. Voiam să scap de ea. Dar ea nu voia să fie lăsată singură. Se temea, actele ei nu erau în ordine. N-aş fi aşa de drăguţ s-o duc la hotel? Poate că aş putea să-i „împrumut" cincisprezece sau douăzeci de franci, ca să-l liniştească pe patron? O condusei până la hotelul unde spunea că stă şi-i vârâi în mână o bancnotă de cincizeci de franci. Ori era şireată, ori cu adevărat inocentă – uneori îţi vine greu să spui dar, oricum, voia s-o aştept până se duce la *bistro* s-o schimbe. Când îi spusei că nu e nevoie, îmi luă mâna, şi-o duse la gură şi mi-o sărută. Un gest absolut spontan. Eram stupefiat. Mă simţeam gata să-i ofer tot ce aveam. Zău că mă atinsese la sentiment acest mic gest nebunesc. Mă gândeam, în sinea mea, că e bine să fii bogat din când în când, numai ca să trăieşti o emoţie ca asta. Totuşi, nu-mi pierdui capul. Cincizeci de franci! Destui bani făcuţi praf într-o noapte ploioasă. Când mă îndepărtai de ea, îmi făcu semne de rămas bun cu boneţica aia caraghioasă a ei pe care nu ştia cum s-o poarte. Parcă eram nişte vechi tovarăşi dejoacă. Mă simţeam tâmpit şi beat. „Scumpul şi bunul meu domn... arătaţi atât de cumsecade... sunteţi atât de bun... etc. etc." Mă simţeam ca un sfânt.

Când te simţi plin de tine şi mulţumit sufleteşte nu e chiar aşa de uşor să te duci la culcare. Te simţi parcă dator să te răsplăteşti pentru asemenea accese de bunătate. Trecând pe lângă Jungle", aruncai o privire spre ringul de dans, femei cu spatele gol şi şiraguri de perle strângându-le de gât – sau cam aşa arătau – îmi aţâţau privirea cu cururile lor apetisante. M-am dus aşadar la bar şi-am comandat o cupă de şampanie. Când muzica se opri, o blondă frumoasă – părea să fie norvegiană – veni şi se aşeză lângă mine. Nu erau decât vreo şase perechi în local, probabil că toată lumea dansase laolaltă. Mai comandai o cupă de şampanie ca nu cumva să-mi slăbească curajul.

Când mă ridicai ca să mă duc să dansez cu blonda, în ring nu eram decât noi doi. De obicei, în situaţii de genul ăsta, eram conştient de ce făceam, dar şampania şi felul cum ea se crampona de mine, lumina palidă şi cele câteva sute de franci din buzunar, care-mi dădeau atâta siguranţă, mă rog... Mai făcurăm un tur de dans, un soi de exhibiţionism în doi, apoi ne aşezarăm să stăm de vorbă. Ea începu să plângă – iată cum a început toată tărăşenia. Mă gândeam că poate băuse prea mult, aşa că mă prefăcui că nici nu observ, între timp, îmi aruncam privirile în jur, căutând o alta din şeptel, care să fie disponibilă. Dar localul era acum pustiu.

Când eşti prins într-o cursă, cel mai bun lucru pe care poţi să-l faci e să-ţi iei tălpăşiţa. Şi pe loc! Dacă nu, ai rupt-o-n fericire. Ceea ce mă reţinu, lucru destul de curios, fu ideea că va mai trebui să plătesc un bilet de vestiar. Te laşi mereu prins în cursă din pricina unor fleacuri.

Motivul pentru care plângea, îmi fu dat să descopăr curând, era că-şi pierduse copilul. Nu era norvegiană, era franţuzoaică şi, pe deasupra, moaşă. O moaşă şic, pot să spun, dar cu lacrimile ce-i şiroiau pe obraz. O întrebai dacă nu i-ar pica bine ceva de băut, drept care comandă pe loc un whisky şi-l dădu pe gât cât ai clipi.

— Mai vrei unul? o întrebai cu gingăşie.

Credea că da, era total dărâmată, într-o stare groaznică de depresiune nervoasă. Credea că i-ar plăcea şi un pachet de Camei.

— Nu, stai puţin, se răzgândi ea, mai bine Pali Mall.

Ia ce vrei, gândeam eu, dar, pentru numele lui Dumnezeu, opreşte-te odată din plâns, că mă calci pe nervi. O săltai în picioare, să mai facem un dans. În picioare, părea o cu totul altă femeie. Probabil că suferinţa te face mai lasciv, habar n-am. O întrebai în şoaptă dacă n-ar fi mai bine s-o luăm din loc.

— Unde? întrebă ea cu vioiciune.

— Păi, oriunde, într-un loc liniştit, unde să putem sta de vorbă.

Mă dusei la toaletă şi-mi mai numărai o dată banii. Ascunsei bancnotele de o sută de franci în buzunarul vestei, iar mărunţişul împreună cu o bancnotă de 50 de franci îl lăsai în buzunarul de la pantaloni. Mă întorsei la bar, hotărât să vorbesc pe şleau.

Îmi uşura mult sarcina, întrucât atacă ea însăşi subiectul. Trecea prin mari dificultăţi. Nu numai că-şi pierduse copilul, dar şi mama ei era acasă, bolnavă, foarte bolnavă, şi trebuia să plătească doctorul, şi să cumpere medicamente, şi câte şi mai câte. Bineînţeles că nu credeam o iotă din tot ce-mi îndruga. Şi, cum tot aveam nevoie de o cameră de hotel pentru o noapte, îi propusei să vină şi să rămână cu mine până dimineaţa. Mă gândeam că aşa puteam face nişte mici economii. Dar ea nu voia nici în ruptul capului. Mai bine acasă la ea, avea un apartament şi, pe deasupra, trebuia să mai aibă grijă de maică-sa. Gândindu-mă bine, îmi ieşea mai ieftin să dorm la ea, aşa că mă declarai de acord – şi hai s-o roim imediat. Totuşi, înainte de a pleca, mi se păru normal să-i spun cum stăteam cu banii, ca să nu ajungem să ne tocmim tocmai la sfârşit. Credeam c-o să leşine când îi spusei ce sumă am în buzunar.

— Ei, lasă gluma! exclamă ea.

Se simţea profund jignită. Credeam că va urma o scenă... Dar am rămas netulburat pe poziţie.

— Bine, atunci te las, i-am zis. Se vede c-am greşit adresa.

— Chiar c-ai greşit-o! exclamă ea, dar ţinându-mă în acelaşi timp de mânecă. *Ecoute, chéri... sois raisonnable!*

Când o auzii vorbind aşa, îmi recâştigai pe deplin încrederea. Ştiam că ajungea să-i promit un supliment, ca totul să fie O.K.

— Bine, bine, i-am zis cu o oarecare lehamite, am să fiu drăguţ cu tine, ai să vezi.

— Aşa, deci, m-ai minţit?

— Da, recunoscui eu zâmbind, te-am minţit...

Nici n-apucasem bine să-mi pun pălăria pe cap, că ea şi chemase un taxi. O auzii dându-i şoferului o adresă de pe Boulevard de Clichy. Asta era mai mult decât preţul unei camere, mă gândii în sinea mea. Dar mai era timp... mă rog, o să vedem. Nu ştiu când începuse, dar îmi dădui la un moment dat seama că vorbea ca în delir despre Henri Bordeaux! Nu întâlnisem încă o curvă care să-i fi cunoscut pe Henri Bordeaux! Dar asta era chiar inspirată. Vorbea atât de frumos, într-o limbă aleasă, era atât de plină de discernământ, încât mă întrebam cât va trebui să-i plătesc. Mi se pare c-am auzit-o spunând *„quand il n‘y aura plus de temps”.* Oricum, ceva cam în genul ăsta. În starea în care mă aflam, o asemenea frază merita o sută

de franci. Mă întrebam dacă fraza era a ei sau o luase de la Henri Bordeaux. Puţin contează. Era exact fraza potrivită pentru o cursă în taxi pe sub Montmartre. "Bună seara, mamă, îmi ziceam în gând, fiica dumitale şi eu o să avem grijă de dumneata – *„quand il n'y aura plus de temps!"* Parcă-mi aduc aminte că voia să-mi arate şi diploma ei.

De îndată ce închiserăm uşa în urma noastră, aproape c-o apucară năbădăile. Era ca nebună, îşi frângea mâinile şi adopta poziţii â la Sarah Bernhardt, pe jumătate goală şi îmboldindu-mă să mă dezbrac mai iute, să fac asta, să fac aia. În sfârşit, când fu goală-puşcă şi începu să umble de colo-colo cu un combinezon în mână, căutându-şi kimonoul, o prinsei şi o strânsei puternic la piept. Când îi dădui drumul, avea o mutră speriată.

— Dumnezeule, Dumnezeule mare, exclamă ea, trebuie să mă duc până jos să văd ce face mama! Dacă vrei, poţi să faci o baie, *chéri.* Uite, acolo. Nu lipsesc decât două minute.

La uşă, o cuprinsei din nou în braţe. Eram numai în chiloţi şi aveam o erecţie formidabilă. Nu ştiu de ce, tot zbuciumul, toată agitaţia şi toată comedia asta nu făceau decât să-mi excite apetitul. Poate că nu făcea decât să coboare şi să-şi liniştească peştele. Aveam senzaţia că se întâmplă ceva neobişnuit, un soi de dramă despre care voi citi mâine dimineaţă în ziare. Inspectai la repezeală apartamentul. Două camere, baie, mobilate nu fără gust. Destul de cochet. Pe unul din pereţi era atârnată diploma: „Clasa întâi", cum sunt toate. Pe măsuţa de toaletă descoperii fotografia unei fetiţe cu bucle bogate. Dădui drumul la apă în baie, apoi mă răzgândii. Dacă se întâmplă ceva şi sunt găsit în baie... Ideea îmi displăcea, începui să umblu de colo-colo prin cameră, simţindu-mă din ce în ce mai stânjenit, pe măsură ce timpul trecea.

Când se întoarse, era încă şi mai agitată.

— O să moară... o să moară! nu înceta ea să se jeluiască.

O clipă, mă gândii să las totul baltă. Cum dracu' să încaleci o femeie când maică-sa moare cu un etaj mai jos, poate chiar sub această cameră? O luai în braţe, jumătate din simpatie, jumătate din dorinţa de a obţine lucrul pentru care venisem aici. Cum stăteam aşa, lipiţi unul de altul, îmi şopti că avea nevoie imediat de banii pe care i-i promisesem. Erau pentru *„maman".* Căcat! Dar n-aveam chef să mă târguiesc într-un asemenea moment. Mă dusei la scaunul pe care îmi aşezasem hainele şi

scosei din buzunarul de la vestă un bilet de o sută de franci având grijă să rămân tot timpul cu spatele la ea. Şi, ca o precauţie în plus, îmi aşezai pantalonii de partea patului unde urma să mă întind. Cei o sută de franci n-o mulţumeau chiar pe deplin, dar îmi dădui seama, după protestele ei slabe, că erau de ajuns. Apoi, cu o energie care mă ului, îşi scoase kimonoul şi sări în pat. Abia îmi petrecui braţul în jurul mijlocului ei şi o trăsei spre mine, că ea şi suci comutatorul, şi hopa, un întuneric desăvârşit! Mă îmbrăţişa cu patimă şi gemea de mai mare dragul, aşa cum fac toate franţuzoaicele când eşti cu ele în pat. Mă excitase la culme cu găselniţa asta, stingerea luminii, neobişnuită pentru mine. Mi se părea ceva ireal, dar, în acelaşi timp, chestia mă făcu şi bănuitor şi, de îndată ce putui s-o fac comod, întinsei mâinile ca să verific dacă pantalonii mei erau pe scaun.

Credeam că rezolvasem problema nopţii. Patul era cât se poate de confortabil, mai moale decât un pat obişnuit de hotel, iar cearşafurile curate, lucru de care avusesem timp să-mi dau seama. De nu s-ar zvârcoli atâta! Aveam impresia că nu se culcase cu un bărbat de o lună de zile. Eu voiam să-mi prelungesc plăcerea. Pe măsura celor o sută de franci pe care-i plătisem. Dar ea bălmăjea fel de fel de chestii în limbajul acela de pat care-ţi pătrunde în sânge încă şi mai repede când totul se petrece în întuneric. Duceam o luptă înverşunată, dar totul era zadarnic câtă vreme ea tot gemea şi gâfâia şi mă îndemna:

— Vite, chéri! Vite, chéri! Oh, c'est bon! Oh, oh! Vite, vite, chéri! Încercai să număr de la unu la nu ştiu cât, dar totul era ca o sirenă de pompieri care se stingea în depărtare.

— Vite, chéri!

Şi de data asta, gâfâind, se cutremură atât de tare, încât bum! – şi gata. Auzii stelele sunând ca nişte clopote, şi pa şi puşi sutei mele de franci şi celor cincizeci care se duseseră pe apa sâmbetei mai înainte şi despre care uitasem cu desăvârşire, şi iată lumina iar aprinsă şi, cu aceeaşi viteză cu care sărise în pat, iat-o şi pe ea sărind din pat gemând şi guiţând ca o scroafă bătrână. Eu rămăsesem întins în pat, pufăind dintr-o ţigară, dar cu ochii jalnic aţintiţi spre pantalonii mei. Erau groaznic de mototoliţi. Peste o clipă ea apăru din nou, strângându-şi kimonoul pe lângă trup şi-mi spuse, în felul ei agitat, care mă călca pe nervi, să mă simt ca acasă.

— Eu mă duc jos, să văd ce mai face mama, îmi zise. Mais faites comme chez vous, chéri e reviens tout de mite.

Trecu un sfert de oră şi începui să mă simt neliniştit. Mă dusei în cealaltă cameră şi citii o scrisoare pe care o găsii pe masă. Nimic interesant, o scrisoare de dragoste. În baie, cercetai toate sticluţele de pe etajeră. Avea absolut tot ce-i trebuie unei femei ca să miroasă bine. Speram să revină şi să-mi mai dea ceva, măcar pentru alţi cincizeci de franci. Dar timpul se ţâra încet – şi nici urmă de ea. Începui să mă alarmez. Poate că cineva chiar murea jos. Distrat, cred că datorită instinctului de conservare, începui să mă îmbrac, în timp ce-mi prindeam cureaua cu catarama, îmi trecu prin minte ca o străfulgerare faptul că pusese "suta mea de franci în poşetă, în emoţia momentului, îşi aruncase poşeta în dulap, pe raftul de sus. Îmi aminteam perfect cum se ridicase pe vârfuri ca să ajungă la acel raft. N-avui nevoie decât de un minut ca să deschid şifonierul şi să-i găsesc poşeta pe pipăite. Era la locul ei. O deschisei grăbit şi-mi văzui bancnota de o sută de franci ascunsă cu grijă între compartimentele de mătase, Pusei poşeta exact în locul în care o găsisem, îmi îmbrăcai haina şi-mi trăsei pantofii în picioare, apoi ieşii pe palier, ciulind urechile. Nici un zgomot. Numai Dumnezeu ştie unde se dusese! Într-o clipită, mă întorsei la şifonier şi-i scotoci în poşetă. Umflai cei o sută de franci şi tot mărunţişul pe care-l mai găsii acolo. Apoi, închizând uşa fără zgomot, coborâi scările în vârful picioarelor şi, când mă văzui în stradă, o luai la fugă mâncând pământul. La Cafe Bourdon, mă oprii ca să iau o gustărică. Curvele se distrau pe seama unui grăsan care adormise cu nasul în farfurie. Tipul sforăia zdravăn, dar continua să dea din falei, în local era un vacarm de nedescris. Se striga: „Toţi la bord!”, după care urma un concert de furculiţe şi cuţite lovite de masă. Grăsanul îşi deschise ochii pentru o clipă, clipi stupid din gene, apoi capul i se rostogoli iarăşi pe piept, îmi vârâi suta de franci cu grijă la locul ei, în buzunarul de la vestă, şi-mi numărai mărunţişul. Tămbălăul, din jurul meu se înteţea, iar mie îmi venea greu să-mi aduc aminte dacă pe diploma ei scria „Clasa întâi” sau nu. Faptul mă intriga. De maică-sa, mă durea în cot. Speram că dăduse deja ortu’ popii! Ar fi fost nostim ca tot ce-mi spusese să fie adevărat. Prea frumos ca să fie adevărat! *„Vite, chéri... vite, vite!”* Şi idioata aialaltă, cu „bunul meu domn” şi „arătaţi atât de cumsecade”

ale ei! Mă întrebam dacă-şi luase cu adevărat o cameră la hotelul în faţa căruia o lăsasem.

Spre sfârşitul verii, Fillmore îmi propuse să stau la el. Locuia într-un atelier-studio spaţios care dădea spre cazarma cavaleriştilor, chiar alături de Place Dupleix. Ne văzuserăm des după scurta noastră călătorie la Le Havre. Dacă nu era el, nu ştiu ce s-ar fi ales de mine. Probabil c-aş fi fost mort acum.

— Ti-aş fi propus mai demult să stai la mine, îmi zise el, dar n-am putut s-o fac din pricina curviştinei ăleia de Jackie. Nu mai ştiam cum să scap de ea.

N-am putut să nu zâmbesc. Mereu i se întâmplau chestii de-astea lui Fillmore. Avea geniul de a atrage căţele de pripas. Oricum, Jackie îşi luase până la urmă tălpăşiţa de bună voie.

Se apropia anotimpul ploilor, cu interminabilele şi lugubrele sale perioade de ceaţă deasă şi de averse din senin care te pătrund până-n măduva oaselor şi te fac să te simţi nenorocit. Ce oraş execrabil este Parisul iarna! O climă care-ţi roade sufletul şi te lasă pustiu ca întinsa coastă a Labradorului. Remarcai cu oarecare îngrijorare că singura sursă de căldură era soba din atelier. Oricum, era încă destul de confortabil. Iar de la fereastră, priveliştea era superbă.

Dimineaţa, Fillmore mă zgâlţâia fără menajamente şi-mi lăsa un bilet de zece franci pe noptieră. Drept care, îndată ce pleca, eu mă întorceam pe partea cealaltă, să mai trag un pui de somn. Uneori, rămâneam în pat până la prânz. Nimic nu mă presa, trebuia doar să-mi termin cartea, dar asta nu mă neliniştea prea mult, întrucât eram convins de pe acum că nimeni nu mi-ar fi acceptat-o. Totuşi, Fillmore era foarte impresionat de ce scriam. Când venea seara acasă, cu o sticlă sub braţ, primul lucru pe care-l făcea era să se ducă la masa de scris ca să vadă câte pagini fătasem. La început îmi plăcură aceste accese de entuziasm, dar mai târziu, când inspiraţia începuse să-mi sece, mă simţeam al dracului de stânjenit când îl vedeam că-şi bagă nasul peste tot căutând paginile care era de presupus că trebuiau să curgă din mine ca apa dintr-un robinet. Când n-aveam nimic să-i arăt, mă simţeam exact ca o curvă pe care o găzduise la el. Îmi amintesc că obişnuia să spună despre Jackie:

— Totul ar fi fost în regulă cu ea, doar să-mi mai fi dat şi câte o bucăţică de cur din când în când.

Dacă aş fi fost femeie, i-aş fi oferit cu plăcere o bucăţică de cur. Mi-ar fi fost mult mai uşor decât să-l alimentez cu paginile pe care le aştepta de la mine.

Oricum, îşi dădea silinţa să mă facă să mă simt în largul meu. În casă era totdeauna destulă mâncare şi băutură. Din când în când Fillmore ţinea morţiş să merg cu el la un *dancing! Îi* plăcea grozav să frecventeze un local cu negri de pe Rue d'Odessa, unde îl aştepta o mulatră trăsnet, care uneori venea cu noi acasă. Singurul lucru care-i dădea bătaie de cap era că nu găsea o franţuzoaică în stare să tragă la măsea. Toate erau prea abstinente pentru gustul lui. Îi plăcea să aducă o femeie la atelier şi să dea gata câteva butelci împreună înainte de a trece la treabă, îi mai plăcea s-o facă să creadă că e artist plastic. Cum tipul de la care închinase apartamentul era pictor, nu-i era deloc greu să creeze această impresie, înşirase prin cameră tablourile găsite în *armoire,* iar o pânză neterminată o aşezase la vedere pe şevalet. Din nefericire, toate erau pictate într-o manieră suprarealistă şi impresia pe care o creau era de obicei nefavorabilă, între o curvă, o portăreasă şi un ministru, nu e prea mare diferenţă în ceea ce priveşte pictura. Fillmore se simţi foarte uşurat când Mark Swift începu să ne facă vizite regulate, cu intenţia de a-mi face mie portretul. Nutrea o mare admiraţie pentru Swift. Zicea că e un geniu. Şi, cu toate că exista ceva feroce în tot ce se apuca să facă, dacă picta un om sau un obiect pricepea! totuşi despre ce era vorba.

La cererea lui Swift, începusem să-mi las barbă. Susţinea că forma craniului meu cere neapărat o barbă. Trebuia să-i pozez stând lângă fereastră, cu turnul Eiffel în spatele meu, căci voia şi turnul Eiffel în tablou. Şi mai voia şi maşina de scris tot în tablou, în această perioadă, Kruger prinsese şi el obiceiul să ne viziteze. Susţinea că Swift n-are habar de pictură, îl exaspera să vadă lucruri care nu respectau proporţiile. Credea, implicit, în legile naturii. Pe Swift îl durea-n cot de natură, voia să picteze doar ceea ce era în capul lui. Oricum, portretul meu făcut de Swift trona acum pe şevalet, şi, cu toate că nici o proporţie nu era respectată, până şi un ministru îşi dădea seama că era un cap de om, capul unui bărbat cu barbă. Ba portăreasa chiar începu să se arate interesată de tablou. Zicea că asemănarea e izbitoare. Şi-i plăcea ideea cu turnul Eiffel ca fundal.

O lună şi mai bine convieţuirea noastră se desfăşură fără probleme deosebite. Împrejurimile îmi plăceau, mai ales noaptea, când lugubra lor hidoşenie se făcea simţită din plin. Piaţeta, atât de încântătoare şi de liniştită în amurg, putea lua aspectul cel mai lugubru şi mai sinistru îndată după căderea întunericului. Era zidul acela lung şi foarte înalt care acoperea o parte a cazărmilor, lângă care mereu erau doi îndrăgostiţi, îmbrăţişându-se pe furiş, adesea în ploaie. Era un spectacol deprimant să vezi doi tineri strâns înlănţuiţi lângă acest zid de închisoare, sub un bec electric ce împrăştia o lumină spectrală. Parcă ar fi fost surghiuniţi dincolo de hotarele lumii acesteia. Şi ceea ce se petrecea în curtea cazărmii era deprimant. Când ploua, aveam obiceiul să stau la geam şi să contemplu activităţile ce se desfăşurau jos, ca şi cum ar fi fost ceva ce se întâmpla pe o altă planetă. Mi se părea ceva absolut de neînţeles. Totul se petrecea conform unui program prestabilit, dar un program făcut de un nebun. Iată-i acolo, înglodaţi în noroi, trâmbiţele sunând, caii şarjând, totul între patru ziduri. Un simulacru de bătălie. O grămadă de soldaţi de plumb care n-aveau nici un interes să înveţe cum să omoare, cum să-şi lustruiască cizmele sau să-şi ţesale caii. O comedie total ridicolă, care, însă, făcea parte din ordinea lucrurilor. Când n-aveau nimic de făcut, arătau încă şi mai ridicol. Se scărpinau, umblau fără rost, cu mâinile în buzunare, se uitau la cer. Iar când îşi făcea apariţia un ofiţer, pocneau din călcâie şi salutau. Mi se părea că-i o casa de nebuni. Până şi caii aveau un aer tâmp. Apoi, din când în când, scoteau tunurile şi defilau pe stradă cu mare tămbălău, iar mulţimea se înşiruia pe margini căscând gura şi admirându-le frumoasele uniforme. Mie totdeauna mi-au făcut impresia unui corp de armată în retragere. Arătau jigăriţi, murdari, resemnaţi, uniformele erau prea largi, iar toată vioiciunea care le era proprie ca indivizi dispărea cu desăvârşire.

Totuşi, când se arăta soarele, totul era altfel. Citeai în ochii lor o rază de speranţă, pasul le era mai vioi, arătau un pic de entuziasm. Atunci culorile lucrurilor ieşeau grandioase în evidenţă şi remarcai agitaţia dezordonată atât de caracteristică francezilor. La *bistro-ul* din colţ pălăvrăgeau veseli stând la un pahar, iar ofiţerii păreau mai umani, mai francezi, aş putea să spun. Când iese soarele, fiece locşor din Paris poate arăta

frumos. Iar dacă mai există şi un *bistro* cu tenda desfăşurată, cu câteva mese pe trotuar şi băuturi colorate în pahare, atunci oamenii arată chiar oameni. Şi chiar sunt oameni, cei mai grozavi de pe pământ când soarele străluceşte! Atât de inteligenţi, atât de indolenţi, atât de lipsiţi de griji! Este o crimă să-i aduni pe aceşti oameni ca pe o turmă în cazărmi, să-i obligi să facă instrucţie, să-i ierarhizezi în soldaţi de rând, sergenţi, colonei şi mai ştiu eu ce. Cum spuneam, convieţuirea noastră se desfăşura fără probleme. Din când în când, Carl îmi aducea câte ceva de lucru, articole pe care lui nu-i plăcea să le scrie. Nu mi le plătea decât cu cincizeci de franci bucata, dar erau uşor de scris, întrucât nu aveam decât să consult numerele mai vechi ale ziarului şi să actualizez articolele. Oamenii citesc chestii de-astea doar la toaletă sau ca să-şi omoare timpul într-o sală de aşteptare. Esenţialul era să lustruieşti bine adjectivele, restul fiind doar o problemă de date şi de statistici. Dacă era un articol important, şeful de secţie îl semna chiar el. Era o nulitate tipul. Nu vorbea bine nici o limbă, dar ştia cum să-ţi caute nod în papură. Dacă descoperea vreun paragraf bine scris, exclama:

— Uite, aşa mi-ar plăcea mie să scrieţi toţi. E grozav! Îţi dau voie să-l foloseşti în cartea ta.

Aceste pasaje magnifice erau de obicei luate din enciclopedie sau dintr-un ghid turistic mai vechi. Pe unele, Carl chiar le-a folosit în cartea lui, căci aveau un caracter suprarealist.

Dar iată că într-o seară, când tocmai mă întorsesem acasă după o mică plimbare, dau să deschid şi văd o femeie ţâşnind din dormitor.

— A, dumneata eşti scriitorul! exclamă ea fără nici o altă introducere, contemplându-mi barba ca pentru a-şi verifica impresia. Vai, ce barbă oribilă! continuă ea apoi. Cred că voi, ăştia de pe-aici, sunteţi cam într-o dungă.

Fillmore se ţâra în urma ei cu o cuvertură în braţe.

— E o prinţesă, mi-o prezentă el plescăind din limbă de parcă tocmai ar fi gustat din nişte icre negre.

Amândoi erau îmbrăcaţi de oraş şi nu pricepeam ce voiau cu aşternuturile. Apoi, imediat îmi trecu prin minte că Fillmore trebuie s-o fi dus în dormitor ca să-i arate sacul cu rufărie. Totdeauna făcea aşa, mai ales cu o *Française,* „N-ai părăluţe, n-ai cămăşuţe!” asta scria pe sacul lui cu rufărie şi era oricum

obsedat de dorinţa de a-i explica acest moto oricărei femeiuşti care venea pe la el. Dar dama asta de acum nu era o *Française,* mă lămuri el imediat. Era o rusoaică şi nici mai mult, nici mai puţin decât o prinţesă.

Era bucuros şi emoţionat ca un copil care descoperă o jucărie deosebită.

— Vorbeşte cinci limbi! o lăudă el, evident copleşit de o asemenea performanţă.

— Patru, îl corectă ea prompt.

— Bine, fie şi patru... Oricum, e o fată a dracului de deşteaptă. Trebuie s-o auzi vorbind.

Prinţesa era nervoasă, se tot scărpina la o coapsă şi-şi freca nasul.

— De ce vrea să-şi facă patul chiar acum? întrebă ea brusc, adresându-mi-se mie. Crede că în felul ăsta o să-i cedez? Nu-i decât un copil mare. Se comportă într-un mod ruşinos. L-am dus ieri la un restaurant rusesc şi a început să danseze ca un negru. (Dădu de câteva ori din fund, ca să-mi arate cum anume dansase.) Şi vorbeşte prea mult. Şi prea tare. Şi spune o groază de prostii!

Se fâţâia prin cameră examinând tablourile şi cărţile, tot timpul cu nasul pe sus, dar scărpinându-se intermitent. Din când în când, vira cu o sută optzeci de grade, ca o navă de război, şi slobozea o ploaie de ocări. Fillmore se ţinea după ea, cu o sticlă într-o mână şi un pahar într-alta.

— Ia nu te mai ţine aşa după mine! strigă ea. Şi ce, n-ai altceva de băut? Nişte şampanie nu puteai să ai în casă? Am nevoie de şampanie! Nervii mei! Ah, nervii!

Fillmore încearcă să-mi şoptească la ureche:

— E actriţă... o stea de cinema... un tip i-a dat cu piciorul şi nu-şi mai poate reveni... Am s-o îmbăt criţă!

— Ei, atunci cred că e cazul să plec, tocmai ziceam eu, când prinţesa ne întrerupse ţipând şi bătând din picior:

— Ce tot boscorodiţi acolo? Nu vă daţi seama că sunteţi nepoliticoşi? Şi dumneata, credeam că mă scoţi în oraş, nu? Ţi-am spus doar că trebuie să mă îmbăt criţă noaptea asta!

— Da, da, bineînţeles, încuviinţă Fillmore. Plecăm imediat... Să mai dau doar un pahar pe gât.

— Eşti un porc! ţipă ea. Dar eşti şi un băiat bun. Doar că vorbeşti prea tare. Şi n-ai maniere! Pot să am încredere în el că

se va purta cum trebuie? zise ea, întorcându-se spre mine. Trebuie să mă fac criţă diseară, dar nu vreau ca el să mă facă de ruşine. Poate că vin aici, după aceea. As vrea să-ţi vorbesc. Pari ceva mai inteligent.

Când plecară, prinţesa îmi strânse mâna cordial şi promise că va veni într-o zi la masă, „când o să fiu trează", – zise ea.

— Grozav! exclamai eu. Mai adă o prinţesă sau, cel puţin, o contesă. Schimbăm cearşafurile în fiecare sâmbătă.

Pe la trei dimineaţa, Fillmore intră în casă clătinându-se şi... singur. Era ca un transatlantic cu toate luminile aprinse şi bâjbâia ca un orb, lovind cu bastonul lui crăpat. Toc, toc, toc, de-a lungul drumului vieţii...

— Mă duc direct la culcare, îmi zise el trecând pe lângă mine. O să-ţi povestesc totul mâine.

Intră în camera lui şi dădu cuverturile la o parte, îl auzeam mormăind: „Ce femeie! ce femeie!". Peste o clipă era iar în camera mea, cu pălăria pe cap şi bastonul crăpat în mână.

— Ştiam că aşa o să se întâmple. E nebună de legat! Cotrobăie puţin prin bucătărie şi se întoarce cu o sticlă de Anjou. Trebuie să mă scol şi să dăm gata sticla împreună.

În măsura în care, din cele spuse de el, pot reconstitui povestea, totul începuse la Rond-Point des Champs-Elysees, unde el se oprise să bea ceva în drum spre casă. Ca de obicei, la ora aceea *la terrasse* era plină de muşterii. Ea stătea chiar în mijlocul aleii, cu o groază de farfurii în faţă. Se îmbăta de una singură, liniştită, când Fillmore îi întâlnise privirea.

— Sunt criţă, chicotise ea, n-ai vrea să-mi ţii companie?

Apoi, ca şi când ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe lume, începuse să-i debiteze povestea cu producătorul de filme, cum o dăduse afară şi cum ea se aruncase în Sena, şi bla, bla, bla. Nu-şi mai amintea de pe ce pod se aruncase, ci doar că era o groază de lume pe mal când o scoseseră din apă. De altfel, ea nici nu vedea ce importanţă putea să aibă faptul că se aruncase de pe podul cutare sau cutare. De ce să-i pună cineva întrebări atât de stupide? Râdea nervos, apoi, brusc, îşi manifestă dorinţa de a se duce în altă parte. Voia să danseze. Văzând că el ezită, îşi deschise poşeta cu un gest impulsiv şi scoase un bilet de o sută de franci, în clipa următoare hotărî însă că o sută de franci nu prea ajung.

— Dumneata n-ai bani chiar deloc? îl întrebă.

Nu, n-avea cine ştie ce la el, dar avea acasă un carnet de cecuri. Aşa că dăduseră o fugă după carnetul de cecuri şi, bineînţeles, eu trebuise să nimeresc exact când îi explica chestia „N-ai părăluţe, n-ai cămăşuţe”.

În drum spre casă, se opriseră la Poisson d’Or pentru o mică gustare, pe care ea o stropise cu câteva pahare de vodcă. Era în elementul ei acolo, în mijlocul tuturor acelor oameni care-i sărutau mâna şi tot murmurau *Princesse, Princesse.* Aşa beată cum era, reuşise să-şi păstreze demnitatea.

— Nu mai bâţâi aşa din fund! îi atrăgea ea mereu atenţia în timp ce dansau.

Aducând-o la atelier, ideea lui Fillmore fusese aceea de a o reţine acolo. Dar cum ea era atât de inteligentă şi de excentrică, hotărâse să se supună capriciilor ei şi să amâne marele eveniment. Se gândise chiar şi la posibilitatea de a mai găsi o prinţesă şi a le aduce pe amândouă. Seara, când ieşiseră, el fusese cât se poate de bine dispus şi pregătit, dacă era-nevoie, să facă praf câteva sute de franci. La urma urmei, nu dai în fiecare zi peste o prinţesă.

De data asta, ea îl duse la un alt local, unul unde era încă şi mai binecunoscută şi unde, zicea ea, n-aveau să întâmpine dificultăţi cu încasarea unui cec. Toată lumea era în haine de seară şi iarăşi se repetară plecăciunile adânci şi sărutările de mâini în timp ce chelnerul îi conducea la o masă. În mijlocul unui dans ea părăseşte ringul, cu lacrimi în ochi.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă el. Cu ce-am mai greşit de data asta?

Şi, instinctiv, îşi duse mâna la spate, temându-se că bâţâia iar din fund.

— A, nu s-a întâmplat nimic, îi răspunse ea. N-ai făcut nimic. Hai, vino, ce băiat drăguţ eşti! Cu aceste cuvinte, îl târăşte iar în ring şi începe să danseze parcă uitând de sine.

— Dar ce-i cu tine? o întrebă el şoptit.

— Nimic, repetă ea. Am văzut aici pe cineva, asta-i tot. De ce vrei să mă îmbeţi? Nu ştii că beţia mă aduce în pragul nebuniei? zise apoi, cu o subită izbucnire de mânie. Dai cecul? îl întrebă. Trebuie să plecăm de-aici. (Chemă chelnerul şi vorbi cu el în şoaptă, pe ruseşte.) Cecul e în ordine? îl întrebă ea după ce chelnerul se îndepărtase. Aşteaptă-mă jos, la garderobă. Trebuie să dau un telefon, mai făcu ea, impulsivă.

După ce chelnerul îi aduse banii, Fillmore coborî domol scările şi se duse la garderobă s-o aştepte, începu să se plimbe de colo-colo, fredonând şi fluierând în surdină, ba chiar lingându-şi buzele cu gândul la excelentul caviar care-l aştepta. Trecură cinci minute. După douăzeci de minute, deveni bănuitor. Garderobiera îi spuse că prinţesa plecase de mult. Dădu buzna afară, în faţa porţii era un negru în livrea, cu un zâmbet larg pe faţă. Ştia cumva încotro o luase prinţesa? Negrul zâmbeşte iar:

— Eu auzit Coupole – asta tot, dom'le. La Coupole, jos, o descoperă stând în faţa unui cocktail, cu o expresie visătoare, ca în extaz. Zâmbeşte când îl vede.

— Frumoasă festă mi-ai jucat, îi reproşa el, lăsându-mă acolo cu buzele umflate! Puteai să-mi spui că nu mă placi.

Se aprinse toată la aceste cuvinte şi adoptă o atitudine teatrală. Dar, după un potop de vorbe, începu să ofteze şi să scâncească.

— Sunt o nebună, bolborosi ea. Si dumneata eşti nebun. Vrei să te culci cu mine, iar eu nu vreau să mă culc cu dumneata.

Şi începu să delireze iar despre iubitul ei, regizorul de film, pe care-l văzuse pe ringul de dans. Din pricina lui a trebuit să plece de-acolo. Din pricina lui se droga şi se îmbăta în fiecare noapte. Din pricina lui se aruncase în Sena. Bălmăji câtva timp despre cât era de nebună, apoi, brusc, îi veni o idee.

— Hai să mergem la Bricktop!

Cunoştea pe cineva acolo... un tip care-i promisese odată o slujbă. Era sigură că o s-o ajute.

— Cam cât o să ne coste? întrebă Fillmore prevăzător. Îl asigură pe loc c-o să coste mult.

— Dar, ascultă, dacă mă duci la Bricktop, îţi promit că vin acasă cu tine.

Fusese destul de cinstită ca să adauge că avea să-l coste vreo cinci-şase sute de franci.

— Dar îi merit! Nu ştii ce femeie sunt eu. Nu e alta ca mine în tot Parisul...

— Aşa-ţi închipui *tu!* (Sângele lui de yankeu se răzvrătea). Mie nu mi se pare deloc. Mie nu mi se pare că ai fi cine ştie ce. Nu eşti decât o biată ştoarfă sărită de pe fix. Zău dacă n-aş

prefera să-i dau cincizeci de franci unei franţuzoaice amărâte. Măcar de la astea obţin ceva în schimb.

Mai să iasă prin tavan când îl auzi vorbind de franţuzoaice.

— Ia nu-mi vorbi mie de paţachinele alea! Le urăsc! Sunt idioate! Sunt nasoale... nişte mercenare... nişte... Să nu te mai aud pomenindu-mi de ele!

Dar peste o clipă se potoli, începu să-l ia cu duhul blândeţii.

— Dragule, murmură ea, nici nu ştii cum arăt eu goală. Sunt frumoasă!

Fillmore nu se lăsă impresionat.

— Eşti o târfă! îi spuse el pe un ton glacial. Nu mi-ar păsa să cheltuiesc câteva sute de franci cu tine, dar eşti zuză rău. Nici măcar nu te-ai spălat pe faţă. Când sufli, pute. Puţin îmi pasă mie că eşti prinţesă sau nu... N-am nevoie de neamul vostru de rusoaice cu curul mare. Mai bine ai ieşi în stradă, să faci trotuarul. Nu eşti cu nimic mai bună decât ultima franţuzoaică. Nu faci nici cât una dintre ele. Nu mai cheltuiesc un sfanţ cu tine. Ar trebui să te duci în America. Acolo-i de tine, lipitoare ce eşti! Tirada lui nu păru s-o impresioneze.

— Cred că ţi-e puţin cam frică de mine, îi spuse.

— Frică de tine? De *tine?*

— Nu eşti decât un băieţel, continuă ea. N-ai maniere. Când o să mă cunoşti mai bine, o să vorbeşti cu totul altfel... De ce nu te străduieşti puţin să te porţi drăguţ cu mine? Dacă nu vrei să fim noaptea asta împreună, mă rog, treaba ta. Mâine, între cinci şi şapte după-amiază, voi fi la Rond-Point. Îmi placi.

— N-am de gând să mă duc mâine la Rond-Point, şi nici într-o altă seară... niciodată. Nu vreau să te mai văd. Am terminat cu tine. O să-mi găsesc eu o franţuzoaică minionă şi drăguţă. Şi mai du-te dracului!

Se uită la el şi zâmbi a lehamite.

— Aşa vorbeşti acum. Dar aşteaptă. Aşteaptă până o să te culci cu mine. Habar n-ai ce corp frumos am. Crezi că franţuzoaicele ştiu să facă dragoste... Aşteaptă şi-ai să vezi. O să te fac să fii nebun după mine. Îmi placi. Numai că eşti necivilizat. Nu eşti decât un băieţel. Vorbeşti prea mult.

— Zău că eşti zuză, repetă Fillmore. Nu m-aş îndrăgosti de tine nici de-ai fi ultima femeie de pe pământ. Du-te acasă şi spală-te pe faţă.

Şi plecă fără să achite nota.

Totuşi, peste câteva zile, prinţesa se instalase la noi. Era chiar prinţesă, de asta eram absolut siguri. Dar avea blenoragie. Oricum, viaţa noastră în trei nu era plictisitoare. Fillmore avea bronşită, prinţesa, cum am mai spus, avea blenoragie, iar eu, hemoroizi. Tocmai schimbasem şase sticle la acea *epicerie* rusească de peste drum. Nici un strop nu cursese în gâtlejul meu. Nici tu carne, nici tu vin, nici tu vânat, nici tu femei. Numai fructe şi ulei de parafină, picături de amică şi unguent cu adrenalină. Si nici un scaun destul de confortabil în toată casa. Chiar şi în clipa asta, uitându-mă la prinţesă, stau proptit ca un pasă. Pasa! Asta-mi aduce aminte de numele ei: o cheamă Maşa. Nu mi se pare un nume tocmai aristocratic. Mă face să mă gândesc la *Cadavrul viu.*

La început, mă temusem că acest *ménage a trois* va fi stânjenitor pentru toţi. Dar nici vorbă. Când o văzusem mutându-se aici, crezusem c-am rupt-o iar în fericire, că va trebui să-mi găsesc o altă locuinţă, dar Fillmore îmi dăduse de înţeles că o va ţine aici doar până se va pune pe picioare. Cu o femeie ca ea, nu-mi puteam da seama ce putea să însemne o expresie ca asta. Mie mi se păruse că stătuse în cap toată viaţa. Zicea că revoluţia o alungase din Rusia, dar sunt sigur că, dacă nu era revoluţia, ar fi alungat-o altceva. Are impresia că este o mare actriţă. Nu-i contraziceam niciodată afirmaţiile, căci ar fi însemnat să ne pierdem timpul de pomană. Fillmore o găseşte amuzantă. Dimineaţa, când pleacă el la slujbă, lasă zece franci pe perna ei şi zece pe a mea. Seara ne ducem la restaurantul rusesc din apropiere. Sunt o groază de ruşi prin împrejurimi şi Masa chiar găsise pe unii care să-i acorde un mic credit. Bineînţeles că zece franci pe zi nu înseamnă nimic pentru o prinţesă. Din când în când pofteşte caviar şi şampanie şi are nevoie de o nouă garderobă, ca să-şi găsească iar ceva de lucru în cinematografie. Acum n-are altceva de făcut decât să-şi omoare vremea. Şi ia proporţii.

Azi-dimineaţă am tras o spaimă de groază. După ce mă spălasem pe ochi, luasem din greşeală prosopul ei. Pare imposibil s-o obişnuim să-l agate într-un cui anume. Când am mustrat-o pentru asta, mi-a răspuns:

— Dragule, daca din asta se poate orbi, eu aş fi fost oarbă de ani de zile.

Apoi mai e şi chestia cu toaleta, pe care suntem nevoiţi s-o folosim în comun, încerc să-i vorbesc pe un ton patern despre scaunul de la toaletă.

— Ia mai taci, îmi răspunde ea. Dacă ţi-i chiar aşa de frică, o să mă duc la o cafenea, încercasem s-o lămuresc că nu e nevoie, că trebuie doar respectate nişte reguli cât se poate de simple.

— Haide, haide! răspunse ea, dacă o iei aşa, n-o să mă mai aşez, am să stau în picioare.

Toate merg pe dos de când stă aici. Întâi nu voise să cedeze pe motivul că era la ciclu. Opt zile a durat! Începeam s-o bănuim că se preface. Dar nu, nu se prefăcea, într-o zi, când m-am uitat să fac puţină ordine prin apartament, am descoperit sub pat nişte şomoioage de vată. Erau pătate cu sânge. Ea aruncă totul sub pat: coji de portocale, pachete de vată, dopuri, sticle goale, foarfeci, prezervative folosite, cărţi, perne. Nu face patul decât când se duce la culcare. Majoritatea timpului şi-o petrece în pat, citindu-şi ziarele ei ruseşti.

— Dragule, îmi spune ea, dacă n-ar trebui să mă duc să-mi cumpăr ziarele, nu m-aş da jos din pat nici o clipă.

Bineînţeles că aşa era! Doar ziare ruseşti peste tot. Nici o bucată de hârtie igienică, nimic decât ziare ruseşti cu care să te ştergi la cur.

Totuşi, revenind la idiosincraziile ei, trecuse de ciclu, se odihnise cum trebuie, mai pusese un rând de şunci pe mijloc şi tot nu vrusese să cedeze. Acum pretindea că nu-i plăceau decât femeile, înainte de a accepta un bărbat, trebuia să fie stimulată cum trebuie. Voia s-o ducem la o casă din acelea unde femeile se împreunează cu câini. Sau, şi mai bine, la Leda şi lebăda: fâlfâirea aripilor o excita extraordinar.

Într-o seară, ca s-o punem la încercare, o însoţirăm la un stabiliment indicat de ea. Dar, înainte de a face aranjamentele cu matroana, un englez beat, care stătea la o masă alăturată, intră în vorbă cu noi. Fusese sus de două ori deja, dar voia să mai încerce o dată. N-avea decât douăzeci de franci în buzunar şi, cum nu ştia o boabă franţuzeşte, voia să-l ajutăm să ducă tratative cu fata pe care pusese ochii. Se întâmplase ca fata să fie o negresă vânjoasă din Martinica, frumoasă ca o panteră. Şi, pe deasupra, avea şi o fire încântătoare. Ca să-l accepte pe englez pentru douăzeci de franci, Fillmore a trebuit să-i promită

că o ia şi el îndată ce termină ea treaba cu englezul. Prinţesa se tot uita la noi, auzise tot ce discutaserăm, şi deodată izbucni furioasă. Se simţea profund jignită.

— Bine, bine, îi zise Fillmore, voiai să te exciţi. Poţi să te exciţi uitându-te cum dau eu din fund. Dar ea nu voia să se uite la el, voia lebăda.

— Rahat! exclamase el. Fac şi eu cât un lebădoi, şi duminica şi în cursul săptămânii, ba poate că-s chiar mai bun.

Şi astfel, după ce se tot ciorovăiră, ca s-o potolim, furăm nevoiţi să-i chemăm una din fete şi să le lăsăm să se pipăie reciproc... Când Fillmore se întoarse cu negresa, aceasta avea ochii în flăcări, înţelesei din felul cum o privea că-l dăduse gata şi mi se stârni şi mie pofta. Fillmore trebuie să-şi fi dat seama ce simţeam şi ce însemna pentru un bărbat să stea doar şi să privească tot timpul, căci scoase din buzunar un bilet de o sută de franci şi, trântindu-i pe masă, îmi zise:

— Hai, bătrâne, poate că ai mai multă nevoie ca noi toţi de o futelniţă. Ia banii ăştia şi alege-ţi ce fată vrei.

Într-un fel, gestul acesta mă făcu să-l îndrăgesc mai mult decât tot ceea ce făcuse pentru mine până atunci. Şi făcuse extrem de mult. Acceptai banii în spiritul în care-mi fuseseră dăruiţi şi-i făcui negresei semn să se pregătească pentru încă un număr. Se pare că asta o scoase pe prinţesă din sărite mai mult decât orice altceva. Voia să ştie dacă, în tot stabilimentul ăsta, nu se afla altă fată mai bună pentru noi decât negresa asta. I-am răspuns printr-un NU răspicat. Chiar aşa şi era. Negresa era regina haremului. Doar te uitai la ea şi aveai o erecţie. Ochii parcă îi pluteau în spermă. Era beată de plăcerea de a fi atât de dorită. Nici nu mai putea merge drept. Cel puţin aşa mi se păru mie. Urcând în spatele ei scările înguste în spiralã, nu mă putui abţine să nu-i vâr mâna între picioare. Ne continuarăm drumul aşa, ea zâmbindu-mi fericită şi mişcând din cur când o gâdilam prea tare.

Oricum, fu o seară cât se poate de reuşită. Toată lumea era mulţumită. Maşa părea şi ea în toane bune. Şi astfel, în seara următoare, după ce Maşa îşi luase porţia de şampanie şi icre negre, după ce ne povestise încă un capitol din istoria vieţii ei, Fillmore o atacă direct. Părea că, în sfârşit, îşi va primi răsplata. Maşa nu mai opunea nici o rezistenţă. Stătea întinsă, cu picioarele desfăcute şi-l lăsa s-o tot pipăie şi apoi, tocmai când

se urca pe ea, tocmai când să i-o bage, iată că-i aduse la cunoştinţă, pe un ton nonşalant, că are blenoragie. Fillmore se prăbuşi ca un butuc. Îl auzii scotocind prin bucătărie în căutarea săpunului negru de care se folosea în asemenea ocazii şi peste câteva clipe era în patul meu, cu un prosop în mână şi zicându-mi:

— Poţi să-ţi închipui una ca asta? Curva asta de prinţesă are blenoragie!

Părea înspăimântat, în timpul acesta, prinţesa ronţăia un măr şi cerea să i se aducă ziarele ei ruseşti. Pentru ea, totul era doar o glumă bună.

— Există lucruri şi mai rele pe lume, ne spuse ea stânci întinsă în pat şi vorbindu-ne prin uşa deschisa.

Până la urmă, Fillmore luă şi el în glumă întâmplarea şi, destupând o altă sticlă de vin de Anjou, îşi umplu un pahar şi-l dădu pe gât. Era abia unu după miezul nopţii, aşa că mai stătu câtva timp de vorbă cu mine. N-avea să se dea el bătut pentru atâta lucru, bineînţeles, trebuia să fie prevăzător... mai era şi chestia cu blenoragia aia veche de la Le Havre. Nu-şi putea aduce aminte cum se procopsise cu ea. Uneori, când se îmbăta, uita să se spele. Nu era ceva chiar atât de înfiorător, dar nu ştiai niciodată cum putea să evolueze în timp. Nu voia nici în ruptul capului să accepte masaje la prostată. Nici gând. Prima blenoragie o avusese la colegiu. Nu ştia daca fata i-o dăduse lui sau el fetei. Se întâmplau atâtea lucruri nostime în campus, că nu mai ştiai pe cine să crezi. Aproape fiecare studentă rămăsese borţoasă mai devreme sau mai târziu. Erau prea ignorante, toantele... chiar şi profii erau nişte ignoranţi. Unul dintre profi se castrase, aşa se zvonise...

Oricum, era hotărât ca noaptea următoare să rişte, fie ce-o fi, cu un prezervativ. Riscul nu-i prea mare – doar dacă se sparge, îşi cumpărase nişte prezervative speciale „solzi de peşte”, cele mai rezistente, mă asigură el. Dar nu i-a mers nici aşa. Maşa o avea prea îngustă.

— Ce naiba! exclamase, doar nu sunt câtuşi de puţin anormal! Cum îţi explici chestia asta? Cineva a putut-o pătrunde numai ca să-i dea blenoragia asta. Trebuie s-o fi avut anormal de subţire. Neizbutind cu nici un chip să-şi facă mendrele, se dădu bătut. Acum zac în pat unul lângă altul, ca un frate cu sora

lui, bântuiţi de vise incestuoase. O aud pe Maşa filozofând cu voce tare, în genul ei:

— La noi, în Rusia, se întâmplă destul de des ca un bărbat să doarmă în pat cu o femeie, fără să se atingă de ea. Pot să stea aşa săptămâni întregi şi nici să nu se gândească la aşa ceva. Până când, deodată, paf! O înşfacă şi paf, paf! După aia, e paf, paf, paf!

Acum, toate eforturile sunt concentrate în jurul ideii de a o aduce pe Maşa în formă. Fillmore crede că dacă o vindecă de blenoragie e posibil să i-o mai lărgească. O idee ciudată. Aşa că i-a cumpărat un irigator, o provizie de hipermanganat, o pară pentru instilaţii uretrale şi fel şi fel de alte mărunţişuri pe care i le recomandase un doctor ungur, un şarlatan care provoca avorturi pe lângă Place d'Aligre. Se pare că şeful lui o lăsase borţoasă cândva pe o fată de şaisprezece ani şi că acesta i-l recomandase pe doctorul respectiv. Mai târziu, acelaşi şef se procopsise cu un şancru de toată frumuseţea şi hai iar la doctorul ungur. Aşa se înjgheabă prieteniile la Paris – nişte prietenii genito-urinare. Oricum, sub supravegherea noastră strictă, Maşa a început să se îngrijească. Noaptea trecută, de exemplu, am trecut toţi trei printr-o stare de alarmă, îşi vârâse un tubuleţ şi nu mai găsea şnurul legat de el.

— Sfinte Doamne! urla ea. Unde-i afurisitul ăla de şnur? Vai de mine, nu mai găsesc şnuruleţul!

— Te-ai uitat sub pat? o întrebă Fillmore. Până la urmă se mai potoli. Dar numai pentru câteva minute, căci izbucni brusc:

— Aoleu, uite că iar sângerez! Mi s-a terminat ciclul şi uite că mai picură sânge. Trebuie să fie din pricina şampaniei ăleia ordinare pe care mi-o cumperi. Ce naiba, vreţi să sângerez aşa până mor?! Apare într-un kimono şi cu un prosop între picioare, încercând să aibă un aer demn, ca de obicei.

— Asta e viaţa mea acum, continuă ea. M-am neurastenizat. Umblu toată ziua brambura, iar seara mă îmbăt. Când am venit la Paris, eram încă o copilă nevinovată, îi citeam numai pe Villon şi Baudelaire. Dar, cum pe atunci aveam 300.0000 de franci elveţieni în bancă, muream să mă distrez, căci în Rusia totdeauna au fost foarte severi cu mine. Şi eram chiar mai frumoasă decât acum. Toţi bărbaţii erau la picioarele mele. (Ajunsă aici, arătă cu degetul spre stratul de grăsime ce i se formase în jurul pântecelui). Să nu vă închipuiţi că aveam

burta asta când am venit aici... Am făcut-o din pricina otrăvurilor pe care mi le-au dat de băut... acele *apéritifs* oribile pe care francezii sunt aşa de nebuni ca să le consume... Apoi l-am întâlnit pe regizorul meu de filme, care voia să-mi dea un rol. Zicea că sunt cea mai minunată făptură din lume şi mă implora în fiecare noapte să mă culc cu el. Nu eram decât o virgină tâmpită şi într-o noapte l-am lăsat să mă violeze. Voiam să devin o mare actriţă şi nu ştiam că el era plin de otravă. Aşa că mi-a dat blenoragia asta şi tot ce vreau eu acum e să i-o dau înapoi. El e de vină că m-am sinucis aruncându-mă în Sena... De ce râdeţi? Ce, nu credeţi că m-am sinucis? Pot să vă arăt ziarele... poza mea e peste tot... într-o zi, o să vă arăt ziarele ruseşti... au scris grozav despre mine... Dar, scumpule, ştii foarte bine că mai întâi îmi trebuie o rochie nouă. Nu-l pot da gata pe omul ăsta cu zdrenţele pe care le port acum. Pe deasupra, îi mai datorez croitoresei mele 12.000 de franci... După asta, începu o lungă povestire despre o moştenire în posesia căreia trebuie să intre. Avea un avocat tânăr, un franţuz, cam timid se pare, şi ăsta se străduia să-i recâştige moştenirea. Din când în când, îi mai dădea vreo sută de franci în contul moştenirii.

— E zgârcit, ca toţi franţujii, zice ea. Iar eu eram aşa de frumoasă că nu-şi mai putea lua ochii de la mine. Tot timpul mă implora să mă culc cu el. Ajunsesem atât de sastisită de rugăminţile lui încât, într-o noapte, am zis da, numai ca să-l mai potolesc şi să nu pierd suta de franci pe care mi-o dădea din când în când. (Se opri o clipă şi izbucni într-un râs isteric.) Mamă, mamă, continuă ea apoi, e greu să descrii în cuvinte ce pocinog a păţit, într-o zi mă cheamă la telefon şi-mi spune: „Trebuie să te văd urgent... e ceva foarte important”. Când ne-am văzut, mi-a arătat o hârtie de la un doctor... avea gonoree! Şi i-am râs în obraz... De unde să ştiu că mai am încă blenoragie? Ai vrut să-mi vii tu de hac şi ţi-am venit eu! Chestia asta l-a potolit definitiv. Uite-aşa se petrec lucrurile în viaţă. Nu bănuieşti nimic – şi, deodată, paf, paf, paf! Era aşa de tâmpit încât, după aceea, s-a îndrăgostit iar de mine. M-a rugat doar să nu umblu toată noaptea lelea prin Montparnasse bând şi făcând amor cu fel de fel de bărbaţi. Zicea că-l înnebunesc. Voia să mă ia de nevastă. Dar familia lui, de cum a aflat despre mine, l-a convins să plece în Indochina.

De la avocatei, Maşa trecu foarte calmă la ce i se întâmplase cu o lesbiană.

— E nostim de tot, dragă, cum m-a agăţat într-o noapte. Eram la „Fetiche”, beată ca de obicei. M-a trambalat dintr-un local într-altul şi m-a pipăit toată noaptea, pe sub masă, până n-am mai putut rezista. Apoi m-a dus în apartamentul ei şi acolo, pentru două sute de franci, am lăsat-o să mi-o mozolească după pofta inimii. Voia să rămân să locuiesc la ea, dar n-aveam chef s-o las să mi-o sugă noapte de noapte... te vlăguieşte de tot. Şi apoi, pot să vă spun că lesbienele nu mă mai interesează aşa de mult ca înainte. Prefer să mă culc cu un bărbat, chiar dacă mă doare. Dar mă excit foarte tare, nu mă mai pot opri... de trei, patru, cinci ori, uite-aşa! Paf, paf, paf! Apoi sângerez şi asta e foarte rău pentru mine, căci sunt cam anemică. Aşa că vă daţi seama că, din când în când, trebuie să mă las mozolită de o lesbiană... Când vremea se răci, prinţesa dispăru. Viaţa devenise mai incomodă doar cu sobiţa aia din atelier. Dormitorul era o gheţărie şi bucătăria la fel. Era un spaţiu mic în jurul sobiţei unde era într-adevăr cald. Maşa îşi găsise un sculptor, un sculptor castrat. Ne vorbise de el mai înainte de a pleca. Peste câteva zile îşi manifestase dorinţa de a reveni la noi, dar Fillmore nici nu vru să audă. Se plângea că sculptorul o ţinea trează toată noaptea, sărutând-o necontenit. Şi-apoi, nu avea apă caldă pentru duş. Până la urmă, ajunsese şi ea la concluzia că era mai bine să nu vină înapoi.

— Nu mai vreau să stau cu sfeşnicul ăla lângă mine, zise ea. Mereu sfeşnicul ăla... mă aducea într-o stare de nervi. Dacă ai fi fost pederast, aş fi rămas cu tine.

După plecarea Masei, începurăm să ne petrecem altfel serile. Adesea stăteam timp îndelungat în jurul focului şi beam groguri fierbinţi, discutând despre viaţa de-acolo, din Statele Unite. Vorbeam de parcă ne-am aştepta să nu ne mai întoarcem niciodată acolo. Fillmore avea o hartă a New York-ului, pe care o agăţase pe perete. Petreceam seri întregi vorbind despre valorile relative ale Parisului şi New York-ului. Inevitabil, conversaţia noastră aluneca totdeauna spre Whitman, unica figură pe care a produs-o America pe parcursul scurtei ei vieţi. Prin Whitman, întreaga scenă americană prinde viaţă; trecutul şi viitorul, naşterea şi moartea ei. Whitman a exprimat tot ce are o oarecare valoare în America şi nu mai e nimic de adăugat.

Viitorul aparţine maşinilor, roboţilor. Era poetul Trupului şi al Sufletului, Whitman. Primul şi ultimul poet. E aproape indescifrabil astăzi, un monument acoperit de hieroglife fruste, pentru care nu există cheie. Pare straniu să-i pomeneşti numele în Europa. Căci nu există echivalent în limbile europene pentru spiritul pe care el l-a imortalizat. Europa e saturată de artă, solul ei e plin de oseminte, muzeele ei pocnesc de comori jefuite, dar ceea ce Europa n-a avut niciodată a fost un spirit sănătos, liber, ceea ce se poate numi un OM. Goethe i-ar fi întrucâtva apropiat, dar Goethe era un pedant în comparaţie cu el. Goethe era un cetăţean respectabil, un pedant, un pisălog, un spirit universal, dar purtând semnul fabricaţiei germane, un vultur bicefal. Seninătatea lui Goethe, calmul, atitudinea olimpiană nu sunt altceva decât stupoarea somnoroasă a unei zeităţi burgheze germane. Goethe era un sfârşit a ceva, Whitman este un început.

După o discuţie de acest gen, mă îmbrăcam pentru o scurtă plimbare, înfofolit într-un pulovăr, un pardesiu de primăvară de-al lui Fillmore şi o pelerină pe deasupra. Era un frig câinos, jilav, împotriva căruia nu există altă protecţie decât un spirit solid. Se zice că America ar fi o ţară a extremelor şi este adevărat că termometrul înregistrează grade în minus necunoscute aici. Dar frigul iernii pariziene e necunoscut în America întrucât este un frig psihologic, atât lăuntric, cât şi exterior. Dacă nu îngheaţă niciodată, apoi nu există nici dezgheţ. Aşa cum oamenii au învăţat să se apere împotriva invaziei asupra vieţii lor particulare prin ziduri înalte, zăvoare şi jaluzele, portărese cârcotaşe, jegoase şi spurcate la gură, tot aşa au învăţat să se apere de frigul şi dogoarea unui climat viguros şi înviorător. S-au întărit. Cuvântul de ordine este apărare. Apărare şi securitate. Ca să poată putrezi confortabil, într-o noapte jilavă de iarnă nu este nevoie să te uiţi pe hartă ca să descoperi latitudinea Parisului. E un oraş nordic, un avanpost ridicat peste o mlaştină plină de cranii şi oseminte. De-a lungul bulevardelor e o imitaţie rece şi electrică de căldură. *Tout Va Bien* în raze ultraviolete care-i face pe clienţii cafenelelor Dupont să arate ca nişte cadavre cangrenate. *Tout Va Bien!* Acesta este motoul care-i hrăneşte pe cerşetorii care-şi petrec noaptea umblând în sus şi în jos sub burniţa razelor violete. Oriunde există lumină, există şi un pic de căldură. Te încălzeşti numai uitându-te la ticăloşii

ăia graşi şi siguri de sine care-şi beau grogurile fierbinţi şi la cafelele lor negre aburinde. Unde sunt lumini, acolo se adună oamenii pe trotuare, se bulucesc, îşi transmit un pic de căldură animală prin rufăria lor de corp murdară şi prin răsuflările lor puturoase şi încărcate cu blesteme. E posibil ca pe o distanţă de opt sau zece blocuri de locuinţe să existe o aparenţă de veselie, după care se recade într-o noapte lugubră, abjectă, o noapte neagră asemănătoare cu grăsimea sleită într-o supieră. Sunt străzi după străzi cu apartamente sordide, cu toate ferestrele închise ermetic, cu toate buticurile de la parter apărate de bare de fier şi zăvorâte."Kilometri şi kilometri de închisori de piatră fără cea mai mică licărire de căldură. Câinii şi pisicile sunt cu toţii înăuntru, împreună cu canarii. Libărcile şi ploşniţele sunt şi ele încarcerate în deplină siguranţă. *Tout Va Bien.* Dacă n-ai un sfanţ în buzunar, ei bine, ia-ţi nişte ziare vechi şi încropeşte-ţi un pat pe treptele vreunei catedrale. Porţile sunt bine ferecate şi n-o să fie nici un curent care să te deranjeze. E încă şi mai grozav să dormi în faţa grilajului de la intrările în staţiile de metrou. Acolo, cel puţin, ai parte şi de companie. Uitaţi-vă la ei, într-o noapte ploioasă, cum stau culcaţi acolo, ţepeni ca nişte saltele, bărbaţi, femei, purici, toţi înghesuiţi unii într-alţii şi protejaţi de ziare împotriva scuipatului şi viermilor ce merg fără picioare. Priviţi-i sub poduri şi sub hangarele pieţelor. Remarcaţi cât arată de prăpădiţi în comparaţie cu legumele proaspete şi curate expuse la vedere ca bijuteriile. Până şi hălcile de carne de cal, vacă sau oaie atârnate de cârlige unsuroase sunt mai atrăgătoare. Cel puţin, o să le mâncăm mâine, şi chiar şi maţele vor fi bune la ceva. Dar cerşetorii ăştia jegoşi, dormind în ploaie, la ce sunt buni? Ce bine pot ei să ne facă? Fac doar să ne sângereze inima câteva minute şi asta-i tot.

Ei, dar la urma urmei astea nu sunt decât nişte gânduri nocturne provocate de o plimbare prin ploaie după două mii de ani de creştinism. Acum cel puţin păsările sunt bine îngrijite, la fel câinii şi pisicile. Ori de câte ori trec pe sub fereastra portăresei şi suport şocul îngheţat al privirii ei, zău că-mi vine un chef nebun să le sucesc gâtul tuturor păsărilor de pe lume. Până şi în adâncul inimii celei mai îngheţate există o picătură, două de dragoste, tocmai cât trebuie ca să hrănească nişte păsări.

Totuşi, nu-mi pot scoate din cap diferenţa enormă ce există între idei şi viaţă. E o dislocare permanentă, cu toate că ne

străduim să aruncăm peste amândouă un magnific acoperământ. Şi nu se potriveşte. Ideile trebuie însoţite de acţiune. Dacă nu există sex şi vitalitate în ele, nu există nici acţiune. Ideile nu pot exista singure într-un vid spiritual. Ideile sunt legate de viaţă: idei ale ficatului, idei ale rinichiului, idei interstiţiale etc. Dacă nu s-ar fi pus problema decât a unei idei, Copemic ar fi făcut praf macrocosmosul existent, iar Columb ar fi eşuat în marea Sargasselor. Estetica ideii produce ghivece de flori, iar ghivecele de flori le pui pe pervazul de la geam. Dar dacă nu este soare şi nu plouă, ce rost mai are să pui florile la geam?

Fillmore e doldora de idei despre aur. „Mitul" aurului, cum îi zice el. Îmi place şi mie niţel „mitul" aurului şi ideea de aur, dar nu sunt obsedat de subiect şi nu văd pentru ce am face ghivece pentru flori, fie ele şi din aur. Îmi spune că francezii îşi tezaurizează aurul în compartimente închise etanş, la mare adâncime sub pământ. Cică au şi o mică locomotivă care circulă pe sub aceste bolţi, de-a lungul acestor coridoare subpământene. Îmi place la nebunie ideea asta. O linişte adâncă, neîntreruptă, în sânul căreia aurul moţăie la o temperatură de 17 grade şi un sfert, îmi mai spune că o armată de oameni care ar lucra timp de patruzeci şi şase de zile şi treizeci şi şapte de ore n-ar ajunge pentru a număra tot aurul îngropat sub Banca Franţei şi că există o rezervă de dinţi falşi, brăţări, verighete etc. Apoi, rezerve de hrană pentru cel puţin optzeci de zile şi, deasupra acestor munţi de aur, un lac, ca să reziste la şocurile celui mai puternic explozibil. Aurul, susţine el, tinde să devină din ce în ce mai invizibil, un mit, şi gata cu delapidările! Bravo! Mă întreb ce se va întâmpla cu lumea asta când vom fi îndepărtaţi de etalonul aur în ce priveşte ideile, îmbrăcămintea, morala etc. *Etalonul aur al iubirii!*

Până acum, gândul meu, colaborând cu mine însumi, a fost acela de a mă îndepărta de etalonul de aur al literaturii. Pe scurt, gândul meu era să prezint o resurecţie a emoţiilor, să descriu comportamentul unei fiinţe omeneşti în stratosfera ideilor, adică în ghearele delirului. Să zugrăvesc o fiinţă presocratică, o făptură jumătate ţap, jumătate titan. Pe scurt, să clădesc o lume pe baza lui omphalos, nu pe o idee prinsă în cuie de o cruce. Ici şi colo aţi putut descoperi statui date uitării, oaze încă necultivate, mori de vânt care îi scăpaseră lui Cervantes,

râuri curgând în sus, femei cu cinci sau şase ţâţe dispuse longitudinal de-a lungul bustului. (Scriindu-i lui Gauguin, Strindberg spunea: *J'ai vu des arbres que ne retrouverait aucun botaniste, des animaux que Cuviern'a jamais soupçonnes et des bommes que vous seul avez pour créer").*

Când Rembrandt a ajuns la apogeu, a fost îngropat cu toate lingourile lui, cu toată carnea sărată şi cu paturile lui mobile. Aurul este un cuvânt nocturn ce ţine de spiritul htonian: conţine în el mit şi visare. Revenim la alchimie, la această falsă înţelepciune alexandrină care a plăsmuit simbolurile noastre umflate cu aer. Adevărata înţelepciune este depozitată în subterane de către avarii ştiinţei. Va veni ziua în care se va roti în văzduh cu magicienii: ca să găsim o fărâmă de minereu va trebui să urcăm la o înălţime de zece mii de picioare cu câteva instrumente – de preferinţă la o latitudine a gheţurilor – şi să luăm legătura prin telepatie cu adâncurile pământului şi cu umbrele morţilor. S-a zis cu Klondike. Gata cu fabuloasele bonanze! Va trebui să învăţăm puţin să cântăm şi să facem tumbe, să citim semnele zodiacului şi să ne cercetăm propriile măruntaie. Va trebui să extragem din nou tot aurul ascuns în zăcămintele subpământene. Tot acest simbolism va trebui să fie extras din nou din măruntaiele omului. Dar, mai întâi, instrumentele trebuie perfecţionate. Va trebui să inventăm aeroplane mai bune, să distingem din ce parte vine sunetul şi să nu ne pierdem cumpătul când auzim o explozie sub cur. Şi, în al doilea rând, va trebui să ne adaptăm la straturile superioare ale atmosferei, să devenim nişte peşti cu sânge rece ai văzduhului. Gata cu respectul. Gata cu mila. Gata cu nostalgia. Gata cu istericalele. Mai presus de toate, cum zice Philippe Datz, „GATA CU DESCURAJAREA!”

Acestea sunt gândurile însorite inspirate de un *vermouth-cassis* în Place de la Trinite. Într-o sâmbătă după-amiază, cu o carte de un „succes ratat” sub braţ. Totul pluteşte într-un muco-puroi divin. Băutura îmi lăsă în gură un gust de buruiană amară, drojdia marii noastre civilizaţii occidentale care putrezeşte acum asemenea unghiilor de la degetele picioarelor sfinţilor. Femeile defilează, regimente de femei, toate mişcând din cur în faţa mea. Claxoanele sună strident şi autobuzele suie pe trotuar busculându-se unele pe altele. *Garçon-ul* şterge masa cu o cârpă murdară, în timp ce *la patronne* gâdilă maşina automată de înregistrat cu o voluptate diabolică. Eu arborez un aer absent, abrutizat, vag ca acuitate, ochii mi-s aţintiţi spre fundurile ce trec frecându-se de mine. În clopotniţa din faţă, cocoşatul bate cu un ciocan de aur şi porumbeii scot ţipete ascuţite de alarmă. Deschid cartea, cartea despre care

Nietzsche spunea că „e cea mai bună carte nemţească ce s-a scris vreodată” şi care grăieşte:

„OAMENII VOR DEVENI MAI DEŞTEPŢI ŞI MAI VICLENI, DAR NICI MAI BUNI, NICI MAI FERICIŢI, NICI MAI PUTERNICI ÎN ACŢIUNE – SAU, CEL PUŢIN, NUMAI ÎN ANUMITE EPOCI. PREVĂD UN TIMP CÂND DUMNEZEU NU VA MAI PUTEA AFLA BUCURIE ÎNTRU EL, CI VA DISTRUGE TOATE LUCRURILE ÎN VEDEREA UNEI NOI CREAŢII. SUNT SIGUR CĂ TOTUL ESTE PLĂNUIT PENTRU ACEST SFÂRŞIT ŞI CĂ SUNT DE PE ACUM HOTĂRÂTE TIMPUL ŞI CEASUL CÂND, ÎN VIITORUL ÎNDEPĂRTAT, ACEASTĂ REÎNNOIRE VA AVEA LOC, DAR PÂNĂ ATUNCI VA MAI TRECE ÎNCĂ MULT TIMP ŞI MII ŞI MII DE ANI DE ACUM ÎNAINTE NE VOM PUTEA AMUZA LA FEL CA ŞI PÂNĂ ACUM PE SCUMPUL ŞI VECHIUL NOSTRU PĂMÂNT.” Bravo! Cel puţin, acum o sută de ani a existat un om destul de clarvăzător pentru a ne spune că lumea e pe ducă. *Lumea noastră occidentală!* Când văd siluetele bărbaţilor şi femeilor mişcându-se apatic în dosul zidurilor închisorii lor, la adăpost sigur, bine închişi pentru câteva ore fugare, mă înspăimântă potenţialul de dramă umană cuprins în aceste trupuri plăpânde, în dosul acestor ziduri cenuşii e plin de scântei umane şi totuşi nici un incendiu nu izbucneşte. Oare aceştia sunt bărbaţi şi femei, mă întreb eu, sau doar nişte umbre, umbrele unor marionete manevrate de nişte sfori invizibile? Aparent se mişcă fără nici un fel de constrângere, dar n-au unde să se ducă. Doar pe un singur tărâm sunt liberi şi pot hălădui în libertate, dar încă n-au învăţat să-şi ia avânt. Până acum nu se cunoaşte vreun vis care să-şi fi luat avântul. Nici un om n-a venit pe lume destul de uşor, destul de voios pentru a se putea desprinde de pământ!

Vulturii care au bătut o vreme din aripile lor puternice s-au zdrobit de pământ. Ne-au ameţit cu zgomotul pe care-l fac când bat aerul cu aripile. Rămâneţi pe pământ, o, voi, vulturi ai viitorului! Cerurile au fost explorate şi s-au dovedit a fi pustii. Iar ceea ce zace sub pământ este tot un pustiu, umplut doar de oseminte şi de umbre. Rămâneţi deci pe pământ şi mai plutiţi câteva sute de mii de ani!

E trei dimineaţa şi avem la noi două fufe care fac tumbe pe duşumeaua goală. Fillmore se fâţâie gol prin încăpere, cu un pahar cu picior în mână, cu pântecele întins ca o tobă, tare ca un buboi. Tot Pernod-ul, toată şampania, tot coniacul, tot vinul

de Anjou pe care le-a băgat în el îi tot ghiorţăie în maţe ca într-o hazna. Fufele îşi lipesc urechea de pântecele lui ca de o cutie muzicală. Deschideţi-i gura cu o croşetă şi vârâţi-i în crăpătură un jeton. Când haznaua ghiorţăie, aud cum liliecii fug din clopotniţă şi visul se preschimbă în artificiu.

Fetele s-au dezbrăcat şi noi cercetăm cu atenţie duşumeaua ca nu cumva să rămână pe jos niscai cioburi care să le intre în cur. În picioare mai au încă pantofii cu tocul înalt. Dar curul! Curul le este ponosit, zgâriat, dat cu şmirghel, neted, tare, strălucitor ca o bilă de biliard sau ca o tigvă de lepros. Pe perete, portretul Monei. Priveşte spre nord-est, de-a lungul unei linii trase cu cerneală verde spre Cracovia. La stânga ei este Dordogne, încercuită cu creion roşu. Deodată văd în faţa mea o crăpătură neagră şi păroasă, încrustată într-o bilă de biliard albă şi strălucitoare, perfect lustruită. Picioarele mă ţin ca nişte foarfece. Arunc doar o privire spre această rană neagră şi căscată şi o fisură adâncă mi se întredeschide în creier. Toate amintirile mele, toate imaginile pe care, distrat sau cu răbdare, le sortasem, le etichetasem, le clasasem, le sigilasem şi le stampilasem erup talmeş-balmeş ca nişte furnici ce ţâşnesc dintr-o crăpătură în pavaj. Pământul îşi încetează mişcarea de revoluţie, timpul se opreşte în loc, înlănţuirea însăşi a visurilor mele se destramă şi se dizolvă, iar măruntaiele mele se umflă într-un uriaş flux schizofrenic, într-o evacuare care mă lasă faţă-n faţă cu Absolutul. Le revăd pe başoaldele matroane tolănite ale lui Picasso, cu sânii acoperiţi de păianjeni, revăd legenda lor adânc ascunsă în labirint. O revăd şi pe Molly Bloom, întinsă pe salteaua murdară pentru veşnicie. Pe uşa toaletei, ştoiuri bărbăteşti desenate cu cretă roşie, iar madona fredonând în diapazonul durerii. Aud un râs dezlănţuit, isteric şi încăperea foind de nebuni cu fălcile încleştate, iar trupul, care fusese negru, străluceşte acum fosforescent. Râs sălbatic, sălbatic, râs absolut de necontrolat, şi crăpătura aia care râde şi ea în faţa mea, râde printre mustăţile ei de muşchi, un râs ce stârneşte încreţituri pe suprafaţa lustruită şi strălucitoare a bilei de biliard. Mare curvă şi mamă a omului cu gin curgându-i în vine. Mamă a tuturor prostituatelor, păianjen ce ne rostogoleşti în mormântul tău logaritmic, nesătul, demon al cărui râs mă sfâşie! Îmi cobor privirea spre acest crater adânc, lume pierdută fără să lase vreo urmă şi aud dangăt de clopote, văd două călugăriţe la Palace

Stanislas şi simt izul de unt rânced de sub hainele lor, manifestul netipărit vreodată fiindcă plouă, războiul dus pentru a promova cauza chirurgiei plastice, prinţul de Wales zburând în jurul lumii ca să decoreze mormintele eroilor necunoscuţi. Fiecare liliac zburând afară din clopotniţă – ca o cauză pierdută. Toate hei-rup-urile, nişte gemete radiodifuzate din tranşeele personale ale condamnaţilor. Din această rană neagră şi căscată, din această cloacă abominabilă, leagăn al aşezărilor foind de roiuri negre, unde muzica ideilor se îneacă în osânză rece, din această Utopie strangulată s-a născut un clovn, o făptură împărţită între frumuseţe şi hidoşenie, între lumină şi haos, un clovn care, când priveşte pieziş, este însuşi Satan, iar când se uită spre cer vede un înger uns cu unt, un melc cu aripi!

Când îmi cobor privirea spre această crăpătură, văd un semn de ecuaţie, văd lumea cu talgerele balanţei egale, o lume redusă la zero şi nici o urmă de rest. Nu acel zero spre care Van Norden şi-a îndreptat fascicolul lanternei, nu crăpătura ca un hău a bărbatului prematur decepţionat, ci mai degrabă un zero arab, semnul din care ţâşneşte o infinitate de lumi matematice, punctul de sprijin ce ţine în echilibru stelele şi visurile uşoare şi maşinile mai uşoare decât aerul şi mădularele uşoare ca un fulg şi explozivele care le-au produs. Mi-ar plăcea să pătrund în această crăpătură plină ochi, să-i fac să se holbeze feroce, scumpi ochi metalurgici, scumpi ochi nebuni! Când ochii se vor mişca ieşind din orbite, voi auzi cuvintele lui Dostoievski, le voi auzi rostogolindu-se pagină după pagină, topindu-se în cele mai minuţioase observaţii, în cea mai nebunească introspecţie, în toate semitonurile mizeriei, abordată ba uşor, ba cu humor, ba tunând ca un sunet de orgă, până ce inima parcă explodează şi nu mai rămâne nimic altceva decât o lumină orbitoare care-ţi arde ochii, lumina radiindă care poartă în spaţiu sămânţa fecundă a astrelor. D istorie a artei ale cărei rădăcini se scaldă în sângele măcelului.

Când îmi cobor ochii spre această valvă de curvă răsfututută, simt întreaga lume sub picioarele mele, o lume care se clatină şi se prăbuşeşte, o lume istovită de moarte şi lustruită ca un craniu de lepros. Dacă ar exista un om care să îndrăznească să spună tot ce-a gândit despre lumea asta, nu i-ar rămâne nici o palmă de pământ pe care să stea. Când apare un om, lumea îl zdrobeşte şi îi frânge şira spinării. Mereu rămân prea mulţi stâlpi

putrezi în picioare, prea multă omenire infectată pentru ca omul să mai poată înflori. Suprastructura este o minciună iar temelia, o nesfârşită spaimă zguduitoare. Dacă, o dată la un secol, apare un om cu o privire disperată, hămesită, un om care ar vrea să întoarcă lumea cu susul în jos, ca să creeze o nouă rasă, iubirea pe care el o aduce lumii este schimbată în fiere şi el devine o plagă. Dacă din când în când descoperim nişte pagini care fac explozie, pagini care sfâşie şi ard, care smulg gemete, storc lacrimi şi blesteme, aflaţi că aceste pagini îi aparţin unui om pus la zid, un om a cărui singură apărare sunt cuvintele, şi cuvintele lui sunt totdeauna mai puternice decât povara mincinoasă şi zdrobitoare a lumii, mai puternice decât toate instrumentele de tortură şi roţile inventate de laşi pentru a zdrobi miracolul personalităţii. Dacă un om ar cuteza vreodată să traducă tot ce zace în inima lui, să ne pună sub nas tot ce înseamnă experienţa lui, adevărul lui adevărat, cred că lumea s-ar face bucăţi şi nici un zeu, nici un accident, nici o voinţă n-ar mai putea vreodată să adune la un loc bucăţile, ţăndările, atomii, elementele indestructibile ce au fost folosite pentru a fauri lumea.

În cele patru secole care s-au scurs de la apariţia ultimului suflet devorator, a ultimului om care a cunoscut extazul, am fost martorii unui declin constant şi susţinut al omului în ceea ce priveşte arta, gândirea, acţiunea. Lumea e pe ducă şi nimic nu mai rămâne din ea. Oare ce om cu ochii disperaţi şi hămesiţi poate da dovadă de cel mai infim respect faţă de guvernele existente, faţă de legile în vigoare, faţă de aceste coduri, principii, idealuri, idei, totemuri şi tabuuri? Dacă cineva ar şti ce înseamnă să citeşti enigma acestui lucru pe care azi îl numim o „crăpătură” sau o „gaură”, dacă cineva ar trăi cea mai infimă senzaţie de mister în prezenţa fenomenelor etichetate ca „obscene”, lumea s-ar despica în două. Tocmai oroarea obscenităţii, aspectul uscat al lucrurilor face ca această civilizaţie smintită să arate ca un crater. Căci spiritele creatoare şi mamele seminţiei poartă între coapse tocmai marele hău, gura căscată a neantului. Când un spirit avid şi disperat apare şi face cobaii să chiţăie, o face pentru că ştie unde să-şi bage cablul de înaltă tensiune al sexului, pentru că ştie că sub carapacea indiferenţei se ascunde plaga hidoasă, rana de nevindecat. Si îşi bagă cablul de înalta tensiune tocmai între

picioare. Loveşte sub centură, încinge până la incandescenţă chiar măruntaiele. Nu folosesc la nimic mănuşile de cauciuc. Tot ceea ce poate fi manipulat la rece şi la modul intelectual ţine de carapace şi un bărbat care arde de dorinţa de a crea, plonjează totdeauna, dedesubt, în această rană deschisă, în această oroare obscenă şi infectată, îşi agaţă dinamul de părţile cele mai gingaşe. Dacă nu scoate decât sânge şi puroi, tot e ceva. Acest crater uscat este obscen. Dar mai obscenă decât orice este inerţia. O blasfemie mai cumplită decât orice este paralizia. Dacă n-ar rămâne decât o singură rană căscată, aceasta ar trebui să curgă, chiar dacă n-ar produce decât lilieci, broaşte râioase şi homunculi.

Totul este conţinut într-o secundă care este sau nu este consumată. Pământul nu este un platou arid al sănătăţii şi confortului, ci o uriaşă femeie cu braţele şi picioarele desfăcute, cu un tors de catifea care se umflă şi se ridică odată cu valurile oceanului. Freamătă sub o diademă de sudoare şi anxietate. Goală şi sigură pe sexul ei, alunecă printre nori în lumina violetă a astrelor. Totul la ea, de la sânii generoşi, până la coapsele-i strălucitoare, scapără de o ardoare dezlănţuită. Se mişcă printre anotimpuri şi ani cu un puternic „hei-rup” care-i aprinde în piept o furie paroxistică ce face să cadă pânzele de păianjen ale cerului. Recade pe orbita ei axială cu cutremure vulcanice. Pare o căprioară uneori, o căprioară prinsă în capcană, care aşteaptă cu inima înfiorată cimbalele să sune şi câinii sa latre. Dragostea şi ura, disperarea, mânia, mila dezgustul, ce sunt toate astea faţă de dezmăţurile planetelor? Ce pot să însemne războiul, molima, teroarea, când noaptea ne înfăţişează extazul miriadelor de sori incandescenţi? Ce-s paiele astea pe care le rumegăm în somn dacă nu rămăşiţele din amintire ale unor planete agăţătoare cu spini şi ale rolurilor de stele? Mona obişnuia să-mi spună, în momentele ei de supremă exaltare: „Eşti o fiinţă umană extraordinară”. Şi, cu toate că m-a lăsat aici să pier, cu toate că a săpat sub picioarele mele un imens hău urlând de atâta pustietate, cuvintele ce zac în adâncul sufletului meu ţâşnesc şi iluminează umbrele de sub mine. Eu sunt unul care a fost pierdut în mulţime, unul pe care efluviile de lumină l-au ameţit, un zero care a văzut schimbându-se în batjocură tot ce era în jurul lui. Au trecut pe lângă mine bărbaţi şi femei în flăcări de pucioasă portari în livrele de calciu ce deschideau

gura infernului, faima umblând în cârje, piticizată de zgârie-nori, strivită până la aneantizare de gurile colţoase ale maşinilor. Am hălăduit printre clădiri uriaşe spre undele de răcoare ale râului şi am văzut luminile avântându-se ca nişte rachete printre coastele scheletelor Daca într-adevăr eram o fiinţă umană extraordinară, cum zicea ea, ce înseamnă toată această tâmpenie îmbăloşată în jurul meu? Aveam un trup şi un suflet, aveam o inimă neprotejată de bolţi de oţel. Trăiam momente de extaz şi cântam cu scântei arzătoare. Cântam ecuatorul, picioarele lui cu pene roşii şi insulele ce se întind cât vezi cu ochii. Dar nimeni nu auzea. O lovitura de tun trasă peste Pacific se pierde în spaţiu din pricină ca pământul este rotund şi porumbeii zboară cu capul în jos Am văzut-o privindu-mă peste masă cu nişte ochi care erau o întruchipare a suferinţei, am văzut cum durerea, pătrunzând în adâncime, îşi strivea nasul de vertebrele ei, măduva ei, bătută până se făcuse spumă, lichefiindu-se. Era uşoară ca un cadavru ce pluteşte pe Marea Moartă, degetele ei sângerau de atâta nelinişte şi sângele se schimba în bale. O dată cu zorii jilavi, veneau dangătele clopotelor şi bătăile lor se pierdeau de-a lungul nervilor şi îmi răsunau în inimă cu o maliţiozitate de fier. E straniu acest dangăt de clopote, dar şi mai stranie este această explozie a trupului, această femeie preschimbată în noapte şi viermii cuvintelor rozând să străbată prin saltea. Eu hălăduiam pe la ecuator, auzeam râsul hidos al hienei cu falei verzi, vedeam şacalul cu coada mătăsoasă şi leopardul pătat, toate jivinele lăsate în grădina raiului. Şi atunci suferinţa ei se dilata ca prova unui cuirasat şi greutatea scufundării ei îmi inunda urechile. Vârtejuri de nămol şi lunecare de safire, prelingându-se de-a lungul neuronilor cenuşii şi spectrul destrămat şi copastia scufundându-se. Cu paşi catifelaţi, ca de leu, am auzit afeturile tunurilor rotindu-se, am văzut tunurile vomitând şi vărsând bale, firmamentul surpându-se şi toate stelele devenind negre. Oceanul negru sângerând şi stelele chindie fătând gheme de carne proaspăt umflată, în timp ce deasupra se roteau păsările, iar din cerul halucinat cădea cumpăna cu mortar, pisăloage şi ochii legaţi ai justiţiei. Tot ce este relatat aici aleargă cu picioare imaginare de-a lungul planetelor muribunde. Tot ce se vede cu orbitele goale zvâcneşte ca florile din iarbă. Din neant se ridică semnul nemărginitului. Sub veşnic suitoarele spirale se năruie

domol genunea căscată. Pământul şi marea zămislesc împreună versuri, un poem scris cu carne, mult mai rezistent decât oţelul şi granitul. Prin noapte, fără sfârşit, pământul se învârteje şte spre o creaţie necunoscută...

Astăzi m-am trezit dintr-un somn sănătos cu înjurături vesele pe buze, înjurături bolborosite de limba mea, repetând ca o litanie: *„Faye ce que voudras!... Faye ce que voudras”.* Fă orice, numai să ţâşnească bucuria! Fă orice, numai să apară extazul! Câte nu mi se învârtejesc în cap când îmi spun asta! Imagini, imagini vesele, teribile, înnebunitoare, lupul şi capra, păianjenul, crabul. Sifilisul cu aripile lui întinse şi poarta spre pântece, veşnic neferecată, veşnic deschisă, aşteptând ca mormântul. Poftă, crimă, sfinţenie; viaţa celor pe care-i ador, eşecurile celor pe care-i ador, cuvintele ce le-au lăsat în urma lor, cuvintele nerostite până la capăt. Binele ce l-au adus cu ei, răul, suferinţa, discordia, ranchiuna, luptele pe care le-au stârnit. Dar, mai presus de toate, *extazul!*

Unele lucruri în legătură cu vechii mei idoli mă fac să-mi dea lacrimile: întreruperile, dezordinea, violenţa şi, mai cu seamă, ura ce au stârnit-o. Când mă gândesc la diformităţile lor, la stilurile monstruoase pentru care au optat, la flatulenţa şi plictiseala ce emană din operele lor, la haosul şi confuzia în care s-au bălăcit, la obstacolele ce singuri şi le-au ridicat în jur, simt un soi de exaltare. Toţi se scăldau în propriul lor gunoi. Toţi cei care au supraelaborat. Acest lucru e atât de adevărat încât îmi vine să strig: „Arătaţi-mi unul care supraelaborează şi am să vă arăt un om mare”. Ceea ce se cheamă „supra-elaborarea” lor constituie hrana mea: este semnul luptei, este însăşi lupta cu toate fibrele care se agaţă de ea, aura şi ambianţa spiritului discordant. Iar când o să-mi arătaţi un om care se exprimă perfect, eu n-am să zic că nu-i un om mare, ci că nu mă atrage deloc, îmi lipsesc calităţile de receptare. Când mă gândesc că sarcina pe care artistul şi-o asumă implicit este aceea de a răsturna valorile existente, de a face din haosul ce-l înconjoară o ordine proprie numai lui, de a semăna vrajba şi fermentul în asemenea măsură încât, prin descărcare emotivă, cei ce-au murit să poată fi redaţi vieţii, încep să alerg cu bucurie spre marii imperfecţi, confuzia lor mă hrăneşte, iar bâlbâială lor sună ca o muzică divină în urechile mele. Văd în paginile magnific umflate ce urmează după unele întreruperi ştergerea unor

meschine intruziuni, a urmelor *de* paşi murdari, ca să zicem aşa, ale laşilor, mincinoşilor, hoţilor, vandalilor, calomniatorilor. Văd în muşchii umflaţi ai gâtlejurilor lor lirice înspăimântătorul efort care trebuie făcut pentru a împinge roata înainte, pentru a relua mersul din locul în care te-ai oprit. Văd că, în spatele grijilor şi prezenţelor nedorite de zi cu zi, în spatele răutăţii meschine sclipitoare a celor slabi şi inerţi, stă simbolul puterii dezamăgitoare a vieţii, şi că cel care vrea să creeze ordinea, cel care vrea să semene sământa vrajbei şi a discordiei, căci e doldora de voinţă, un astfel de om încă mai trebuie ars pe rug sau dus la spânzurătoare. Văd că, în dosul nobleţii gesturilor sale, stă la pândă spectrul ridicolului tuturor acestor lucruri, văd că el nu este doar sublim, ci şi absurd.

Am crezut cândva că ţelul cel mai înalt pe care un om putea să şi-l propună era acela de a fi uman, dar acum văd că acest ţel n-avea altă raţiune decât aceea de a mă distruge. Astăzi sunt mândru că pot afirma că sunt *inuman,* că aparţin nu oamenilor şi guvernelor, că n-am nimic în comun cu credinţele şi principiile. N-am nimic de-a face cu maşinăria scârţâitoare a omenirii, eu îi aparţin pământului. Spun asta stând cu capul pe pernă şi simt cum îmi cresc coarne din tâmple.

Şi-i văd în jurul meu pe toţi strămoşii ţicniţi care sunt ai mei, dansând în jurul patului, consolându-mă, îmboldindu-mă, biciuindu-mă cu limbile lor de şerpi, rânjind şi strâmbându-se spre mine din tigvele lor pânditoare. *Sunt inuman!* Spun asta cu o grimasă nebunească şi halucinantă, şi voi continua s-o spun, chiar dacă ar ploua cu crocodili! În dosul cuvintelor mele stau toate aceste tigve ce rânjesc, privesc câş, pândesc, unele cu un rictus străvechi, altele rânjind ca şi cum ar avea fălcile încleştate, altele rânjind cu o grimasă de zâmbet, prefigurarea şi consecinţa a ceea ce veşnic se întâmplă. Mai limpede decât orice îmi văd propriul meu craniu rânjind, îmi văd scheletul dansând în vânt, văd şerpii ce-mi ies din limba putredă şi paginile umflate de extaz murdărite de excremente. Şi eu îmi topesc mucozităţile, excrementele, nebunia, extazul în marele circuit ce merge prin bolţile subterane ale cărnii. Toată această borâtură gratuită, nedorită, borâtură de beţiv va curge la nesfârşit prin minţile celor care vor nimeri în inepuizabilul recipient ce conţine istoria rasei. Alături de seminţia umanilor, curge o altă rasă de indivizi, aceea a inumanilor, rasa artiştilor

care, îmboldiţi de impulsuri necunoscute, iau masa amorfa a omenirii şi, prin febra şi fermentul ce i le infuzează, schimbă acest aluat apos în pâine şi pâinea în vin şi vinul în cântec. Din această plămadă moartă, din această zgură inertă, ei fac să se înalţe un cântec molipsitor. Văd această rasă de indivizi băgând universul în sac, întorcând totul cu susul în jos, le văd picioarele bălăcindu-se în sânge şi lacrimi, le văd mâinile veşnic goale şi veşnic încercând să apuce viaţa de dincolo, să-l prindă pe zeul de neatins, îi văd masacrând tot ce au la îndemână ca să potolească monstrul care le devoră părţile vitale ale fiinţei. Văd că atunci când îşi smulg părul din cap în strădania de a înţelege ceva, de a cuprinde veşnic necuprinsul, când scot mugete ca nişte vite înnebunite şi străpung totul cu ghearele şi cu coarnele lor, eu găsesc că e bine aşa şi că nu există altă cale. Un bărbat care aparţine acestei rase trebuie să se înalţe pe piscuri, cu bâlbâială în gură, şi să-şi sfârtece maţele. E bine şi e drept să facă aşa, fiindcă trebuie! Iar tot ce rămâne în afara acestui spectacol înspăimântător, tot ce este mai puţin groaznic, mai puţin înfiorător, mai puţin nebun, mai puţin delirant, mai puţin molipsitor nu este artă. Tot restul este o contrafacere. Tot restul este uman. Restul aparţine vieţii şi lipsei de viaţă.

Când mă gândesc, de pildă, la Stavroghin, mă gândesc la un soi de monstru divin, stând pe un pisc şi aruncându-ne măruntaiele făcute ferfeniţă, în *„Demonii”,* pământul se cutremură: nu este vorba de catastrofa ce se abate asupra unui individ imaginar, ci de un cataclism în urma căruia o mare parte a omenirii este îngropată, ştearsă de pe faţa pământului. Stavroghin era Dostoievski, iar Dostoievski era suma tuturor acestor contradicţii care ori îl paralizează pe un bărbat, ori îl înalţă pe piscuri. Nu există pentru el lume prea de jos în care să nu fi coborât, nici locuri prea înalte pe care să nu fi cutezat să le escaladeze. A parcurs toată gama, de la abisuri până la stele. Păcat că noi nu vom mai avea niciodată prilejul de a vedea un om aflându-se în însăşi inima misterului, un om care, prin fulgerele pe care le desferecă, să ilumineze pentru noi adâncurile şi imensitatea tenebrelor.

Astăzi am devenit conştient de descendenţa mea. N-am nevoie nici să-mi fac horoscopul, nici să-mi cercetez arborele genealogic. Despre ce mi-e scris în stele sau în propriul meu sânge n-am habar. Ştiu că descind din întemeietorii mitologici ai

neamului. Bărbatul care duce la buze butelca divină, criminalul ce îngenunchează în piaţă, inocentul care descoperă că toate cadavrele put, nebunul care dansează cu fulgere în mâini, călugărul ce-şi ridică pulpana sutanei ca să se pişe peste lume, fanaticul ce-şi umple sacul cu biblioteci ca să descopere Cuvântul, toţi aceştia sunt topiţi în plămada fiinţei mele, toţi aceştia alcătuiesc confuzia mea şi extazul meu. Dacă sunt inuman, este pentru că lumea mea s-a revărsat peste hotarele a ceea ce este uman şi pentru că a fi uman mi se pare o stare pauperă, mizerabilă, limitată de simţuri, restricţionată de legi morale şi coduri, definită prin platitudini şi „isme" îmi vărs sucul strugurelui în adâncul gâtlejului şi descopăr în el înţelepciunea, dar înţelepciunea mea nu izvorăşte din bobul de strugure, beţia mea nu-i datorează nimic vinului...

Vreau să fac înconjurul acestor coame de munţi arizi pe care se moare de sete şi de frig, al acestei istorii „extratemporale", al acestui absolut al timpului şi spaţiului în care nu există nici om, nici fiară, nici vegetaţie, unde înnebuneşti de singurătate, cu o limbă care nu este decât cuvinte, unde totul este desfăcut, dezarticulat, ieşit din tiparele timpului. Vreau o lume de bărbaţi şi femei, de copaci care nu vorbesc (prea mult se vorbeşte pe lumea asta!), de râuri care să te ducă pe alte meleaguri, nu râuri-legende, ci râuri care să te pună în contact cu alţi bărbaţi şi femei, cu alte arhitecturi, religii, plante, animale, râuri pe care să plutească bărci şi în care oamenii să se poată îneca, îneca nu în mit, în legendă, în cărţi şi în pulberea trecutului, ci în timp, în spaţiu şi istorie. Vreau râuri care să plăsmuiască nişte oceane asemenea lui Shakespeare şi Dante, râuri care să nu sece în hăul trecutului. Oceane, da! Să avem parte de mai multe oceane, de oceane noi care să întunece trecutul, oceane care să creeze noi formaţiuni geologice, noi perspective topografice şi continente ciudate şi terifiante, oceane care să distrugă şi să păstreze în acelaşi timp, oceane pe care să putem naviga, să ieşim în larg pentru noi descoperiri, noi orizonturi. Să avem parte de mai multe oceane, de mai multe răscoale, de mai multe războaie, de mai multe holocausturi. Să avem parte de o lume de bărbaţi şi femei cu dinamuri între picioare, o lume a unei furii fireşti, o lume a pasiunii, acţiunii, dramei, visării, nebuniei, o lume care produce extaz şi nu nişte băşini seci. Sunt încredinţat că astăzi, mai mult

ca oricând, o carte trebuie căutată, chiar dacă nu conţine decât o singură pagină mare: trebuie să căutăm bucăţi, ţăndări, vârfuri de unghii; tot ce conţine o fărâmă de minereu, tot ce este capabil să suresciteze trupul şi sufletul.

E posibil ca toţi să fim condamnaţi, să nu existe nici o speranţă pentru noi, pentru *nici unul* dintre noi, dar, dacă aşa stau lucrurile, hai să scoatem un ultim urlet de suferinţă atroce, care să îngheţe sângele în vine, un strigăt sfâşietor de sfidare, un strigăt de război! La naiba cu lamentaţiile! La naiba cu elegiile şi bocetele funebre! La naiba cu "biografiile şi povestirile, cu bibliotecile şi muzeele! Să-i lăsăm pe morţi să-i devoreze pe morţi! Noi, cei vii, să dansăm în jurul gurii craterului, să dansăm un ultim dans al agoniei! Dar să fie chiar un dans!

„Îmi place tot ce curge”, zicea marele Milton orb al timpurilor noastre. M-am gândit la el în dimineaţa asta, când m-am trezit scoţând un mare strigăt sângerând de bucurie: mă gândeam la râurile şi la copacii lui, la toată această lume a nopţii pe care el o explorează. Da, mi-am zis mie însumi, şi mie îmi place tot ce curge: îmi plac râurile, canalele de scurgere, lava, sperma, sângele, fierea, cuvintele, frazele, îmi place lichidul amniotic scurgându-se din placentă, îmi plac rinichii cu pietrele şi nisipul lor şi mai ştiu eu ce. Îmi place scurgerea caldă a urinei şi veşnic picurătoarea blenoragie, îmi plac cuvintele istericilor şi frazele ce curg ca dizenteria şi reflectă toate imaginile bolilor sufletului, îmi plac marile fluvii, ca Amazonul şi Orinoco, în care nişte ţicniţi ca Moravagine plutesc spre legendă şi vis într-o barcă deschisă şi se îneacă la gurile oarbe ale fluviului, îmi place tot ce curge, până şi fluxul menstrual ce elimină ovulele nefecundate, îmi plac scrierile care curg, fie ele hieratice, ezoterice, perverse, polimorfe sau unilaterale, îmi place tot ce curge, tot ce conţine în sine timp şi devenire, tot ce ne duce spre începutul ce n-are sfârşit: violenţa profeţilor, obscenitatea care este extaz, înţelepciunea fanaticului, preotul cu litania lui gumoasă, cuvintele nebuneşti ale curvei, flegma ce curge în rigole, laptele din ţâţă şi amara miere ce curge din pântece, tot ce este fluid, tot ce se topeşte, dizolvă şi se poate dizolva, tot puroiul şi murdăria care, curgând, se purifică, tot ceea ce-şi pierde sensul originii, tot ceea ce parcurge marele circuit spre moarte şi disoluţie. Marea dorinţă incestuoasă este

aceea de a curge necontenit, una cu timpul, şi de a topi într-un singur tot imaginea lumii de dincolo cu aici şi acum. Dorinţă prostească, dorinţă sinucigaşa, constipată de cuvinte şi paralizată de gândire.

Era aproape de revărsatul zorilor, într-o zi de Crăciun, când ne întorseserăm acasă, de pe Rue d'Odessa, cu două negrese de la compania de telefoane. Focul era stins şi eram cu toţii atât de obosiţi, încât ne trântirăm în pat îmbrăcaţi cum eram. A mea, care toată seara zburdase ca un leopard, adormi adânc în timp ce o încălecam. O vreme continua! să mă căznesc cu trupul ei, aşa cum te căzneşti deasupra unui înecat sau a unui asfixiat. Apoi renunţai şi adormii şi eu buştean. Tot timpul sărbătorilor ne tratarăm cu şampanie dimineaţa, la prânz şi seara... cea mai ieftină şi cea mai bună. După anul nou, aveam să plec la Dijon, unde mi se oferise un post banal de profesor de engleză, în cadrul schimburilor culturale, unul dintre aranjamentele prieteniei franco-americane, menită să contribuie la adâncirea bunei înţelegeri şi bunăvoinţei dintre republicile noastre surori. Fillmore era mai încântat decât mine de această perspectivă şi din motive lesne de înţeles. Pentru mine, chestia nu însemna altceva decât un transfer de la un purgatoriu la altul. Postul ăla nu-mi deschidea în faţă nici un viitor. Nici măcar nu urma să primesc un salariu. Trebuia să mă consider nespus de fericit că aveam prilejul să răspândesc evanghelia prieteniei franco-americane. Era un post potrivit pentru un băiat de bani gata.

În noaptea din ajunul plecării mele chefuirăm în lege. Spre dimineaţă, începu să ningă. Ne trambalarăm dintr-un cartier într-altul, ca să-mi iau rămas bun de la Paris. Traversând Rue St. Dominique, dădurăm pe neaşteptate într-o piaţetă şi iată-ne în faţă la Eglise Ste. Clotilde. Oamenii tocmai se duceau la slujbă. Fillmore, care încă mai avea capul înceţoşat, vru musai să mergem şi noi. „Ca să ne distrăm", îmi motivă el hotărârea. Ideea nu prea mă încânta, întâi pentru că nu fusesem niciodată la o slujbă şi, în al doilea rând, pentru că mă simţeam mahmur şi chiar eram mahmur. Fillmore arăta şi el destul de demolat, chiar mai suspect decât mine: pălăria lui mare, cu borurile lăsate, îi stătea în cap ca aruncată cu furca, iar paltonul îi era încă plin de rumeguş de la ultimul local în care fuseserăm. Totuşi, înainte, marş! Mai rău decât să ne dea afară n-aveau ce să ne facă.

Spectacolul ce mi se oferi ochilor mă ului într-atât încât toată mahmureala mi se risipi pe loc. Îmi trebuiră câteva minute până să mă obişnuiesc cu semiîntunericul, îl urmam pe Fillmore poticnindu-mă şi ţinându-l de mânecă. Un zgomot straniu, nepământesc îmi asalta urechile, un soi de zumzet surd ce se ridica din pardoseala rece. Era un mormânt imens, lugubru, cu oameni adânc mâhniţi care veneau şi plecau, târşâindu-şi picioarele. Un soi de anticameră a lumii infernului. O temperatură între 55 şi 60 de grade Fahrenheit. Nici o muzică, afară de acel nedefinit bocet, confecţionat în hruba subpământeană – ca şi cum un milion de conopide ar fi gemut în întuneric. Erau oameni înveliţi în linţolii, murmurând pierduţi cu privirea în gol, disperată şi descurajată ca a cerşetorilor care stau cu mâna întinsă, mormăind, în transă, o rugăminte inteligibilă.

Că asemenea lucruri existau ştiam eu, doar tot atât de bine ştim toţi că există abatoare, morgi şi săli de disecţie. Eviţi instinctiv asemenea locuri. Pe stradă, mi se întâmplase adesea să depăşesc un preot cu o cărţulie de rugăciuni în mână, tocindu-şi de zor versetele *Tâmpitul* – îmi ziceam eu – şi asta era tot. Căci pe stradă întâlneşti tot felul de forme ale demenţei şi preotul nu este cea mai izbitoare dintre ele. Două mii de ani ne-au învăţat să trecem nesimţitori pe lângă asemenea aspecte. Şi, totuşi, când te pomeneşti brusc tocmai în inima împărăţiei lui, când vezi colţul restrâns în limitele căruia preotul funcţionează asemenea unui ceas deşteptător, e normal să ai cu totul alte senzaţii.

Timp de câteva clipe, toată salivaţia şi toate contorsionările buzelor aproape că fură pe punctul de a căpăta un sens. Se petrecea ceva, se desfăşura un soi de spectacol de pantomimă care, fără să mă uluiască cu totul, mă prinsese în vraja lui. În toată lumea, oriunde există morminte din astea slab luminate, dai şi de acest spectacol de necrezut – aceeaşi căldură pe sponci, aceeaşi lumină crepusculară, acelaşi zumzet monoton. Peste tot în lumea creştină, la anumite ore fixe, oameni îmbrăcaţi în negru îngenunchează în faţa altarului la care stă preotul cu o cărticică într-o mână şi cu un clopoţel sau un atomizor într-alta şi le mormăie ceva într-o limbă care, chiar dacă ar fi inteligibilă, nu are nici fărâmă de sens. Probabil că-i binecuvântează. Binecuvântează ţara, pe şefii statului,

binecuvântează armele de foc, cuirasatele, muniţiile şi grenadele de mână. E înconjurat de copilaşi îmbrăcaţi ca îngerii Domnului şi care cântă alto şi sopran. Miei nevinovaţi. Toţi în rochiţe albe, toţi fără sex, cum fără sex este şi preotul care, adesea, are platfus şi mai este şi miop pe deasupra. Un adevărat taraf de miorlăituri epicene! Sex în suspensor, în gama şi bemol.

Cuprindeam cât puteam cu ochii în măsura în care semiîntunericul mi-o îngăduia. Spectacol fascinant şi stupefiant în acelaşi timp. De-a lungul şi de-a latul întregii lumi civilizate, mă gândeam eu. Minunat! Ploaie sau soare, zloată, zăpadă, tunete, fulgere, războaie, foamete, molimă – tipicul rămâne neschimbat. Mereu aceeaşi temperatură joasă, acelaşi jargon abracadabrant, aceleaşi încălţări cu şireturi până sus şi aceiaşi îngeraşi ai Domnului care cântă sopran şi alto. Aproape de ieşire, o cutiuţă mică cu o despicătură necesară pentru a face să funcţioneze această lucrare. Pentru ca binecuvântarea lui Dumnezeu să plouă peste rege şi ţară şi cuirasate şi explozibile de mare putere şi tancuri şi avioane. Pentru ca muncitorul să aibă mai multă putere în braţe, putere să sacrifice cai şi vaci şi oi, putere să perforeze grinzi de fier, putere să coasă nasturi la pantalonii altora, putere să vândă morcovi, maşini de cusut şi automobile, putere să extermine insecte, să cureţe grajdurile, să golească pubelele de gunoi şi să frece closetele, putere să scrie titluri cu litere de-o şchioapă şi să composteze bilete de metrou. Putere... putere. Şi tot datul ăsta din gură, toate minciunile astea, doar pentru un pic de vlagă!

Trecurăm dintr-un loc într-altul, cercetând tot ce se petrecea cu luciditatea care survine după o noapte de beţie zdravănă. Trebuie să fi atras destul de mult atenţia asupra noastră prin bâţâiala de colo-colo, cu gulerele paltoanelor ridicate, fără a ne face vreodată semnul crucii şi fără a mişca din buze decât pentru vreo observaţie grosolană. Poate că totul s-ar fi desfăşurat fără incidente, dacă Fillmore n-ar fi ţinut morţiş să treacă prin faţa altarului în toiul serviciului divin. Căuta ieşirea şi în timpul ăsta se gândea, cred eu, ce era dacă i-ar fi aruncat şi el o privire sfintei sfintelor, ca s-o vadă în prim plan, ca să zicem aşa. Ajunseserăm fără impedimente destul de aproape şi tocmai ne îndreptam spre o rază de lumină, care trebuia să fi fost ieşirea, când un preot ieşi brusc din penumbră şi ne bară

drumul. Voia să ştie unde ne ducem şi ce făceam pe-acolo. Îi răspunserăm destul de politicos că ne îndreptam spre „exit”. I-am spus „exit” din pricină că, luaţi prin surprindere, n-am putut găsi pe loc cuvântul franţuzesc pentru ieşire. Fără să spună vreun cuvânt, ne înşfacă solid de câte un braţ şi, deschizând uşa – era o uşă laterală – ne dădu brânci şi iată-ne ajunşi de-a berbeleacul în lumina orbitoare a zilei. Totul se petrecuse atât de repede şi atât de pe neaşteptate, încât când ne izbirăm de trotuar eram deja total năuciţi. Făcurăm câţiva paşi clipind din ochi, apoi ne întoarserăm instinctiv amândoi. Preotul stătea încă în prag, palid ca un spectru şi încruntat ca dracul în persoană. Trebuie să fi fost cumplit de supărat! Mai târziu, gândindu-mă la cele întâmplate, n-am putut să-l condamn pentru ce făcuse. Dar în clipa aceea, văzându-l în sutana lui lungă şi cu ţăcălie, nu mă putui abţine să nu izbucnesc în râs, atât îmi păru de ridicol. Mă întorsei spre Fillmore, care începuse şi el să râdă. Timp de circa un minut nu încetarăm să-i râdem în nas bietului sodomit. Era atât de uluit, încât câteva clipe nu se putu hotărî ce să facă. Totuşi, deodată, începu să coboare treptele alergând şi ameninţându-ne cu pumnul, ca şi cum ar fi luat treaba în serios. Când trecu de grilajul din jurul bisericii, era în plin galop, în clipa aceea, instinctul meu de conservare mă povăţui s-o iau la sănătoasa, îl prinsei pe Fillmore de mânecă şi începui să alerg, dar el tot ţipa ca un idiot:

— Nu, nu! Nu vreau să fug!

— Hai, hai mai repede! urlam eu. Mai bine s-o ştergem, că popa ăsta-i lovit rău cu leuca-n cap!

Şi o şterserăm fugind cât ne ţineau picioarele.

În drum spre Dijon, în timp ce încă mă mai umfla râsul când mă gândeam la cele întâmplate, îmi amintii la un moment dat de un incident caraghios, întrucâtva asemănător, petrecut în cursul scurtei mele şederi în Florida. E vorba de perioada marelui boom când, ca alte mii de oameni, am fost şi eu prins pe picior greşit, încercând să scap, m-au prins, împreună cu un prieten de-al meu la mare strâmtoare. Oraşul Jacksonville, unde ne refugiaserăm pentru aproximativ şase săptămâni, era practic în stare de asediu. Toţi vagabonzii de pe faţa pământului şi mulţi dintre cei care nu fuseseră vagabonzi înainte de asta, păreau să fi cotit spre Jacksonville. Asociaţia Creştină a Tinerilor, Armata Salvării, cazărmile pompierilor, hotelurile, pensiunile,

toate erau supraaglomerate. *Complet,* pline până la refuz, şi peste tot tăbliţe de acest gen. Localnicii deveniseră atât de nesimţitori încât păreau că umblă îmbrăcaţi în zale. Se punea din nou vechea problemă a crăpelniţei. Ceva haleală şi un locşor unde să te întinzi. Crăpelniţa venea mereu dinspre sud, garnituri de tren pline de portocale şi tot soiul de alte fructe zemoase. Obişnuiam să ne învârtim în jurul depozitelor unde se descărcau, căutând fructe pe jumătate stricate, dar şi acestea începuseră să fie o raritate.

Într-o seară, l-am târât disperat pe prietenul meu Joe la sinagogă, în timpul slujbei. Era o congregaţie reformată şi rabinul îmi făcu o impresie favorabilă. Mă cuceri muzica, acea lamentaţie stridentă a evreilor. De îndată ce slujba se termină, mă dusei la biroul rabinului şi cerui o audienţă. Mă primi cu destulă bunăvoinţă, până în clipa când scopul vizitei îi deveni clar. Când află de ce venisem, se sperie de-a binelea. Nu-i cerusem decât un mic ajutor pentru mine şi prietenul meu Joe, dar, după cum mă privea, puteai avea impresia că-i cerusem să-mi închirieze sinagoga ca să fac din ea o popicărie. Şi, culmea, mă întrebă direct dacă sunt evreu sau nu. Când îi spusei că nu, păru pur şi simplu jignit. Atunci de ce dracu' venisem să cer ajutor de la un pastor evreu? I-am răspuns cu naivitate că totdeauna avusesem mai multă încredere în evrei decât în creştini. I-am spus asta pe un ton modest, ca şi cum ar fi fost vorba de unul din defectele mele personale. Şi era chiar adevărat! Dar el nu se simţi deloc măgulit. Nu, dom'le! Din contră, era îngrozit! Ca să scape de mine, mâzgăli o hârtie pentru cei de la Armata Salvării.

— Uite unde trebuie să te adresezi, îmi spuse el şi-mi întoarse spatele, ducându-se să se ocupe de oile lui.

Armata Salvării, bineînţeles, nu ne putea oferi nimic. Dacă am fi avut câte cinci franci de căciulă, mă rog, am fi putut închiria o saltea pe care s-o punem pe jos. Dar noi n-aveam un sfanţ. Ne duserăm în parc şi ne culcarăm pe o bancă. Ploua, drept care ne acoperirăm cu nişte ziare. Nu trecuse, cred, nici o jumătate de oră, când apăru un poliţist şi, fără un cuvânt de avertizare, ne trase câteva bastoane zdravene, încât sărirăm ca arşi în picioare, chiar dansând puţin, măcar că numai de dans nu ne ardea nouă. Mă simţeam atât de umilit, nenorocit, mizerabil, păduchios şi descurajat după bastoanele primite peste cur de la

bruta aia idioată, încât aş fi fost în stare să arunc în aer primăria oraşului.

A doua zi dimineaţa, cu gândul de a ne pune bine cu aceşti pui de căţea atât de ospitalieri, ne înfăţişarăm devreme la uşa unui preot catolic. De data asta l-am lăsat pe Joe să ducă tratativele. Preotul era irlandez şi avea un oarecare accent. Avea ochi blânzi, albaştri, din care putea stoarce şi câteva lacrimi la nevoie. Ne deschise uşa o soră îmbrăcată în negru, dar nu ne pofti înăuntru. Trebuia să aşteptăm în vestibul până se va duce să-l cheme pe bunul părinte, pufăind ca o locomotivă. Dar ce se întâmplase de-l deranjam la o oră atât de matinală? Aveam nevoie de ceva de mâncare şi de un loc unde să dormim, îi răspunserăm noi nevinovaţi. Da' de unde veneam? vru să afle pe loc bunul părinte. De la New York. De la New York, hai? Atunci mai bine mergeţi înapoi acolo, dragii mei şi, fără să mai adauge un cuvânt, masivul popă, cu mutră de nap buhăit, ne închise uşa în nas.

Cam o oră mai târziu, după ce ne-am învârtit de colo-colo ca nişte corăbii bete, ne-am nimerit din nou pe lângă refectoriu. Şi să fiu al naibii dacă napul buhăit şi libidinos nu făcea marşarier pe alee într-o limuzină elegantă. Când trecu prin dreptul nostru, ne trimise o rafală de fum direct în ochi. De parcă ne-ar fi spus: „Poftim, *asta* vi se cuvine!" Era o limuzină frumoasă, cu două cauciucuri de rezervă în spate, şi bunul părinte stătea la volan pufăind dintr-un trabuc barosan. Trebuie să fi fost o Corona, atât de gras şi de voluptuos arăta trabucul. El şedea înfipt la volan, nu era cale să te înşeli. Nu puteam vedea dacă era îmbrăcat în sutană sau nu. Nu vedeam decât zeama prelingându-i-se pe buze, şi trabucul cu aromă scumpă.

Tot drumul spre Dijon n-am făcut decât să-mi depăn amintiri din trecut. M-am gândit la toate lucrurile pe care aş fi putut să le spun şi să le fac şi pe care nu le-am spus şi nu le-am făcut în momentele anoste, umilitoare, când şi să ceri o coajă de pâine înseamnă să te înjoseşti, să te reduci la condiţia de vierme. Treaz şi lucid cum eram, continuam să resimt durerea ascuţită a acelor vechi insulte şi injurii. Simţeam cu acuitate plesnitura peste cur pe care mi-a tras-o poliţistul în parc – deşi, s-ar putea spune că asta n-a fost decât o bagatelă, o mică lecţie de dans. Am cutreierat fiecare palmă de loc din Statele Unite, Canada şi Mexic. Şi pretutindeni aceeaşi poveste. Dacă voiai o

pâine, trebuia să ţi-o câştigi punându-ţi grumazul la jug şi ţinând strict pasul cu ceilalţi. Pretutindeni pe glob se aşternea un deşert cenuşiu, un covor de oţel şi de beton. Producţia! Nimic alta decât mai multe şuruburi cu piuliţe, mai multă sârmă ghimpată, mai mulţi pesmeţi pentru câini, maşini de tăiat iarba pe pajişti, bile de rulmenţi, explozive de înaltă tensiune, tancuri, gaze otrăvitoare, mai mult săpun, pastă de dinţi, ziare, mai multă învăţătură, tot mai multe biserici, biblioteci, muzee. *Avansaţi!* Timpul ne presează. Embrionul îşi împinge gâtul afară din placentă, şi nu-i nici măcar un bănuţ de scuipat care să-i netezească alunecarea. O naştere uscată, strangulată. Nici un vaiet, nici un târâit. *Salut au monde!* Salutul a douăzeci şi unu de tunuri care detonează din rect. Îmi port pălăria când îmi place, în casă sau afară", spunea Walt. Aia era o vreme când încă puteai găsi o pălărie care să ţi se potrivească pe cap. Dar timpul trece. Azi, ca să găseşti o pălărie potrivită trebuie să te aşezi pe scaunul electric. Acolo îţi dau o scufie. Cum, te strânge? N-are importanţă. Ţi se potriveşte.

Trebuie să te găseşti într-o ţară străină ca Franţa, străbătând meridianul care desparte emisferele dintre viaţă şi moarte, pentru a-ţi da seama ce privelişti incalculabile se cască în faţa ta. *Timpul electric! Sufletul democratic! Valul de inundaţii!* Sfântă Fecioară, ce înseamnă toate balivernele astea? Pământul e scorojit şi crăpat. Femeile şi bărbaţii se reped ca puii de vultur pe un hoit împuţit ca să se împerecheze şi apoi să-şi reia separat zborul. Vulturi care pică din nori ca nişte pietroaie. Gheare şi pliscuri, asta suntem! Un gigantic aparat intestinal cu un nas care simte carnea de hoit. *Avansaţi!* Mergeţi înainte, fără compasiune, fără dragoste, fără îndurare. Nu cere vreo iertare şi nu oferi vreuna. Mai multe nave de război, mai mult gaz otrăvitor, mai multe explozive puternice! Mai mulţi gonococi! Mai mulţi streptococi! Mai multe bombardiere! Mai mult din totul până când întreaga maşinărie blestemată se face ţăndări şi pământul o dată cu ea! Când am coborât din tren, am ştiut pe dată că am comis o greşeală fatală. Liceul se găsea la mică depărtare de gară; am pornit-o pe strada principală, în înserarea timpurie a zilei de iarnă, căutându-mi drumul spre destinaţie. Fulguia uşor, copacii sticleau de ger. Am trecut de câteva cafenele vaste, pustii, care arătau ca nişte sordide săli de aşteptare, întuneric tăcut, vid – asta-i impresia care mă

stăpânea. Un oraş lipsit de importantă, insipid, unde muştarul e produs în cantităţi industriale, cu carul, cu vana, cu copaia, cu butoiul, cu borcanul.

Când am dat ochi cu liceul, am simţit un fior în şira spinării. Eram atât de nehotărât încât m-am oprit la uşă întrebându-mă dacă să intru sau nu. Dar, cum nu aveam bani pentru un bilet de întoarcere, şovăiala mea era lipsită de rost. O clipă m-am gândit să-i trimit o telegramă lui Fillmore, dar nu ştiam ce scuză să-i invoc. Singurul lucru care-mi rămânea de făcut era să plonjez cu ochii închişi.

S-a întâmplat ca Monsieur le Proviseur să nu fie acolo – era ziua lui liberă. Mi s-a înfăţişat un cocoşat mărunţel care s-a oferit să mă conducă la Monsieur le Censeur, al doilea în rang. Am pornit în urma lui, fascinat de felul grotesc în care şontâcăia. Era un mic monstru, din aceia care pot fi văzuţi pe portalul oricărei căcăcioase de catedrale din Europa.

Biroul lui Monsieur le Censeur era spaţios şi golaş. M-am aşezat pe un scaun cu spetează tare ca să aştept în timp ce cocoşatul a zbughit-o afară să-l caute pe Monsieur le Censeur. Mă simţeam aproape confortabil. Atmosfera îmi evoca acut pe cea a unor birouri filantropice din Statele Unite unde stătusem ore întregi aşteptând câte un ticălos cu vorba dulce care să vină şi să mă supună unui interogatoriu.

Brusc se deschise uşa şi, cu un pas săltăreţ, intră Monsieur le Censeur, împieptoşându-se. Tot ce-am reuşit a fost să-mi înăbuş un chicotit. Purta o redingotă exact ca aceea a lui Boris şi pe frunte îi atârna un breton, un fel de meşă lipită parcă cu scuipat, ca aceea pe care ar fi purtat-o Smerdiakov. Grav şi irascibil, cu un ochi ca de linx, nu irosi cuvintele de bun-venit. Scoase pe dată foile pe care erau scrise numele elevilor, orele, cursurile etc. Totul într-o caligrafie meticuloasă, îmi făcu cunoscut ce cantitate de cărbuni şi de lemne mi se îngăduia să consum şi după aceea mă informă că în timpul liber puteam face orice doream. Această din urmă informaţie a fost primul lucru bun pe care l-am auzit din gura lui. Era atât de reconfortant, încât pe dată am rostit în gând o rugăciune pentru Franţa, pentru armata şi marina ei, pentru sistemul educaţional, pentru *bistro-uri,* pentru toate blestematele ei de instituţii. După ce-a isprăvit cu tot tra-la-laul ăsta, a sunat din clopoţel şi pe loc a apărut cocoşatul ca să mă escorteze la Monsieur l’Econome.

Aici atmosfera era oarecum diferită. Mai curând ca într-o gară marfară, presărată toată cu facturi de încărcătură şi ştampile de cauciuc şi populată de slujbaşi cu feţe păstoase care mâzgăleau de zor cu peniţe boante în dosare uriaşe, apăsătoare. După ce mi s-a stabilit porţia de cărbuni şi de lemne, am pornit, cocoşatul şi cu mine şi cu o roabă spre dormitoare. Urma să ocup o cameră la mansardă, în aceeaşi aripă cu *les pions.* Situaţia lua o turnură umoristică. Nu ştiam la ce dracu mă mai puteam aştepta. Poate că la o scuipătoare. Totul mirosea a pregătire pentru o campanie de luptă, nu lipsea decât o raniţă, o puşcă şi... o plăcuţă de identitate.

Camera care mi s-a dat era mare şi avea o sobiţă cu un burlan crăpat care făcea un cot drept deasupra patului de fier. Lângă uşă se afla o ladă mare pentru cărbuni şi lemne. Ferestrele dădeau spre un şir de căsuţe prăpădite, toate din piatră, în care locuiau băcanul, brutarul, cizmarul, măcelarul etc. Toţi nişte mocofani cu mutre imbecile. Mi-am purtat privirea peste acoperişuri, spre dealurile despuiate printre care se hurduca un tren. Şuierul locomotivei ţipă jalnic şi isteric. După ce cocoşatul mi-a făcut focul, l-am întrebat de haleală, încă nu era ora cinci. M-am trântit pe pat, cu paltonul pe mine, şi m-am învelit cu o pătură. Lângă mine era eterna noptieră rahitică în care stă ascunsă oala de noapte. Am pus deşteptătorul pe noptieră şi am urmărit ticăitul minutelor care se scurgeau, în puţul camerei se filtra lumina albăstrie a străzii. Am ascultat uruitul camioanelor care treceau şi am privit în neştire burlanul sobei şi cotul legat cu sârmă. Lada de cărbuni mă intriga. Niciodată în viaţa mea nu mai locuisem într-o cameră cu o ladă de cărbuni. Şi niciodată în viaţa mea nu aprinsesem un foc şi nu predasem unor copii. Şi, dacă-i vorba pe aşa, niciodată în viaţa mea nu lucrasem fără plată. Mă simţeam liber şi încătuşat în acelaşi timp, aşa cum te simţi înaintea alegerilor, când toţi şnapanii şi-au depus candidatura şi tu eşti invitat să votezi pentru omul potrivit. Mă simţeam ca un argat năimit, ca un om bun la toate, ca un vânător, ca un pirat, ca un sclav la galere, ca un pedagog, ca un vierme şi un păduche. Eram liber, dar picioarele mi-erau legate. Un suflet democratic, cu un bilet de recomandare pentru o masă gratuită, dar lipsit de puterea de a se mişca, lipsit de glas. Mă simţeam ca o meduză ţintuită de o scândură. Şi, mai presus de orice, mă simţeam flămând.

Minutarele ceasului se târau lent. Încă zece minute de omorât până când o să sune ceasul. Umbrele din încăpere se îngroşaseră. Tăcerea devenise mai densă, o linişte intensă care-mi încorda nervii. Fulgii de zăpadă se lipiseră de geamuri, în depărtare, o locomotivă scoase un ţipăt strident. Pe urmă, din nou tăcere de mormânt. Soba începuse să se înroşească, dar nu radia nici un pic de căldură. Am început să mă tem că s-ar putea să adorm şi să pierd masa de seară. Asta ar fi însemnat să zac treaz întreaga noapte cu burta goală. M-a cuprins panica. Cu o clipă înainte de a răsuna gongul, am sărit din pat şi, după ce am încuiat uşa în urma mea, am dat buzna pe scări, spre curte. Acolo m-am rătăcit. Un patrulater după altul, o scară după alta. Am intrat şi am ieşit în şi din clădiri, căutând frenetic refectoriul. Am trecut pe lângă o coloană de puştani care mărşăluiau spre Dumnezeu ştie unde, se mişcau ca un convoi legat în lanţuri, cu un conducător de sclavi în frunte, în cele din urmă am văzut un tip cu o alură energică şi cu un melon pe cap, venind drept spre mine. L-am oprit ca să-l întreb unde-i refectoriul. S-a întâmplat să opresc tocmai pe omul potrivit. Era Monsieur le Proviseur şi părea încântat că dăduse peste mine. A vrut să afle acolo pe loc dacă fusesem cazat confortabil şi ce mai putea face pentru mine. L-am asigurat că totul era O.K. Numai că în camera era cam rece, m-am hazardat să adaug. Mi-a răspuns că nu era un lucru neobişnuit, datorat vremii ăsteia rele. Ba era ceaţă, ba zăpadă, şi desigur în casă era neplăcut, şi dă-i aşa înainte, în tot acest timp mă ţinea de braţ şi mă conducea spre refectoriu. Părea să fie un tip cumsecade. Un individ prietenos, mi-am spus în sinea mea. Ba chiar am mers până acolo încât să-mi imaginez că s-ar putea să devenim amici şi, pe o noapte geroasă, o să mă invite la el şi o să-mi prepare un grog fierbinte, în cele câteva minute până am ajuns la uşa refectoriului mi s-au perindat prin minte fel de fel de lucruri prietenoase. Dar, odată ajunşi, în timp ce fantezia mea gonea cu o milă pe minut, individul mi-a strâns mâna, şi-a scos pălăria şi mi-a urat noapte bună. Eram atât de uimit încât mi-am dus şi eu un deget la pălărie. Curând am aflat că aşa se cuvenea. De câte ori treci pe lângă un profesor, sau chiar pe lângă Monsieur l’Econome, îţi scoţi pălăria. Chiar dacă dai nas în nas cu el de douăsprezece ori pe zi. N-are importanţă. Trebuie să execuţi salutul chiar dacă ţi s-a tocit pălăria. Aşa e politicos.

Oricum, găsisem refectoriul. Arăta ca o clinică din Cartierul de Est, cu pereţii din cărămidă aparentă, lumină slabă şi mese cu plăci de marmură. Şi, bineînţeles, o soba mare, cu un burlan care făcea un cot. Cina nu era încă servită. Un individ şchiop tot intra şi ieşea alergând, aducând cuţite, furculiţe, farfurii şi sticle cu vin. Într-un colţ, mai mulţi tineri erau angajaţi într-o conversaţie animată. Mă dusei la ei şi mă prezentai. Mă întâmpinară cu multă cordialitate. Cu prea multă chiar. Nu pricepeam unde băteau, într-o clipă, odaia începu să se umple de lume. Mă prezentară unul altuia cât ai zice peşte, apoi, făcând cerc în jurul meu şi umplându-şi paharele, începură să cânte:

L ‘autre soir l’idée m’est venue
De nom de Zeus d’enculer un pendu;
Le vent se lève sur la potence,
Voila mon pendu qui se balance,
J’ai du l’enculer en sautant,
Crée nom de Zeus, on n’est jamais content.
Baiser dans un con trop petit,
Crée nom de Zeus, on s’écorche le vit;
Baiser dans un con trop large,
On sait pas ou Von décharge;
Se branler étant bien emmerdant,
Crée nom de Zeus, on est jamais content.

Cu asta, Quasimodo anunţă că masa e servită.

Era un grup vesel aceşti *les surveillants.* Printre ei Kroa care râgâia ca un porc şi întotdeauna dădea drumul la o băşină zgomotoasă când se aşeza la masă. Mi s-a spus că era în stare să se pârţuiască de treisprezece ori la rând. Deţinea recordul. Pe urmă mai era Monsieur le Prince, un atlet căruia îi plăcea să se înţolească în smoking seara când ieşea în oraş; avea un ten frumos, de fată mare, nu se atingea de vin şi nu citea niciodată ceva ce ar fi putut să-i solicite prea mult creierul. Alături de el şedea Petit Paul, din Midi, care nu se gândea la nimic altceva decât la muieri; obişnuia să spună în fiecare zi: *„a partir de jeudi e ne parlerai plus de femmes”.* El şi Monsieur le Prince erau inseparabili. Mai era şi Passeleau, un veritabil terchea-berchea, care studia medicina şi care se împrumuta de bani în dreapta şi-n stânga; vorbeau întruna de Ronsard, Villon şi Rabelais. Lângă mine stătea Mollesse, agitator şi organizator de *pions* care

insista să cântărească mâncarea ce ni se oferea, ca să vadă dacă nu ne-au furat la gramaj. Ocupa o cămăruţă la infirmerie. Duşmanul lui suprem era Monsieur l'Econome, ceea ce nu era un mare merit, întrucât toată lumea îl ura pe individul ăsta. Mollesse avea drept companion pe unul poreclit Le Penible, un individ posac, cu un profil de soim, care practica cea mai strictă economie şi făcea pe cămătarul. Arăta ca o gravură de Albrecht Dürer – un compozit din toţi diavolii ursuzi, morocănoşi, amari, ghinionişti, nefericiţi şi introspectivi care alcătuiesc panteonul cavalerilor medievali germani. Era evreu, fără îndoială, în orice caz a fost omorât într-un accident de automobil, puţin după sosirea mea, ceea ce m-a îmbogăţit pe mine cu douăzeci şi trei de franci pe care-i datoram. Cu excepţia lui Renaud care şedea lângă mine, ceilalţi mi s-au şters din minte; aparţineau acelei categorii de indivizi incolori care alcătuiesc lumea inginerilor, a arhitecţilor, dentiştilor, farmaciştilor, profesorilor etc. Nu exista nimic care să-i deosebească de bulgării de pământ de care aveau să-şi frece picioarele mai târziu. Era un zero în toată puterea cuvântului, cifre care formau nucleul unei societăţi respectabile şi lamentabile. Mâncau cu capetele în piept, şi erau întotdeauna primii care cereau un supliment de porţie. Dormeau zdravăn şi nu se văitau niciodată; nu erau nici veseli nici trişti. Indiferenţii pe care Dante i-a plasat în anticamera Infernului. Cei din păturile de sus.

Era obiceiul ca după cină să ieşim imediat în oraş, dacă nu eram de gardă la dormitoare, în centrul oraşului se găseau cafenele – săli uriaşe, posomorâte, în care se adunau negustorii somnoroşi din Dijon ca să joace cărţi şi să asculte muzică. Era cald în cafenele, lucrul cel mai bun pe care-l poţi spune despre ele. Şi scaunele erau destul de comode. Şi întotdeauna se învârteau pe acolo câteva curve care, pentru o cană de bere sau o ceaşcă de cafea, se aşezau să-ţi ţină de urât. Pe de altă parte, muzica era atroce. Ce mai muzică! Pe o seară de iarnă, într-o văgăună împuţită ca Dijon, nimic nu poate fi mai sâcâitor, mai iritant, decât sunetul unei orchestre franţuzeşti. Mai ales al uneia din acele lugubre orchestre de femei, care emite schelălăieli şi pârţuri, într-un ritm arid, algebric şi cu consistenţa igienică a pastei de dinţi. O scârţâiala şi o râcâială executată la atâţia şi atâţia franci ora – fiecare dintre ei cântând pentru sine. Ah, tristeţea acestor orchestre! De parcă bătrânul Euclid s-ar fi

ridicat pe picioarele dindărăt şi ar fi înghiţit acid prusic, întreaga împărăţie a Ideii atât de profund exploatată de raţiunea că nu a mai rămas nimic din care să se facă muzică decât clapele goale ale acordeonului, printre care şuieră vântul, sfâşiind eterul în zdrenţe. Oricum, a vorbi de muzică în legătură cu groapa aceea e ca şi cum ai visa la şampanie când te afli în celula condamnatului la moarte. Muzica era cea de pe urmă dintre grijile mele. Nu mă gândeam nici măcar la muieri, atât de dezolant, de rece, de pustiu, de cenuşiu era totul, în prima seară, în drum spre casă am zărit la uşa unei cafenele o inscripţie din *Gargantua. Î*năuntru, cafeneaua era ca o morgă. Dar, oricum, *înainte!*

Aveam timp berechet şi nici un sfanţ în buzunar. Predam două sau trei ore de conversaţie pe zi, şi asta era tot. Dar ce noimă avea să-i înveţi englezeşte pe nenorociţii ăia mici? Mi-era grozav de milă de ei. Toată dimineaţa trudind pe *Călătoria lui John Gilpin* şi după-masa venind la mine să facă exerciţii într-o limbă moartă. Mă gândeam cât timp preţios irosisem citindu-l pe Vergiliu sau bălăcindu-mă într-un nonsens incomprehensibil ca *Hermann und Dorothea.* Ce sminteală! Învăţătura înseamnă coşul de pâine gol. Mă gândeam la Carl care poate să recite *Faust* de la coadă la cap şi care niciodată nu scrie o carte fără să slăvească până şi căcatul din nemuritorul, incoruptibilul lui Goethe. Şi totuşi, Carl n-are destulă minte ca să-şi poată găsi *o* pizdă cu bani şi să-şi poată cumpăra un schimb de lenjerie de corp. E ceva obscen în dragostea aceasta pentru trecut care sfârşeşte în cozi la pâine şi adăposturi blindate. E ceva obscen în banda asta spirituală care-i permite unui idiot să stropească apă sfinţită peste tunurile Big Bertha şi peste cuirasate şi peste explozive. Orice om cu burta plină de clasici e un inamic al rasei umane.

Şi iată-mă pe mine, presupus să răspândesc evanghelia prieteniei franco-americane – emisarul unui cadavru care, după ce a jertfit în dreapta şi-n stânga, după ce a pricinuit nespuse suferinţe şi mizerii, a visat să instituie pacea universală. Pfui! Oare despre ce s-or fi aşteptat să vorbesc, mă întreb? Despre *Fire de iarbă* a lui Whitman, despre plafonarea impozitelor, despre Declaraţia de Independenţă, despre cel mai recent război dintre gangsteri? Ce? Ce anume ar fi vrut, asta doresc să ştiu. Ei bine, am să vă spun adevărul – niciodată nu am pomenit

despre vreunul din lucrurile astea. De la bun început am pornit cu o lecţie despre fiziologia omului. Cum fac dragoste elefanţii – asta-i! Şi a prins ca focul în pădure. După prima zi nu au mai existat bănci goale. După această primă lecţie de limba engleză, elevii se înghesuiau la uşă să mă aştepte. Ne înţelegeam de minune, îmi puneau tot felul de întrebări de parcă până atunci nu aflaseră nimic. Iar eu îi lăsam să-şi dea drumul. I-am învăţat să pună întrebări şi mai delicate. *Întrebaţi orice* – asta era deviza mea. Eu mă aflu aici în calitate de plenipotenţiar al împărăţiei spiritelor libere. Mă aflu aici ca să creez o fierbere şi un ferment. Un astronom celebru ar fi spus: „într-un fel, universul material pare să se spulbere ca o poveste care a fost povestită, să se dizolve în nimic ca o viziune”. Ăsta pare a fi sentimentul general care zace sub coşul de pâine gol al învăţăturii. Eu unul nu cred acest lucru. Nu cred o iotă din tot ce încearcă păcătoşii ăia să ne vâre pe gât.

Între lecţii, dacă nu aveam vreo carte de citit, mă duceam sus la dormitoare şi pălăvrăgeam cu *les pions.* Erau încântător de ignoranţi în legătură cu tot ce se petrece în jur – mai cu seamă în lumea artelor. Aproape la fel de ignoranţi ca şi studenţii. S-ar fi zis că intrasem într-un mic ospiciu de nebuni privat, fără nici o ieşire. Uneori mă plimbam pe sub arcade privind copiii care mărşăluiau cu câte un coltuc de pâine îndopat în botul murdar. Şi mie mi-era întruna foame, pentru că nu reuşeam să mă duc la micul dejun, servit la nişte ore inumane, dis-de-dimineaţă, tocmai când patul ajungea să fie mai primitor. Micul dejun consta din boluri imense cu cafea albăstrie şi bucăţi de pâine albă, fără unt. La prânz aveam fasole sau linte cu bucăţele mici de carne puse acolo ca să dea un aspect mai apetisant. Hrană bună pentru deţinuţi în lanţuri, pentru spărgători de stâncă. Până şi vinul era împuţit. Toată mâncarea era sau prea subţiată sau năclăită. Şi răspunzător era Monsieur l’Econome. Aşa se spunea. Dar nu cred nici lucrul ăsta. El era plătit ca să ne ţină la nivelul de plutire. Nu ne întreba dacă sufeream de trânji sau de abcese, nu-l interesa dacă aveam gusturi delicate sau intestine de lup. Şi de ce l-ar fi interesat? El era plătit pentru atâtea grame pe farfurie care să producă atâţia kilowaţi de energie. Totul în termeni de cai putere. Şi totul înregistrat în cărţoaie groase în care funcţionarii cu feţe păstoase mâzgăleau dimineaţa, la prânz şi seara. Debite şi

credite, separate între ele printr-o linie roşie, trasă în mijlocul paginii.

Hoinărind cu burta goală de jur împrejurul patrulaterului curţii, uneori simţeam că-mi pierd minţile. Asemenea lui Carol cel Prost, bietul de el, numai că eu nu aveam o Odette Champdivers cu care să mă joc cu degeţelul. Cea mai mare parte clin timp trebuia să-i tapez pe studenţi de ţigări şi, uneori, în timpul lecţiilor, molfăiam, ca şi ei, o bucată de pâine uscată. Cum focul ardea întruna, curând mi-am consumat raţia de lemne. Şi era al naibii de greu să-i duci cu vorba pe funcţionarii de la dosare ca să mai scoţi ceva lemne de la ei. În cele din urmă, am ajuns la asemenea exasperare, încât am pornit să cutreier străzile în căutarea a ceva bun de pus pe foc, ca un arab. E de mirare cât de puţine lucruri bune de foc poţi găsi la Dijon. Oricum, aceste mici expediţii de aprovizionare m-au purtat prin nişte cartiere ciudate. Am dat peste o străduţă numită după un domn Philibert Papillon – un muzician mort, aşa cred – pe care se găseau o grămadă de case de curve. Prin părţile astea era întotdeauna o atmosferă mai veselă; mirosea a mâncare gătită, a rufe întinse la uscat. Câteodată reuşeam să zăresc şi pe sărmanii semi-imbecili care locuiau pe acolo. Arătau totuşi ceva mai acătării decât amărâţii din centru de care mă izbeam ori de câte ori intram într-un magazin universal. Şi intram des, ca să mă mai încălzesc. Iar ei veneau tot pentru acelaşi lucru, aşa cred. În căutarea cuiva care să le ofere o cafea. Păreau puţin nebuni, de frig şi de singurătate. Dar întregul oraş arăta puţin nebun, când albastrul serii se lăsa asupră-i. În fiecare zi de joi puteai străbate strada principală în sus şi-n jos, până-n pânzele albe, fără să întâlneşti un suflet dornic de comunicare. Şaizeci sau şaptezeci de mii de locuitori, poate chiar mai mult, înfăşuraţi în rufărie de lână, şi nicăieri unde să te duci şi nimic de făcut. Toţi fabricând muştar cu vagoanele. Orchestre de femei miorlăind *Văduva veselă.* Tacâmuri de argint în hotelurile mari. Palatul ducal putrezind, piatră cu piatră, bârnă cu bârnă. Copacii scârţâind de ger. Un permanent clămpănit de saboţi de lemn. Universitatea celebrând moartea lui Goethe, sau poate că naşterea, nu mai ţin minte. (De obicei morţile sunt celebrate). Oricum, o treabă tâmpită. Şi fiecare căscând şi întinzându-şi mădularele.

Când veneam de pe alee şi intram în patrulaterul curţii, mă copleşea o senzaţie de abisală zădărnicie. Afară, mohorât şi pustiu, înăuntru, mohorât şi pustiu. O sterilitate posomorâtă plutea deasupra oraşului, pâcla livrescă a învăţăturii. Zgura şi cenuşa trecutului. Pe laturile curţilor interioare erau rânduite clasele, nişte colibe din acelea pe care le poţi vedea în pădurile din nord, şi unde pedagogii îşi dădeau frâu liber la glasuri. Pe tablă, inutila abracadabra pentru care viitorii cetăţeni ai republicii aveau să cheltuiască o viaţă întreagă ca s-o uite. Din când în când erau primiţi părinţii în vasta sală de recepţii, chiar lângă aleea, ornată cu busturi ale eroilor antichităţii, ca Moliere, Racine, Corneille, Voltaire etc., toate sperietorile pe care miniştrii de cabinet le enumera, cu buze însalivate, ori de câte ori un nou nemuritor e adăugat la galeria statuilor din ceară! Dar nici un bust al lui Villon, al lui Rabelais, al lui Rimbaud. Oricum, aici se întruneau într-un conclav solemn părinţii şi cămăşile împăiate pe care statul le plăteşte ca să încovoaie minţile celor tineri. Mereu acelaşi proces de încovoiere, acelaşi grădinărit peisagistic, menit să facă spiritul mai atractiv. Uneori veneau şi elevii, micile floarea-soarelui care în curând vor fi transplantate clin camera copiilor în ghivece municipale. Unii dintre ei erau doar nişte plante de cauciuc, lesne şterse de praf cu o cămaşă ruptă. Toţi înghesuindu-se rapid în dormitoare de îndată ce se lăsa seara. Dormitoarele! în care ardeau becurile roşii, în care clopotul suna ca o sirenă de pompieri, în care treptele erau tocite de goana de a ajunge la celulele educaţionale.

Şi pe urmă profesorii! În primele zile am mers până acolo încât să dau mâna cu câţiva dintre ei şi, desigur, intervenea întotdeauna salutul cu scoaterea pălăriei, când ne întâlneam pe sub arcade. Dar o discuţie de la om la om, o băutură luată împreună la colţ, nici vorbă de aşa ceva! Era pur şi simplu inimaginabil. Majoritatea arătau speriaţi până-n măduva oaselor. Oricum, eu aparţineam altei ierarhii. N-ar fi împărţit nici un păduche cu unul ca mine. Mă iritau atât de tare, numai cât îi vedeam, încât obişnuiam să-i înjur pe sub mustaţă când îi zăream apropiindu-se. Mă opream locului, rezemat de o coloană, cu o ţigară atârnându-mi în colţul gurii şi pălăria pleoştită pe ochi şi, când se apropiau la mică depărtare de mine, trânteam câte un scuipat zdravăn şi-mi scoteam pălăria. Nu

catadicseam nici măcar să deschid gura ca să-i întreb cât e ceasul. Şi murmuram în barbă: „Te bag în pizda mă-tii”. Şi cu asta basta.

După o săptămână, aveam senzaţia că-mi petrecusem acolo toată viaţa. Era ca un coşmar blestemat din care nu izbuteşti să te mai desprinzi. Numai cât mă gândeam şi cădeam într-un soi de comă. Am sosit acum câteva zile. La căderea nopţii. Oamenii fojgăind spre casă ca nişte şobolani, pe sub felinare împâclite. Copacii sticlind cu maliţiozităţi diamantine. Revedeam totul, de o mie de ori. Drumul de la gară la liceu a fost ca o plimbare prin Coridorul Danzig, cu marginile zimţuite, crăpat tot, cu nervurile încordate. Un land al osemintelor moarte, al figurilor distorsionate, înfăşurate în giulgiuri. Spinări alcătuite din oase de sardele. Iar liceul părea răsărit dintr-un lac de zăpadă subţire, un munte cu vârful în jos, care arăta spre mijlocul pământului, acolo unde Dumnezeu sau Satana trudeşte încorsetat în cămaşă de forţă, muncind pentru acel paradis care nu-i decât o ejaculare în vis. Dacă a strălucit vreodată soarele, nu-mi aduc aminte. Nu-mi aduc aminte decât de ceţurile reci, jegoase, purtate de vânt dinspre mlaştinile îngheţate, dincolo de care şinele ferate se îngropau printre dealurile spectrale. Lângă gară era un canal, sau poate că un râu, ascuns sub o crustă gălbuie, şi cu un şir de cocioabe lipite de malurile povârnite. Pe undeva exista şi o cazarmă, aşa mi-am spus, pentru că din când în când întâlneam nişte omuleţi galbeni din Cochin-China, agitaţi, nişte mârţoage cu feţe de opiomani, pândind pe sub uniformele lăbărţate, ca nişte schelete vopsite, împachetate în rumeguş, întregul afurisit medievalism al locului era infernal de apăsător şi enervant, parcă legănându-se în faţă şi-n spate cu gemete înăbuşite, sărindu-ţi în cârcă din grote, spânzurând din garguie ca nişte ucigaşi cu gâtul frânt. Priveam tot timpul îndărăt şi mergeam ca un crab înţepat cu o furculiţă murdară. Toţi monştrii aceia grăsuni, plăcile cu efigii lipite pe faţada bisericii St. Midiei mă urmăreau pe străduţele întortocheate şi pe după colţuri, întreaga faţadă a bisericii St. Michel părea să se deschidă noaptea, ca un album, lăsându-te faţă-n faţă cu ororile paginii tipărite. Când luminile se stingeau şi figurile se eclipsau, moarte ca şi cuvintele, atunci faţada devenea magnifică; din fiecare scobitură a frontispiciului noduros se degaja găunoasa psalmodie a vântului de noapte şi peste dantela pietrificată a

veşmintelor reci şi ţepene se lăsa o mantie de salivă de culoarea absintului, un nor de ceaţă şi de ger.

Aici, unde era plantată biserica, totul părea răsucit cu spatele în faţă. Chiar şi biserica fusese probabil rotită pe fundamentul ei de veacurile de ploi şi zăpezi care se abătuseră asupră-i. Zăcea în Place Edgar Quinet, turtită de vânt, ca un catâr mort. Prin Rue de la Monnaie vântul se zbenguia ca nişte şuviţe de păr cărunt care o luaseră razna: se învârteau în jurul stâlpilor de priponit caii care barau trecerea omnibuzelor şi a atelajelor de douăzeci de catâri putere. Uneori, învârtindu-mă pe aici în orele timpurii ale dimineţii, dădeam peste Monsieur Renaud care, înfăşurat în sutana lui cu glugă, asemenea unui călugăr vorace, mi se adresa în limba secolului al şaisprezecelea. Mergând la pas cu Monsieur Renaud, în timp ce luna se spărgea în cerul soios, ca un balon înţepat, lunecam pe dată pe tărâmul transcendentalului. Monsieur Renaud avea o rostire precisă, uscată ca pistilul de caise şi cu o bază greoi brandenburgică. Venea la mine doldora de Goethe sau Fichte, cu tonalităţi profunde care se reverberau în colţurile vântoase ale pieţii ca nişte rafale întârziate ale tunetelor de anul trecut. Oameni din Yucatan, oameni din Zanzibar, oameni din Tierra del Fuego, salvaţi-mă de acest şorici albicios!

Nordul se adună în jurul meu, fiordurile glaciale, piscurile cu reflexe albăstrii, luminile nebune, obscenul cânt creştin care se prăvăleşte ca o avalanşă de la Etna la marea Egee. Totul ţeapăn îngheţat ca zgura, mintea ferecată şi brumată de ger, şi, prin melancolicul clănţănit al spiritului, horcăitul înecat al sfinţilor mâncaţi de păduchi. Sunt alb şi înfăşurat în lână, înfofolit, încotoşmănit, căptuşit, paralizat, dar fără voia mea. Sunt albit până la os, cu o bază rece, alcalină şi cu vârfurile degetelor muiate în şofran. Alb, vai, dar nu frate întru învăţătură, nu o inimă catolică. Alb şi necruţător, ca strămunii mei care au venit pe Elba. Privesc marea, cerul, tot ce este neinteligibil şi distant de aproape.

Zăpada de sub picioare fuge în faţa vântului, se spulberă, te gâdilă, te înţeapă, susură, se învârtejeşte, vine în rafale, în aşchii, se pulverizează. Nici urmă de soare, de muget al mării, de plesnet de valuri. Crivăţul împunge cu suliţe ghimpate, îngheţate, hain, hulpav, amorţind, paralizând. Străzile se răsucesc la cotiturile lor strâmbe; se feresc de priveliştea

învolburată, de privirea rigidă. Vântul şontâcăie de-a lungul grilajelor, se roteşte în jurul spatelui devenit faţa bisericii, coseşte printre statui, turteşte monumentele, smulge copacii, împietreşte iarba, suge seva din pământ. Frunze plate ca cimentul: frunze cărora nici o rouă nu le-ar mai da vreodată strălucire. Nici o lună nu va mai arginta vreodată apatica lor toropeală. Anotimpurile au ajuns la un punct mort, copacii se înălbesc şi se vestejesc, carele se hurducă pe făgaşele de mica, scoţând bufnituri surde, alunecoase, ca de harpă, în valea dintre dealurile cu creste înzăpezite somnolează fantomaticul Dijon, cel fără de oase. Nici ţipenie de om viu în noapte ci doar spiritele lipsite de astâmpăr ce visează la sud, la îngrădirile de safir. Şi totuşi eu sunt treaz, în picioare, un strigoi ambulant, un om alb, terorizat de luciditatea rece a acestei geometrii de abator. Cine sunt eu? Ce caut aici? Cad printre zidurile reci ale ostilităţii umane, o siluetă albă fluturândă, scufundându-se în lacul rece, cu un munte de cranii deasupra mea. Mă dedic latitudinilor reci, treptelor de cretă scăldate în indigo. Pământul, în coridoarele lui întunecate, îmi cunoaşte pasul, simte un picior care apasă, o aripă care freamătă, o respiraţie agitată şi un fior. Aud cum învăţătura e tocată şi ciopârţită, cifrele urcând la ceruri, găinaţul liliecilor picurând de sus şi clincănind din aripi de mucava aurită; aud trenurile ciocnindu-se, lanţurile zăngănind, locomotivele pufăind şi pisându-se. Prin ceaţa străvezie toate lucrurile vin spre mine cu izul repetiţiei, cu mahmureli galbene, cu chinul cuielor de pe cruce, cu sfredeliri, în centrul mort, departe, departe de Dijon, mult dedesubtul regiunilor hiperboreale, stă Zeul Ajax, cu umerii încinşi la roata de moară, iar măslinele pocnesc în gură şi apele verzui ale mlaştinilor colcăie de broaşte care orăcăie.

Ceaţa şi zăpada, latitudinea rece, învăţătura greoaie, cafeaua albăstrie, pâinea neunsă cu unt, supa şi lintea, fasolea împănată cu porc, brânza mucegăită, mâncarea apoşită, vinul, vinul puturos au adus întregul penitenciar la constipaţie. Si exact când fiecare burtă era balonată de căcat, ţevile de la toalete au îngheţat. Guguloaiele de excremente se înălţau ca nişte muşuroaie de furnici, până la urmă a trebuit să se renunţe la micul piedestal şi să se lase excrementele pe jos. Zăceau acolo, ţepene şi îngheţate, aşteptând dezgheţul, în zilele de joi, cocoşatul venea cu mica lui roabă, desţelenea căcaţii reci şi

ţepeni cu o mătură şi un făraş, apoi împingea roaba afară, trăgându-şi după el piciorul schilod. Coridoarele erau presărate cu fâşii de hârtie igienică; ţi se lipeau de tălpi ca hârtia de prins muşte. Când vremea s-a mai domolit, duhoarea s-a răscopt; o puteai simţi până la Winchester la patruzeci de mile depărtare. Când stăteai dimineaţa peste bălegarul ăla răscopt, cu periuţa de dinţi în mână, duhoarea era atât de pestilenţială că te apuca ameţeala. Stăteam în cămăşi de flanca roşie, aşteptând să putem ajunge să ne uşurăm în gaură; era ca o arie dintr-una dintre marile opere ale lui Verdi – un cor de nicovale cu scripeţi şi pompe. Noaptea, când mă apuca o nevoie urgentă, mă repezeam la toaleta particulară a lui Monsieur le Censeur, de peste drum de alee. Scaunul meu e întotdeauna plin de sânge. Nici toaleta lui nu funcţionează, dar mă pot bucura măcar de plăcerea de a mă aşeza, îmi las guguloiul acolo, ca un semn de respect pentru el.

În fiecare seară, spre sfârşitul cinei, pică *le veilleur de nuit,* ca să se mai veselească şi el puţin. E unica fiinţă omenească, din întreaga instituţie, de care mă simt şi eu apropiat. E un nimeni. Poartă în mână o lanternă şi un lanţ cu chei. Îşi execută rondurile, noaptea, ţeapăn ca un automat. Când se serveşte brânza mucegăită, hop, apare şi el să bea un pahar de vin. Stă acolo, cu laba întinsă, cu părul ţeapăn şi sârmos ca de dulău de pază, cu obrajii rumeni şi mustaţa sticlind de zăpadă. Bolboroseşte un cuvânt sau două şi Quasimodo îi aduce sticla.

Pe urmă, proptindu-se zdravăn pe picioare, îşi dă capul pe spate şi îşi toarnă vinul pe gât, încet, dintr-o lungă înghiţitură. Pentru mine e ca şi cum şi-ar turna rubine pe beregată. Ceva din gestul lui pare să mă apuce de păr. E ca şi cum ar da pe gât drojdia milei umane, ca şi cum întreaga dragoste şi compasiune a omenirii ar putea fi date duşcă, dintr-o singură înghiţitură – ca şi cum asta-i tot ce poate fi stors din viaţa de zi cu zi. Făcuseră din omul ăsta ceva mai puţin decât un şobolan, în ierarhia lucrurilor el nu valora nici cât saramura unei scrumbii. Era doar o balegă vie. Şi ştia lucrul ăsta. Şi când, după ce bea, se uita în jur şi ne zâmbea, lumea părea să se prăbuşească. Era un zâmbet aruncat peste un abis. Întreaga împuţită de lume civilizată zace, ca un smârc, în fundul prăpastie! şi deasupra ei, ca un miraj, pluteşte zâmbetul ăsta şovăielnic.

Era acelaşi zâmbet care mă întâmpina când mă întorceam noaptea din escapadele mele. Îmi aduc aminte de o astfel de noapte când, stând în faţa porţii şi aşteptând ca bătrânul să-şi termine rondul, m-am simţit brusc atât de bine, încât aş fi putut aştepta acolo pe vecie. A trebuit să stau vreo jumătate de oră până mi-a deschis poarta. Am început să mă uit de jur împrejur, calm şi tacticos, sorbind întreaga privelişte, copacul uscat din faţa şcolii, cu ramurile lui ca de frânghie răsucită, casele de peste drum care-şi schimbaseră culoarea peste noapte şi care se curbau acum mai vizibil, zgomotul unui tren care se rostogolea prin pustiurile siberiene, pictate parcă de Utrillo, cerul, brazdele adânci ale roţilor de car. Brusc, din senin, apăru o pereche de îndrăgostiţi; la fiecare câţiva metri se opreau şi se sărutau şi, când nu am mai putut să-i urmăresc din ochi, le-am urmărit zgomotul paşilor, le-am auzit opririle abrupte, şi apoi mersul lent, şerpuit. Le simţeam îndoirea şi prăbuşirea trupurilor când se sprijineau de câte un stâlp, le auzeam scârţâitul pantofilor când îşi încordau muşchii pentru a se îmbrăţişa. Hoinăreau prin oraş, pe străzile întortocheate, către canalul sticlos cu apă neagră ca smoala. Perechea aceasta avea ceva de fenomen, în tot Dijonul nu mai erau alţii ca ei.

Între timp, bătrânul îşi făcea rondul; îi auzeam zăngănitul cheilor, cizmele scrâşnind pe prundiş, pasul greu, automat, în cele din urmă l-am văzut venind pe alee ca să descuie poarta mare, sub portalul monstruos, boltit, în faţa căruia se găsea un şanţ de apărare. L-am auzit umblând la lacăt, cu mâinile lui ţepene, cu mintea amorţită. Când s-a deschis poarta, am văzut deasupra capului său o constelaţie sclipitoare care încununa capela. Fiecare uşă era încuiată, fiecare celulă zăvorâtă. Cărţile erau închise. Noaptea atârna foarte jos, împungătoare ca un vârf de pumnal, beata ca un desfrânat. O infinitate de goliciune. Deasupra capelei, în fiecare noapte, în timpul nopţilor de iarnă, atârna ca o mitră episcopală, constelaţia; atârna jos, deasupra capelei. Joasă şi luminoasă, o mână de vârfuri de pumnal, o scânteiere de goliciune pură. Bătrânul m-a urmat până la cotul aleii. Poarta s-a închis în tăcere. Când i-am urat noapte bună, i-am zărit iar surâsul acela disperat, dureros, ca o fulgerare meteorică peste marginea unei lumi pierdute. Şi l-am revăzut stând în picioare în refectoriu, cu capul dat pe spate şi cu rubinele curgându-i pe gât. Întreaga Mediterană părea îngropată

în el cu livezile de portocali, chiparoşii, statuile înaripate, templele de lemn, marea albastră, măştile rigide, numerele magice, păsările mitologice, cerurile de safir, puii de vultur, golfurile însorite, brazii orbi, eroii bărboşi. Pierite toate acestea, îngropate sub avalanşa nordului, înmormântate, moarte pe veci. O amintire. O speranţă sălbatică.

O clipă am zăbovit pe aleea pentru trăsuri. Giulgiul, linţoliul, strânsoarea de negrăit a vidului! Apoi am înaintat repede pe cărarea acoperită cu prundiş de lângă zid, pe lângă arcade şi coloane, pe lângă scările de fier, trecând dintr-un patrulater în altul. Totul ferecat. Ferecat în faţa iernii. Descopăr arcada ce duce la dormitoare. Din ferestrele murdare, opacizate de ger, se filtrează pe scări o lumină bolnăvicioasă. Pretutindeni vopseaua e coşcovită. Pietrele sunt sparte, balustradele scârţâie; o sudoare umedă se degajă din dalele pavajului şi formează o aură palidă, estompată, străpunsă de anemica lumină roşie din capul scărilor. Urc ultimele trepte, foişorul scăldat de sudoarea groazei, în bezna densă îmi bâjbâi drumul prin coridorul pustiu, cu toate camerele goale, încuiate, pradă putregaiului. Mâna îmi lunecă cle-a lungul zidului, în căutarea broaştei. Când prind mânerul uşii, mă cuprinde panica, întotdeauna am senzaţia unei mâini care mă înhaţă de guler, gata să mă smucească îndărăt. Odată intrat în cameră, zăvorăsc uşa. E un miracol pe care-l trăiesc noapte de noapte, miracolul de a intra în cameră fără să fiu strâns de gât, fără să fiu despicat cu un topor. Aud şobolanii fojgăind pe coridor, rozând deasupra capului meu printre grinzile groase. Lumina străluceşte orbitor ca sulful aprins şi în aer pluteşte mirosul dulceag, greţos al unei încăperi care nu e niciodată aerisită, în colţ zace lada de cărbuni, aşa cum am lăsat-o. Focul e stins. Tăcerea e atât de intensă încât îmi bubuie în urechi precum cascada Niagara. Singur, cu o sfâşietoare nostalgie şi cu spaima, întreaga cameră numai pentru gândurile mele. Nimic decât eu şi ce gândesc eu, şi de ce mă tem eu. Aş putea gândi cele mai fantastice gânduri, aş putea dansa, scuipa, aş putea face strâmbături, aş putea înjura, schelălăi – nimeni n-ar şti vreodată, nimeni n-ar auzi. Gândul la o asemenea singurătate absolută e suficient ca să mă scoată din minţi. E ca o naştere propriu-zisă. Totul tăiat; despărţit de mine. Separat, gol, singur. Fericire şi tortură în acelaşi timp. Timpul în propriile tale mâini. Deserturi, mări, lacuri, oceane. Timpul lovind ca un

satâr de tăiat carne. Nimicnicie. Lumea. Eul şi non-eul meu. *Oomaha-rumooma.* Totul trebuie să aibă un nume. Totul trebuie învăţat, testat, experimentat. *Faites comme chez vous, chéri.*

Tăcerea se prăvăleşte în prăbuşiri vulcanice, în depărtare, printre dealuri golaşe, rostogolindu-se spre marile zone metalurgice, locomotivele îşi cară mărfurile. Lunecă pe paturi de oţel şi de fier, pe pământul presărat cu zgură şi cenuşă şi minereuri ruginii, în vagonul de bagaje, cenuşă de alge, rulmenţi, rotocoale de sârmă, papuci, cabluri, farfurii şi cearşafuri, articole laminate, doage de butoi, tije de metal şi piuliţe şi minereuri. Lasă în urmă splendide specimene de arhitectură anglo-normandă, lasă în urmă pedeştri şi pederaşti, furnale aprinse, laminoare Bessemer, dinamuri şi transformatoare, turnătorii de fontă şi drugi de oţel. Publicul mare, pedeştri şi pederaşti, peştişori de aur şi palmieri din fibră de sticlă, măgari care sughiţă, toţi circulând liber prin scuarurile pentagonale. La Place du Bresil, un ochi verde lavandă.

Îmi defilează prin minte femeile pe care le-am cunoscut. Ca un lanţ pe care l-am forjat din propria mea amărăciune. Fiecare dintre ele e legată de cealaltă. O spaimă de a trăi separat, de a te fi născut independent. Poarta pântecelui întotdeauna zăvorâtă. Spaimă şi nostalgie. Adânc în sânge atracţia paradisului. Dincolo, întotdeauna acel dincolo. Probabil că totul a început cu buricul. Ţi-au tăiat cordonul ombilical, ţi-au tras o palmă peste popou *şi, presto!* eşti azvârlit în lume, în voia valurilor, o corabie fără cârmă. Te uiţi la stele şi pe urmă te uiţi la buric, îţi cresc ochi pretutindeni: la subţiori, între buze, la rădăcina părului, pe tălpile picioarelor. Ce e îndepărtat devine apropiat, ce e apropiat devine îndepărtat, înăuntru – în afară, un flux constant, o lepădare de epiderme, o întoarcere cu înăuntrul în afară. Şi pluteşti aşa, purtat de valuri, ani şi ani, până când te pomeneşti în centrul mort, şi acolo putrezeşti încet, te sfărâmi încet, te răspândeşti iarăşi. Nu-ţi rămâne decât numele.

S-a desprimăvărat până să reuşesc eu să scap din penitenciar, şi asta numai printr-un noroc, într-o zi, o telegramă de la Carl m-a informat că există un post vacant „sus”; adăuga că, dacă accept, o să-mi plătească el costul biletului de drum. I-am răspuns imediat, tot telegrafic şi, de îndată ce miau sosit bişţarii, m-am dus la gară. Fără vreun cuvânt lui Monsieur le Proviseur sau altcuiva. Am şters-o englezeşte, cum se spune.

M-am prezentat imediat la hotelul de la 1 bis, unde locuia Carl. M-a primit la uşă, gol puşcă. Era seara lui liberă şi, ca de obicei, avea o curvă în pat.

— Fă-te că n-o vezi, mi-a spus, doarme. Dacă vrei să fuţi, poţi s-o iei. Nu-i de lepădat.

A dat la o parte cuvertura ca s-o văd cum arată. Oricum, n-aveam chef de futut. Eram prea emoţionat. Ca un om care tocmai a scăpat din închisoare. Nu voiam decât să văd şi să aud noutăţi. Drumul de la gară fusese ca un vis. Aveam senzaţia că lipsisem ani de zile.

Numai când m-am aşezat şi m-am uitat bine de jur împrejur am realizat că mă aflam din nou în Paris. Era camera lui Carl, fără putinţă de tăgadă. Ca o colivie de veveriţă combinată cu o hazna. Pe masă, aproape că nici nu era loc pentru maşina lui de scris portabilă. Totdeauna era aşa, fie că se găsea la el o doamnă sau nu. Întotdeauna se găsea un dicţionar deschis lângă un volum din *Faust* cu imagini aurite, întotdeauna era o pungă de tutun, o beretă, o sticlă de *vin rouge,* scrisori, manuscrise, ziare vechi, acuarele, un ceainic, ciorapi murdari, scobitori, săruri Kruschen, prezervative etc. În *bidet,* erau coji de portocală şi un rest de sandviş cu şuncă...

— Găseşti de mâncare în cămară, mi-a spus. Serveşte-te. Eu tocmai voiam să-mi fac o injecţie.

Am găsit în cămară un sandviş şi o bucată de brânză din care ciugulise. Cât a stat pe marginea patului, oferindu-şi doza de argyrol, eu am dat gata sandvişul şi brânza, cu ajutorul unui pahar de vin.

— Mi-a plăcut scrisoarea despre Goethe pe care mi-ai trimis-o, mi se adresă el ştergându-şi puţa cu o pereche de izmene murdare. Am să-ţi arăt îndată şi răspunsul, îl bag în cartea mea. Necazul cu tine e că nu eşti neamţ. Ca să-l înţelegi pe Goethe trebuie să fii neamţ. Rahat, n-am să stau să-ţi explic acum. Am scris totul în carte... Apropo, am o gagică nouă – nu pe asta asta-i semi-imbecilă. Cel puţin am avut-o până acum câteva zile. Nu sunt sigur dacă o să se mai întoarcă sau nu. A trăit cu mine tot timpul cât ai fost plecat. Şi acum câteva zile au venit părinţii şi au luat-o. Ziceau că n-are decât cincisprezece ani. Ce chestie! M-au speriat de moarte...

Am început să râd. Numai Carl era în stare să se vâre într-o belea ca asta.

— Ce te hlizeşti? m-a întrebat. Pentru un lucru ca ăsta pot intra la pârnaie. Noroc că n-am lăsat-o gravidă. Mare minune. Ştii, pentru că niciodată nu aveam grijă de ea. Dar ştii ce m-a salvat? Cel puţin aşa cred. *Faust* m-a salvat. Din întâmplare, taică-su l-a văzut pe masă. M-a întrebat dacă înţeleg germana. Şi, dintr-una în alta, până să mă dumiresc, îl văd că-mi inspectează cărţile din bibliotecă. Din fericire îl aveam şi pe Shakespeare deschis. Ceea ce l-a impresionat al naibii. A zis că, fără îndoială, sunt un tip serios.

— Şi ce-i cu fata – *ea* ce-a zis?

— Era speriată de moarte. Ştii, când a venit aici avea un cesuleţ de mână; şi în toată harababura aceea nu reuşeam să găsesc cesuleţul, iar maică-sa o ţinea într-una că dacă nu găsim ceasul cheamă poliţia. Şi vezi şi tu ce-i aici la mine. Am întors toată camera cu susu-n jos – dar nici urmă de blestematul ăla de ceas. Maică-sa era furioasă. Şi-mi plăcea a naibii, în ciuda a tot ce spunea. Arăta chiar mai bine decât fiică-sa. Stai... am să-ţi arăt o scrisoare pe care am început să i-o scriu. M-am îndrăgostit de ea...

— De *mamă?*

— Te cred. De ce nu? Dacă o vedeam întâi pe mamă nici nu m-aş fi uitat la fată. De unde să ştiu că n-are decât cincisprezece ani? Nu întrebi o fofoloancă câţi ani are înainte de a o regula, nu?

— E ceva de necrezut în toată povestea asta. Nu mă duci, nu?

— Să te duc? Poftim, uită-te la astea.

Şi mi-a arătat acuarelele pe care le făcuse fata – nişte chestii drăguţe – un cuţit şi o pâine, masa cu ceainicul, totul destul de dificil.

— Era îndrăgostită de mine, continuă Carl. Părea o copilită. Eu trebuia să-i spun când să se spele pe dinţi şi cum să-şi pună pălăria. Ia uită-te la bomboanele astea! Îi cumpăram în fiecare zi bomboane – îi plăceau.

— Mă rog, şi ce-a făcut când au venit părinţii s-o ia?

— S-a smiorcăit puţin, asta-i tot. Ce *putea* să facă? E minoră... A trebuit să le promit că n-am s-o mai văd niciodată şi că n-o să-i scriu niciodată. Şi acum aştept să văd – dacă o să se poată ţine departe de mine sau nu. Când a venit aici era virgină.

Şi acum mă întreb cât o să reziste să stea nefututǎ. Când era aici, nu se mai sătura. M-a stors de tot.

Femeia din pat se trezise şi se freca la ochi. Şi ea arăta foarte tânără. Deloc urâtă, dar proastă ca noaptea. Voia să ştie despre ce vorbim.

— Locuieşte aici, în hotel, m-a lămurit Carl. A treia uşă de aici. Vrei să mergi la ea? îţi aranjez eu. Nu ştiam dacă doresc aşa ceva sau nu, dar când l-am văzut pe Carl hârjonindu-se din nou cu ea, am hotărât că vreau şi eu. Am întrebat-o mai întâi dacă nu-i prea obosită, întrebare inutilă. Curvele nu obosesc niciodată să-şi desfacă picioarele. Unele din ele sunt în stare să adoarmă în timp ce le smotoceşti. Oricum, am decis să ne ducem în camera ei. În felul ăsta, nu trebuia să-l plătesc pe patron pentru o noapte.

A doua zi dimineaţa am închiriat o cameră care dădea spre părculeţul unde oamenii-sandviş, care poartă reclame, veneau să-şi ia masa. La prânz, m-am dus la Carl să luăm împreună micul dejun, în lipsa mea, el şi Van Norden îşi făcuseră un obicei nou: se duceau în fiecare zi la Coupole pentru micul dejun.

— De ce la Coupole? l-am întrebat.

— De ce la Coupole? Pentru că acolo servesc terci de ovăz la orice oră din zi şi din noapte şi terciul de ovăz te ajută să te caci.

— Înţeleg, am spus.

Aşa că toate erau iar ca înainte. Toţi trei mergând împreună la şi de la lucru. Mici certuri, mici rivalităţi. Van Norden văicărindu-se de ştoarfele lui şi de felul în care-şi curăţa dejecţiile din burtă. Numai că acum descoperise o distracţie nouă. Şi anume că e mai uşor să te masturbezi. Am rămas cu gura căscată când mi-a adus la cunoştinţă noutatea. Nu credeam că e posibil ca un bărbat ca el să găsească vreo plăcere în a se freca singur. Dar am fost şi mai uimit când mi-a explicat cum o face. Inventase o scamatorie nouă, aşa mi-a spus:

— Iei un măr şi îi scoţi sâmburii şi ciocanul. Pe urmă îl ungi pe dinăuntru cu o alifie rece, ca să nu se topească prea repede, încearcă o dată şi o să vezi! La început o să te înnebunească. Oricum, e ieftin şi nu pierzi prea mult timp. Apropo, a urmat el, schimbând subiectul. Prietenul ăla al tău, Fillmore, e la spital. Cred că a înnebunit. Cel puţin aşa mi-a spus prietena lui. S-a

înhăitat cu-o franţuzoaică, în timp ce erai plecat. Se băteau ca dulăii. Ea i-o căţea voinică, sănătoasă – ca o sălbăticiune. Nu m-aş da în lături s-o răstorn o dată, dar mi-e teamă că o să-mi scoată ochii cu ghearele. Fillmore avea întotdeauna faţa şi mâinile zgâriate. Şi ea arată din când în când buşită – sau aşa părea. Ştii cum sunt franţuzoaicele astea – când iubesc îşi pierd minţile.

Evident, se întâmplaseră multe în absenţa mea. Îmi părea rău de Fillmore. Se purtase extraordinar de frumos cu mine. Când am plecat de la Van Norden, m-am urcat într-un autobuz şi m-am dus direct la spital. Presupun că nu se hotărâseră încă dacă era complet sărit de pe linie sau nu, pentru că l-am găsit sus, într-o rezervă, bucurându-se de toate libertăţile pacienţilor obişnuiţi. Când am intrat, tocmai făcuse o baie. Şi când m-a văzut, a izbucnit în lacrimi.

— S-a zis cu toate, m-a informat pe dată. Doctorii spun că-s nebun – şi s-ar putea să am şi sifilis. Spun că am mania grandorii.

S-a prăbuşit pe pat şi a început să plângă încet. După ce a plâns un timp, şi-a ridicat capul şi a zâmbit – ca o pasăre care se trezeşte din somn.

— De ce m-or fi pus într-o cameră atât de scumpă? De ce nu m-or fi dus într-un salon – sau la balamuc? Nu-mi pot permite să plătesc luxul de aici. Am ajuns la ultimii cinci sute de dolari.

— De asta te şi ţin aici, i-am răspuns. N-avea grijă, când ai să-ţi termini banii or să te transfere rapid.

Probabil că vorbele mele i-au făcut o impresie puternică, pentru că nici n-am terminat bine de vorbit că mi-a înmânat ceasul lui cu lanţ, portofelul, acul de cravată cu sigla facultăţii, şi aşa mai departe.

— Tine-le tu, mi-a cerut. Ticăloşii ăştia or să-mi fure tot ce am.

Şi apoi începu să râdă, unul din râsetele acelea lugubre, lipsite de veselie, care te fac să te gândeşti că cineva e într-o ureche, chiar dacă nu e.

— Ştiu că ai să mă socoteşti nebun, urmă el, dar vreau ca tu să ispăşeşti pentru ceea ce am făcut eu. Vreau să mă căsătoresc. Vezi, eu n-am ştiut că am un sculament. Şi i l-am dat şi ei şi după aceea am lăsat-o însărcinată. I-am spus doctorului că nu-mi pasă de ce o să mi se întâmple mie, dar

vreau să-mi dea voie ca mai întâi să mă însor. El îmi tot spune să aştept până o să mă simt mai bine – dar eu ştiu că n-am să mă însănătoşesc niciodată. Ăsta-i sfârşitul.

Auzindu-l cum vorbea, nu m-am putut împiedica să nu râd. Nu înţelegeam ce-l apucase, în orice caz, a trebuit să-i promit că o s-o văd pe fată şi o să-i explic totul. Voia să stau lângă ea, s-o îmbărbătez. Spunea că în mine poate avea încredere etc. Am răspuns *da* la tot ce mi-a cerut, ca să-l liniştesc. Mie nu mi se părea chiar nebun, ci numai depresiv O criză tipic anglo-saxonă. O erupţie de morală. Eram curios să văd fata, să cunosc şi reversul medaliei.

A doua zi am căutat-o. Locuia în Cartierul Latin. Cum şi-a dat seama cine sunt, a devenit extrem de cordială. Se numea Ginette. Era mare, ciolănoasă, robustă, tipul de ţărancă, dar cu un dinte în faţă pe jumătate mâncat. Plină de vitalitate şi cu un foc nebunesc în ochi. Primul lucru pe care l-a făcut a fost să plângă. Pe urmă, înţelegând că eram un vechi prieten al lui Jo-Jo – aşa îi spunea ea – a alergat până jos şi s-a întors cu două sticle de vin alb. Mi-a cerut să rămân să iau masa cu ea, ba chiar a insistat. Pe măsură ce bea, devenea ba veselă, ba sentimentală. Nu trebuia să-i pun nici o întrebare – îşi dădea drumul singură ca o maşină cu întoarcere automată. Lucrul care o preocupa cel mai mult era dacă el o să-şi recapete slujba când o să fie eliberat din spital. M-a informat că părinţii ei aveau avere, dar erau nemulţumiţi de ea. Erau împotriva purtărilor ei nesăbuite. Şi mai cu seamă nu-l acceptau pe Jo-Jo – pentru că era lipsit de maniere şi era american. M-a implorat s-o asigur că Jo-Jo o să-şi recapete slujba, ceea ce am făcut pe dată, fără ezitare. Şi pe urmă m-a implorat să ştiu dacă putea avea încredere în ce-i spunea el – anume că o s-o ia de nevastă. Pentru că acum, cu un copil în burtă şi o porţie de blenoragie pe deasupra, nu mai putea face vreo partidă – în nici un caz cu un francez. Asta era clar, nu-i aşa? Fără îndoială, am asigurat-o. Pentru mine totul era clar ca bună ziua – în afară de întrebarea cum dracu a putut Fillmore să se încurce cu ea. Dar să luăm lucrurile pe rând. Datoria mea de acum era să o consolez, aşa încât am început să-i înşir verzi şi uscate, am asigurat-o că totul o să se termine cu bine şi că eu o să fiu naşul copilului lor etc. Şi apoi, brusc, m-a frapat ca absolut nepotrivită existenţa acestui copil – mai ales

că, probabil, avea să se nască orb. I-am spus acest lucru, cu cât mai mult tact.

— N-are nici o importanţă, mi-a răspuns. Vreau să am copilul lui.

— Chiar dacă o să fie orb? am întrebat-o.

— Mon Dieu, ne dites pas ca, a gemut ea. Ne dites pas ca.

Totuşi, am socotit că e de datoria mea să-i spun. Au apucat-o istericalele şi a început să plângă ca o morsă, după care a mai turnat vin. Câteva minute mai târziu, râdea în hohote. Râdea amintindu-şi cum se mai băteau ei în pat.

— Îmi plăcea să mă lupt cu el, îmi spuse. E o brută.

Când ne-am aşezat la masă, a picat o prietenă a ei – o curvuliţă care locuia pe acelaşi palier, la capătul culoarului. Ginette m-a trimis pe dată să mai aduc vin. La întoarcere, mi-am dat seama că discutaseră între ele şi puseseră totul la cale. Yvette, prietena, lucra pentru departamentul de poliţie. După câte am înţeles, era un soi de informatoare. Cel puţin asta încerca să mă facă să cred. Evident, însă, nu era decât o curviştină. Dar obsedată de poliţie şi de isprăvile poliţieneşti. Tot timpul mesei mă îndemnau să le însoţesc la un *bal musette.* Voiau să se mai distreze puţin – era atât de trist pentru Ginette cu Jo-Jo în spital! Le-am spus că am de lucru şi le-am făgăduit că în seara mea liberă o să vin din nou şi o să le scot în oraş. Totodată le-am spus pe şleau că n-am bani de cheltuit pe ele. Ginette, care rămăsese uluită la auzul acestor cuvinte, a pretins că asta n-are nici o importată. Ba chiar, ca să-mi dovedească ce bună camaradă e, a stăruit să mă conducă la slujbă cu un taxi. Făcea acest lucru pentru că eram prietenul ei. „Şi, mi-am spus în sinea mea, dacă se întâmplă ceva cu Jo-Jo al tău, ai să vii pe capul meu cât ai zice peste. Şi-atunci ai să vezi ce mai prieten îţi sunt!” Dar acum eram dulce ca o plăcintă faţă de ea. Ba chiar, când am coborât din taxi, le-am îngăduit celor două să mă convingă să mai bem un ultim păhăruţ de Pernod împreună. Yvette voia să ştie dacă mă poate căuta după slujbă. Zicea că are o sumedenie de lucruri confidenţiale să-mi spună. Dar am izbutit s-o refuz fără s-o jignesc. Din nefericire, m-am lăsat destul de îmbrobodit încât să-i dau adresa mea.

Zic *din nefericire.* De fapt, dacă stau să mă gândesc, mă bucur că am făcut-o. Pentru că, chiar de a doua zi, au început să se întâmple o mulţime de lucruri. Chiar a doua zi, înainte de a

mă fi sculat din pat, au tăbărât amândouă pe mine. Jo-Jo fusese mutat de la spital – îl încarceraseră într-un mic castel de la ţară, la câteva mile de Paris, îl numeau *château.* O manieră politicoasă de a se desemna „casa de nebuni”, îmi cereau să mă îmbrac imediat şi să merg cu ele. Intraseră în panică. Poate că de unul singur m-aş fi dus – dar cu astea două după mine nu mă puteam hotărî să merg. Le-am cerut să mă aştepte jos până ce mă îmbrac, gândind că, în felul ăsta, o să am timp să inventez o scuză. Dar nu voiau în ruptul capului să iasă din cameră. S-au aşezat şi m-au urmărit în timp ce mă spălam şi mă îmbrăcam, de parc-ar fi fost lucrul cel mai obişnuit. Şi, în mijlocul chestiei, hop şi Carl. I-am prezentat pe scurt situaţia, în englezeşte, după care am încropit un pretext, că trebuie să mă duc undeva numaidecât. Oricum, ca să mai netezim întâmplarea, am băut nişte vin şi le-am amuzat arătându-le o carte cu poze porcoase. Yvette pierduse deja orice chef de a mai merge la *château.* Ea şi Carl se simţeau de minune împreună. Când sosi momentul de plecare, Carl hotărî că o să le însoţească el. Îşi spunea că e nostim să-l vadă pe Fillmore plimbându-se printre zănatici. Voia să vadă şi el cum arată un ospiciu de nebuni. Aşa încât au plecat împreună, uşor afumaţi şi în cea mai bună dispoziţie.

Cât timp a zăcut Fillmore la *château* nu m-am dus o dată să-l văd. Nu era necesar, pentru că Ginette îl vizita regulat şi îmi dădea raportul. Zicea că doctorii speră să-l readucă la normal în câteva luni. Bănuiau că e vorba de o intoxicaţie alcoolică nimic altceva. Desigur avea blenoragie – dar asta nu era greu de vindecat. După toate probabilităţile, nu avea sifilis. Ceea ce era ceva. Aşadar, ca un prim remediu, i-au pompat stomacul. I-au curăţit tot organismul. Un timp s-a simţit atât de slăbit, încât nu a fost în stare să se dea jos din pat. Era şi foarte deprimat. Zicea că nu vrea să fie tratat – că vrea să moară. Şi repeta cu atâta insistenţă nonsensul asta încât până la urmă medicii s-au alarmat. Probabil că n-ar fi fost o bună publicitate pentru spital dacă s-ar fi sinucis. Drept care, au început să-i aplice un tratament mental. Şi, între timp, au început să-i extragă dinţii, din ce în ce mai mulţi, până l-au lăsat complet ştirb. Se presupunea că, după acest proces, o să se simtă mai bine, dar nu s-a simţit. A devenit mai deprimat ca oricând. Şi după aceea a început să-i cadă părul, în cele din urmă a dat semne de paranoia – a început să-i acuze pe medici de tot felul de

grozăvii, cerea să i se spună în virtutea cărui drept e ţinut prizonier, ce a săvârşit el ca să merite să fie închis şi aşa mai departe. După o cumplită criză de depresiune, devenea brusc plin de energie şi ameninţa să arunce clădirea în aer, dacă nu i se dă drumul să plece. Şi, colac peste pupăză, în ce o privea pe Ginette, îi trecuse cu totul pofta de a o lua în căsătorie, îi spunea în faţă că n-are nici o intenţie să se însoare cu ea şi că, dacă e destul de nebună încât să lase copilul, atunci n-are decât să-l întreţină singură. Doctorii au interpretat această atitudine ca un semn de însănătoşire, însă Ginette, desigur, l-a socotit mai nebun ca oricând, dar se ruga să fie eliberat ca să-l poată lua la ai ei, la ţară, unde o să aibă parte de calm şi de linişte şi o să-şi recapete judecata limpede, între timp, părinţii ei veniseră în vizită la Paris şi merseseră până acolo încât să se ducă să-l vadă pe viitorul ginere la *château.* Cu viclenia lor, şi-au spus probabil că e preferabil pentru fiica lor să aibă un soţ nebun decât nici un fel de soţ. Tatăl se gândea că o să-i găsească lui Fillmore ceva de lucru la fermă. Şi a declarat că Fillmore nu era un băiat chiar atât de rău. Şi când a auzit de la Ginette că părinţii lui aveau bani, a devenit şi mai indulgent, şi mai înţelegător. Lucrurile se aranjau frumos de la sine. Ginette a plecat pentru un timp în provincie, la părinţii ei. Yvette venea în mod regulat la hotel, la Carl. Îl credea redactorul-şef al ziarului. Şi, încetul cu încetul, a început să ne facă mărturisiri, într-o zi, când s-a îmbătat criţă, ne-a informat că Ginette a fost dintotdeauna o curvă şi o lipitoare, că nu a fost niciodată însărcinată şi că nu era însărcinată nici acum. Eu şi Carl nu ne îndoiam de celelalte acuzaţii, dar de faptul că nu era însărcinată nu puteam fi siguri.

— Atunci cum de are aşa o burtă mare? a întrebat-o Carl.

— Poate că şi-a umflat-o cu o pompă de bicicletă, a răspuns Yvette râzând. Nu, zău, serios, burta i se trage de la băutură. Ginette suge ca un peşte. Când o să se întoarcă de la ţară, o să vedeţi c-o să fie şi mai umflată. Taică-su e un beţiv. Ginette e o beţivană. Se poate ca blenoragie să aibă, dar însărcinată nu-i.

— Atunci de ce vrea să se mărite cu el? îl iubeşte într-adevăr?

— *Să-l iubească?* Ginette n-are inimă. Vrea să-şi ia pe cineva care să aibă grijă de ea. Nici un francez n-ar lua-o vreodată. Are cazier la poliţie. Nu, îl vrea pe el pentru că-i prea tâmpit ca să descopere adevărul despre ea. Părinţii ei n-o mai

vor – e ruşinea familiei. Dar dacă s-ar putea mărita cu un american bogat, atunci totul ar fi în regulă... Voi credeţi că poate ţine un pic la el. Asta înseamnă că n-o cunoaşteţi. Când trăiau împreună la hotel, ea îşi aducea bărbaţi în cameră cât era el la slujbă. Zicea că nu-i dă destui bani de buzunar. Că e zgârcit. Blana aia pe care o poartă – lui i-a spus că i-au dat-o părinţii cadou. Bleg credul! Ce mai, am văzut-o o dată aducând un bărbat la hotel chiar când era el acolo. L-a dus jos, în subsol, am văzut cu ochii mei. Şi ce mai bărbat! O epavă! Nu putea nici măcar să mai aibă o erecţie!

Dacă, la ieşirea din *château,* Fillmore s-ar fi întors la Paris, poate că i-aş fi deschis ochii în legătură cu Ginette. Cât se afla încă sub observaţie medicală, n-am socotit că se cade să-l amărăsc cu bârfele despre Ginette. Dar s-a întâmplat ca de la *château* să se ducă direct la casa părinţilor ei. Acolo, fără voia lui, a fost ademenit să facă publică logodna. Anunţurile au fost publicate în gazeta locală şi s-a organizat o recepţie pentru prietenii familiei. Fillmore a profitat de ocazie ca să se lanseze în tot felul de escapade. Deşi ştia bine ce face, pretindea că încă e puţin într-o ureche. De pildă, împrumuta maşina lui socru-său şi pornea razna de unul singur; dacă nimerea într-un oraş care-i plăcea, se oprea acolo şi se distra de mama focului până ce venea Ginette în căutarea lui – chipurile la pescuit – şi nu mai dădeau pe acasă zile întregi. A devenit exasperant de capricios şi de pretenţios. Presupun că-şi imagina că-şi poate satisface orice gust. Când s-a întors cu Ginette la Paris, avea o garderobă complet nouă şi buzunarele doldora de bani. Arăta vesel şi sănătos şi era frumos bronzat. Ca un fruct. Dar, de îndată ce ne-am descotorosit de Ginette, şi-a deschis inima, îşi pierduse slujba şi toţi banii lui. Peste o lună sau două urma să se căsătorească, între timp îl întreţineau părinţii ei.

— Au pus gheara pe mine. Am să fiu robul lor. Taică-su vrea să-mi deschidă o papetărie. Ginette o să se ocupe de clienţi şi o să mânuiască banii etc., iar eu am să stau în fundul prăvăliei şi o să scriu – sau aşa ceva. Mă vezi pe mine zăcând în fundul unei papetarii pentru tot restul vieţii mele? Ginette e de părere că e o idee excelentă. Da’ eu mai bine mă întorc la *château* decât să mă supun unui asemenea plan.

Pentru moment, desigur, pretindea că totul merge strună. Am încercat să-l conving să se întoarcă în America, dar nici nu

voia să audă de aşa ceva. Zicea că n-o să se lase el alungat din Franţa de nişte ţărănoi. Se gândea s-o şteargă undeva pentru un timp, apoi să se mute într-un cartier al oraşului unde ea să nu mai poată da de el. Dar curând am ajuns la concluzia că era imposibil; nu poţi să te ascunzi în Franţa aşa cum te poţi ascunde în America.

— Ai putea pleca pentru un timp în Belgia, i-am sugerat.

— Şi cum o să mă descurc? în blestematele astea de ţări nu poţi găsi o slujbă.

— De ce nu te însori cu ea şi pe urmă să divorţezi? l-am întrebat.

— Şi între timp să-mi toarne plodul? Cine o să aibă grijă de copil?

— De unde ştii că o să aibă un copil? am întrebat, hotărând că acum era momentul să dau totul la iveală.

— De unde ştiu?

Părea să nu înţeleagă ce vreau să insinuez. I-am dezvăluit câte ceva din ce aflasem de la Yvette. M-a ascultat uluit, în cele din urmă m-a întrerupt:

— N-are rost să-ţi mai baţi gura. Ştiu că-i însărcinată. Am simţit fătul dând cu picioarele în burtă. Yvette e o târfă spurcată. Ştii, n-am vrut să-ţi spun, dar până să intru în spital, m-am ţinut şi cu Yvette. Pe urmă, când m-am prăbuşit, n-am mai putut face nimic pentru ea. Mi-am zis că am făcut destul pentru amândouă... Şi m-am hotărât să am în primul rând grijă de mine. Ceea ce a supărat-o pe Yvette. I-a spus lui Ginette că o să-şi încheie ea socotelile... Nu, aş vrea eu să fie adevărat ce-a spus. Atunci aş putea scăpa mai uşor. Am căzut în cursă. Am promis că mă însor cu ea şi va trebui s-o fac. După asta nu ştiu ce-o să se mai întâmple cu mine. Deocamdată ăia mă ţin de coaie.

Cum închiriaseră o cameră în hotelul în care, locuiam eu, eram obligat să-i văd mereu, fie că voiam sau nu. Aproape în fiecare seară luam cu ei masa, precedată de câteva pahare de Pernod. Şi tot timpul se certau gălăgios. Era neplăcut, pentru că uneori trebuia să iau partea unuia, alteori a celuilalt. De exemplu, într-o duminică după-masă, după ce am luat prânzul împreună, ne-am dus la o cafenea din colţul bulevardului Edgar Quinet. Lucrurile mergeau neobişnuit de bine de astă dată. Şedeam la o măsuţă, înăuntru, cu spatele la o oglindă. Se vedea

că Ginette trăise câteva minute de pasiune şi acum era într-o dispoziţie sentimentală, giugiulindu-l şi sărutându-l de faţă cu toată lumea, aşa cum fac francezii cu atâta naturaleţe. Tocmai se despărţiseră dintr-o lungă îmbrăţişare când Fillmore a spus ceva despre părinţii ei, ceva ce Ginette a interpretat ca fiind o insultă. Pe dată i s-au aprins obrajii de furie. Am încercat s-o îmbunăm spunându-i că înţelesese greşit remarca, dar Fillmore mi-a şoptit ceva pe englezeşte – anume că ar trebui s-o ducem cu zăhărelul. Asta a făcut-o să-şi iasă cu totul din fire. Ne-a acuzat că ne batem joc de ea. Eu i-am trântit câteva cuvinte aspre care au mâniat-o şi mai tare şi atunci a încercat şi Fillmore să intervină. „Eşti prea iute la mânie”, i-a spus şi a încercat s-o mângâie pe obraz. Dar ea, crezând că-şi ridicase mâna ca s-o pălmuiască, i-a ars una în falcă, cu pumnul ei greu de ţărancă. O clipă, Fillmore a rămas ca împietrit. Nu se aşteptase la un pumn, mai ales că-l şi durea. L-am văzut devenind alb ca varul, apoi ridicându-se de pe bancă şi trăgându-i o palmă care aproape că a răsturnat-o de pe scaun.

— Poftim! Asta o să te înveţe cum să te porţi! i-a spus în franceza lui stricată.

A urmat o clipă de tăcere mormântală. Apoi, ca o vijelie, Ginette a ridicat paharul de coniac din faţa ei şi i l-a zvârlit în obraz. Paharul s-a spart de oglinda din spate. Fillmore o şi înşfăcase de braţ dar ea, cu mâna liberă, a apucat ceaşca de cafea şi a zvârlit-o pe jos. Se zbătea ca o nebună. Nu puteam face altceva decât s-o ţinem, între timp, desigur, *le patron* venise în goană şi strigase la noi să ieşim afară. „Haimanalelor!”, ne-a zbierat.

— Da, nişte haimanale, asta sunt, a ţipat Ginette. Străini împuţiţi! Bătăuşi! Gangsteri! Să dea într-o femeie însărcinată! Toată lumea din jur ne arunca priviri asasine. O biată franţuzoaică terorizată de două brute americane. Mă întrebam cum dracu o să ieşim de-acolo fără să fim luaţi la bătaie. Fillmore amuţise. Ginette s-a repezit afară pe uşă, lăsându-ne pe noi doi să înfruntăm furtuna, în timp ce ieşea, s-a întors spre noi cu pumnul ridicat:

— Bestie! Am să-ţi arăt eu ţie! Ai să vezi tu! Nici un străin nu poate să trateze în felul ăsta o franţuzoaică decentă! Ah, nu! N-o să rămână aşa!

Auzind aceste cuvinte, *le patron,* care îşi primise plata pentru băuturi şi pentru sticlăria spartă, a simţit că e de datoria lui să-şi manifeste galanteria faţă de o splendidă reprezentantă a matriarhatului francez, aşa cum era Ginette, drept care, fără mare zarvă, a scuipat la picioarele noastre şi ne-a înghiontit spre uşă: „Afară cu voi, haimanale spurcate!” ne-a strigat, sau altă drăgălăşenie de genul ăsta.

Odată ieşit în stradă şi observând că nimeni nu a aruncat cu nimic după noi, am început să văd partea amuzantă a lucrurilor. „Ar fi o idee excelentă, mi-am spus, dacă întreaga tărăşenie s-ar soluţiona la tribunal, *întreaga tărăşenie!* Cu poveştile lui Yvette ca garnitură. În fond, francezii au simţul umorului. Poate că judecătorul, după ce avea să audă versiunea lui Fillmore, o să-l absolve de căsătorie.”

Ginette stătea pe trotuarul de peste drum agitându-şi pumnul şi răcnind din fundul bojocilor. Trecătorii se opreau să asculte, să-i ţină partea, aşa cum se întâmplă în încăierările de stradă. Fillmore nu ştia ce să facă – dacă să se îndepărteze de ea sau să se ducă la ea şi să încerce s-o îmblânzească. Se proţăpise în mijlocul străzii, cu braţele întinse, încercând să scoată şi el o vorbă. Iar Ginette urla de zor: *Gangster! Brute! Tu veiras, salaud!* şi alte amabilităţi, în cele din urmă, Fillmore se îndreptă spre ea, iar Ginette, gândind probabil că are de gând să-i ardă altă scatoalcă, porni repede în josul străzii. Fillmore se întoarse iar în locul unde mă aflam eu şi-mi spuse:

— Hai să mergem încet în urma ei.

Am pornit împreună, urmaţi de un mic alai de gură-cască. Ea îşi întorcea mereu capul spre noi şi îşi agita pumnul. N-am încercat să o ajungem din urmă, ci o urmăream la distanţă, ca să vedem ce are de gând. Până la sfârşit şi-a încetinit pasul, iar noi am traversat pe celălalt trotuar. Se liniştise. Continuam să mergem în urma ei, micşorând din ce în ce distanţa. Acum nu mai veneau după noi decât vreo doisprezece oameni, ceilalţi îşi pierduseră interesul. Când am ajuns la colţ, s-a oprit brusc şi ne-a aşteptat să ne apropiem.

— Lasă-mă pe mine să vorbesc, mi-a cerut Fillmore. Eu ştiu cum s-o iau.

Când am ajuns lângă Ginette, am văzut că-i şiroiau lacrimile pe obraji. Eu unul nu ştiam la ce să mă aştept din

partea ei. De aceea am fost surprins când Fillmore i s-a adresat pe o voce îndurerată:

— Crezi c-a fost frumos ce-ai făcut? De ce te-ai dat în spectacol?

La care ea şi-a azvârlit braţele în jurul gâtului lui şi a început să plângă ca un copil, gungurind micuţul ei asta şi micuţul ei ailaltă. După aceea s-a întors spre mine cu o privire imploratoare:

— Ai văzut cum m-a pălmuit? Aşa te porţi cu o femeie? Eram pe cale să-i răspund da, când Fillmore a luat-o de braţ, conducând-o.

— Gata cu toate astea, i-a spus. Dacă o iei de la capăt, te plesnesc în stradă.

Eram convins că iar o să-şi dea drumul. Avea foc în priviri. Dar probabil că era şi ea puţin speriată, pentru că s-a potolit repede. Totuşi, când ne-am reaşezat într-o cafenea, i-a declarat calm şi ursuz că nu trebuie să-şi închipuie că va uita atât de uşor; o să-i arate ea mai târziu, poate chiar la noapte.

Şi s-a ţinut de cuvânt. Când l-am întâlnit a doua zi, Fillmore avea faţa şi mâinile acoperite de zgârieturi. Se pare că-l aşteptase până intrase în pat şi, după aceea, se repezise la dulap, îi aruncase toate lucrurile pe jos şi apoi le ridicase unul câte unul, rupându-le în bucăţi. Cum asta se întâmplase frecvent, şi cum după ce le sfâşia tot ea stătea şi i le cosea la loc, Fillmore n-a protestat prea tare. Ceea ce i-a aţâţat ei furia şi mai aprig. Nu voia decât să-şi înfigă ghearele în el, şi a făcut-o cum s-a priceput mai bine. Fiind însărcinată, avea un oarecare avantaj asupra lui. Bietul Fillmore! Nu era de glumă. Pur şi simplu îl teroriza. Dacă el ameninţa să fugă, ea îl ameninţa că o să-l omoare. Şi o spunea cu convingere:

— Dacă pleci în America, vin după tine. Nu scapi tu aşa uşor de mine. O franţuzoaică ştie întotdeauna cum să se răzbune. Şi un moment mai târziu îl alinta, cerându-i să fie „rezonabil”, să fie *sage* etc. Ce frumoasă o să fie viaţa când or să aibă papetăria lor. El nu va trebui să mişte un deget. Ea o să facă totul. El va putea să stea în fundul prăvăliei şi să scrie – sau să facă ce-i place. Aşa au alternat lucrurile, ba înainte ba îndărăt, ca un ferăstrău, timp de câteva săptămâni, îi evitam pe cât mi-era cu putinţă, îngreţoşat de toată povestea şi dezgustat de amândoi. Şi atunci, într-o dimineaţă frumoasă de vară,

trecând pe lângă Credit Lyonnais, cine coboară treptele băncii? Fillmore în persoană. L-am salutat cu căldură, simţindu-mă oarecum vinovat că mă ferisem atâta vreme de el. L-am întrebat, cu sporită curiozitate, cum mergeau treburile. Mi-a răspuns destul de vag, cu o notă de disperare în glas:

— Tocmai am căpătat învoirea să mă duc la bancă, a adăugat cu un ton special, obosit, abject. Nu am liber decât o jumătate de oră, nu mai mult. Îmi controlează fiecare mişcare.

Si m-a apucat de braţ, să mă facă să mă grăbesc.

Mergeam în jos, spre Rue de Rivoli. Era o zi frumoasă, caldă, senină, însorită – una din zilele când Parisul arată bine. Adia o briză plăcută, atât cât să-ţi înlăture mirosul stătut din nări. Fillmore era fără pălărie. Aparent, era întruchiparea sănătăţii însăşi – imaginea turistului american de mijloc, care hoinăreşte, cu banii zornăindu-i în buzunare.

— Nu ştiu ce să fac, mi-a spus liniştit. Trebuie să mă ajuţi tu. Eu sunt neputincios. Nu mă pot readuna. Dacă aş putea scăpa măcar o bucată de timp de ea, poate că mi-aş reveni. Dar nu mă pierde din ochi. Mi-a dat învoire doar să mă reped până la bancă – trebuia să scot nişte bani. O să fac câţiva paşi cu tine şi pe urmă fug acasă – mă aşteaptă cu masa.

L-am ascultat fără să spun nimic, gândind în sinea mea că într-adevăr avea nevoie de cineva care să-l scoată din groapa în care se afundase. Era complet dărâmat, nu mai avea nici o licărire de curaj în el. Şi era ca un copil – un copil bătut zi de zi, care nu mai ştie cum să se poarte, nu mai ştie decât să se facă mic şi să se umilească. Când am intrat sub colonadele din Rue de Rivoli, a izbucnit într-o lungă diatribă la adresa Franţei. Era sătul până peste gât de francezi.

— Obişnuiam să fiu entuziasmat de ei, spunea, dar asta nu era decât literatură. Acum îi cunosc... ştiu câte parale fac. Sunt cruzi şi mercantili. La început Franţa ţi se pare minunată, pentru că ai impresia că eşti liber. Dar după un timp ţi se face lehamite. Dincolo de suprafaţă, totul e mort, nu există simţire, compasiune, prietenie. Sunt egoişti până-n măduva oaselor. Cel mai egoist popor din lume. Nu se gândesc decât la bani, bani şi iarăşi bani. Şi, fir-ar să fie, sunt atât de respectabili, de *bourgeois.* Asta mă scoate din minţi. Când o văd cum îmi cârpeşte cămăşile, îmi vine să-i dau cu ceva în cap. Tot timpul cârpeşte şi cârpeşte. Economiseşte, economiseşte. *Faut faire*

des économies. Asta-i tot ce spune toată ziua Şi asta-i ce auzi în toate părţile. *Sois raisonnable, mon chéri Sois raisonnable.* Ei uite că eu nu vreau să fiu rezonabil şi logic. Detest să fiu! Vreau să-mi dau frâu liber, vreau să mă bucur de viaţă. Vreau să fac ceva. Nu vreau să zac într-o cafenea şi să pălăvrăgesc toată ziua. Doamne, şi noi avem cusururile noastre – dar noi avem entuziasm. E mai bine să faci greşeli decât să nu faci nimic. Prefer să fiu un vagabond în America decât să am o situaţie bună aici. Poate pentru că sunt yankeu. M-am născut în Noua Anglie şi acolo aparţin. Nu poţi să devii european peste noapte. E ceva în sângele tău care te face diferit. Clima – şi toate celelalte. Noi vedem lucrurile cu alţi ochi. Nu ne putem transforma, oricât i-am admira pe francezi. Suntem americani şi americani trebuie să rămânem. Sigur că-i urăsc pe băşinoşii ăia de puritani de acasă. Îi urăsc cu ultima fibră din mine. Dar şi eu sunt unul dintre ei. Nu aparţin Franţei. M-am săturat de ea.

Şi aşa a ţinut-o tot drumul pe sub arcade. Eu n-am scos o vorbă. L-am lăsat să-şi verse năduful – îi făcea bine să se descarce. Dar, în acelaşi timp, mă gândeam cât e de ciudat că, numai cu un an în urmă, omul ăsta s ar fi bătut în piept ca o gorilă strigând: „Ce zi minunată! Ce ţară! Ce popor!” Şi dagă s-ar fi nimerit pe acolo vreun american care să fi cârtit câtuşi de puţin împotriva Franţei, Fillmore i-ar fi turtit nasul. Ar fi fost în stare să moară pentru Franţa – în urmă cu un an. Niciodată nu mai văzusem un om atât de îndrăgostit de o ţara, atât de fericit sub un cer străin. Era de-a dreptul nefiresc. Când spunea *Franţa,* spunea vin, femei, bani în buzunar, totul obţinut cu uşurinţă. Franţa însemna să fii un băiat rău, să fii într-o permanentă vacanţă. Şi pe urmă, când i-a venit duşul rece, când acoperişul cortului i-a fost luat de vânt şi s-a putut uita bine la cer, a văzut că nu e vorba de un circ ci de o arenă de lupte, ca pretutindeni în altă parte. Şi încă una aprigă. De multe ori când îl auzeam delirând despre glorioasa Franţă, despre libertate şi despre toate rahaturile astea, mă întrebam ce ar gândi un muncitor francez dacă i-ar înţelege cuvintele. Nu-i de mirare că toţi ne socotesc nebuni. Nu suntem decât o liotă de copii. Idioţi senili. Ce numim noi viaţă e o peltea romantică de doi bani. Entuziasmul ăsta subteran – ce e? Optimismul ieftin care întoarce pe dos stomacul oricărui european de rând? E o iluzie. Nu, iluzie e un cuvânt prea bun. Iluzia înseamnă ceva. Nu, nu-i

asta – e o *deziluzie.* O simplă deziluzie – asta e. Suntem ca o herghelie de cai cu ochelari, în plin avânt! În şarjă! Peste prăpastie! Bang! Tot ce hrăneşte violenţa şi confuzia, înainte! Înainte! Indiferent unde. Şi cu spumă la gură! Strigând Aleluia! *Aleluia!* De ce? Dumnezeu ştie. E în sânge. E clima. E multe altele. E şi sfârşitul. Şi tragem în jos întreaga lume la nivelul nostru. Nu ştim de ce. E destinul nostru. Şi restul e rahat...

Când am ajuns la Palais Royal i-am propus să ne oprim şi să luăm o băutură. Am văzut că era îngrijorat din cauza ei, a mesei, a scandalului care-l aştepta.

— Pentru Dumnezeu, i-am spus, uită de ea! Am să comand ceva de băut şi vreau să bei. Nu-ţi face griji, am să te scot eu din blestemata asta de încurcătură.

Am comandat două whisky-uri tari.

Când a văzut whisky-ul venind, mi-a zâmbit ca un copilaş.

— Dă-l pe gât, l-am îndemnat eu, şi să mai comandăm câte unul. O să-ţi facă bine. Nu-mi pasă de ce spune doctorul – de astă dată n-o să-ţi strice. Haide, dă-l de duşcă.

S-a conformat şi în timp ce *le garçon* a dispărut ca să aducă al doilea rând, Fillmore s-a uitat la mine cu ochii umezi, de parc-aş fi fost ultimul prieten care-i mai rămăsese pe lume. Îi tremurau buzele. Vedeam că vrea să-mi spună ceva şi nu ştie cum să înceapă. I-am aruncat o privire indiferentă, de parcă nu i-aş fi sesizat implorarea şi, dând la o parte farfurioarele de pe masă, m-am sprijinit în cot şi am spus cu seriozitate:

— Uite ce-i, Fillmore, ce-ai dori tu *într-adevăr* să faci? Spune-mi.

La auzul cuvintelor mele, lacrimile i-au umplut ochii şi a izbucnit:

— Aş vrea să fiu acasă, cu ai mei. Aş vrea să aud vorbindu-se englezeşte!

Lacrimile i se rostogoleau pe obraji. Nu făcea nici nu efort să le şteargă. Pur şi simplu lăsa ca totul să erupă din el. „Doamne, mi-am spus, trebuie să fie bine să te poţi uşura în felul ăsta. Trebuie să fie bine ca măcar o dată în viaţă să fii un laş total. Să-ţi dai drumul! Grozav!” Şi mie îmi făcea atât de bine izbucnirea lui, încât simţeam c-aş fi în stare să rezolv orice problemă. Dintr-o dată îmi veniseră în minte o mie de idei.

— Ascultă-mă, i-am spus, aplecându-mă mai aproape de el, dacă vorbeşti serios, atunci de ce n-o faci... de ce nu pleci? Ştii

ce-aş face eu în locul tău? Aş pleca pe loc, chiar azi. Da, pe Dumnezeul meu, vorbesc serios... Aş pleca pe dată fără să-i spun măcar la revedere. De fapt, ăsta e singurul mod în care ai putea s-o ştergi – ea nu te-ar lăsa niciodată să-ţi iei rămas bun. Ştii foarte bine. *Le garçon* veni cu celelalte whisky-uri. L-am văzut pe Fillmore repezindu-se cu disperare la băutură şi ducându-şi paharul la buze. Şi am mai văzut o licărire de speranţă în ochii lui – îndepărtată, sălbatică, disperată. Probabil că se vedea înotând pe Atlantic. Mie mi se părea uşor, simplu, ca rostogolirea unei buturugi, în mintea mea planul se desfăşură rapid. Vedeam limpede fiecare pas care trebuia făcut. Limpede ca bună ziua.

— Ai cui sunt banii ăştia din bancă? l-am întrebat. Ai tatălui ei sau ai tăi?

— Ai mei! Mi i-a trimis mama. Nu mai vreau să ating afurisiţii ei de bani.

— Atunci e în regulă. Ascultă, ce-ar fi să luăm un taxi şi să ne întoarcem la bancă? îţi retragi toţi banii până la ultima centimă. Pe urmă mergem la consulatul britanic şi cerem o viză. Te urci azi după-masă în trenul de Londra. Şi din Londra iei primul vapor spre America, în felul ăsta nu trebuie să te temi că te urmăreşte. N-o să-i treacă nici un moment prin cap că ai plecat via Londra. Dacă o să te caute, o să se ducă în mod firesc întâi la Le Havre sau la Cherbourg... Şi încă ceva – nu te duci acasă să-ţi iei lucrurile. Laşi totul acolo. Lasă-i-le. Cu mintea ei franţuzească, n-o să-i vină nici un moment a crede că ai şters-o fără valiză sau bagaje. Pentru ea e incredibil. Un francez nici n-ar visa vreodată să facă aşa ceva... decât dac-ar fi la fel de ţicnit ca tine.

— Ai dreptate! Niciodată nu m-am gândit la una ca asta. Şi-apoi, o să-mi poţi trimite tu lucrurile mai târziu – dacă o să ţi le dea! Dar nu asta are importanţă acum. Isuse, dar n-am nici măcar o pălărie!

— Şi ce-ţi trebuie pălărie? Când ai să ajungi la Londra, ai să-ţi cumperi tot ce ai nevoie. Acum nu trebuie decât să te grăbeşti. Trebuie să aflăm când pleacă trenul.

— Ascultă, mi se adresă el scoţându-şi portofelul, îţi dau totul ţie. Ţine, ia asta şi fă tot ce crezi că-i necesar. Eu sunt prea slab... sunt ameţit.

Am luat portofelul şi l-am golit de bancnotele pe care tocmai le scosese de la bancă. Un taxi staţiona lângă trotuar. Ne-am urcat în el. Exista un tren care pleca de la Gare du Nord, la ora patru sau aşa ceva. Îmi făceam planul exact: vizita la bancă, apoi la consulat, pe urmă la banca American Express. Perfect. Aveam timp să le facem pe toate.

— Acum, dă-i bătaie şi ţine-te tare! Ce dracu, peste câteva ore ai să traversezi Canalul. Diseară ai să te plimbi în Londra şi ai să auzi englezeşte cât o să-ţi poftească inima. Mâine ai să fii pe mare – şi pe urmă, pe Dumnezeul meu, ai să fii un om liber, n-o să te mai sinchiseşti de nimic. Când o să ajungi la New York totul o să ţi se pară doar un vis urât.

Era atât de emoţionat încât picioarele i se mişcau convulsiv când a încercat să se urce în taxi. Iar la bancă mâna îi tremura atât de tare, încât abia a fost în stare să-şi semneze numele. Asta era singurul lucru pe care nu-l puteam face pentru el – să-i iscălesc eu. Dar cred că, dacă ar fi fost necesar, aş fi fost în stare să-l aşez pe scaunul de la toaletă şi să-l şterg la cur. Eram hotărât să-l expediez peste ocean, chiar dacă ar fi trebuit să-l împăturesc şi să-l vâr într-o valiză.

Când am ajuns la Consulatul Britanic, l-am găsit închis pentru pauza de prânz. Ceea ce însemna că aveam de aşteptat până la ora două. Ca să ne omoram timpul, nu vedeam ceva mai bun de făcut decât să mâncăm. Fireşte lui Fillmore nu-i era foame. Voia să mănânce doar un sandviş.

— Dă-l în mă-sa de sandviş, i-am spus. Ai să-mi oferi un prânz în lege. E ultimul prânz pe care-l mai iei aici – poate pentru multă vreme.

L-am condus într-un mic restaurant intim şi am comandat un meniu bogat. Plus cel mai bun vin al casei, indiferent de preţ şi de gust. Aveam în buzunar toţi banii lui – bani căcălău. În viaţa mea nu mai avusesem atâţia bani deodată. Era o adevărată desfătare să schimb o bancnotă de o mie de franci, întâi am ţinut-o în lumină ca să-i admir filigranul. Frumoşi bani! Unul dintre puţinele lucruri pe care francezii le fac la scară mare. Şi-i execută artistic, de parcă ar purta o adâncă afecţiune simbolului.

Când am terminat masa, ne-am dus la o cafenea. Am comandat Chartreuse pe lângă cafea. De ce nu? Şi am schimbat altă bancnotă – de astă dată una de cinci sute. Era o bancnotă

nouă, curată, foşnitoare. O plăcere să mânuieşti asemenea bani. Dar chelnerul mi-a dat înapoi un morman de bancnote vechi şi murdare, peticite cu scoci; aveam teancuri de bancnote de cinci şi zece franci, şi un munte de monede. Bani cu găuri. Nu ştiam în ce buzunar să-i mai pun. Pantalonii îmi crăpau de atâtea monede şi bancnote. Şi nici nu mă simţeam prea bine să mânuiesc atâta bănet în public. Mi-era teamă să nu fim luaţi drept doi pungaşi.

Când am ajuns la banca American Express, intrasem în criză de timp. Englezii, cu încetineala lor de căcăcioşi, ne ţinuseră ca pe ace. În schimb aici, parcă toţi alergau pe patine cu rotile. Erau atât de rapizi, încât totul trebuia făcut de două ori. După ce au fost semnate toate cecurile şi vârâte într-o mică mapă, au descoperit că Fillmore iscălise într-un loc greşit. Aşa că a trebuit luat totul de la început. Priveam peste umărul lui. M-a durut când a trebuit să-i dau banii. Nu toţi, slavă Domnului – dar o mare parte din ei. Mai aveam circa 2500 de franci în buzunarul meu. Spun circa, pentru că acum nu mai număram cu francul. O sută sau două sute în plus sau în minus nu mai contau pentru mine. Cât despre Fillmore, participa la întreaga tranzacţie ca în transă. Nici nu ştia măcar câţi bani are. Tot ce ştia era că trebuia să păstreze o parte pentru Ginette. Nu se hotărâse cât să-i lase – treaba asta urma să o discutăm, în drum spre gară.

În graba noastră uitasem să schimbăm toţi banii. Oricum, ne aflam deja în taxi şi nu aveam timp de pierdut. Dar trebuia să ştiu cum stăm. Ne-am golit repede buzunarele şi am început să-i sortăm. Unele dintre bancnote căzuseră pe podea, altele zăceau pe canapea. Uimitor. Aveam bani franţuzeşti, americani şi englezeşti. Si în plus o grămadă de mărunţiş, îmi venea să iau monedele şi să le zvârl pe fereastră – numai să simplific lucrurile, în cele din urmă, am triat totul; el şi-a reţinut banii englezeşti şi americani, iar eu i-am păstrat pe cei franţuzeşti.

Trebuia să hotărâm repede ce facem cu Ginette – cât să-i dăm, ce să-i spunem etc. El încerca să ţeasă o poveste pe care să i-o transmit eu – nu voia să-i frângă inima şi aşa mai departe. A trebuit să-i retez vorba:

— Nu are importanţă ce-i spui – las’ pe mine. Cât ai de gând să-i dai, asta-i important. Dar de ce trebuie să-i dai ceva?

A sărit de parcă i-aş fi pus o bombă sub fund. A izbucnit în lacrimi. Şi încă ce lacrimi! Mai rău ca înainte. Aveam impresia că o să-mi leşine în braţe. Fără să mă gândesc i-am spus:

— Bine, atunci haide să-i dăm toţi banii franţuzeşti. Asta o să-i ajungă pe o bună bucată de timp.

— Câţi sunt?

— Nu ştiu... vreo două mii de franci sau aşa ceva. În orice caz, mai mult decât merită.

— Dumnezeule! Nu spune aşa ceva! mă imploră el. În fond, mă port groaznic faţă de ea. Părinţii ei n-or s-o mai primească înapoi. Nu, dă-i ei banii! Dă-i toţi... nu-mi pasă câţi sunt.

Îşi scoase o batistă ca să-şi şteargă lacrimile.

— N-am încotro, adăugă. Mă depăşeşte. Deodată, se întinse cât era de lung – eu am crezut că face o criză sau un atac – şi spuse:

— Doamne, cred că trebuie să mă întorc înapoi. Trebuie să mă întorc şi să fac faţă scandalului. Dacă i s-ar întâmpla ceva lui Ginette, nu mi-aş ierta-o niciodată.

— Isuse Hristoase, am strigat, nu poţi face una ca asta! Nu acum! E prea târziu. Ai să te urci în tren şi de ea o să am eu grijă. Mă duc la ea de îndată ce mă despart de tine. Nu-ţi dai seama, tontule, că dacă află că ai vrut să fugi o să te omoare? Nu te mai poţi întoarce. S-a zis.

„Oricum, ce s-ar putea întâmpla? m-am întrebat. Să se sinucidă? *Tant mieux.*”

Când am ajuns la gară, mai aveam douăsprezece minute, încă nu îndrăzneam să-mi iau rămas bun de la el. Mă temeam că, ţăcănit cum era, o să sară din tren în ultimul minut şi o să fugă la ea. Orice ar fi putut să-l facă să se răzgândească. Şi un pai. Aşa încât l-am tras la un bar de peste drum de gară şi i-am spus:

— Acum o să luăm împreună un Pernod – *ultimul* tău Pernod, şi îţi fac cinste *eu...* cu biştarii *tăi.* Ceva din remarca mea l-a făcut să mă privească cu neîncredere. A dat pe gât o înghiţitură de Pernod şi apoi, întorcându-se spre mine cu o mutră de câine bătut, mi-a spus:

— Ştiu că n-ar trebui să mă încred în tine cu toţi banii ăştia, dar... dar... Oh, bine, fă cum crezi. Nu vreau să se sinucidă, asta-i tot.

— Să se *sinucidă?* Nu-i ea aceea. Probabil că ai o părere prea bună despre tine, dacă îţi închipui aşa ceva. Cât despre bani, deşi mi-e silă să îi dau ei, îţi promit că mă duc direct la poştă şi îi trimit telegrafic. Nu i-aş ţine la mine un minut în plus decât e necesar.

În timp ce vorbeam, am ochit nişte cărţi poştale ilustrate, pe un rastel rotitor. Am şterpelit una – o poză a Turnului Eiffel şi l-am silit să scrie câteva cuvinte.

— Spune-i că eşti pe vapor. Spune-i că o iubeşti şi că ai s-o aduci şi pe ea de îndată ce soseşti... Când ajung la poştă i-o trimit printr-o *pneumatique.* Şi diseară mă duc la ea s-o văd. Totul o să meargă strună, ai să vezi.

Cu asta, am traversat din nou la gară. Mai erau două minute. Acum mă simţeam în siguranţă. La capătul peronului l-am bătut pe spate şi i-am arătat trenul. Nu i-am strâns mâna – s-ar fi prăbuşit peste mine. I-am spus doar:

— Grăbeşte-te! Pleacă într-un minut.

M-am răsucit pe călcâie şi am întins-o. Nici măcar n-am întors capul să văd dacă s-a urcat în tren. Mi-era teamă.

Tot timpul cât mă străduisem să-l expediez, nu m-am gândit ce o să fac în momentul când o să scap de el. Îi promisesem o mulţime de lucruri – numai ca să-i astup gura. Dar dacă era vorba s-o înfrunt pe Ginette, aveam tot atât de puţin curaj ca şi el. Mă apuca şi pe mine panica. Totul se desfăşurase atât de vertiginos, încât nu-mi era cu putinţă să sesizez clar natura situaţiei. Am plecat de la gară cuprins de o dulce stupoare – şi cu cartea poştală ilustrată în mână. M-am oprit lângă un felinar şi am citit-o. Suna totalmente absurd. Am citit-o din nou ca să mă asigur că nu visez, pe urmă am rupt-o bucăţele şi am aruncat-o într-un canal.

M-am uitat în jur puţin temător, aşteptându-mă s-o văd pe Ginette venind după mine cu o măciucă. Dar nu mă urmărea nimeni. Am pornit alene spre Place Lafayette. Aşa cum am mai spus, era o zi frumoasă. Lumină, nori pufoşi purtaţi de vânt. Copertinele tremurau. Parcă niciodată nu-mi plăcuse Parisul atât de mult; aproape că-mi părea rău că-l expediasem pe bietul amărât, în Place Lafayette m-am aşezat pe o bancă, cu faţa spre biserică, şi m-am uitat la turnul cu ceas: arhitectura nu-i cine ştie ce, dar albastrul acela din cadran m-a fascinat întotdeauna. Numi puteam lua ochii de la el. Dacă n-o să fie destul de aiurit

încât să-i scrie o scrisoare, explicându-i totul, atunci Ginette n-o să ştie niciodată ce s-a întâmplat. Şi chiar dacă o să afle că i-a lăsat 2500 de franci, n-o să poată dovedi. Aş putea oricând să afirm că îşi imaginează anumite lucruri. Un individ destul de nebun încât să plece la drum fără o pălărie, putea foarte bine să inventeze cei 2500 de franci sau câţi mai erau. De fapt câţi erau? m-am întrebat. Buzunarele îmi atârnau de greutatea lor. Am scos totul şi am numărat cu grijă. Erau exact 2875 de franci şi 35 de centime. Mai mult decât m-am aşteptat. De cei 75 de franci şi 35 de centime trebuia să mă descotorosesc imediat. Voiam o sumă rotundă – 2800 de franci curaţi. Chiar în clipa aceea am văzut o maşină oprind lângă trotuar. Din ea a coborât o doamnă cu un pudel alb în braţe; căţelul făcea pipi pe rochia ei de mătase. Ideea de a plimba un căţel cu maşina mă irita. Ce i se cuvine unui câine mi se poate cuveni şi mie, mi-am spus, şi i-am făcut semn şoferului cerându-i să mă plimbe prin Bois. Voia să ştie unde anume.

— Oriunde, i-am zis. Du-mă prin Bois – fă înconjurul – şi mergi încet, nu mă grăbesc.

M-am lăsat pe spate şi am privit casele trecând pe alături, acoperişurile neregulate, coşurile de fum, zidurile colorate, pisoarele, ameţitoarele *carrefours.* Când am trecut pe lângă Rond-Point, m-am gândit să cobor să agăţ. Cine ştie ce s-ar mai putea întâmpla pe acolo. I-am cerut şoferului să mă aştepte. Era pentru prima oară în viaţa mea când lăsam un taxi să mă aştepte în timp ce agăţ. Cât poate costa aşa ceva? Nu mare lucru. Cu ce-aveam eu în buzunar, îmi puteam permite să las două taxiuri să mă aştepte.

M-am uitat bine de jur împrejur, dar n-am văzut nimic care să merite. As fi dorit ceva proaspăt şi nefolosit – ceva din Alaska sau din Insulele Virgine. O piele curată, fragedă, cu o mireasmă naturală. Inutil să mai spun că nu se găsea aşa ceva. N-am fost prea dezamăgit. De fapt, nu prea îmi păsa dacă găsesc sau nu. Totul e să nu pui la inimă. Fiecare lucru vine la timpul său.

Am hoinărit din nou pe lângă Arc de Triomphe. Câţiva turişti gură-cască hoinăreau pe lângă rămăşiţele Soldatului Necunoscut. Când am ajuns în Bois, m-am uitat la toate paţachinele bogate care se plimbau în limuzinele lor. Treceau în viteză de parcă ar fi avut vreo destinaţie. O făceau, fără îndoială, ca să-şi dea importanţă – ca să arate lumii cât de lin

zboară Rolls-Royce-urile sau Hispano Suizas ale lor. Dar în mine totul se petrecea şi mai lin decât mersul oricărui Rolls Royce. În mine era catifea. Scoarţă cerebrală de catifea, vertebre de catifea. Şi măduvă de catifea, ce mai! E minunat ca, pentru o jumătate de oră, să ai bani în buzunar şi să-i zvârli în dreapta şi-n stânga ca un marinar beat. Simţi că lumea e a ta. Şi cel mai bun lucru e că nu ştii ce să faci cu banii. Poţi să te laşi pe spate pe banchetă privind cum contorul aleargă nebuneşte, poţi lăsa vântul să-ţi sufle prin păr, te poţi opri ca să dai pe gât o băutură, poţi să dai un bacşiş gras, te poţi împăuna că aşa ceva ţi se întâmplă în fiecare zi. Dar nu poţi crea o revoluţie. Şi nu poţi spăla *toată* murdăria din tine.

Când am ajuns la Porte d'Auteuil, i-am cerut şoferului să se îndrepte spre Sena. La Pont de Sevres m-am dat jos şi am început să mă plimb pe malul râului, spre Auteuil Viaduct. Acolo apa-i cât un pârâu şi copacii coboară până la râu. Apa era verde şi sticloasă, mai ales spre malul celălalt. Din când în când, luneca un şlep. Scăldătorii, în chiloţi de baie, se soreau pe iarbă. Totul părea apropiat şi palpabil şi vibrant în lumina puternică.

Trecând pe lângă o berărie, am văzut un grup de biciclist! stând la o masă. M-am aşezat în apropiere şi am comandat o *demi.* Ascultându-i cum trăncăneau, m-am gândit o clipă la Ginette. Am văzut-o învârtindu-se în sus şi-n jos prin cameră, smulgându-şi părul din cap, hohotind şi răgând în felul ei animalic. Şi am văzut pălăria pe cuier. M-am întrebat dacă hainele lui or să mi se potrivească. Avea mai ales un raglan care îmi plăcea mult. Mă rog, la ora asta era în plin drum. Peste puţin o să se legene pe Canal. Englezeşte! Voia să audă vorbindu-se englezeşte. Ce idee! Brusc, mă bătu gândul că, dacă voiam, puteam şi eu pleca în America. Era pentru prima dată când mi se oferea prilejul s-o fac. Mă întrebai: „Vrei să pleci?" Nici un răspuns. Gândurile mele rătăceau în derivă, spre mare, spre cealaltă parte a oceanului, unde, aruncând o ultimă privire în urmă, vedeam zgârie-norii pierzându-se într-o învârtejire de fulgi de zăpadă, îi văzui ridicându-se iar în faţa mea, învăluiţi în acelaşi halou spectral din clipa plecării. Văzui luminile filtrându-se printre coastele lor. Văzui întregul oraş lăbărţându-se de la Harlem la Battery, străzile ca un furnicar, liniile trenului aerian gonind nebuneşte, oamenii ieşind de la teatru. Mă întrebam, oarecum vag, ce s-o fi întâmplat cu nevastă-mea.

După ce totul mi se cernu domol prin cap, ca printr-o sită, o pace de nedescris coborî asupra mea. Aici, unde râul şerpuieşte domol străbătând brâul de coline, se află un pământ atât de saturat de trecut încât, oricât de departe ţi-ar rătăci mintea, nu-l poţi separa de fundalul său omenesc. Dumnezeule mare, în faţa ochilor mei licărea o pace de aur, atât de intensă, încât doar un nevropat şi-ar fi putut întoarce capul în altă parte. Sena curge atât de lin încât abia dacă-i simţi prezenţa. E totdeauna acolo, liniştită, ca o mare arteră curgând prin trupul omului, în mijlocul minunatei păci ce mă învăluia, mă simţeam de parcă m-aş fi căţărat pe piscul unui munte nespus de înalt. Peste câteva zile voi fi în stare să contemplu priveliştea din jurul meu, să-i cuprind sensul.

Fiinţele omeneşti alcătuiesc o faună şi o floră ciudată. De departe, par neglijabile. De aproape, pot apărea urâte şi maliţioase. Mai mult decât orice au nevoie să fie înconjurate de suficient spaţiu, chiar mai mult spaţiu decât timp.

Soarele apune. Simt cum acest fluviu curge prin mine, cu trecutul lui, cu albia lui străbună, cu climatul lui schimbător. Colinele îl strâng într-o dulce îmbrăţişare: cursul lui e acelaşi pentru veci de veci.

Tropicul Cancerului

Notes

[←1]

Chicle – substanţă lăptoasă obţinută din latexul unor copaci tropicali, care constituie principalul ingredient în fabricarea gumei de mestecat (n.t.).